

**T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ**

**GAZİANTEP İL MERKEZİNDEKİ İLKÖĞRETİM
OKULLARININ STANDARTLARA UYGUNLUK ve ÇEVRE
SAĞLIĞI DURUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

UZMANLIK TEZİ

**Dr. Hilal TURAN
HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Servet ÖZGÜR**

HAZİRAN – 2008

**T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ**

**GAZİANTEP İL MERKEZİNDEKİ İLKÖĞRETİM
OKULLARININ STANDARTLARA UYGUNLUK ve ÇEVRE
SAĞLIĞI DURUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

UZMANLIK TEZİ

**Dr. Hilal TURAN
HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Servet ÖZGÜR**

HAZİRAN – 2008

ÖNSÖZ

Uzmanlık eğitimim boyunca bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım tüm hocalarıma, tez çalışmamın tüm aşamalarında yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Prof.Dr.Servet ÖZGÜR ve bu çalışmanın gerçekleşmesi için yol gösteren, gerekli ortamı sağlayan, desteklerini esirgemeyen hocalarım, Yrd.Doç.Dr.Neriman AYDIN'a, Yrd.Doç.Dr.Birgöl ÖZÇIRPICI'ya tüm çalışma arkadaşlarıma ve her zaman olduğu gibi uzmanlık eğitimim boyunca da büyük desteğini gördüğüm aileme, nişanlıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Dr. Hilal TURAN

Haziran – 2008

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II-III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
KISALTMALAR.....	VI
TABLO LİSTESİ.....	VII-IX
ŞEKİL LİSTESİ.....	X
1. GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
2. GENEL BİLGİLER.....	3
2. 1. Okul Sağlığının Önemi.....	3
2. 2. Okul Sağlığının Tarihçesi.....	9
2. 2. 1. Dünya’da Okul Sağlığı Çalışmaları.....	9
2. 2. 2. Türkiye’de Okul Sağlığı Çalışmaları	16
2. 2. 3. Dünya’da ve Türkiye’de Eğitim Tesisleri ve Donanımlarındaki Gelişmeler.....	23
2. 3. Okul Sağlığı Hizmetlerinin Kapsamı.....	28
2. 3.1. Okul ve Çevresinin Sağlıklı / Güvenli Olması.....	31
2. 3.2. Okul Sağlığı Ekibi.....	35
2. 4. Okul Sağlığı İçin Yapılması Gerekenler.....	36
2. 4.1. Sağlığın Değerlendirilmesi, Korunması ve Geliştirilmesi Hizmetleri.....	36
2. 4.2. Okulda Çevre Sağlığı Hizmetleri.....	37
2. 4.3. Okulda Sağlık Eğitimi Hizmetleri.....	39
2. 4.4. Okul Sağlığına İlişkin Kayıtların Tutulması Hizmetleri.....	42
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	43
4. BULGULAR.....	46
5. TARTIŞMA.....	88

6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER.....	111
7. KAYNAKLAR.....	117
8. EKLER.....	125

ÖZET

GAZİANTEP İL MERKEZİNDEKİ İLKÖĞRETİM OKULLARININ STANDARTLARA UYGUNLUK VE ÇEVRE SAĞLIĞI DURUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Hilal TURAN, Halk Sağlığı Anabilim Dalı
Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Servet ÖZGÜR
Haziran 2008, 160 sayfa

Araştırmada Gaziantep il merkezindeki ilköğretim okullarının çevre sağlığı durumunun değerlendirilmesi, okulların TSE'nin "TS 9518, Şehir İlkokulları-Genel Kurallar" ve "TS 12014, Çevre Sağlığı-Okullar" standartlarına uygunluğunun saptanması amaçlanmıştır.

Gaziantep il merkezde bulunan tüm ilköğretim okullarında anket uygulaması şeklinde yapılan tanımlayıcı bir araştırmadır. Elde edilen veriler SPSS (13.0) istatistik paket programında değerlendirildi.

Gaziantep il merkezinde araştırmaya alınan 134 devlet ilköğretim okulunda, %48'i kız, %52'si erkek olmak üzere toplam 216694 öğrenci öğrenim görmekteydi. Okulların %85.1'i ikili öğretim yaparken, şubelerin öğrenci sayıları 14 ile 90 arasında değişmekteydi ve şubelerin %59.2'sinde öğrenci sayısı 40'dan fazlaydı. Okul binalarının yapım tarihleri 1923 ile 2006 yılları arasında olup, okul binalarının %40'ı 1998-2006 yılları arasında yapılmıştı.

Okulların %43.3'ünde yangın ve afetler için alarm sistemi yoktu. Okulların tamamında dersliklerde kapaksız ve poşetsiz çöp kovası kullanılıyordu. Okul binalarının %31.8'inin derslik duvarlarının temizliği iyiydi. Normal öğretim yapan okulların %52.4'ünün, ikili öğretim yapan okulların %21.2'sinin tuvaletlerinin temizliği iyi olarak belirlendi. Okulların sadece %4.5'inde erkek öğrenci tuvaletlerinin kabin sayısı ve %5.2'sinde kız öğrenci tuvaletlerinin kabin sayısı standartlara uygundu. Okulların %85.1'inin bahçesindeki öğrenci başına düşen oyun alanı standartlara uygun değildi.

Okul kantinlerinin %92.5'inde açıkta gıda satışı yapılmaktaydı. Okulların %32.8'inde yakın çevresinde seyyar satıcılar, %43.3'ünde internet kafe, %38.8'inde kahvehane, %2.2'sinde fabrika, %1.5'inde atari salonu ve %0.7'sinde meyhane-bar bulunmaktaydı. Okulların %20.9'unda bahçe kapıları ana caddeye açılıyordu.

Sonuç olarak okul bina ve çevrelerinin sağlık açısından standartlara uygunluk durumları ile öğrenci ve personel açısından fiziki kapasiteleri yeterli değildir. Sorunların çözümü için, okulların yapımının planlanma aşamasında standartlar dikkate alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Okul sağlığı, Okul çevre sağlığı, Standartlar

ABSTRACT

THE ASSESSMENT OF PRIMARY SCHOOL'S SITUATIONS IN TERMS OF STANDARDS IN GAZIANTEP CITY CENTER AND ENVIRONMENT HEALTH

Hilal TURAN, M.D., Residency Thesis, Department of Public Health
Thesis Advisor: Prof. Dr. Servet ÖZGÜR
June 2008, 160 pages

In the research, the aim is to assess the elementary school's environmental health in the city center and determine their situation of correspondence to standards of TSE's "TS 9518 City Elementary School-General Rules" and "TS 12014 Environment Health-Schools."

It is a definitive research carried out by using a questionnaire developed by researcher in all of the elementary schools in Gaziantep. The data obtained have been assessed on the SPSS(13.0).

Among the 134 elementary schools in the Gaziantep which were included in the research the total of 216694 students (48% girls and 52% boys) were studying in these schools. 85.1% of school have dual education, numbers of students in class change between 14 and 90, and 59.2% of classes have more than 40 students. The construction dates of school buildings were between 1923-2006 and 40% of them were constructed between the years of 1998 and 2006.

43.3% of the schools don't have any alarm system for fire and disasters, dustbins without lid and bags were used in classes of all schools. 31.8% of school buildings had clean classroom walls. It was established that 52.4% of schools with normal education has had clean toilets, and 21.2% of schools with dual education has had clean toilets.

In the terms of standards only 4.5% of schools has had enough toilet cabins for boys and only 5.2% of schools for girls. In 85% of schools' gardens playground for per student were inconvenient for the standards.

Unpacked foods were selling in 92.5% of school canteens. There were hawkers near 32.8% of schools, internet-cafes near 43.3% of them, cafes near 38.8% of them, factories near 2.2% of them, game-saloons near 1.5% of them and pubs-bars near 0.7% of them. The gardengates of 20.9% of schools were connected to the main road.

The situation of school buildings and their surrounding conditions and their physical capacities for students and personnel in the terms of health standards were not sufficient. In order to avoid these problems, standards should be taken into in the level of planning of the construction of schools.

Key Words: School Health, School Environment Health, Standards.

KISALTMALAR

- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- ASGO** : Avrupa'da Sağlığı Geliştiren Okullar
- DSÖ** : Dünya Sağlık Örgütü
- m²** : Metrekare
- m** : Metre
- cm** : Santimetre
- km** : Kilometre
- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı
- SSYB** : Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
- SPSS** : Statistical Package for Social Sciences
- TC** : Türkiye Cumhuriyeti
- TS** : Türk Standartı
- TSE** : Türk Standartları Enstitüsü
- UHK** : Umumi Hıfzısıhha Kanunu
- UNESCO** : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
(Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)
- UNICEF** : The United Nations Children's Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Okulların Öğretim Şekli, Derslik ve Öğrenci Durumlarına Göre Dağılımı.....	47
Tablo 2. Okulların Öğretim Şekline Ve Toplam Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımı.....	48
Tablo 3. Okulların Öğretim Şekline Ve Şube Başına Düşen Ortalama Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımı	48
Tablo 4. Okulların Bina Özelliklerine Göre Dağılımları.....	49
Tablo 5. Okul Binalarının Yapım Tarihlerine ve Kat Sayılarına Göre Dağılımı.....	50
Tablo 6. Okulların Personel Durumuna Göre Dağılımı.....	50
Tablo 7. Okulların Rehber Öğretmen ve Hizmetli Başına Düşen Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımı	51
Tablo 8. Okulların Öğretim Şekline Ve Rehber Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımı.....	52
Tablo 9. Okulların Öğretim Şekline Ve Hizmetli Başına Düşen Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımı.....	52
Tablo 10. Okulların Hizmet Birimlerinin Var Olma Durumuna Göre Dağılımı.....	53
Tablo 11. Okulların Su Deposu Bulunma Durumuna Ve Su Deposunun Bazı Özelliklerine Göre Dağılımı.....	54
Tablo 12. Okulların Kuyu Suyu Kullanma Durumuna Göre Dağılımı....	55
Tablo 13. Okulların Afetler ve Yangınlar İçin Alınan Önlemlere Göre Dağılımı	56
Tablo 14. Okulların Giriş Kapılarının Durumlarına Göre Dağılımı	57
Tablo 15. Okul Binalarının Derslik Özelliklerinin Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı.....	58
Tablo 16. Okul Binalarının Okulların Öğretim Şekline Ve Derslik Pencerelerinde Öğrencilerin Sarkmasını Önleyecek Tedbir Bulunması Durumlarına Göre Dağılımı.....	59
Tablo 17. Okul Binalarının Okulların Öğretim Şekline Ve Yapım Tarihlerine Göre Dağılımı.....	60
Tablo 18. Okul Binalarının Yapım Tarihleri Ve Okulun Binasındaki Derslik Kapılarının Kapı Kolu Yüksekliğinin Standartlara Uygun Olma Durumlarına Göre Dağılımı.....	61
Tablo 19. Okul Binalarının Yapım Tarihleri Ve Okul Binasındaki Derslik Kapılarının Genişliğinin Standartlara Uygun Olma Durumlarına Göre Dağılımı.....	61
Tablo 20. Okul Binalarının Okulun Öğretim Şekline Ve Dersliklerin Doğal Aydınlanma Durumlarına Göre Dağılımı.....	62
Tablo 21. Okul Binalarının Okulların Öğretim Şekline Ve Derslik Duvarlarının Temizlik Durumlarına Göre Dağılımı..	63

Tablo 22. Okul Binalarının Merdiven Sayılarına Göre Dağılımı.....	64
Tablo 23. Merdiveni Olan Okul Binalarının Merdivenlerinin Basamak Yüksekliğinin Standartlara Uygunluk Durumuna Göre Dağılımı.....	65
Tablo 24. Merdivenlerinde Tek Taraflı Korkuluk Olan Okul Binalarının Korkulukta Kaymayı Önleyecek Tedbirlerin Olma Durumlarına Göre Dağılımı.....	65
Tablo 25. Okul Binalarının Ve Okulların Öğrenci Tuvaletlerinin Bulunduğu Yere Göre Dağılımı	66
Tablo 26. Okul Binalarının Öğretmen Tuvaletlerinin Durumuna Göre Dağılımı.....	66
Tablo 27. Okulların Öğrenci Tuvaletlerinin Özelliklerine Göre Dağılımı	67
Tablo 28. Okulların Öğretim Şekline Ve Tuvaletlerinin Temizlik Durumlarına Göre Dağılımı.....	68
Tablo 29. Okulların Öğretim Şekline Ve Tuvaletlerinin Havalandırma Durumlarına Göre Dağılımı.....	69
Tablo 30. Okulların Erkek Öğrenci Tuvaletlerinin Sayısal Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı.....	70
Tablo 31. Okulların Lavabo Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımı.....	70
Tablo 32. Okulların Kabin Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımı.....	71
Tablo 33. Okulların Pisuar Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımı.....	71
Tablo 34. Okulların Öğretim Şekline Ve Pisuar Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayılarının Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı.....	72
Tablo 35. Okulların Öğretim Şekline ve Kabin Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayılarının Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı.....	73
Tablo 36. Okulların Öğretim Şekline Ve Lavabo Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayılarının Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı.....	73
Tablo 37. Okulların Kız Öğrenci Tuvaletlerinin Sayısal Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı.....	74
Tablo 38. Okulların Öğretim Şekline Ve Kabin Başına Düşen Kız Öğrenci Sayılarının Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı.....	75
Tablo 39. Okulların Öğretim Şekline Ve Lavabo Başına Düşen Kız Öğrenci Sayılarının Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı.....	75
Tablo 40. Okulların Erkek Öğretmen Tuvaletlerinin Sayısal Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı.....	76
Tablo 41. Okulların Bayan Öğretmen Tuvaletlerinin Sayısal Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı.....	77
Tablo 42. Okulların Bahçelerinin Bazı Özelliklerine Göre Dağılımı	78
Tablo 43. Okulların Bahçesinde Öğrenci Başına Düşen Oyun Alanının Büyüklüğüne Göre Dağılımı.....	79

Tablo 44. Okulların Bina Sayısına Ve Öğrenci Başına Düşen Oyun Alanının Standartlara Uygun Olma Durumuna Göre Dağılımı.....	79
Tablo 45. Okulların Öğretim Şekline Ve Bahçede Öğrenci Başına Düşen Oyun Alanının Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı.....	80
Tablo 46. Bahçesinde Ağaç Olan Okulların Bahçesindeki Ağaçların Bazı Özelliklerine Göre Dağılımı.....	81
Tablo 47. Okulların Kantinlerinin Özelliklerine Göre Dağılımı.....	82
Tablo 48. Kantini Bulunan Okulların Okul Kantinlerinin Temizlik Durumlarına Ve Okulların Öğretim Şekline Göre Dağılımı..	83
Tablo 49. Kantini Bulunan Okulların Öğretim Şekline Ve Kantinde Açıkta Gıda Satışı Yapılma Durumlarına Göre Dağılımı.....	83
Tablo 50. Okulların Yakın Çevrelerinde Bulunmaması Gereken Bazı Kuruluşların Bulunma Durumuna Göre Dağılımı.....	84
Tablo 51. Okulların Öğretim Şekline Ve 100 m'den Yakın Mesafede İnternet-Kafe Bulunması Durumlarına Göre Dağılımı.....	85
Tablo 52. Okulların Öğretim Şekline Ve 100 m'den Yakın Mesafede Kahvehane Bulunması Durumlarına Göre Dağılımı.....	85
Tablo 53. Okulların Öğretim Şekline Ve Etrafında Seyyar Satıcılar Bulunması Durumlarına Göre Dağılımı.....	86
Tablo 54. Okulların Bahçe Kapılarının Açıldığı Yerlerin Özelliklerine Göre Dağılımı.....	86
Tablo 55. Okulların Öğretim Şekline Ve Bahçe Kapısının Açıldığı Yolda Okul Trafik Tabelası Bulunması Durumlarına Göre Dağılımı.....	87

ŒEKİL LİSTESİ

Œekil 1. Çağdaş Okul Sağlığı Modeli.....	31
---	----

1. GİRİŞ ve AMAÇ

İlköğretim okulu; öğrenime başlama yaşına gelmiş kız ve erkek çocukların temel eğitim seviyesinde mecburi eğitim ve öğretiminin yapıldığı eğitim binaları ve tesisleridir (1). Sağlıklı öğrenciler için sağlıklı okul ve okul çevresi gerekir. Çünkü; “Çevre” hastalıklar için zemin hazırlayabilir, doğrudan hastalık nedeni olabilir, bir kısım hastalıkların yayılmasını kolaylaştırabilir, ya da bazı hastalıkların gidişini ve sonucunu etkileyebilir (2). Okul ve okul çevresi gerek içinde çalışanların gerekse öğrencilerin sağlığını, güvenliğini, davranış ve alışkanlıklarını, çalışma ve öğrenme verimliliğini etkileyen bir ortamdır. İnsan sağlığını olumsuz etkileyen çevresel etkenler okulda ve okul çevre koşulları arasında da var olabilen etkenlerdir. Bunlar öğrencilerin ve çalışanların sağlığı için bir tehdit durumuna gelebilir. Çünkü öğrenciler bir yılın 9 -10 ayını okul ve çevresinde geçirmektedir (3).

Okul hayatı insan ömründe önemli bir yer tutmaktadır. Çalışan anne-babaların çocukları 2-3 yaşlarından itibaren kreşlere veya anaokullarına giderek toplum içine karışmakta, sağlığına etkili olan çevre genişlemektedir. Daha sonra büyüme ve gelişmenin en hızlı seyrettiği insan sağlığının en hassas dönemleri 15 yaşına kadar devam etmektedir. Bu dönemin 7-14 yaş arasında kalan kısmında ilköğretim devam etmektedir. İlköğretimden sonra 15-18 yaşlar arası orta öğretim ve 18-24 yaşlar arası yüksek öğretim çağı olarak kabul edilirse 7-24 yaş arası çocuk ve gençlerin gelişme yaşlarının büyük bir kısmını okulda ya da okulla ilişkili çalışmalarda geçirdikleri bilinmektedir (4,5).

Okul sağlığı; öğrencilerin ve okul personelinin sağlığının değerlendirilmesi, geliştirilmesi, sağlıklı okul yaşamının sağlanması ve devam ettirilmesi, öğrenciye ve okul personeline sağlık eğitimi verilmesi amacıyla yapılan faaliyetlerin hepsini kapsamaktadır (6,7). Okul ortamı, öğrencileri özellikle birçok bulaşıcı hastalıklarla ve kazalarla karşı karşıya getirdiği için, okul sağlığı öncelikli önem kazanmaktadır. Sağlıklı okul hayatı, güvenli ve sağlıklı fizik ve sosyal çevreyi sağlamayı amaçlamaktadır (7). Bu doğrultuda Türk

Standartları Enstitüsü (TSE), 14 Nisan 2000 tarihli toplantısında “TS 9518, Şehir İlkokulları-Genel Kurallar” isimli standardı ve 5 Nisan 1996 da “TS 12014, Çevre Sağlığı-Okullar” isimli standardı kabul etmiştir (Ek-1, Ek-2).

13-17 Ekim 1999 tarihleri arasında İstanbul’da düzenlenen Çocuk Hakları ve Okul Sağlığı Kongresi Sonuç Bildirgesi’nde okulların fizik koşullarının yetersiz olduğu, okul personelinin eğitimciler dâhil olmak üzere nitelik ve nicelik bakımından yetersiz olduğu, okullarda sağlık ekibinin bulunmadığı ve eğitim programlarının yetersiz olduğu sonucuna varıldığı ifade edilmektedir (8). Bununla birlikte ülkemizde okul sağlığı ile ilgili detaylı bir çalışmaya da rastlanılamamıştır.

Bu çalışma yukarıda belirtilen bilgiler ışığında aşağıda belirtilen amaçlara ulaşabilmek için yapılmıştır;

1- Gaziantep il merkezindeki İlköğretim Okullarının TSE’nin “TS 9518, Şehir İlkokulları-Genel Kurallar” ve “TS 12014, Çevre Sağlığı-Okullar” standartlarına uygunluğunun saptanması,

2- Araştırma bulguları doğrultusunda, okul sağlığı alanında tespit edilebilecek eksikliklerin ilgili ve yetkili makamlara iletilerek, bundan sonra inşa edilecek okul binalarının TSE “TS 9518, Şehir İlkokulları-Genel Kurallar” ve “TS 12014, Çevre Sağlığı-Okullar” standartlarına uygun olarak inşa edilmesinin sağlanabilmesi için önerilerde bulunulması,

3- Okul binalarının özellikle kısa vadede düzeltilemeyecek fiziki yapıları dışındaki eksikliklerinin olmak üzere tüm eksikliklerinin tespit edilerek öğrenci, idareci, öğretmen ve çalışan personeli olumsuz yönde etkileyen çevre sağlığı ile ilgili hususların düzeltilmesi için gerekli tedbirlerin alınması konusunda yetkililerin bilgilendirilmesi,

4- Bahsedilen maddelerin ışığı doğrultusunda yetkililerle birlikte okulda çalışan tüm personelin okul sağlığını olumsuz yönde etkileyen okul sağlığı ile ilgili konular hakkında bilgilendirilmesi.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Okul Sağlığının Önemi

Bilindiği gibi eğitim "daha ileri ve varlıklı bir toplumu desteklemek için yeni fikir, bilgi ve becerilerin kazandırılması, benimsetilmesi ve uygulanması amacıyla okul içinde ve dışında, belirli bir plan ve program çerçevesinde bilinçli olarak yürütülen çabaların tümü" olarak tanımlanabilmektedir (9). Dolayısıyla, okullar tüm kuşakların yetiştirilmesinde önemli rolü olan kurumlardır. Bu kurumlar topluma hizmet verecek ve toplumu oluşturacak insanları geleceğe hazırlayan kuruluşlardır. Bireylerin biyolojik ve psikolojik gelişimlerini en üst düzeyde tutan, toplum kültürünü oluşturan ve köklü değişimlere neden olabilen yerlerdir. Bu kurumlardaki bireylerin bedensel, toplumsal ve ruhsal yönden sağlıklı olması, geleceğin toplumlarının da sağlıklı, mutlu, çalışkan ve sorumluluk anlayışı içerisindeki bireylerden oluşmasını sağlar. Toplumu bu üst seviyede tutmak, eğitim kurumlarının en önemli görevlerindedir. Bu eğitim kurumlarının temelini ise ilköğretim okulları oluşturur (4,10). Çünkü ilköğretim okulları UNESCO'nun tanımladığı Temel Eğitim'in esas uygulandığı yerlerdir. Bu tanıma göre "Temel eğitimin amacı, halka kendi sorunlarını ve bu sorunları çözme yollarını buldurmak; toplumun değer yargılarını ve davranışlarını yaşadıkları toplumu daha ileri bir düzeye çıkarmak için çaba harcayacak biçimde değiştirmek; bireylere insan hak, özgürlük ve görevlerini öğretmek ve benimsetmektir" (9).

Günümüzde sağlık hizmetlerinin tanımı "sağlığın geliştirilmesi, hastalıkların tedavisi ve rehabilitasyonu için yapılan çalışmaların tümü" şeklinde yapılmaktadır (11,12).

Okul sağlığı hizmetlerinin çeşitli tanımları yapılmış olup, 1992 yılında Ankara'da yayınlanan T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık İşleri Dairesi

Başkanlığı'nın Sağlık Hizmetleri Uygulama Rehberi'nde "Okul Sağlığı Hizmetleri; öğrencilerin ve okul personelinin sağlıklarını değerlendirmek, öğrencilere, velilere ve diğer ilgililere değerlendirilen bulgular ışığında önerilerde bulunmak, iyileştirilebilir bozuklukların düzeltilmesi konusunda öğrenci ve velileri yönlendirmek, özürli çocukların belirlenmesine ve eğitimlerine yardımcı olmak, bulaşıcı hastalıkları kontrol etmek, ani hastalık ve sakatlanmalarda ilk yardım yapmak amacıyla düzenlenmiş etkinlikler bütünüdür" şeklinde tanımlanmıştır (13).

Okullarda öğrencilerin eğitiminde çok önemli rolü olan öğretmenlerin çocuklar üzerinde ortaya çıkaracağı etki düşünüldüğünde de öğretmenin ve okul personelinin davranışlarının doğru olması o toplum için hayati önem taşımaktadır. Bu ifadelerden anlaşıldığı gibi okullar öğretmeniyle ve öğrencisiyle toplumun sağlık standartlarının oluşmasında çok önemli bir yer tutan dinamik kuruluşlardır (4).

Okulların toplumun sağlığının iyileştirilmesi, üst düzeylere çıkarılması adına; öğrencilerin tartışılmaz bir şekilde eğitilebilirliği en yüksek kesim olması ve özellikle ülkemizde yüksek bir oranı oluşturması çok önemli hususlardır (6).

Türkiye genelinde 2006-2007 öğretim yılında resmi ve özel ilköğretim okullarımızda okuyan öğrenci sayısı 10.846.930 olup, bunların 5.684.609'u erkek, 5.162.321'i kız öğrencidir. Bu da nüfusun yaklaşık olarak %16'sını oluşturmaktadır. 2006-2007 öğretim yılında toplam okul sayısı 34.656 olup, bunların bir tanesi Açık İlköğretim Okulu, 757 tanesi Özel İlköğretim Okulu, 33.898 tanesi de Resmi İlköğretim Okuludur. Bu okullarda 402.829 öğretmen görev yapmaktadır (14).

Öğrenci sağlığında birinci sorumluluk aileye ait ise de aile dışında öğrencinin sağlığında anahtar rolü okul ve öğretmen oynamaktadır. Öğrenciler günlerinin büyük bir bölümünü okulda geçirdikleri için öğretmen, doğru sağlık alışkanlıklarının etkili bir şekilde meydana gelmesini sağlayabilir. Öğrencinin bugünkü görünüşünü ve davranışını, dünkü ve bir ay önceki ile karşılaştırabilir ya da onu aynı yastaki 25-30 öğrenci ile karşılaştırıp, değerlendirebilir. Böylesine bir imkân ne çocuğun anne-babasından ne de sağlık örgütü

görevlilerinde vardır. Ayrıca, öğretim döneminde öğretmenin aileden daha etkili olduğu gözlenmektedir (15).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Ekspertler Komitesi 1950 yılındaki Okul Sağlığı Toplantısında, okul çağı çocuklarının özel bir grup olmasını şu şekilde açıklamaktadır (12);

- Okul çağı çocukları sürekli bir büyüme ve gelişme içindedir. Bu dönemde alınacak önlemler, yapılacak tedaviler tüm yaşam süresince etkili olabilecektir. Bu dönemde korunma ve tedavi, büyüme-gelişme tamamlandıktan sonraki döneme göre daha kolaydır.
- Okula yeni başlayan çocukların birçoğu için okul, evleri dışında toplu yaşamın ilk ortamıdır. Bu ortamda baskı ve zorlamalarla karşılaşacaklardır.
- Toplu yaşamın getirdiği diğer bir sorun da bulaşıcı hastalıkların hızla yayılması ve artmasıdır. Aynı zamanda bu toplu yaşayış hastalıklara karşı koruyucu önlemler alınması için de kolaylık sağlar.
- Okul çağındaki ölüm ve sakatlıkların en önemli nedenlerinden biri de kazalardır. Dikkatsizlik grup oyunları ve okula gidiş geliş için aşılması gereken mesafeler kazaların artmasında rolü olan etkenlerdir.

Öğrenme sürecinde olan çocukların verimli ve başarılı olabilmeleri için sağlıklı koşullar içinde olmaları gereklidir. Görme ve işitmedeki eksiklikler, ruhsal uyum bozuklukları, bazı diğer sağlık sorunları öğrenmeyi güçleştirir. Bu nedenle bu bozuklukların erken tanı ile düzeltilmesi öğrencinin okuldaki başarısını olumlu yönde etkileyecektir (16,17).

Bir çocuk sağlık yönünden eğitildiği zaman, anne-babası ve aile çevresine önemli bir şekilde faydalı olabileceği gibi, kendisi yetişkin çağa gelip aile sorumluluğunu yüklendiğinde, kendi ailesinin iyi sağlık şartlarında bulunması yönünden de çocuğun daha başarılı olacağı beklenir. Bir toplumun toplumsal yapısında okul önemli bir rol oynar. Okul ile hizmet edilen çocukların evleri arasında sıkı ilişkiler vardır ki bu ilişkiler, sadece sağlık eğitimini kolaylaştırmakla kalmaz aynı zamanda sağlığın geliştirilmesi, sağlığın değerinin

anlaşılması ve sağlığın iyileştirilmesi hususlarında ailelere örgütlenmiş biçimde yaklaşmayı büyük ölçüde kolaylaştırır. Bu yol ile okul sadece kendi öğrencisinin ana babaları üzerinde etkili olmakla kalmaz, aynı zamanda o bölgedeki bütün toplum üzerinde etkili olur (18).

Toplumun çekirdeğini oluşturan öğrenciler, bünyelerinin olumsuz sağlık şartlarına karşı yetişkinlerden çok daha fazla duyarlı olmaları ve yaşamlarının uzun bir bölümünü okullarda geçirmeleri nedeniyle, okullardaki hijyenik, fiziksel ve coğrafik şartların olumsuz olması durumunda kısa sürede etkilenebilmektedirler. Öğrencinin sağlığındaki bu bozulma kişiyi ömür boyu etkileyecek bir hastalığın başlangıcı da olabilmektedir. Örneğin, ilköğretim çağında geçirilen bir streptokok infeksiyonunun etkin tedavi uygulanmaması sonucu kişi ileriki yaşlarında kalp kapak hastası olabilmektedir (19).

Sağlıklı öğrenciler için sağlıklı bir okul ve okul çevresi şarttır. Sağlıklı okul ve okul çevresi okul binaları ve çevresi standartlara uygun olduğu takdirde sağlanabilir. Okul çevresi gerek çalışanların, gerekse öğrencilerin sağlığını, güvenliğini davranış ve alışkanlıklarını, çalışma ve öğrenme verimliliğini etkileyen bir ortamdır. İnsan sağlığını olumsuz yönde etkileyen çevresel faktörler (örneğin endüstriyel ve kirliliği, su ve toprak kirliliği, gürültü, kalabalık, yüksek kaza riski vb. gibi) okulun çevre sağlığını da tehdit eden unsurlardır. Öğrenciler ve personel yaşamlarının önemli bir kısmını okulda geçirdiklerinden fiziksel çevre güvenli olmalı, maksimum öğrenmeyi ve verimli çalışmayı sağlamalı, sağlığı tehdit eden etkenlerden arınmış ve olumlu sağlık davranışını geliştiren şartları haiz olmalıdır.

Öğrencilere sağlıkla ilgili doğru davranışların kazandırılması, kazalardan korunma ve sağlıklı ve başarılı bir öğrenme için çevrenin sağlık şartlarının da uygun olması gereklidir. Sağlıklı bir okul çevresi, çocuğun kendi sağlığının korunmasına yardımcı olacağı gibi, ona sağlık eğitimi verebilmek için de iyi bir ortam sağlamalıdır. "Yemeklerden önce ve tuvaletten sonra elleri sabunla yıkamak" en önemli sağlık kurallarından biridir. Bu gerçeği öğreten fakat el yıkama imkanları bulunmayan okullarda çocukların bu alışkanlığı geliştirmesi beklenemez (15).

Okul çevresi geniş kapsamlı bir deyimdir. Okulun yeri, binası alt yapı tesisleri, oyun alanları, içme ve kullanma suyu temini, okulun kantini, bahçesi, çöplerin toplanması ve okuldan uzaklaştırılması, ısıtma, havalandırma, aydınlatma, sınıfların ve pencerelerin büyüklüğü vb. konular okul çevresi olarak tanımlanmaktadır. Standartlara uygun biçimde aydınlatılmayan derslikler de eğitim gören öğrencilerin öğrenmelerini olumsuz etkileyecektir. Standartların üzerinde öğrenci bulunan ve havalandırması iyi olmayan dersliklerde eğitim gören öğrencilerde alt ve üst solunum yolu enfeksiyonları sık görülebilir. Ayrıca standartlara uygun su sağlanmayan, gıda kontrol ve denetimleri yapılmayan okullarda bulaşıcı hastalıklar ve gıda zehirlenmelerinin sık görülmesi kaçınılmazdır.

Okulun arsası, fiziksel, kimyasal veya biyolojik yönden kirlenme riski olmayan bölgelerden seçilmelidir. En küçük bir risk veya önem verilmeyen herhangi bir çevresel faktör ileride önemli sağlık problemlerine yol açabilmektedir. Örneğin; pil fabrikasının yakınında kurulmuş olan bir okula devam eden öğrencilerin kan kurşun düzeyleri yüksek bulunmuştur. Bu da öğrencilerin okuldaki performanslarını olumsuz yönde etkilemektedir (20).

Okul çevresi daha okulun yapım aşamasında özen gösterilmesi gereken konular arasındadır. Genellikle tip projelerde belirlenen ve uyulan bazı standartlar bulunmaktadır. Ancak bu standartların yeterli olmadığı veya uygulanmadığı bilinen bir gerçektir. Eğer bu standardı sağlayacak nitelikte malzeme kullanılmamışsa, alt yapı desteği sağlanmamışsa okulun gelecekteki durumu değerlendirilmemişse daha sonra ek inşaat ve bölmelerle okulda değişiklik yapılması gerekmişse bütün bu standartlar nitelik kaybına uğramakta hatta ortadan kalkmaktadır (21). Sağlıklı bir eğitim için okul ve okul çevresinin standartlara uygun olması önemlidir.

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında öğrenim gören yaklaşık 18.000.000 öğrenci ve kursiyerin büyük bir kısmı; bilhassa beslenme ile ilgili bazı ihtiyaçlarını, bu okul ve kurumların bünyesinde faaliyet gösteren kantin, kafeterya, büfe, çay ocağı vb. yerlerden karşılamaktadırlar. Bazı bulaşıcı hastalıklar ile gıda zehirlenmelerine büyük ölçüde, gıda güvenliği kurallarına uyulmadan üretilen, bulaşıcı hastalık etkenleri,

parazitler ya da toksik maddelerle bulaşlı, mikroorganizma üremiş ya da bozulmuş ve denetimi yetersiz yapılmış ya da hiç yapılmamış olarak satışa veya tüketime sunulan gıda maddelerinin neden olduğu açıktır. Söz konusu yerlerden bilinçsizce alınan ürünlerin yetersiz ve dengesiz beslenme ile şişmanlığa (obezite) neden olduğu da bilinmektedir. Öğrenci ve kursiyerlerin güvenli ve sağlıklı beslenme bilinci kazanmalarına katkı sağlamak, olabilecek gıda zehirlenmeleri, bulaşıcı hastalıklar, yetersiz ve dengesiz beslenmeye bağlı hastalıklar ile şişmanlığı önlemek amacıyla; öğrenci ve kursiyerler ile çalışanların, gıda güvenliği konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarının (Özel öğretim kurumları dahil) bünyesinde faaliyet gösteren kantin, kafeterya, büfe, çay ocağı vb. yerlerin düzenli olarak denetimleri yapılmalıdır (22).

Ayrıca bu dönemde çocukların çeşitli kötü alışkanlıklar edinme ihtimali de oldukça artmaktadır (23). Bu konuda da denetimler ve eğitim yapılması gerekir.

Okul binalarının yerleşim yerinin trafik şartları dikkate alınmadan yanlış coğrafik yerleşimi sonucu ciddi boyutta can ve mal kaybı ile sonuçlanan kazalar oluşabilmektedir (24,25).

Bazı kaynaklara göre okul sağlığı hizmetleri, yukarıda bahsedilen olumsuz çevre koşullarının düzeltilmesini ve öğrencilerin sağlık düzeyinin yükseltilmesini hedeflemektedir (6,26). Başka bir kaynağa göre okul sağlığı hizmetleri öğrenciler ve okullarda çalışan öğretmen ve diğer personelin aileleri ile birlikte sağlıklarının değerlendirilmesi, geliştirilmesi, sağlıklı okul yaşamının sağlanması ve sürdürülmesi, öğrenciye, okula ve dolayısıyla toplumun %20'sini oluşturan topluluğa (öğrenci aileleri hariç) sağlık eğitimi verilebilmesi için yapılan çalışmalardır. Amacı, toplumda okul çağındaki, anaokulundan üniversite sonuna kadar bütün çocuk ve gençlerin mümkün olan en iyi bedensel, ruhsal ve sosyal yönden sağlığa kavuşmalarını sağlamak ve sürdürmek, böylece okul bireylerinin, dolayısı ile toplumun sağlık düzeyini yükseltmektir (27).

DSÖ'nün 1998 yılında yaptığı tanımında; "Halk sağlığı, örgütlenmiş toplumsal çalışmalar aracılığıyla hastalıkları önleme, yaşamı uzatma ve akılsal ve fiziksel sağlığı ve yeterliliği geliştirme bilim ve sanatıdır. Halk sağlığı toplumun örgütlü çalışmaları yoluyla toplumların sağlığının anlaşılması,

korunması ve geliştirilmesiyle birlikte olan yapılar ve süreçler olarak da düşünülebilir" şeklindedir (9). Okul sağlığı hizmetleri de halk sağlığının bir parçası olup özel önem arz etmektedir.

2.2. Okul Sağlığının Tarihçesi

2.2.1. Dünya'da Okul Sağlığı Çalışmaları

Toplumun geleceğini oluşturan okul çocuklarının sağlıkları ile yakından ilgilenme zorunluluğu çok eski dönemlerden beri dikkat çekmiş ve bu doğrultuda daha iyi hizmet verebilmek, böylece daha sağlıklı toplumlar yetiştirebilmek için her geçen gün var olan hizmet yapısının üzerine yeni bir taş konulmaya çalışılmıştır. Okul sağlığı programları önceleri birçok Avrupa ülkesinde, bulaşıcı hastalıkların yayılmasını kontrol etmek ve günün koşullarına göre okul yaşamının oluşturduğu hastalıkları düzeltmek için başlamış, 1930'lu yıllarda ise, bu gereksinimler tanımlanmış, çözümler geliştirilmiş, koruyucu sağlık hizmetleri de okul sağlığı programlarının kapsamı içine alınarak, okul sağlığının doğası hem değişmiş hem de gelişmiştir. Okul sağlığının önemini anlayabilmek ve gelecek nesiller için iyi bir okul sağlığı programlarının planlanmasında bu tarihsel gelişimin bilinmesinde yarar vardır (18,28).

Konu ile ilgili gelişmeleri ve yapılan çalışmaları kronolojik olarak incelemek gerekirse (4,6,7,18,28-33);

1 -Fransa:

1793 yılında okul sağlığı programı ilk olarak Fransa'da başlamıştır. 1833 yılında ilk defa Fransa'da "Okullarda Tıbbi Gözlem" adıyla okul sağlığı konusunda bir kanun çıkarılarak, okul yönetimi, okul binalarının sanitasyonundan sorumlu hale getirildi ve devlet okullarının hekimler tarafından düzenli olarak denetlenmesi kararlaştırıldı. 1842-1843 yıllarında Paris'te okulların hekim tarafından ziyaret edilmesi, hem bina, hem de öğrencilerin sağlığı yönünden denetlenmesi için bir yasa çıkarıldı. 1879 yılında Paris'te okul sağlığı programı başlatıldı. Fransa'daki okul sağlığı örgütlenmesi günün değişen koşullarına göre gelişerek, 1945 yılında Avrupa'nın en mükemmel okul sağlığı örgütlenmesi haline gelmiştir.

2 -Amerika Birleşik Devletleri (ABD):

1842 yılında ABD'de okullarda kişisel hijyen dersleri verilmeye başlandı.

Ülkedeki okulların sağlık durumunu rapor etmesi için, ABD'de ilk kez 1871 yılında R.J. Olivin Okul Sağlık Müfettişi olarak atanmıştır.

1880 yılında ABD'de öğretmenlerin okullarda havalandırma ve ısıtmaya dikkat etmesi istendi. Aynı yıllarda alkol ve uyuşturucu maddelerin zararlarının okullarda öğretilmesi için yasa çıkarıldı. Bundan birkaç yıl sonra da beden eğitimi dersleri konuldu.

Okul çocukları arasında ortaya çıkan bir salgından sonra 1894 yılında, Boston Sağlık Müdürü Dr.Samuel Durgin ABD'de okulların sağlık yönünden denetlenmesi konusunda ilk düzenli sistemi kurmuş ve ilk defa tüm öğrenciler sağlık muayenesinden geçirilmiştir. Sonra diğer kentlerde (Chicago 1895, New York 1897 ve Phidelphiae 1898) aynı uygulama başlatılmıştır. Başlarda okulda hekimin başlıca işi bulaşıcı hastalıklarla savaşmak olmuştur. Daha sonraları okul sağlığı hizmetleri yavaş yavaş hekimleri, hemşireleri, öğretmenleri ve diğer görevlileri ilgilendiren bir grup çalışması durumuna gelmiştir. Çalışmaların kapsamı da giderek genişletilmiştir.

1899 yılında Connecticut eyaletince çıkarılan bir yasa ile okullarda görme testlerinin öğretmenler tarafından yapılması kararlaştırıldı.

1902 yılında "Doğu Bölgesi"nde ziyaretçi hemşire olarak çalışmalarını ile tanınan Miss Lilian Vald, New York kentinin sağlık müdürüne bedensel sakatlığı ya da bulaşıcı bir hastalık nedeni gibi vb. nedenlerle okuldan çıkarılmış ve kontrol dışı kalmış çocuklarla ilgili olarak topladığı verileri sunmuştur. Bu verilere dayanarak, Ziyaretçi Hemşire Bakımı Birliği'nin, ücretsiz halk okullarına bir ay süre ile bir hemşire yerleştirmesine izin verildi. Daha sonra, aynı yıl içinde bu başarılı deneyin sonucunda New York kentinde 25 okula hemşire atandı.

1903 yılında Pennsylvania'da ilk kez bir okula diş hekimi atanmıştır.

1904 yılında Vermond eyaletinde zorunlu kulak, göz ve boğaz muayenelerine başlandı.

1905 yılında New York kentindeki okullarda çocukların bedensel sakatlıkları yönünden taramalara başlandı.

1906 yılında Massachusetts’de parasız halk okullarında tüm öğrencilerin her yıl bir kez sağlık muayenesinden geçirilmesini zorunlu kılan bir yasa çıkarıldı.

1908 yılında okul sağlığı hemşireliği hizmetlerinin ABD genelinde yerel yönetimlerin sorumluluğunda yürütülmesine karar verildi.

1910 yılında okul sağlık muayeneleri ABD’nin 337 kentinde zorunlu hale getirildi. “Okul Birliği” tarafından 1194 hekim, 371 hemşire ve 48 diş hekimi bu işte görevlendirilmiştir.

1913 yılında ABD’de Lina Rogers’in başkanlığını yaptığı Okul Hemşireliği Komitesi kuruldu. 1915 yılında ABD’de temel sağlık bilgileri, sağlıklı okul yaşamı, okul sağlık birimlerinde uygulama ile öğrenme, sağlık bilgisi dersleri ve diğer derslerde yeri geldikçe sağlık eğitimi verilmesini kapsayan modern sağlık eğitimi programı başlatıldı.

1918 ve sonrasında ABD’de sağlığın geliştirilmesine yönelik okul çocuklarına sağlık eğitimi verilmesi ilgi çekerek gelişti. Bu modern sağlık eğitimi programı, I. Dünya Savaşı sonrası çocukların ve gençlerin daha sağlıklı yaşam alışkanlıkları edinmelerini sağlamak ve böylece sağlığı geliştirmek için Amerikan Çocuk Sağlığı Organizasyonu, Ulusal Tüberküloz Derneği ve diğer sağlık kuruluşlarının da ilgi ve desteğiyle sağlık temellerine dayanan öğretim programlarının geliştirilmesiyle oluştu.

1927 yılında kurulan Amerikan Okul Hekimleri Birliği, diğer sağlık profesyonellerinin konuya ilgilerinin giderek artması ve okul sağlığı hizmetlerinin multidisipliner iş birliği gerektirmesi nedeniyle kendini yenileyerek 1936 yılında diğer sağlık disiplinlerini de kapsayan Amerikan Okul Sağlığı Birliğine dönüştürüldü.

İkinci dünya savaşından sonra ABD’de tüm dünyadaki gelişmelere paralel okul sağlığı çalışmaları yürütülmüştür.

3 -Diğer Ülkelerde:

İsveç’te 1840 yılında özel kolejlere, 1868 yılında da devlet okullarına ilk kez hekim atanmış ve 1878 yılında ‘Okul Sağlığı Hizmetleri Teşkilatı’ kurulmuştur.

Avrupa'da ilk kez 1874 yılında Brüksel'de 'Okul Sağlığı Hizmetleri Örgütü' kurulmuştur. Bu tarihten başlayarak, Brüksel'deki bütün okullar üç ayda bir hekim denetiminden geçirilmeye başlandı. Ayrıca göz ve diş hekimlerinin okullarda belli aralıklarla görev yapmaları öngörüldü.

1874 yılında Almanya'da çocuklar okula girişte, üçüncü, beşinci ve sekizinci sınıflarda muayeneden geçiriliyordu. Almanya'da 1883 yılında ilk kez "Okul Hekimi" atanmıştır.

İngiltere'de okula giden çocukların sağlığı ile ilgili ilk faaliyetler 1812 yılında kişisel hijyen dersleri ile başlamıştır. 1880 yılında İngiltere'de Dr.Priestley Smith okul çocuklarında görme bozukluğunun öğrenme üzerindeki olumsuz etkilerini saptadı. Dr.Clement Dukes dünyada ilk kez "Okul Sağlığı" isimli kitabını 1882 yılında İngiltere'de yayınladı. 1890 yılında Londra'da ilk resmi okul hekimi atandı. 1893 yılında okul sağlığı hemşireliği, sosyo-ekonomik yönden düşük bir bölge olan Drury Lane'deki bir okulda sağlık problemlerinin giderek artması üzerine okul müdürünün Metropolitan Hemşireler Birliğinden okulda görevlendirilmek üzere bir hemşire verilmesini istemesi üzerine başlatıldı. 1908 yılında İngiltere'de okul sağlığı hizmetleri ulusal düzeyde yaygınlaştı. 1914 yılında İngiltere'de I. Dünya Savaşı döneminde yapılan tarama programlarında birçok kişide görme, işitme, ağız-diş sağlığı, bulaşıcı hastalıklar, ortopedik sorunlar belirlenmesi üzerine sağlıklı yetişkinlik için çocukluk döneminde yapılacak tarama programlarının önemi anlaşılmış, bu yöndeki çalışmalar daha programlı yürütülerek bir uzmanlık dalı ve okul sağlığı örgütü oluşturuldu.

Japonya'da 1888 yılında Okullarda Periyodik Sağlık Muayeneleri başlamıştır. Yine Japonya'da 1891 yılında Eğitim Bakanlığı bünyesinde Okul Sağlığı Servisi ve 1900 yılında Okul Hijyeni Departmanı kurulmuştur.

Romanya'da 1889 yılında bütün okul çocuklarının yılda en az bir defa muayene yapılması zorunluluğu getirilmiştir.

İlk olarak 1897 yılında Danimarka Kopenhag'da, 1905 yılında Hollanda Amsterdam'da halk sağlığı müdürlüğüne bağlı okul sağlığı birimi kuruldu. Hollanda'da 1918 yılından sonra okul hekimleri çalıştırılmaya başlandı. 1942 yılında Hollanda'da, 1946 yılında Danimarka'da çıkartılan yasalarla kapsamlı

okul sağlığı örgütleri kuruldu. Tüm okullarda bir hekim, bir hemşire ve diş hekiminin görev aldığı "Okul Hijyen Ünitesi" kuruldu ve öğrenciler sürekli kontrol altında tutularak çeşitli konularda sağlık eğitimlerinden geçirildiler.

Birinci Dünya Savaşında askere alış muayenelerinde çürüğe çıkarılanların çok olması ve bunların çoğunluğunun okul çağında tedavi edilebileceklerinin görülmesi, savaş sonrasında, birçok okulda okul sağlığı hizmetlerinin hız kazanmasına neden olmuştur.

DSÖ Okul Sağlığı Hizmetleri Ekspert Komitesi İlk Toplantısı'nı 1950 yılında yapmıştır. Bu raporda; okul çağı çocuklarının özel bir grup olmasının nedenlerini 4 maddede belirlemiştir (34).

1- Büyüme ve Gelişme:

Okul çağı çocukları sürekli bir büyüme ve gelişme içindedir. Bu dönemde alınacak önlemler, yapılacak tedaviler tüm yaşam süresince etkili olabilecektir. Bu dönemde korunma ve tedavi, büyüme-gelişme tamamlandıktan sonraki döneme göre daha kolaydır.

2- Toplu Yaşama Bağlı Baskı, Zorlanmalar, Hastalıklar ve Kazalar:

Okula yeni başlayan çocukların birçokları için okul evleri dışında toplu yaşamın ilk ortamıdır. Bu ortamda baskı ve zorlanmalarla karşılaşacaklardır. Toplu yaşamın getirdiği diğer bir sorun da bulaşıcı hastalıkların hızla yayılması ve artmasıdır. Aynı zamanda bu toplu yaşayış hastalıklara karşı koruyucu önlemler alınması içinde kolaylık sağlar.

Okul çağında önemli bir ölüm ve sakatlık nedeni de kazalardır. Heyecan veren grup oyunları ve okula gidip gelmek için aşılması gereken uzaklık kazaların artmasında rolü olan faktörlerdir. Okul binası ve okul çevresinde kaza nedeniyle olabilecek yaralanma ve ölümler için gerekli düzenlemeler yapılmalı, önlemler alınmalıdır.

3- Eğitim Sorumlulukları ve Fırsatlar:

Öğrenme sürecinde olan çocukların verimli ve başarılı olabilmeleri için sağlıklı koşullar içinde olmaları gerekir. Görme ve işitmedeki eksiklikler, ruhsal uyum bozuklukları, bazı diğer sağlık sorunları öğrenmeyi güçleştirir. Bu nedenle bu bozuklukların erken tanı ile düzeltilmesi öğrencinin okuldaki başarısını olumlu yönde etkileyecektir.

Bir çocuk sağlık yönünden eğitildiği zaman, anne babası ve aile çevresine önemli bir şekilde faydalı olabileceği ve kendisi yetişkin çağa gelip aile sorumluluğunu yüklendiği zaman, kendi ailesinin iyi sağlık şartlarında kurulması yönünden daha bilgili olacağı beklenir.

4- Bir Toplum Birimi Olarak Okul:

Bir toplumun sosyal yapısında okul önemli bir rol oynar. Okul ile hizmet edilen çocukların evleri arasında gayet sıkı ilişkiler vardır ki bu ilişkiler sadece sağlık eğitimini kolaylaştırmakla kalmaz fakat aynı zamanda sağlığın geliştirilmesi, sağlığın değerinin anlaşılması ve sağlığın düzeltilmesi konularında örgütlenmiş bir yaklaşımı büyük ölçüde kolaylaştırır. Bu yol ile okul sadece kendi öğrencisinin ana babaları üzerinde etkili olmakla kalmaz, aynı zamanda o bölgedeki bütün toplum üzerinde etkili olur.

1954 yılında Dünya Sağlık Örgütü okul sağlığı uzman komitesi bir konferans düzenledi. Avrupa'da 22 devletin katıldığı bu konferans 1963 yılında yeniden toplandı. Okul sağlığı hizmetlerinin temel olarak koruyucu sağlık hizmetleri olması, yılda bir muayene yapan, tam gün çalışan bir hekimin 4200 öğrenciye bakabileceği ve okul ziyaretleri için 1000-1500 öğrenciye bir hemşire verilmesi öngörüldü (32).

1977 yılında DSÖ; UNICEF ve çeşitli ülkelerin okul sağlığı komiteleri, okul sağlığı konusunda değişik yıllarda toplantılar yaparak; okul sağlığının önemi, üzerinde durulması gereken noktalar, etkinliklerin planlanması, uygulanması, uygulama sıklığı, kimlerin bu çalışmalardan yararlanması gerektiği konularında raporlar yayınlanmıştır (7). 1977 yılında yayınlanan raporda;

- 1) Okul sağlığı eğitim programları bir ekiple yürütülmelidir. Ekipte hekim, hemşire, öğretmen sosyal hizmet uzmanı ve psikolog olmalıdır.
- 2) Diş sağlığı, görme taramaları, ruh sağlığı ve sağlık eğitimi konularına özel önem verilmelidir.
- 3) Aile ile işbirliği yapılmalıdır.
- 4) Okul sağlığı çalışmalarını yürüten ekibin diğer sağlık kuruluşları ve sosyal kurumlarla ilişkisi olmalıdır.

5) Tıpla ilgili okullarda mezuniyet öncesi ve sonrası eğitimde okul sağlığı konusu yer almalı ve bu konuda gerekli araştırmalar yapılmalıdır.

6) Fizik ya da mental sakatlığı olan çocuklar olabildiğince diğer çocuklarla aynı okullarda okutulmaya çalışılmalıdır, maddelerine yer verilmiştir.

DSÖ Avrupa Bürosu tarafından 1984 yılında "Sağlık Düzeyi Yükseltilmiş Okullar Projesi" geliştirilmiş, bu projeyi ilk olarak Çekoslovakya, Macaristan ve Polonya uygulamış, daha sonra bu ülkelere Hollanda da katılmış ve 1993 yılının sonuna kadar bütün Avrupa ülkelerinde projenin başlatılması öngörülmüştür (7). Halen DSÖ, UNICEF ve çeşitli ülkelerin Okul Sağlığı Komiteleri, Okul Sağlığı hakkında toplantılar yaparak ve okul sağlığının önemi, üzerinde durulması gerekli hususlar, faaliyetlerin planlanması, yapılması, sıklığı, kimlerin bu çalışmalardan yararlanması gerektiği konularında raporlar hazırlamakta ve yayınlamaktadır.

1991 yılında DSÖ Avrupa bürosu tarafından "Sağlığı Geliştiren Okullar Projesi" getirilmiştir (7). Bu projeyi ilk olarak Çekoslovakya, Macaristan ve Polonya başlatmış, daha sonra bu ülkelere Hollanda'da katılmıştır. 1993 yılının sonuna kadar bütün Avrupa ülkelerinde projenin başlatılması öngörülmüştür. Bu projenin amaçları;

- Öğrencilere ve okul çalışanlarına sağlıklı bir çevre sağlamak,
- Bireyde sağlıklı aile ve toplum bilincini oluşturmak,
- Okul çocuklarını ve aileleri gerçekçi ve istedik bir yaşam sağlamak için özendirmek ve desteklemek,
- Bütün öğrencilere kendi fiziksel, psikolojik potansiyellerini göstererek özgüvenlerini kazanmalarını sağlamak,
- Okul toplumunun güvenliği ve sağlık düzeyinin yükseltilmesi için amaçları açıkça ortaya koymak,
- Okul personeli, öğrenci, aile arasında iyi ilişkiler kurmak,
- Projenin başarılı olabilmesi için toplum kaynaklarının kullanılmasını sağlamak,
- Uygun bir sağlık eğitimi programı planlamak,
- Öğrencileri kendi sağlıklarını korumaları ve güvenli ve fiziki çevre sağlamaları için gerekli bilgi ve becerilerle donatmak,

- Okul sağlığı servislerini, sağlık eğitimi programı ile entegre etmektir.

Günümüzde okul sağlığı hizmetleri toplum sağlığı hizmetlerinin bir parçası olarak ele alınmakta ve çocuk sağlığı hizmetlerinin bir parçası olarak yürütölmektedir. Okul sağlığı hizmetlerinin yürütölmesinde bazı ölkelerde eğitim kurumları, bazı ölkelerde ise hem eğitim kurumları hem de sağlık kurumları birlikte sorumludur.

2.2.2. Türkiye’de Okul Sağlığı Çalışmaları

Türkiye’de okul sağlığı ile ilgili gelişmeler ve yapılanları kronolojik olarak incelemek gerekirse (6,7,17,18,28-31,35);

Ölkemizde okul sağlığına ilişkin en eski belge 10 Şubat 1912’de yayınlanan “Bilumum Mekatıpte Emraz-ı Sariyenin Meni, Tevessüü ve İntişarı Hakkında Nizamname (Bütün Okullarda Bulaşıcı Hastalıkların Kontrolü ve Yayılmasını Önleme Hakkında Tüzük)”dir. Burada bulaşıcı hastalıklarla savaş konusunda görev, eğitim kurumlarına yüklenmiş olup, Sağlık Müfettişleri ile işbirliği yapmaları önerilmektedir. Aynı tüzükte köylerde yaptırılacak okulların öğrenci sayısına göre dersane sayısının, okulun yaptırılacağı yerin belirlenmesi, yapım için gerekli işlemin yapılması ve teftiş konusunda da öncelikle okul binalarının, demirbaşların, öğretim araç ve gereçleri ile öğretimin teftişı yer almaktadır. Bu nizamnameden bir yıl sonra 23 Nisan 1913 yılında çıkarılan “Tedrisatı İptidaiye Kanunu Muvakkatı (Geçici İlköğretim Kanunu)” ile ilkokul eğitimi zorunlu kılındı. Yasa eğitim ilgililerini okullarda sağlıklı bir çevre sağlanması konusunda görevlendirdi. Denetimlerden ise sağlık müfettişleri ve belediye hekimleri sorumlu tutuldu.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından sonra 3 Ocak 1927 yılında yayınlanan “İlk Tedrisat Müfettişleri Talimatnamesi”nde okul denetimleri sırasında dikkat edilmesi gereken konular saptandı. Bu yönetmenlikle “Çocukların Ahvali Ruhîyeleri” konularında önemli sağlık sorunlarına değinilmekte ve bunlarla ilgili önlemlerin yerine getirilmesinde öğretmenler görevlendirilmektedir. Okulların hijyenik koşulları ve öğrencilerin sağlık

durumlarının incelenmesi yetkisi ilkokul müfettişlerine bu talimatname ile verilmiştir.

Okullarda bulaşıcı hastalıklara karşı alınacak önlemleri içeren bir genelge 1929 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanmıştır.

Adnan ADIVAR ve Refik SAYDAM dönemlerinde koruyucu sağlık hizmetlerine önem verilmiştir. Okullarda ve toplu yerlerde sağlık eğitimi, aşı çalışmaları ve sağlık taramaları yapılmış ve balık yağı, süt tozu verilerek toplu beslenme programları uygulanmıştır (11).

1930 yılında çıkarılan 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanununun (UHK) 163. ve 164. maddelerinde okul sağlığı çalışmaları ilk defa kanun ile ortaya konulmuştur. Bu kanun maddelerinde; **(UHK: Madde 163: Her dereceli bütün okulların bina ve sağlık şartları bulaşıcı ve salgın hastalıklardan korunmaları konuları Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın denetimi altındadır.** Yalnız ğrencinin kişisel sağlık denetimi bu okulların bağlı oldukları makamlar, dernekler veya kişiler tarafından yürütülür. UHK: Madde 164: Genellikle bütün okullarda belli aralıklarla öğrencinin beden, ruh, göz ve kulaklarına ait muayeneler okulların zel Tabipleri tarafından yürütülür ve her öğrenciye özel ayrı kayıt kâğıtlarına işlenerek tespit olunur) denmektedir.

1946 yılında toplanan 3.Milli Eğitim şurasında okullarda **her yüz kişi için 10 hela bulunması, okula su getirilmesi, çocukların kişisel temizliği,** diş, göz, kulak sağlığı, bulaşıcı hastalıklar üzerinde duruluyor, her çocuğun sağlık durumunun "Kişisel Sağlık Fişleri"ne işlenmesinin yararlı olacağı belirtiliyordu.

1948 yılında yayınlanan "İlkmektepler Talimatnamesi"nde **okul ve evre sağlığı konusuna geniş yer verilmekle birlikte** yılda bir kez hekim muayenesi, yılda 4 kez de diş muayenesi gibi yapılması oldukça güç işler istenilmekte idi.

1949 yılında toplanan "4.Milli Eğitim şurası"nda okul hekimliğinin nitelikleri, görev ve sorumlukları konusunda önemli kararlar alındı. Okul sağlığı konusunda önemli bir insan gücü olan okul hemşireliği üzerinde tartışma açıldı. Reviri olan yatılı okullar için Okul Hemşireliği kabul edildi.

1952 yılında toplanan "5.Milli Eğitim şurası"nda ise ilköğretim yasası çıkarılması önerildi. **Okul hijyeni ve ğrenci sağlığı konusunda uzman**

elemanlar kullanılması, bu gerekçe ile ilköğretim müfettişleri, okul hekimleri ve bölge hekimleri atanması, bunların yanına sağlık memuru ve hemşire verilmesi konusunda kararlar alındı.

1953 yılında oluşturulan bir komisyon, Hollanda ve Danimarka'daki okul sağlığı örgüt yapılarını inceleyerek mevcut programların yönetimini değiştirmişlerdir. **Anaokullarında ve ilkokullarda okul hijyeni teşkilatının kurulmasını sağlayan bir kanun tasarısı kabul edilmiştir.**

VI. Milli Eğitim Şurası'nda Okullarda Rehberlik Servislerinin kurulması 1956 yılında kararlaştırılmıştır.

1958 yılında Milli Eğitim Bakanlığı yapısı içinde "Sağlık İşleri Genel Müdürlüğü" kuruldu. Böylece Milli Eğitim Bakanlığı ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı arasında okul sağlığı hizmetleri konusunda bir eşgüdüm sağlanmaya çalışıldı.

1958 yılında kabul edilen ilk "Sağlık Müdürleri ve Hükümet Tabipleriyle Belediye Sağlık İşleri Müdür ve Belediye Tabiplerine Ait Görev Yönetmeliği"nin "Hükümet Tabipleri" bölümündeki 30. maddesi hükümet tabibinin okul sağlığı görevini şöyle tanımlamaktadır. **"Merkez ve köylerde bulunan okulların sağlık koşullarıyla öğrencilerin genel sağlığı ve özellikle bulaşıcı hastalıklardan korunmasıyla ilgilenir.** Özel hekim bulunan okullarda sağlık fişlerinin düzenlenip düzenlenmediğini denetler. İcabında gerekli aşıları yaptırır. **Hekimi ve reviri bulunmayan okullarda yatakhane, yemekhane, mutfak, banyo ve yıkanma yerlerinin sağlık koşullarına uygunluğunu 1593 sayılı yasanın 163. maddesi gereğince denetler.** 1984 yılı başından itibaren ülkemizde hükümet tabipliği bütünüyle kaldırılmış ve sağlık ocağı hekimleri bu görevleri üstlenmiştir.

5 Ocak 1961 tarihinde kabul edilen 222 sayılı "İlköğretim Yasası" ile isteklerin kapsamı biraz daha büyütüldü. Bu yasanın 25.maddesinde şöyle deniliyordu: "İlköğretim kurumlarının sağlık işlerinin görülmesi öğrenci, öğretmen ve hizmetlilerin sağlıklarının korunması için il ve ilçelerde sağlık merkezleri ve geçici sağlık ekipleri kurulur. Buralara ilköğretim sağlık müfettişleri, okul hekimleri, sağlık memuru ve hemşire atanır. Sağlık teşkilatı ve kurumları, görevleri ve bu görevlere atanacakların nitelikleri, görev ve yetkileri,

MEB ile SSYB arasında birlikte hazırlanacak yönetmenlikle saptanır” denilmekteydi. Öte yandan aynı yılda sağlık hizmetleri sosyalleştirildi. Sosyalleştirme yasası gereğince sağlık hizmetlerinin sosyalleştirildiği illerde okul hekimliği görevi sağlık ocağı hekimine verildi.

1961 yılında çıkarılan 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun’a dayanılarak çıkarılan 154 sayılı Yönerge ile Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirildiği Bölgelerde Sağlık Ocağı Hekiminin Okul Sağlığı Hizmetlerinden sorumlu olduğu ve hemşire, köy ebeleri, sağlık memuru, okul öğretim personeli ve öğrencilerin aileleri ile sıkı bir işbirliği kurarak bir ekip halinde çalışmaları gerektiği belirlenmiştir. Sosyalleştirilmiş illerde anında uygulanmaya başlayan ve Sağlık Bakanlığı mevzuatında yer alan bu yönergedeki okul sağlığıyla ilgili maddeler şunlardır;

A) Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmiş olduğu bölgelerde sağlık ocağı hekimi okul sağlığı hizmetlerinden sorumludur. Okul sağlığı hizmetlerinde amaç; okul çağındaki çocukların fiziki, mental ve sosyal bakımdan tam sıhhatli olmasını temin etmek, bunun idamesini sağlamak ve dolayısıyla toplumun sağlık standartlarının yükselmesine yardım etmektir. Bu amaca ulaşabilmek için diğer halk sağlığı hizmetlerinde olduğu gibi okul sağlığı hizmetlerinin yürütülmesinde de ocak hekimi, hemşire, köy ebeleri, sağlık memuru, okul öğretim personeli ve çocuk aileleri aralarında sıkı bir işbirliği kurarak bir ekip halinde çalışmak zorundadırlar.

B) Okul sağlığı hizmetleri şunlardır:

1- Okullarda periyodik ve özel muayeneler yapmak;

1.1. Bütün okul çocukları senede bir defa muayeneden geçirilir. Bu muayenede tespit edilen hasta ve sakat çocukların tedavi ve rehabilitasyonları sağlanır. Hastane veya uzman hekime sevk edilen vakalar muntazaman takip ve kontrol edilir,

1.2. Öğretim personelinin tıbbi muayene ve kontrolleri yapılır,

1.3. Periyodik muayeneler dışında okul öğretim personeli, sağlık memuru, hemşire ve aile tarafından muayenesi istenen çocuklar da muayene edilir. Genel muayeneler sırasında öğrenci velileri ve sınıf öğretmeni bulunmalıdır. Zira çocuğun öz ve soy geçmişi, okul ve evdeki durumu hakkındaki gerekli

bilgiler bu sayede kolaylıkla temin edilebilir. Çocuğun sağlık durumu hakkında aile ve sınıf öğretmenine gerekli tavsiyeler yapılır.

2- Okul camiası ve sağlık ocağı bölgesinde bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmek ve gerekli koruyucu tedbirleri alarak bu gibi hastalıkları kontrol altına almak.

3- Periyodik ve özel muayeneler ile tespit edilen fiziki ve ruhi bakımdan sakat çocuklarla ilgilenmek, bu gibi çocukların şahsi kabiliyet ve kapasitesi ölçüsünde istifade edebilecekleri özel öğretim sisteminin tespiti ve ilgili mercilere tavsiyede bulunmak.

4- Sağlık eğitiminin daha etkili olmasını ve yaygınlaşmasını sağlamak

5- Öğrencilerin aşılarını yapmak.

6- Gıda hijyeni ve beslenme hakkında tavsiyelerde bulunmak.

7- Okul sporcularının tıbbi kontrolünü yapmak.

8- Bölgede okul sağlığı durumun bildiren senelik rapor hazırlamak.

C) Hizmetin Yürütülmesi:

1- Periyodik muayeneler okulun bulunduğu sağlık ocağı bölgesi hekimi tarafından yapılır.

2- Hasta öğretmen veya öğrenci sağlık ocağına gelebilecek durumda ise ocak merkezinde muayene ettirilirlir. Ağır hastalar evlerinde muayene ettirilirlir.

3- Okul sağlığı ile ilgili hizmetler sağlık ocağı hekiminin hazırlayacağı program gereğince hekim ve diğer personel tarafından yürütülür.

4- Öğrencilerin sağlık dosyası okul öğretmenleri tarafından sağlık personelinin direktiflerine göre doldurulur ve okulda muhafaza edilir.

1963 yılında çıkarılan 3017 sayılı "Sağlık Bakanlığının Örgütlenmesi ve Memurlar Yasası" adlı yasa ile **okul sağlığı görevi devlet görevi olarak tanımlanmıştır. Sağlık Bakanlığı, ülkenin sağlık koşullarını düzelterek bireysel ve toplumsal sağlığa zararlı etkenlerle savaşmak, gelecek neslin sağlıklı yetişmesini sağlamak, halkın yaşama ve yerleşme koşullarını düzeltmede yardım etmekle görevlendirilmiştir.**

1966 yılında öğrenci sayısı 3000'in üzerinde olan okullara hekim atanması zorunluluğu getirilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı Ankara Sağlık Eğitim Merkezi'nce ilk Programlı Okul Sağlığı çalışması bir genelge ile 1982 yılında başlatılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nca Sağlık Eğitim Merkezleri Yönetmeliği, Okul Sağlığı Eğitimi ve Uygulama Rehberi ile Sağlık Hizmetleri Uygulama Rehberi 1985 yılında yayınlanmıştır.

Öte yandan Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 08.08.1983 tarih ve 127 sayılı kararı ile 1983-1984 Öğretim Yılından itibaren Lise 1. ve 2. sınıflara seçmeli olarak sağlık bilgisi dersi konuldu. Bu dersin içeriği; sağlık kavramı, sağlıklı beslenme, kişisel hijyen, hastalıklardan korunma, sporun yararları, temiz hava ve güneşin yararları, sağlıklı giyinme, kazalardan korunma, **çevrenin temizliği ve bakımı**, ilk yardım gibi konu başlıklarından oluşuyordu. Seçmeli Sağlık Bilgisi Dersi Lise 1. ve 2. sınıflara haftada 2 saat olarak 1983-1984 öğretim yılından 1987-1988 öğretim yılına kadar devam etmiştir. 1987-1988 öğretim yılından itibaren Biyoloji Dersi ile birleştirilerek verilmeye başlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı 19.12.1996 tarih ve 261 sayılı kararı ile Lise Sağlık Bilgisi Programını 1997-1998 Öğretim Yılından itibaren uygulanmak üzere kabul ederken, uygulanmakta olan Sağlık Bilgisi dersini uygulamadan kaldırdı.

Lise Sağlık Bilgisi Programı şu ana başlıklardan oluşuyordu;

1. Sağlık Kavramı
2. Sağlıklı Hayatın Temeli
3. Büyüme, Gelişme Ve Ruh Sağlığı
4. Sağlığa Zararlı Alışkanlıklar
5. Aile Hayatı, Plânlaması ve Ana Çocuk Sağlığı
6. Bulaşıcı Hastalıklarla İlgili Temel İlkeler
7. Kazalar ve İlk Yardım

Lise Sağlık Bilgisi Programı Lise 1. Sınıflara haftada 2 saat zorunlu olarak "Sağlık Dersi" adı altında verilmektedir.

Liseler için Sağlık Bilgisi Dersi'nde konu başlığı olarak yer alan "Çevre Temizliği ve Bakımı" Lise Sağlık Bilgisi Programı'nda yer almadığı dikkat çekmektedir.

23-27 Mart 1992 yılında yapılan I. Ulusal Sağlık Kongresinde Çocuk Sağlığı Gurubu verilmesi gereken hizmetlerin aksayan yönlerini saptayarak raporunu sunmuştur. Bu rapora göre; okul sağlığı hizmetleri konusunda Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlıkları arasında bakanlık ve il düzeyinde yeterli eşgüdüm, hizmetin yaygınlığının ve sürekliliğinin sağlanamaması, okul hemşireliği kavramının yerleşmemiş olması, **okul çevre sağlığı koşullarının yetersizliği**, örgün eğitimde sağlık eğitimi programlarının yetersizliği, okul sağlığı kayıtlarının yetersizliği, gençlik çağı ile ilgili olarak; kimlik geliştirme, meslek seçimi, boş zamanları değerlendirme, sağlığa zararlı alışkanlıklardan korunma, cinsel hayat gibi konularda eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin eksikliği ile çağına özgü bedensel ve ruhsal eğitimin eksikliği, saptanan sorunlardır.

Bakanlıklar ve UNICEF tarafından finansmanı sağlanan " Okul ve Çevre Projesi " 1991–1995 yılları arasında uygulanmaya başlamıştır. **Temiz insan, temiz çevre, temiz dünya** sloganıyla yürütülen projenin amacı; **okullarda sağlık şartlarının ve fiziki çevrenin düzeltilmesi, öğrencilerde çevre bilincinin geliştirilmesidir.**

DSÖ' nün birçok Avrupa ülkesinde yürüttüğü "Avrupa'da Sağlığı Geliştiren Okullar Ağı (ASGO) Projesi", Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan 14.07.1995 tarihli protokol çerçevesinde yürütülmekte ve 2005 yılında 81 ilde 106 ilköğretim okulu sağlığı geliştiren okullar kapsamında yer almaktadır. "Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Bürosu", "Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği Komisyonu" mali ve teknik yönden destek vermektedir.

Sağlığı Geliştiren Okullar Projesine göre;

Sağlık eğitimi ve sağlığı geliştirme eğitiminin sadece sınıflarda verilen eğitim programıyla sınırlı kalmaması gerektiği kabul edilmektedir. Öğrenci, öğretmen, okul personeli ve okulla ilişki içinde olan herkesin sağlığıyla ilgilenen bir eylemdir.

Sağlığı Geliştiren Okullar Projesi, temel olarak, sağlık ve eğitim sektörlerinin işbirliği yaparak okulların öğrenciler, öğretmenler ve personeli için sağlığı geliştiren ortamlar olarak geliştirilmesini öngörmektedir. Bu kapsamlı projenin içine **sadece okuldaki fiziksel çevreyi iyileştirmek ve**

öğrencilerin fiziksel sağlık problemleriyle ilgilenmek değil, okuldaki psikolojik ve sosyal çevrenin de iyileştirilmesi ve böylece öğrencilerin; kendisine güvenen, başkalarıyla diyalog kurabilen, ekip çalışması becerisine sahip, fikrini söyleyebilen ve savunabilen, kişiliği gelişmiş yetişkin bireyler haline getirilmesi yer almaktadır. Ayrıca, **okulun herkese sağlıklı yaşam biçimleri ve ilişkileri geliştirebilmesi için uygun hale getirilmesi de proje içinde yer almaktadır.**

Projenin içerdiği kavramlar: okulda ve sınıf içinde demokrasi, hakkaniyet, öğretmenlerin eğitimi, müfredatın geliştirilmesi, buna uygun yeni yapıların geliştirilmesi ve bu değişimin uygulanması, okulun içinde bulunduğu yerel toplum ve ailelerle aktif işbirliği ile yapılan çalışmaların değerlendirilmesi olarak özetlenebilir.

Sağlığı Geliştiren Okullar Projesi'nin **getirdiği yenilikler sağlığı geliştiren bir okul çevresinin oluşturulması**, yeni eğitim ve öğretim metodolojilerinin sunulması ve toplumla işbirliğinin teşvik edilmesi olarak sıralanabilir.

2.2.3. Dünya'da ve Türkiye'de Eğitim Tesisleri ve Donanımlarındaki Gelişmeler

İnsanların, toplumların ve ülkelerin gelişmesinde etkili olan faktörlerin başında eğitim gelmektedir. Eğitim, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Bireysel anlamda eğitim süreci insanın doğumuyla başlar, ölüncüye kadar devam eder. Günümüz eğitiminin temelleri sanayi ve Fransız devrimleri ile atılmıştır. Sanayi devriminden sonra eğitim yapıları kentsel alanda temel mimari elemanlardan biri haline gelmiştir. Eğitim yapılarının Avrupa'da yaygınlaşmaları 20. yüzyılın başlarında başlamıştır. Standart ve tip üretim modeline uygun olarak her ülkede; koridorlar etrafında, aynı büyüklükte, dikdörtgen biçimli sınıflara sahip eğitim tesisleri yapılmıştır. Bu eğitim tesisleri sayesinde tüm dünyada kurumsal eğitim günden güne artmıştır. Günümüzde eğitim, nüfusun çok önemli bir kesimini aynı anda eğitim yapıları içinde toplamıştır. Kent planlarında eğitim tesislerine 19. yüzyılın ortalarından itibaren yer verilmeye başlanmıştır. Ancak 20. yüzyılın başlarına kadar mekansal planlama ile eğitim

donatımı ilişkisi tam olarak kurulamamıştır. Modern kent planlamada, kentlerin en küçük modüler parçası olan ve Clearence Perry tarafından geliştirilen *komşuluk birimi* (Neighborhood) yaklaşımı, 20. yüzyıl kent planlamasına ve kentlerine damgasını vurmuştur. Komşuluk biriminin nüfusunu, bir ilköğretim tesisinin gerektirdiği kişi sayısı belirlemektedir. Komşuluk biriminin nüfusu çağ nüfusuna, sınıf başına düşen öğrenci sayısına ve okul büyüklüğüne bağlı olarak belirlenmekte ve ortalama 5000 kişi olarak kabul edilmektedir. Birimin merkezinde okulun yer alması ve çocukların okula yürüyerek ulaşması tasarımın temel prensipleri olarak kabul edilmiştir. Çocukların yürüme mesafesi (2-3 km) de komşuluk biriminin sınırlarını belirlemektedir (36).

1970'li yıllarda hem kapitalist hem de sosyalist ülkelerde önemli bir krize girilmiştir. Bu krizden çıkış için her alanda köklü değişimlerin yapılması gerektiği ortaya konulmuştur. Başlangıçta ekonomik alanda gözlenen değişimler, 1970'lerin ikinci yarısından itibaren sosyal yaşamın farklı alanlarını içine alarak genişlemiştir. Genişleme süreci kısa zamanda eğitim alanını da içine almıştır. Yaşanan değişimler neticesinde insanı ve toplumu geliştirici dinamik bir eğitimden, kazanç ve refah sağlayıcı bir eğitim anlayışına geçilmiştir. Bu yeni eğitim anlayışında etkinlik, verimlilik ve rasyonalite kavramları öne çıkarılmıştır. Bu kavramlar ise eğitimi bir sosyal olgu olmaktan çıkarıp ekonomik ve politik bir olgu haline dönüştürmüştür. Eğitimde yaşanan değişim, eğitim donatımı mimarisinde yeni döneme uygun anlayışların gelişmesine yol açmıştır. Bu yeni anlayış çerçevesinde eğitim donatımlarında tip proje ve standardizasyondan tamamen uzaklaşmış, mimarların yaratıcılıkları, yöresel özellikler ve tasarlamanın yeni doğasına uygun eğitim yapıları tasarlanmaya ve uygulanmaya başlanmıştır. Eğitim donatımlarının mimarisinde gözlenen bu değişim, yer seçiminde ve planlama kararlarında da kendini göstermiştir (36).

Çağdaş eğitim yapılarının planlanmasında çevrenin mevcut koşullarını gereksinmelere yanıt verecek biçimde değerlendirme, eğitimde gelişmelere ve artan kapasiteye uyacak kadar esnek olma, ön koşul olmaktadır. Mimarisiyle, sunduğu geniş olanak ve aktivite çeşitliliğiyle okul yapıları çocuğun araştırma, keşfetme, deneme, tartışma, oyun, sosyalleşme ve düşünme yeteneklerini geliştirmeli, yaratıcılıklarını teşvik etmelidir (37).

Tüm dünyada ilköğretim kademesinde, bir koridor üzerinde sıralanan tek veya iki taraflı derslikler yerine, holler etrafına toplanmış kümeler halinde planlanan ve bu hollerin farklı amaçlarla kullanıldığı okullar planlanmaktadır. Çağdaş okul tasarımında; “ekonomi”, “değişebilme” gibi amaçlarla açık planlı tasarımlar ya da yarı kapalı dersliklerle, açık mekan düzenlemelerinin birleştirildiği plan tipleri geliştirilmektedir. İlköğretimin orta kademesi için gerekli derslikler, fen ve dil laboratuvarları, resim ve müzik atölyeleri, kitaplık, konferans salonu, özel ders odaları, yönetim, teneffüs holleri, kantin vb. farklı nitelik ve sayıdaki mekanların gruplanmaları, belirli organizasyon sistemleri ile sirkülasyon şemaları ortaya çıkmaktadır. Çocuk psikolojisinin ortaya koyduğu “her çocuk kendine özgü yeteneklerle donanmış, karakter ve duygusal yapısı nedeniyle farklı gelişme, öğrenme ve zeka özellikleri gösteren bir varlıktır” ilkesinden yola çıkarak düzenlenen öğrenim etkinliklerinin, bugün çok yönlü olması zorunlu görülmekte, yeni okul yapılarında tüm bu etkinliklere yanıt verecek derslik ve mekanların tasarımı söz konusu olmaktadır. Öğrenim için tek hacim olan “derslik” yerine “çeşitli hacimler”, tek kaynak olan “öğretmen” yerine “bir dizi etkinlik ve öğretmen” anlayışı egemen olmaktadır” (37).

Eğitim alanlarının yapısal nitelikleri, eğitim kalitesini dolaylı ya da dolaysız olarak etkileyeceği gibi, çocuk gelişimi açısından da önemli sonuçları doğurmaktadır. Kentlerimizin gelişmesinde büyük bir etken olan “rant” olgusu karşısında, yeterli nitelik ve sayıda eğitim alanlarının tesisi, çoğu kez özel mülk sahiplerinin arsa ya da arazilerinin kamulaştırılması yoluyla kazanılmakta ve yapımında büyük ekonomik sorunlarla karşılaşmaktadır. 03.05.1985 tarih ve 3194 sayılı İmar Kanununda belirlenen eğitim alanı standartları, imar planlarının yapımında göz önüne alınması gerekirken, gerek imar planlarının yapımında, gerekse uygulamada çoğu kez standartlara uymayan alan büyüklükleri belirlenmekte ve yeterli alan kalitesini taşımayan eğitim tesisleri gerçekleştirilmek zorunda kalınmaktadır. Ayrıca kentsel nüfus yoğunluğu ve okul çağı nüfusun kent içindeki dağılımı, göreceli olarak dahi olsa, gözatılmadan oluşturulmaya çalışılan eğitim tesislerindeki temel kaygı; “her ne olursa olsun, bir eğitim birimi tesis edilsin” yaklaşımı olduğundan, bunun sonucunda ise;

eğitim tesislerinde aranan alan ve donanım standartlarıyla kent içindeki konumu açısından beklenen fiziksel mekan oluşumları gözden kaçırılmış olmaktadır.

Birçok yazarın yaptığı araştırmalarda, çocuğun oyun gereksinimlerine cevap verebilecek mekanların, çocuğun bedensel ve hareketsel gelişimi, bilişsel (zihinsel) gelişimi ve sosyal-duygusal gelişimi üzerinde önemli etkileri olduğu saptanmıştır (38).

Türkiye'deki imar planlama sürecinde ilköğretim okulları için uygulanacak alan byklğ ve nüfus başına düşen standartlar, 3194 sayılı İmar Kanununa dayalı olarak çıkarılan 17.03.2001 tarihli 24345 sayılı resmi gazetede yayınlanan "İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik" hükümleri çerçevesinde belirlenmektedir. 1971 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca oluşturulan "Temel Eğitim alışma Grubu", ilköğretim okullarındaki eğitim sisteminin yanı sıra, temel eğitimdeki sorunları da tespit ederek "alışma İlke ve Yöntemi"ni hazırlamıştır (39). Ayrıca Temel eğitime hizmet edecek İlköğretim tesislerine ilişkin bazı standartlar saptanmıştır. 5 Ocak 1961 tarih ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 61. maddesindeki; "Okul binalarının yapılacağı arsaların suyu, havası elverişli ve öğrencilerin kolaylıkla gidip gelebilecekleri bir mahalde olması göz önünde bulundurulur. Okul binaları; hapishane, meyhane, kahvehane, bar gibi umumi yerlerden en az 100 m. uzakta olacaktır. Okullara 100 m. mesafe içinde bu gibi tesisler kurulamaz" hükmüyle, okul alanlarının çevresine ilişkin belirli kurallar geliştirilmiş, bunun yanında ilköğretim kurumlarının devlet yolu, şehir ve kasabaların ana yolları ile ticari yollara bitişik olmamaları, ğrenci sayısı ile orantılı olarak bina dışında topluca tören yapılabilecek, basketbol, voleybol gibi oyunlarla diğer sportif etkinliklerin gerçekleştirilebileceği büyüklükte bir alan olması gerektiği belirtilmiştir (40). Ayrıca Bayındırlık Bakanlığı, Yapı İşleri Genel Müdürlüğünün 8.9.1976 gün ve 52-3/B-05/5870 sayılı genelgesiyle, **ilköğretim okullarının yer seçimi ve yönlendirilmesine ilişkin standartlar belirlenmiştir.**

İlkokullar için ğrenci başına düşen parsel alanının Bulgaristan'da 40 m², Almanya'da 30 m², İngiltere'de 25 m², Fransa ve in'de de 15 m² olduğu (40,41), lkemizde ise, Bayındırlık ve İşkan Bakanlığı tarafından geliştirilmiş

olan standartlara göre; öğrenci başına 6.75 m² olduğu düşünülürse, standartlar açısından birçok ülkeden geride kaldığımız sonucu çıkarılabilir.

İlköğretim çağı nüfusu (7-14 yaş grubu) çocuklarının zihinsel, bedensel ve psikolojik açıdan çok farklı özellik ve gereksinim içinde bulunması nedeniyle, özellikle öğrenci sayısının fazla olduğu okullarda ilk ve orta öğrenim öğrencilerinin aynı bina ve bahçeden yararlandırmanın önemli sakıncaları olduğu kabul edilmektedir. Rusya, Çekoslovakya, Macaristan ve Danimarka'da ilköğretim çağı çocuklarının aynı okul alanı içinde, birlikte öğrenim görmesine rağmen, İngiltere ve Hollanda'da; 12 yaşına kadar bir birliktelik söz konusudur. 7-12 yaş grubu içinde dahi bina içinde yaş gruplarına göre ayrılabilen tasarımlar yapılmakta, bazen de okullar tamamen ayrılabilir (42). İnceoğlu ve Pulat'ın (42) yaptıkları bir araştırmaya göre; öğretmenlerin %90'ının bu iki kademenin öğrenim gördüğü mekanların birbirinden ayrılmasını istediği, %80'inin ise ayrı giriş ve çıkışları tercih ettiği belirlenmiştir.

Her ülke kendi eğitim sistemine, kültürüne, coğrafik yapı ve iklim koşullarına uygun olarak okul binası ve çevresiyle ilgili düzenlemelere, kendi imar ve ilgili kanunları ile belirlemişlerdir. Ülkemizde ise Türk Standartları Enstitüsü tarafından bugüne kadar İmar ve İskan Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı'nın okul binaları ve çevresi ile ilgili çıkardığı kanun ve yönetmenlikler ve okul bina ve çevresi ile ilgili yapılan araştırmalarda göz önünde bulundurularak; İlköğretim okulları ile ilgili olarak 1991 yılında "TS 9518/Şehir İlkokulları-Genel Kuralları" ve 1996 yılında ise "TS 12014/Çevre Sağlığı-Okullar" standartları yayınlanmıştır. Türk Standartları Enstitüsü'nün Hizmet Standartları Hazırlık Grubu'nca 1991 yılında yayınlanan "TS 9518/Şehir İlkokulları-Genel Kuralları" revize edilerek yeniden hazırlanmış ve TSE Teknik Kurulunun 14 Nisan 2000 tarihinde toplantısında kabul edilerek yayınlanmıştır (1,20).

TS 9518/Şehir İlkokulları-Genel Kuralları

1- Okulun Genel Yerleşimine Ait Kurallar; okul arsasının yer seçiminde dikkat edilecek konuları, okul binası ve bahçesi,

2- İdari Hizmet Birimleri; müdür odası, müdür yardımcı odası, memur odası, öğretmenler odası, rehberlik ve ölçme değerlendirme odası, kat öğretmeni odası ve zümre öğretmen odası,

3- Eğitim-Öğretim Hizmet Birimlerine Ait Kurallar; derslikler, iş-teknik atölyesi, resim salonu, müzik salonu, fen bilimleri laboratuvarı, yabancı dil laboratuvarı, bilgisayar laboratuvarı, çok amaçlı salon ve spor salonu,

4- Yardımcı Hizmet Birimlerine Ait Kurallar; revir, derslik koridorları, kat merdivenleri, kütüphane, tuvaletler, kantin, ısıtma, arşiv, eğitim araçları odası, temizlik odası, hizmetli odası, bahçe, yemekhane-mutfak, bilgi işlem merkezi ve sigara içme odası ile ilgili standartları belirlemiştir (1).

TS 12014/Çevre Sağlığı-Okullar

1- Okulun Fiziki Yapısı İle İlgili Genel Çevre Sağlığı Kuralları; okulun yeri, arsası, kanalizasyonu, bahçesi, ağaçlandırması, okul çıkışı, yaya geçidi, okul binası, su kaynağı, derslik kapıları, merdivenler, derslik pencereleri, yazı tahtası, sıra, tabure ve sandalyeler, yapay aydınlatma, elektrik tesisatı, revir, kitaplık, kantin, tuvalet ve lavabolar,

2- Okul Çevre Sağlığına Yönelik Diğer Kurallar; dersane hava kalitesi, kalabalık, gürültü, ısınma, çöp, yangın, kazalar ve bilinçlendirme ile ilgili standartları belirlemiştir (20).

Ülkemizde uygulanan biçimiyle, ilköğretim okullarının kapalı ve açık alanlarına ilişkin standartların, gerek yerel boyutta belirlenememesi, gerekse tip proje uygulamasından vazgeçilememesi nedeniyle istenen düzeyde olmadığı bilinmektedir.

2.3. Okul Sağlığı Hizmetlerinin Kapsamı

Ülkemizde okul sağlığı hizmetleri günümüzde 3797 sayılı kanun ile 1992 yılında kurulan Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık İşleri Daire Başkanlığına bağlı her ildeki Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesindeki Sağlık Hizmetleri Eğitim Merkezleri tarafından yürütülmektedir (6).

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı'nın 5.11.1991 tarihli Okul Sağlığı Hizmetleri Uygulama Talimatı'nda Okul Sağlığı Komisyonunun İl ve İlçelerdeki yapılanması; "İlde okul sağlığı hizmetlerinin

yürütülmesinde başta Sağlık Müdürlüğü olmak üzere Verem Savaş Dispanserleri, Rehberlik Araştırma Merkezleri, Bölge Hastaneleri, Askeri Birlikler gibi tüm sağlık kuruluşları ve gönüllü kuruluşlarla işbirliğinin sağlanması için Milli Eğitim Müdürlerinin Başkanlığında bu kuruluşların temsilcileri, İlçe Milli Eğitim Müdürleri ve Sağlık Eğitim Merkezi Başhekimlerinden oluşan Okul Sağlığı Komisyonu kurulacaktır. Bu Komisyon ildeki tüm ilkokulların kapsam içine alınmasını sağlayacak şekilde bir plan yapacaktır. İlçelerde planın yürütülmesinden İlçe Milli Eğitim Müdürleri sorumlu olacaklardır” şeklinde tanımlanmaktadır (43).

Okul sağlığı hizmetleri, okulun çevresi dahil sağlığı olumsuz olarak etkileyen her türlü etmenin denetimi ile öğrencilerin ve okul personelinin sağlığının değerlendirilmesi, geliştirilmesi, sağlıklı okul yaşamının sağlanması ve sürdürülmesi, öğrenciye ve dolayısıyla topluma sağlık eğitiminin verilebilmesi için yapılan çalışmaların tümüdür.

1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 3 üncü maddesinde, okul sağlığının korunması Sağlık Bakanlığının görevleri arasında olup, 163'üncü maddesinde ise, bütün okulların bina ve sağlık şartları, bulaşıcı ve salgın hastalıklardan korunmaları açısından Sağlık Bakanlığının denetimi altında olduğu belirtilmiştir.

Okul sağlığı hizmetleri kapsamında;

- Okul sağlığı hizmetlerinin yürütülmesinde okul öğretim personeli, öğrenci ve öğrenci aileleri ile işbirliği yapılarak bir ekip halinde çalışılması,
- Okullarda, özellikle okula yeni başlayan öğrenciler başta olmak üzere, bölgesel özellikler de dikkate alınarak, genel muayene ve hastalık (görme, işitme, enfeksiyon hastalıkları, paraziter hastalıklar, gelişme geriliği, sakatlıklar, kalp hastalıkları, diş hastalıkları vb.) taramaları yapılması,
- Öğrencilere gereken aşıların zamanında yapılması,
- Öğretmenler, okulda çalışanlar ve gerektiğinde velilerin de sağlık konularında eğitilmesi,
- Öğrencilere doğru sağlık bilgilerinin aktarılması ve sağlık konusunda olumlu davranışların kazandırılması için öğrencilere yönelik eğitim

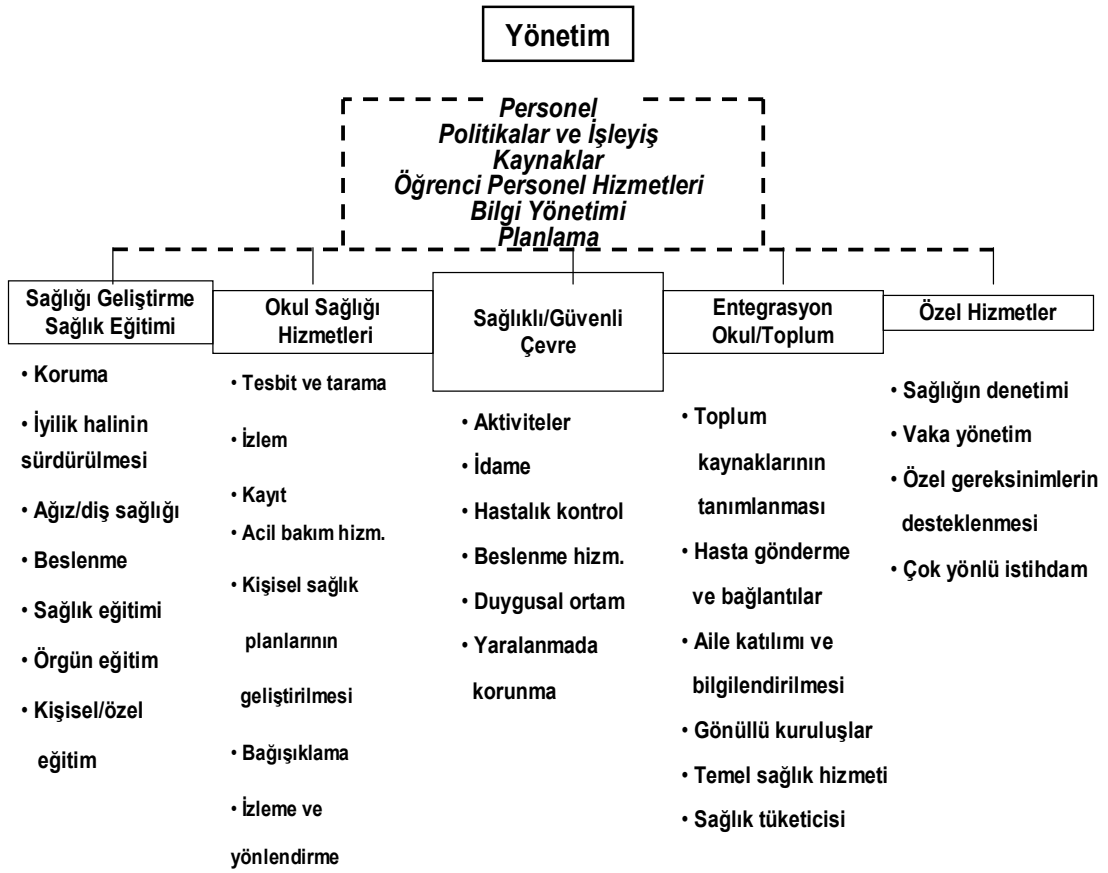
programlarının planlanması ve okul yönetimi ile işbirliği içinde uygulanması, gerektiğinde özellikle rehber öğretmenler ile öğrencilerin sağlık eğitimlerinde ortak çalışılması,

- Bu yerlerde **sağlıklı ve yeterli içme ve kullanma suyu bulunması, içme ve kullanma suyunun kalitesinin sürekli izlenmesi, izleme sonuçlarına göre gerekli tedbirlerin alınması, su depolarının periyodik temizliği ve dezenfeksiyonunun sağlanması,**
- **Derslikler ile diğer salon ve odalar, tuvaletler, avlu ve bahçeler, kantinler ve yemekhanelerin öğrencilerin gelişim çağına uygun nitelikte, gerekli asgari teknik ve hijyenik şartlara sahip olması,**
- **Okullar ve benzeri yerlerin çevresindeki öğrencilere hitap eden işyerlerinin gerekli asgari teknik ve hijyenik şartlara uygun faaliyet göstermesi, bu işyerlerinde satışa sunulan ürün ve hizmetlerin gerekli sağlık şartlarına uygun olması,**
- **Kantin ve yemekhanelerde, sağlığa uygun, çocukların ve gençlerin yeterli ve dengeli beslenmelerinin sağlanmasına yönelik besinlerin satışının yapılması, güvenli gıdaların tüketime verilmesi, çevrede açıkta gıda satışının önlenmesi, bu işyerleri ile kantin ve yemekhanelerdeki tüm görevlilerin periyodik portör muayenelerinin yapılması ve yaptırılması,**
- **Yemek servisi bulunan okullarda ve okul beslenme hizmetlerinin yürütülmesinde çocukların ve gençlerin enerji ve besin öğeleri ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde uygun menülerin planlanması,**
- **Okullar ve benzeri yerler ile çevreleri ve çevrelerindeki işyerlerinin, oluşturulacak ekipler aracılığıyla tetkik ve kontrollerinin yapılması, bunların sonuçlarına göre, çocuk ve gençlerin sağlığının korunması bakımından gerekli sağlık şartlarına uygun olmayan okullar ve benzeri yerler ile sahipleri, gerekli asgari teknik ve hijyenik şartlara uygun faaliyet göstermeyen, sağlık şartlarına uygun olmayan ürün ve hizmetleri satışa sunan işyerleri ve sahipleri, yasalara aykırı hareket edenler ile zorunluluklara ve alınan tedbirlere uymayanlar hakkında ilgili mevzuat doğrultusunda gerekli her türlü işlemin**

yapılması ve yaptırılması, uygulanması ve uygulattırılması sayılabilir (44).

Pekcan ve arkadaşlarına göre çağdaş okul sağlığı hizmetlerinin kapsamı Şekil 1’de olduğu gibi olmalıdır (27).

Çağdaş Okul Sağlığı Programı

Şekil 1. Çağdaş Okul Sağlığı Modeli

2.3.1. Okul ve Çevresinin Sağlıklı / Güvenli Olması

Öğrencilere okul ve çevresinde sağlıklı, güvenli bir eğitim-öğretim ortamı sağlanması esastır. Öğrencilerin sağlığı, günlerin büyük bir bölümünü geçirdikleri okul binasının fiziksel niteliklerine de bağlıdır. Bu nitelikler şöyle özetlenebilir;

Okul arsası, fiziksel, kimyasal veya biyolojik yönden kirlenme riski olmayan bölgelerden seçilmelidir. 5 Ocak 1961 tarih ve 222 sayılı "İlköğretim Yasası"na uygun olarak okul arsasının yeri, yerleşim bölgesinin nüfus hareketleri, sosyal, ekonomik ve sağlık kriterleri de dikkate alınarak, öğrencilerin kolaylıkla gidip gelecekleri bir yerde, yoğun taşıt trafiğinden uzakta olmalı, hapishane, meyhane, kahvehane, bar vb. gibi çocukları olumsuz yönde etkileyebilecek yerden en az 100 m uzaklıkta yapılmalıdır. Ayrıca anayola, tren yoluna ve gürültü, koku, duman çıkaran fabrika yakınına yapılmamalıdır. Okul, çocukların evlerine 3-4 kilometreden fazla uzaklıktaysa, uygun taşıma servisleri bulunmalıdır. Okullar yakınlarındaki binalardan yeterli uzaklıkta bulunmalıdır. Okulun yapıldığı bölgenin su ve kanalizasyon şebekesi, okulun şebekeye getireceği yükü karşılayabilecek yeterlilikte olmalıdır. Okullar gaz veya sıvı sızıntısının olabileceği dolgu bölgeleri üzerine yapılmamalıdır. Okul, yerleşim yerinin hava kirliliği en az olan kısmına yapılmalıdır.

Okul binaları, 4 katı geçmemeli, koridor sisteminde inşa edilmeli, binaların uzunluğuna koridor bir cepheye, derslikler bir cepheye yerleştirilmelidir. Bu şekilde koridor sistemi ile en uygun aydınlatma ve havalandırma sağlanmış olur. Okulun yapılarında kullanılacak malzeme iklim ve arazi koşullarına uygun olarak seçilmek zorundadır. Okul, koridor ve dersanelerin zemin kaplaması toz, haşerat ve benzeri sağlığa zararlı etkenlerin birikimine ve üremesine imkan vermeyen, kaymaya ve takılıp düşmeye yol açmayacak, kolay temizlenebilir, yanmayan ve asbest ihtiva etmeyen maddeden yapılmalıdır. Duvar dipleri ve süpürgelikler bütünlük arz etmeli, binanın zemini düzenli olarak temizlenmeli ve bakımı yapılmalıdır.

Sınıflarda öğrenci sayısı azami 40 kişi olmalıdır. Aynı koridora açılan derslik kapılarının karşılıklı olmaması ve dışa açılması, panik halindeki

çıkışlarda dersliğin kolay ve kazasız boşaltılması için gereklidir. Derslik duvarları ses geçirmeyecek kalınlıkta olmalı, gözü yormayan, aydınlanmaya yardımcı, mat, fakat açık renk bir boya ile boyanmalı, temizliğin kolay yapılabilmesi için yağlı boya tercih edilmelidir. Ayrıca duvarların birbirleri ile kesiştiği yerlerin hafifçe yuvarlak olması sağlanmalıdır. Derslik pencereleri öğrenci sıralarının solunda bulunmalı, doğal aydınlatma ve havalandırmaya uygun olmalıdır. Derslikler ders aralarında havalandırılmalı, günlük temizlikleri yapılmalıdır.

Dersliklerdeki sıralar, tabureler veya sandalyeler ergonomik, öğrencilerin ayaklarının yere değmesini, yazı tahtasını kolayca görebilmesini, ayakta rahatlıkla durabilmesini, öğrencinin boy standartlarına uygun olarak boyunun ayarlanabileceği düzeneğe sahip ve oturma grupları arasında kolayca girip çıkmayı engellemeyecek şekilde olmalıdır.

Okulun kat merdivenleri yangına dayanıklı yapılmalı, öğrenci sayısına göre yeterli genişlikte olmalı, basamaklar öğrencinin yürürken, koşarken kaymasını engelleyecek malzemeye kaplanmalıdır. Basamak yüksekliği 15 cm geçmemeli, basamak derinliği 30 cm olmalı, merdiven korkuluklarında öğrencilerin kaymasını engelleyecek tedbirler alınmalıdır.

Koridorlar en az 3 m genişlikte olmalı, iyi aydınlatılmalı ve havalandırılmalı, kaza ve yaralanmalara neden olabilecek oluşumlar olmamalıdır. Okulun ısıtması standartlara uygun yapılmalı, kapalı ortam hava kirliliğine karşı önlemler alınmalı, kullanılan yakıtın özelliklerine göre güvenlik önlemleri sağlanmalıdır. Isıtma kalorifer ile yapılıyorsa, radyatörlerin önü ısı çıkışına engel olmayacak ve çarpma, düşme gibi kazaları önleyecek şekilde kapatılmalıdır.

Okul bahçeleri, öğrenci başına 5 m² alan düşecek genişlikte olmalı, zemini girintili çıkıntılı olmamalı, düşüp yaralanmaya ve toz veya çamur oluşmasına sebep olmayan malzeme ile kaplanmalıdır. Kazalara ve yaralanmalara neden olabilecek gereksiz basamak, beton bariyer, çukur, havuz, demir engeller vb. oluşumlar bulunmamalıdır. Okul bahçesindeki ağaçlar dersliklerin aydınlanmasına ve havalanmasına engellemeyecek biçimde en az 5 metre uzaklıkta olmalıdır. Ağaçlandırma için alerjik olmayan, polen yaymayan, dikensiz ağaç türleri seçilmeli, oyun sırasında olabilecek kazaları önlemek için

ağaçların dal veya benzeri uzantıları düzenli olarak budanmalıdır. Ağaçlar sağlık kuruluşları tarafından izin verilen pestisitlerle ve sadece tatil dönemlerinde ilaçlanmalıdır.

Okul çöpleri kokuya, vektör, haşere ve kemirici üremesine ve barınmasına olanak vermeyecek, çevrenin görüntüsünü bozmayacak şekilde toplanmalı ve yok edilmelidir.

Yangına karşı zemin döşemesi, dersane elemanları, dekorasyon malzemesi ve benzerlerinin yapımında kullanılan malzemeler kolay tutuşmayan ve yandıklarında zehirli gaz çıkarmayan maddelerden yapılmalıdır. Katlarda yangın söndürücüler olmalı, bunların kullanım şekilleri üzerlerinde tarif edilmeli, çeşitli eğitimlerle tüm okul personeline ve öğrencilere öğretilmelidir. Okullardaki laboratuvarlar, yemekhaneler, mutfaklar vb. mekanlarda gerekli yangın önlemleri alınmalıdır. Bir yangın anında binayı ivedi terk edebilmek için yangın çıkışları belirlenmeli ve bu çıkışlar her an kullanıma olanak verecek şartlarda bulundurulmalıdır.

Okullar, çevrelerindeki yollarda trafik düzenlemesi için gerekli önlemleri aldirmek ve almaktan sorumludur.

Her okulda bir ilk yardım ve tedavi odası bulunmalı, ilk yardım için gerekli malzemeler eksiksiz bulunmalıdır. Burada özellikle okul ve çevre sağlığı konusunda eğitim almış bir okul hemşiresi istihdam edilmelidir (1,7,20,27).

Okul çağı çocukları; bedensel faaliyetlerin artması, tedbirli olmama, okula gidiş gelişte trafik sorunu ile karşılaşma gibi nedenlerle sıkça kazalara maruz kalmaktadırlar. Okul çağı çocuklarında en sık görülen hastalık ve ölüm nedenlerinin başında kazalar, kazaların başında da trafik kazaları gelmektedir (33,45,46,47).

Ayrıca okullar çocukların toplu olarak buldukları yerler olduğundan, bahçelerde, merdivenlerde ve sınıfta kazalar olabilmektedir. Bu nedenle okulun içi ve bahçesi kazaya neden olacak faktörler en aza indirgenecek şekilde düzenlenmeli, okulda meydana gelebilecek her kazanın ayrıntılı bir analizi yapılmalıdır. Bunların dışında kazaları önlemek için öğrencileri eğitmek, okul içinde ve çevresinde gerekli güvenlik önlemlerini almanın yanında okulda ilk yardım olanaklarını da hazır bulundurmak gerekir (7,21).

İlkyardım gerektiren durumların ortaya çıkması halinde yanlış uygulama yapılmaması ve acil durumlarda geç kalınmaması için ilk yardım uygulamalarının herkes tarafından bilinmesi gereklidir. Bunun için öğretmenlerin veya bir grup öğrencinin temel ilkyardım bilgileriyle donatılmalarında yarar vardır. Ayrıca herkesin kolayca ulaşabileceği noktalarda sık karşılaşılan kazalara yönelik ilk yardım kılavuzları olmalı ve okuldaki ilk yardım çantası hazır bulundurulmalıdır. Ayrıca kolayca ulaşılacak noktalarda acil telefon numaralarının bulundurulması da bu konuda uygulanabilecek temel ilkelerden birisidir (32).

Okul güvenliği; "öğrencilerin, öğretmenlerin ve diğer personelin kendilerini fiziksel, psikolojik ve duygusal bakımdan özgür hissetmeleridir" veya "okulda öğrenme için uygun bir ortam yaratılmasıdır" şeklinde tanımlanmaktadır. Etkili bir öğretimin gerçekleştirilebilmesi için, öğretim ortamında öğrenci ve çalışanların kendilerini güven içinde hissetmeleri büyük bir önem arz etmektedir. Bireyin kendisini güvende hissetmediği ortamlarda etkili bir öğretim ve öğrenmenin gerçekleştirilmesi çok zordur. Önce okulun her bir köşesinde, her bir öğrencinin, kendisini evinde olduğu gibi güvende hissetmesi gerekir. Okullardaki yönetsel uygulamalar ve kurallar bu güvenli ortamı oluşturmayı hedeflemelidir. Kendisini güvende hissetmeyen bir öğrencinin öğrenmeye güdülenebilmesi Maslow'un motivasyon teorisine göre de çok zor hatta mümkün değildir denebilir (49,50). Okul güvenliği son yıllarda eğitim sistemleri için en önemli problemlerden biri olarak kabul edilmektedir. Okul güvenliği, özellikle gelişmiş toplumlar için, son yılların en önemli problemlerinden biridir (50).

Okulların illerde yerlerinin tespitinde Belediyeler, İl Özel İdaresi ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü sorumludur. Belediyeler, Belediye Kanun'una göre imar planlarında ihtiyaca göre okul yerlerini belirlemekle yükümlüdür. Okul binalarının inşaatlarının standartlara uygunluğunu Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü denetlemektedir (51,52,53).

Uluslararası Çocuk Hakları Bildirgesi " **Her çocuk sağlıklı doğmalı ve olanaklar çerçevesinde en iyi sağlık koşullarından yararlanma hakkına sahip olmalı**" der. Okul sağlığında da bu unutulmamalıdır (27).

2.3.2. Okul Sağlığı Ekibi

Kaynaklara göre okul sağlığı hizmetleri, okullarda oluşturulan özel bir ekip tarafından yürütülmelidir. Bu sağlık ekibinde bulunması gereken görevliler şu şekilde sınıflandırılmaktadır (6,7);

- Okul müdürü,
- Hekim (Halk sağlığı uzmanı, kurs görmüş pratisyen hekim veya ocuk hastalıkları uzmanı),
- Hemşire,
- Öğretmen,
- Öğrenci velisi,
- Psikolog ya da sosyal hizmetler uzmanı,
- Rehberlik uzmanı,
- Diyetisyen,
- Diş hekimini,
- Beden eğitimi ğretmeni,
- Okul sağlığı formatör ğretmeni.

Ancak okulların yer seçimini, standartlara uygun inşa edilmesini ve standartlara uygunluğunun sürdürülmesini sağlamakla görevli olan il ya da ile Milli Eğitim Müdürleri, Belediye İmar Müdürleri ve İl Bayındırlık ve İskan Müdürleri de bu ekibin içinde sayılmalıdır.

2.4. Okul Sağlığı İçin Yapılması Gerekenler

Okulda sağlıklı yaşamı gerçekleştirmek için sunulan hizmetleri 4 ana kategoride sınıflandırmak mümkündür (6,7,54);

1. Sağlığın değerlendirilmesi, korunması ve geliştirilmesi hizmetleri,
2. Okulda evre sağlığı hizmetleri,
3. Okulda sağlık eğitimi hizmetleri,
4. Okul sağlığına ilişkin kayıtların tutulması hizmetleri

Bunun dışında okulların yer seçiminin sağlığa uygun olmasının, sağlığa uygun standartlarda inşa edilmesinin ve bu standartlara uygunluğunun sürdürülmesinin sağlanması da bu hizmetler arasında sayılmalıdır.

2.4.1. Sağlığın Değerlendirilmesi, Korunması ve Geliştirilmesi Hizmetleri

Okul sağlığı çalışmalarının birinci hedefi sağlığın değerlendirilmesi korunması ve geliştirilmesidir. Sağlığın değerlendirilmesi denince öğrencilerin sağlık durumlarının bedensel ve ruhsal bakımdan incelenip değerlendirilmesi anlaşılır. Bu değerlendirme ise, Okul Sağlığı Programlarında yapılan periyodik muayeneler ve taramalar ile mümkün olabilir.

Bu periyodik muayene ve taramalar kapsamında (6,25,54,55);

1. Okula kabul muayenesini,
2. Periyodik sağlık muayenelerini,
3. Taramaları,
 - Görme taramaları
 - İşitme taramaları
 - Diş ve ağız sağlığı taramaları
 - Büyüme ve gelişme taramaları
4. Bulaşıcı hastalıkların tespiti ve mücadelesini,
5. İlk yardımı,
6. Ruh sağlığı çalışmalarını sayabiliriz.

2.4.2. Okulda evre Sağlığı Hizmetleri

Okul evresi deyimi, okulun yeri, binası, etrafı, alt yapı tesisleri, oyun alanları, su temini, çöplerin yok edilmesi, tuvaletler, ısıtma ve havalandırma, aydınlatma, sıralar, dersliklerin büyüklüğü vb. konularını içine alır. Özetle, okul çevresi kavramı çocuğun okul yaşamında tüm fiziksel ve sosyal çevresini kapsamaktadır (27). Diğer bir ifadeyle öğrenciyi etkileyen dış etkenlerin hepsine evre denir. evre de doğal ve yapay olarak ikiye ayrılmaktadır. Aynı zamanda sağlık açısından da evre; fizik, biyolojik ve sosyokültürel evre olarak üç kısımdan oluşmaktadır (56).

İnsanın sağlık durumunu, i biyolojik sistemi ile dış evre sistemlerinin etkileşmeleri belirler (57). Sağlıklı okul çevresi hem çocukların kendi sağlıklarını koruyabilmeleri hem de iyi bir sağlık eğitimi alabilmeleri için uygun bir ortamdır.

Turner “Okul Sağlığı ve Sağlık Eğitimi” adlı eserinde bu konuya şöyle değinmektedir: “Yemekten önce ve tuvaletten sonra elleri yıkamak en önemli sağlığı koruma kurallarıdır. Bu gerçeği öğreten fakat el yıkama olanakları bulunmayan okulların çocuklarda bu alışkanlıkları geliştirebilmeleri şüphelidir. Öğretilen ancak uygulanamayan bu şey, çocuğun duyamayacağı kadar yüksek sesle konuşmaktan ibaret bir davranıştır” (32).

Okulun fiziksel çevresi; okulun yeri, okul binası, oyun alanı, su ihtiyacının karşılanması, okul içi ve dışındaki yiyeceklerin hazırlanması ve sunulması, tuvaletler, çöp atıkları, ısınma, aydınlatma, havalandırma ve hatta oturulan sıralar da dâhil olmak üzere kişileri etkileyebilecek tüm öğeleri içermektedir (56). Ayrıca okulların çevresindeki öğrencilere hitap eden iş yerleri gerekli asgari teknik ve hijyenik şartlara uygun faaliyet göstermeli ve bu iş yerlerinde satışa sunulan ürün ve hizmetler gerekli sağlık şartlarına uygun olmalıdır (58). Okul sağlığı çalışmalarını yürüten sağlık kuruluşu, öğrencilerin muayenelerinin yanı sıra okulların yerlerinin seçimini, okulun inşaat projelerinin standartlara uygunluğunu, okul açıldıktan sonra da okulun fiziksel yapısının uygunluğunu kontrol etmeli, gerekirse il ya da ile Milli Eğitim Müdürlüğünü ve okul yöneticilerini uyarmalıdır (27).

Çocuklar ve gençler, bir yılın 2/3’ünü, okul ve çevresinde geçirmektedir. Bu nedenle, okul yöneticileri, çevrelerindeki yollarda trafik düzenlemesi için gerekli önlemleri aldırılmak ve almaktan sorumludur. Okul yönetimleri, güvenli ve sağlıklı okul çevresinin sürdürülmesinde okula gidiş ve dönüşte trafik emniyeti ve bulaşıcı hastalıkların kontrolü için yeterli bir program içinde sorumluluk almalıdır.

Okul çevresi temiz su ve sanitasyon olanaklarına sahip olmalı ve öğrencileri bulaşıcı hastalıklardan korumalıdır. ABD’ de yapılan bir araştırmada hemen hemen her çocuğun yıl içerisinde ortalama 7 günlük bir süre okula devamsızlık yaptığı ve bu devamsızlığı yapmalarında en önemli etkenlerden birinin bulaşıcı hastalıklar olduğu belirlenmiştir (45). Bulaşıcılığı önlemede; sınıfların yeterli genişlikte olması, yeterli havalandırma ve güneş işığından yararlanma olanaklarının olması, sınıfların kalabalık olmaması, okul binasında her gün ıslak yöntemle temizlik yapılması, belirli aralıklarla dezenfeksiyon

uygulanması, her çocuğun mümkün olduğu kadar ayrı bir kitaba sahip olması ve okul binasında yeterli sayıda içinde suyu bulunan tuvalet, lavabo ve lavabolarda sabun bulunması, yeterli sayıda fiskeyle su içme musluklarının olması gibi basit ama etkin önlemler alınmalıdır (33,59). Ortak kullanım gerektiren yemekhane ve kantinlerde koruyucu önlemlerin alınmasına önem verilmeli, burada çalışan görevliler bulaşıcı hastalıklar ve bu hastalıklardan korunma yolları konularında eğitim programlarından geçirilmeli, bu bireyler ve çalıştıkları ortamlar sık sık kontrol edilerek verilen eğitimin etkinliği ve alınan önlemlerin yeterliliği değerlendirilmelidir (60).

Bu çevrede öğrenciler ayrımcılıktan, tacizden, istismardan, kazalardan ve şiddetten korunmalı; sigara ve ilaç-uyuşturucu kullanımı izlenmeli ve engellenmelidir.

Okullarda çevrenin sağlık koşullarına uygun olması şu açılardan önemlidir (27,61);

- Günlük yaşamlarının uzunca bir kısmını okullarında geçiren öğrenciler ve görevliler, okul çevre koşulları bozuk olduğunda olumsuz etkilenmektedirler,
- Okul çevresinin öğrencilere örnek oluşturacak şekilde olması gerekir,
- Okul çağı, özellikleri olan bir dönemdir. Bu dönemde kazalara sık rastlanmaktadır. Bu nedenle okullarda kazaların engellenmesine ilişkin önlemlerin alınmış olması gerekir,
- Okul suyu, tuvaletler, aydınlatma, gürültü vb. çevre etmenleri ile ilgili sorunlar okulda kalma, eğitim etkinliğinin ve başarının düşmesine yol açabilir,
- Biyolojik fiziksel ve kimyasal kirlilikler öğrencilerin toplu olarak etkilenmesine neden olur. Bu etkilenim hem onların okul dönemi sağlıklarını hem de daha sonraki yaşamlarını etkileyebilecek boyutta ve nitelikte olabilir,
- Okul çağında çocukların davranış özellikleri çevre koşullarından etkilenme riskini artırır,
- Öğrenci hem eğitilen, hem de taşıdığı mesajlarla ailesini dolayısıyla toplumu önemli boyutta etkileyecek bir toplum kesimidir. Gördükleri güzel

örnek ve kazandıkları davranışlar daha sonraki ve okul dışındaki yaşamlarında olumlu etkiler yapacaktır,

- Bilgisayar, projektör vb. başta olmak üzere birçok yeni teknoloji okullara girmekte, bu teknolojilerin özel fiziksel ve ergonomik kurallarına uyulmaması öğrenci sağlığını olumsuz etkileyebilmektedir.

2.4.3. Okulda Sağlık Eğitimi Hizmetleri

Sağlık eğitimi, okullarda öğrencilere ve toplumda tüm bireylere kendilerinin ve toplumun sağlık düzeyini en yüksek düzeye çıkarabilmek için yapılan eğitim olarak tanımlanır (9). Dolayısıyla sağlık eğitiminin, öğrenciye ilk olarak kendi sağlığını korumayı, geliştirmeyi ve devam ettirmeyi öğretmesi ve benimsetmesi, ikinci olarak diğer insanların sağlığını koruma, düzeltme ve devam ettirme bilincini vermesi beklenir (62).

Okullarda verilen eğitimin en önemli hedeflerinden biri, öğrencileri okul yıllarında ve sonrasında daha sağlıklı, daha mutlu bir toplum için yapıcı, bilgili duruma getirmek ve öğrendiklerini yorumlayıp, gerçek yaşama uygulayabilmeye hazırlamaktır. Özellikle her türlü davranış ve alışkanlıkların kolayca kazanıldığı, ilköğretim düzeyinde kazandırılan sağlık bilgi ve davranışlarının kalıcılığının yüksek olması, gelecek kuşakların sağlık düzeylerini belirlemede bu dönemde yapılacak sağlık eğitiminin önemini ortaya koymaktadır. Öğrencilere yapılan çeşitli konulardaki eğitim çalışmalarında eğitimin hem öğrenci hem de aileler üzerinde olumlu etkilerinin olduğu gösterilmiştir (63,64,65).

Öğrenciler okulda, iyiyi kötüden ayırt edebilecek, kendilerini anne-babaya bağımlılıktan kurtarıp yaşamlarını kendi başlarına sürdürebilecek seviyeye getirilmektedirler. Topluma kazandırılan bu insanların daha sağlıklı bireyler olarak topluma mal olabilmeleri, eğitim sürecinde hem fiziksel ve psikolojik sağlık sorunlarının giderilmesi hem de etkili sağlık eğitiminin verilmesi ile mümkün olabilir (17).

Çocukluk çağı ve adolesan döneminde öğrencilerin gelecekteki sağlıklarını doğrudan ve dolaylı olarak etkileyecek sağlık tutum ve davranışlarını saptamak gerekir. Erken cinsellik, alkol ve madde kullanımı gibi davranışlar genç insanların bugünkü sağlık durumunu doğrudan olumsuz etkilerken, bu yaş

grubunda koruyucu sağlık davranışları (sigara içmeme ve düzenli egzersiz yapma) yaşamın ileriki yıllarındaki sağlığı etkilemektedir. Uygun sağlık davranışının bu yaşlarda kazanılması yaşam süresinin uzatılmasını ve yaşam kalitesinin arttırılmasını sağlar (66).

Sağlık eğitiminin verilmesi için müfredat programlarına sağlık ile ilgili derslerin düzenlenerek eklenmesi gerekir. Ancak iyi bir sağlık eğitimi verebilmek bu konuda yeterli ve doğru bilgiye sahip olmanın yanında yeterli ve doğru materyallerin bulunmasına ve eğiticilerin sağlıklı yaşam biçimleri konusunda örnek alınacak bireyler olmasına bağlıdır (10,31).

Buna karşılık okul çocuklarının bir arada olmaları dolayısıyla bazı sağlık hizmetlerinin daha kolay ulaştırılması da mümkün olmaktadır. İlköğretim öğrencilerine sağlık eğitiminin, birbirinden farklı görüşler sunulmasını engellemek için hayat bilgisi, fen bilgisi gibi programlarında bulunan derslerle bütünleştirilerek verilmesi gerekmektedir (67).

Okulda öğrenme bir yaşam biçimi olup, çocuklar üzerinde kalıcı davranış değişikliğine yol açan etkilenmeler daha kolay olmaktadır. Maalesef okullarda sağlık eğitimi yeterince yapılamamaktadır. Çünkü okullarda sağlık dersleri ve yeterli eğitime sahip eğiticiler yoktur (31).

Yapılan çalışmalarda düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerin çocuklarının daha çok riskli davranışlarda buldukları saptanmıştır. Anne babanın yüksek eğitim düzeyi ve yüksek meslek sınıfında olmaları durumunda çocuklarda daha az riskli davranışlar görülmüştür. Adolesan dönemde sağlıklı olmayan davranışlara ve kötü sağlık algısına sahip gençlerin erişkin yaşamlarında düşük eğitim düzeylerinde kaldıkları bulunmuştur (68,69). Gencin bulunduğu sosyal çevrenin (aile, okul, arkadaş ilişkileri ve toplum) risk alma davranışını etkilediği özellikle arkadaş baskısının önemli olduğu bulunmuştur (70,71). Ayrıca Adolesan Sağlığı ve Yaşam Tarzı (Adolescent Health and Lifestyle Survey-Finlandiya) isimli kohort çalışmasında, sağlık davranışıyla okul başarısı arasında güçlü ilişkili olduğu belirlenmiştir (69).

Milli Eğitim Bakanlığının programında ilköğretim okullarında verilecek sağlık eğitimi aşığıdaki başlıklar altında toplanmıştır (72);

- Sağlıklı beslenme,

- Kişisel sağlık bilgisi,
- Hastalıklardan korunma,
- Sporun yararları,
- Temiz hava ve güneşin yararları,
- Sağlıklı giyinme,
- Kazalardan korunma,
- İlk yardım,
- Çevrenin temizliği ve bakım,
- Bölgesel hastalıklardır.

2.4.4. Okul Sağlığına İlişkin Kayıtların Tutulması Hizmetleri

Okulda yapılan çalışmalar; öğrencinin sağlığının genel değerlendirilmesi, daha sonra yapılacak muayenelerde önceki durumun ve sorunların bilinmesi açısından kayıt edilmelidir. Hekim, hemşire muayene ve gözlemleri, öğretmenin düşünceleri, yapılan aşı ve tedaviler tarihleriyle öğrenci kişisel dosyasında saklanmalıdır. Kayıtlar kısa ve anlaşılır olmalıdır. Ders yılı sonunda kayıtlar değerlendirilmeli, ilgili sağlık ve eğitim kurumlarına bildirilmelidir. Bildirimde öğrencilerin sağlığı, okul çevresi ile ilgili yapılan işler ve gelecek yıl için gereksinimler belirtilmelidir. Her eğitim-öğretim yılının sonunda öğrencilerin eğitim-öğretimin sağlıklı bir ortamda yapılması için okul binası ve çevresindeki eksiklikler bir kurul tarafından tespit edilmeli ve eksikliklerin giderilmesi için il milli eğitim müdürlüğüne bildirilmelidir (7,54).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma; 12.06.2006 tarih ve 15935 sayılı Gaziantep Vali'liğinden alınan olurla (Ek-3), Gaziantep il merkezinde bulunan tüm ilköğretim okullarında anket uygulaması şeklinde yapılan tanımlayıcı bir araştırmadır. İlköğretim okullarına 16 Ekim-28 Aralık 2006 tarihleri arasında anket uygulanmıştır.

Araştırmanın yapıldığı dönemde Gaziantep Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan okul listesinde; Gaziantep il merkezinde 139'u resmi ve 12'si de özel ilköğretim okulu olmak üzere toplam 151 ilköğretim okulu bulunmakta idi. Araştırmada Gaziantep merkezindeki resmi ilköğretim okullarının 134'üne ulaşıldı. Araştırma yapılan dönemde; 4 resmi ilköğretim okulu yeni bina yapımı nedeniyle tadilatta olduğu için, bir okul da tam olarak hizmete girmediğinden araştırma dışı bırakıldı.

Özel okullardan 5'i araştırmaya katılırken, 7'si katılmak istemedi. Özel okul sayısının az olması ve mevcut okulların çoğunun araştırmaya katılmayı kabul etmemesi nedeniyle araştırma dışı bırakıldı.

Araştırmada yer alan 134 okul 170 binada eğitim yapmaktaydı.

Bilgi toplama formundaki eksiklik ve hataların tespit edilmesi amacıyla ön anket uygulaması 2 Resmi İlköğretim Okulu'nda yapıldı.

Veriler araştırmacı tarafından 18,24,25,74 ve 75 nolu kaynaklarda yer alan sorular gözden geçirilerek ve "TS 9518, Şehir İlkokulları-Genel Kurallar" ve "TS 12014, Çevre Sağlığı-Okullar" standartları göz önüne alınarak hazırlanan, Gaziantep İl Merkezindeki İlköğretim Okullarının Standartlara Uygunluk ve Çevre Sağlığı Durumunun Araştırılması Soru Kağıdı (Ek-4) okulların müdür veya hizmet süresi en uzun olan müdür yardımcıları ile yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak doldurulmuştur. Bu anket; okulun yapım tarihi, öğretim şekli, öğrenci ve personel durumu, derslik sayısı, eğitim-öğretim hizmet ve yardımcı

birimleri, su kaynağı, ısınma, yangın ve afetler konuları ile ilgili hazırlanan sorulardan oluşmaktaydı.

“TS 9518, Şehir İlkokulları-Genel Kurallar” ve “TS 12014, Çevre Sağlığı-Okullar” standartları göz önüne alınarak hazırlanan, Gaziantep İl Merkezindeki İlköğretim Okullarının Standartlara Uygunluk ve Çevre Sağlığı Durumunun Araştırılması Ölçme ve Gözlem Formu (Ek-5) ise okul idarecilerinin eşliğinde bizzat araştırmacı tarafından gerekli ölçüm, sayım ve gözlemlerin yapılması ile doldurulmuştur. Bu formda; okul ve bahçesinin, dersliklerin, merdivenlerin, tuvaletlerin, kantinin, ağaçların ve okulun çevresiyle ilgili ölçümler ve gözlemler yer almaktaydı.

Ölçümlerde şerit tipi metre kullanıldı ve ölçümler araştırmacı tarafından yapıldı. Verilerin değerlendirilmesinde TSE'nin “TS 9518/2000, Şehir İlköğretim Okulları-Genel Kurallar”ı (Ek-1) ve “TS 12014/Nisan 1996, Çevre Sağlığı-Okullar” (Ek-2) standartları dikkate alındı. Değerlendirilen özelliği bulunduran okul o özellik açısından uygun veya yeterli, bulundurmayan okul da uygun değil veya yetersiz olarak değerlendirildi.

Araştırmacının gözleminde tuvaletlerin temizliği;

1- Okulun bütün tuvaletlerinin ıslak zemini, kabinleri ve lavaboları her teneffüsten sonra temizlenip ve havalandırılıyorsa, genel görünümü temiz ise iyi,

2- Okulun bütün tuvaletlerinin ıslak zemini, kabinleri ve lavaboları günde bir defa temizlenip ve havalandırılıyorsa, genel görünümü az temiz ise orta,

3- Okulun bütün tuvaletlerinin ıslak zemini, kabinleri ve lavaboları haftanın sadece belli günleri temizlenip ve havalandırılıyorsa, genel görünümü temiz değil ise kötü olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmacının gözleminde derslik duvarlarının temizliği;

1- Okulun bütün derslik duvarları temiz ve bakımlı ise iyi,

2- Okulun bütün derslik duvarları az temiz ve az bakımlı ise orta,

3- Okulun bütün derslik duvarları temiz değil ve bakımsız ise kötü olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmacının gözleminde dersliklerdeki öğretmen masalarının durumu;

1- Okulun bütün dersliklerindeki öğretmen masalarının örtüsü varsa, sandalye veya koltuğu sağlamsa, genel görünümü düzgün ise iyi,

2- Okulun bütün dersliklerindeki öğretmen masalarının örtüsü yoksa, sandalye veya koltuğu sağlamsa, genel görünümü düzgün ise orta,

3- Okulun bütün dersliklerindeki öğretmen masalarının örtüsü yoksa, sandalye veya koltuğu sağlam değil, genel görünümü düzgün değil ise kötü olarak değerlendirilmiştir.

İstatistiksel Değerlendirme

Elde edilen veriler bilgisayara yüklenerek SPSS (13.0) paket programında değerlendirilmiştir. Analizlerde ortalamalar hesaplanmış, x^2 testi, Kolmogorov Smirnov testi kullanılmıştır.

4-BULGULAR

Araştırmada yer alan 134 devlet ilköğretim okulunda, 104033 (%48.0)'ü kız, 112661 (%52.0)'i erkek olmak üzere toplam 216694 öğrenci öğrenim görmekteydi. Okullarda 6191'i öğretmen olmak üzere toplam 6444 kadrolu personel görev yapmaktaydı. Okulların öğrenci sayıları en az 288, en fazla 6181 ve ortalamasının 1617.12 ± 819.94 olduğu belirlendi. Okullardaki kız öğrenci sayısının en az 138, en fazla 3025 ve ortalamasının 776.37 ± 393.10 olduğu belirlendi. Erkek öğrenci sayısının en az 145, en fazla 3156 ve ortalamasının 839.10 ± 819.94 olduğu belirlendi. Okullara derslik yönünden bakıldığında en az 6, en fazla 63 derslik bulunduğu ve ortalamasının 17.39 ± 8.18 olduğu belirlendi. Bu okulların toplam 2784 dersliği ve 4912 şubesi (sınıfı) bulunmaktaydı. Şubelerin öğrenci sayıları 14 ile 90 arasında değişmekteydi. Okullardaki 2908 (%59.2) şubenin öğrenci sayısı 40 öğrenciden fazla iken, 2004 (%40.8) şubenin öğrenci sayısı 40 ve altındaydı. TS 9518/Nisan 2000'e göre; derslikler en çok 40 öğrenciye eğitim-öğretim verecek şekilde düzenlenmelidir. Okullardaki sınıf mevcutlarının ortalamasının 22.77 ile 77.50 arasında değiştiği ve genel ortalamasının 44.16 ± 10.25 olduğu belirlendi.

Tablo 1'de, okulların öğretim şekli, derslik ve öğrenci durumlarına göre dağılımı görülmektedir. Bu tablodan izlendiği gibi okulların %85.1'i ikili, %14.9'u normal öğretim yapmaktaydı; %15.7'sinin anasınıfı yoktu. %4.5'nin öğrenci sayısı 3000'den fazlaydı. Okulların %53.0'ının derslik sayısı (anasınıfı hariç) 13 ile 24 arasındaydı. %42.5'inin şube sayısı 30'dan fazlaydı. Okulların %23.8'inde sınıf başına düşen ortalama öğrenci sayısı 50'nin üzerindedir.

Tablo 1. Okulların Öğretim Şekli, Derslik ve Öğrenci Durumlarına Göre Dağılımı

Özellikler		Okul	
		Sayısı	% si
Okulun öğretim şekli	Normal (Tekli)	20	14.9
	İkili	114	85.1
	Toplam	134	100.0
Okulun anasınıfı	Var	113	84.3
	Yok	21	15.7
	Toplam	134	100.0
Okulun öğrenci sayısı	288-999 arası olan	32	23.9
	1000-1999 arası olan	64	47.7
	2000-2999 arası olan	32	23.9
	3000-6181	6	4.5
	Toplam	134	100.0
Okulun derslik sayısı (Anasınıfı hariç)	6-12 arası	44	32.8
	13-24 arası	71	53.0
	25-63 arası	19	14.2
	Toplam	134	100.0
Okulun şube sayı	10-19 arası	25	18.7
	20-29 arası	52	38.8
	30-126 arası	57	42.5
	Toplam	134	100.0
Okulda şube başına düşen ortalama öğrenci sayısı	22.77-30 arası	8	6.0
	31-40 arası	43	32.1
	41-50 arası	51	38.1
	51 ve 75.50 arası	32	23.8
	Toplam	134	100.0

Tablo 2’de, okulların toplam öğrenci sayıları ve okulun öğrenim şekline göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 2. Okulların Öğretim Şekline Ve Toplam Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımı

Toplam Öğrenci Sayı	Okulun Öğretim Şekli				Toplam	
	Normal		İkili			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
999 ve altı	14	66.7	18	15.9	32	23,9
1000-1999 arası	6	28.6	58	51.4	64	47.8
2000-2999 arası	1	4.7	31	27.4	32	23.9
3000 ve üzeri	-	-	6	5.3	6	4.4
Toplam	21	100.0	113	100.0	134	100.0

$$\chi^2=25.937, p=0.000$$

Normal öğretim yapan okulların %66.7'sinin, ikili öğretim yapan okulların %15.9'unun toplam öğrenci sayılarının 999 ve altında olduğu belirlenmiştir. Okulların öğretim şekilleri arasında okulun toplam öğrenci sayısı açısından anlamlı fark bulunmuştur (p=0.000). Bu fark, normal öğretim yapan okullar arasında toplam öğrenci sayısı 999 ve altında olan yüzdesinin ikili öğretim yapan okullardakinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3'de, okulların öğretim şekline ve şube başına düşen ortalama öğrenci sayılarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 3. Okulların Öğretim Şekline Ve Şube Başına Düşen Ortalama Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımı

Şube Başına Düşen Ortalama Öğrenci Sayısı	Okulun Öğretim Şekli				Toplam	
	Normal		İkili			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
40 ve altı	14	66.7	37	32.8	51	38.0
41-50 arası	6	28.6	45	39.8	51	38.0
51 ve üzeri	1	4.7	31	27.4	32	24.0
Toplam	21	100.0	113	100.0	134	100.0

$$\chi^2=9.755, p=0.007$$

Normal öğretim yapan okulların %66.7'sinin, ikili öğretim yapan okulların %32.8'inin şube başına düşen ortalama öğrenci sayısının 40 ve altında olduğu belirlenmiştir. Okulların öğretim şekilleri arasında şube başına düşen ortalama öğrenci sayısı açısından anlamlı fark bulunmuştur (p=0.007). Bu fark, normal

öğretim yapan okullar arasında şube başına 40 ve altında öğrenci olan yüzdesinin ikili öğretim yapan okullar arasındakinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 4’de, araştırmada yer alan okulların bina özelliklerine göre dağılımı görülmektedir. TS 9518/Nisan 2000’e göre okul binası kullanım amacına uygun olarak tercihen tek katlı olarak inşa edilmelidir. Çok katlı inşa edilecekse en fazla 4 katlı yapılmalıdır.

Tablo 4. Okulların Bina Özelliklerine Göre Dağılımları

Özellikler		Okul	
		Sayısı	% si
Okulda bina sayısı	Tek binalı	101	75.4
	İki binalı	30	22.4
	Üç binalı	3	2.2
	Toplam*	134	100.0
Okul binalarının kat sayıları	1 katlı	1	0.6
	2 katlı	76	44.7
	3 katlı	52	30.6
	4 katlı	35	20.6
	5 katlı	5	2.9
	6 katlı	1	0.6
	Toplam**	170	100.0
Okul binalarının yapım yılları	1923-1979 arası	38	22.4
	1980-1997 arası	64	37.6
	1998-2006 arası	68	40.0
	Toplam **	170	100.0

*Araştırmadaki okul sayısı

**Araştırmadaki okullardaki bina sayısı

Okulların %75.4’ü tek binada, %22.4’ü iki binada ve %2.2’si üç binada hizmet vermekteydi. Bu binaların %2.9’u beş ve %0.6’sı altı katlıydı. 6 binanın (%3.5) kat sayısı standartların üzerindedir. Okul binalarının yapım tarihleri 1923 ile 2006 yılları arasında olup, binaların %40’ı 1998-2006 yılları arasında yapılmıştı. 1998 yılında 8 yıllık zorunlu eğitime geçildikten sonra okul yapımında artış dikkati çekmektedir.

Tablo 5’de, okul binalarının 8 yıllık mecburi eğitime geçiş tarihi olan 1998 öncesi ve sonrasında yapılmış olmalarına ve kat sayılarına göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 5. Okul Binalarının Yapım Tarihlerine ve Kat Sayılarına Göre Dağılımı

Okulun binasının yapım tarihi	Okul binası				Toplam	
	4 kat ve altında (Uygun)		4 kat üzeri (Uygun değil)		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
1997 ve öncesi	102	100.0	-	-	102	100.0
1998 ve sonrası	62	91.2	6	8.8	68	100.0
Toplam	164	96.5	6	3.5	170	100.0

Fisher'in Kesin Ki-Kare Testi, $p=0.004$

1997 ve öncesinde yapılan okul binalarının tamamı 4 kat ve altında iken, 1998 ve sonrasında yapılan okul binalarının %91.2'si 4 kat ve altındadır. 1997 ve öncesinde yapılan okul binaları ile 1998 ve sonrasında yapılan okul binaları arasında kat sayısı açısından önemli ölçüde farklılık belirlenmiştir ($p=0.004$). 5+ katlı binalar 1998 ve sonrasına ait bir uygulamadır.

Tablo 6'da, okulların personel durumuna göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 6. Okulların Personel Durumuna Göre Dağılımı

Personel Tipi	Personel				Toplam	
	Var		Yok		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
Rehber öğretmen	94	70.1	40	29.9	134	100.0
Teknisyen	1	0.7	133	99.3	134	100.0
Memur	5	3.7	129	96.3	134	100.0
Hizmetli	130	97.0	4	3.0	134	100.0
Güvenlik görevlisi	17	12.7	117	87.3	134	100.0

Okulların %99.3'ünde teknisyen, %96.3'ünde memur, %87.3'ünde güvenlik görevlisi, %29.9'unda rehber öğretmen ve %3.0'ında hizmetli bulunmuyordu. Araştırmaya katılan okullarda okul başına ortalama 1.92 ± 0.981 hizmetli ve 0.72 ± 0.496 rehber öğretmen düşmektedir.

Tablo 7'de, okulların rehber öğretmen ve hizmetli başına düşen öğrenci sayılarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 7. Okulların Rehber Öğretmen ve Hizmetli Başına Düşen Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımı

Özellikler		Okul	
		Sayısı	% si
Okulda rehber öğretmen başına düşen öğrenci sayısı	Hiç olmayan	40	29.9
	1-1000 arası	21	15.7
	1001-2000 arası	51	38.0
	2001-3000 arası	19	14.2
	3001 ve üzeri	3	2.2
	Toplam	134	100.0
	Okulda hizmetli başına düşen öğrenci sayısı	Hiç olmayan	4
1-500 arası		29	21.6
501-1000 arası		53	39.6
1001-1500 arası		26	19.4
1501-2000 arası		7	5.2
2001 ve üzeri		15	11.2
Toplam		134	100.0

Okullarda, rehber öğretmen ve hizmetli başına düşen öğrenci sayılarının yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Okulların %54.4'ünde rehber öğretmen başına 1000 öğrenciden fazla öğrenci düşmektedir. Okulların %3.0'ında hiç hizmetli bulunmazken, %75.4'ünde hizmetli başına 500 öğrenciden fazla öğrenci düşmektedir.

Tablo 8'de, okulların öğretim şekline ve rehber öğretmen başına düşen öğrenci sayılarına göre dağılımı görülmektedir. Normal öğretim yapan okulların %38.1'inin, ikili öğretim yapan okulların %11.5'inin rehber öğretmen başına düşen öğrenci sayısının 1-1000 arasında olduğu belirlenmiştir. Okulların öğretim şekilleri arasında okulun rehber öğretmen başına düşen öğrenci sayısı açısından anlamlı fark bulunmuştur ($p=0.009$). Bu fark, rehber öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 1-1000 arası olan okul yüzdesinin normal öğretim yapan okullar arasında ikili öğretim yapan okullar arasındakinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 8. Okulların Öğretim Şekline Ve Rehber Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımı

Rehber Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Öğretim Şekli				Toplam	
	Normal		İkili		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
1-1000 arası	8	38.1	13	11.5	21	15.7
1001-2000 arası	5	23.8	46	40.7	51	38.1
2001 ve üzeri*	1	4.8	21	18.6	22	16.3
Hiç Olmayan*	7	33.3	33	29.2	40	29.9
Toplam	21	100.0	113	100.0	134	100.0

$$\chi^2=9.678, p=0.009$$

*Analiz bu iki satır birleştirilerek yapılmıştır.

Tablo 9'da, okulların öğretim şekline ve hizmetli başına düşen öğrenci sayılarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 9. Okulların Öğretim Şekline Ve Hizmetli Başına Düşen Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımı

Hizmetli Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Öğretim Şekli				Toplam	
	Normal		İkili		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
1-500 arası	13	61.9	16	14.2	29	21.6
501-1000 arası	4	19.0	49	43.3	53	39.6
1001 ve üzeri*	3	14.3	45	39.8	48	35.8
Hiç olmayan*	1	4.8	3	2.7	4	3.0
Toplam	21	100.0	113	100.0	134	100.0

$$\chi^2=23.806, p=0.000$$

*Analiz bu iki satır birleştirilerek yapılmıştır.

Normal öğretim yapan okulların %61.9'unun, ikili öğretim yapan okulların %14.2'sinin hizmetli başına düşen öğrenci sayısının 1-500 arasında olduğu belirlenmiştir. Okulların öğretim şekilleri arasında hizmetli başına düşen öğrenci sayısı açısından anlamlı fark bulunmuştur (p=0.000). Bu fark, hizmetli başına düşen öğrenci sayısı 1-500 arası olan okul yüzdesinin normal öğretim yapan okullar arasında ikili öğretim yapan okullar arasındakinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 10'da, okulların hizmet birimlerinin var olma durumuna göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 10. Okulların Hizmet Birimlerinin Var Olma Durumuna Göre Dağılımı

Hizmet Birimi	Var		Yok		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bilgi işlem merkezi	-	-	134	100.0	134	100.0
Yemekhane-mutfak	-	-	134	100.0	134	100.0
Kat öğretmenler odası	1	0.7	133	99.3	134	100.0
Sekreter odası	4	3.0	130	99.3	134	100.0
Yabancı dil lâboratuvarı	1	0.7	133	99.3	134	100.0
Revir	2	1.5	132	98.5	134	100.0
Zümre öğretmenler odası	4	3.0	130	97.0	134	100.0
Beden eğitimi salonu	5	3.7	129	96.3	134	100.0
Müzik dersliği	12	9.0	122	91.0	134	100.0
Toplantı salonu	16	11.9	118	88.1	134	100.0
Resim dersliği	21	15.7	113	84.3	134	100.0
Sığınak	21	15.7	113	84.3	134	100.0
Santral ve yayın odası	21	15.7	113	84.3	134	100.0
Memur odası	22	16.4	112	83.6	134	100.0
Görsel eğitim-�ğretim dersliği	28	20.9	106	79.1	134	100.0
İş-Teknik atölyesi	39	29.1	95	70.9	134	100.0
Eğitim araçları odası	44	32.8	90	67.2	134	100.0
Çok amaçlı salon	66	49.3	68	50.7	134	100.0
Sigara içme odası	71	53.0	63	47.0	134	100.0
Temizlik malzemeleri odası	75	56.0	59	46.0	134	100.0
Hizmetli odası	83	61.9	51	38.1	134	100.0
Depo	85	63.4	49	36.6	134	100.0
Kütüphane (Okuma salonu)	93	69.4	41	30.6	134	100.0
Fen bilimleri lâboratuvarı	102	76.1	32	23.9	134	100.0
Arşiv	115	85.8	19	14.2	134	100.0
Rehberlik odası	119	88.8	15	11.2	134	100.0
Teknoloji (Bilgisayar) dersliği	123	91.8	11	8.2	134	100.0
Öğretmenler odası	131	97.8	3	2.2	134	100.0
Kantin	133	100.0	1	0.7	134	100.0
Müdür odası	133	99.3	1	0.7	134	100.0
Müdür yardımcısı	134	100.0	-	-	134	100.0

Okulların tamamında bilgi işlem merkezi, %99.3'ünde yabancı dil laboratuvarı, %98.5'inde revir, %96.3'ünde beden eğitimi salonu, %91.0'ında müzik dersliği, %84.3'ünde resim dersliği, %84.3'ünde sığınak, %79.1'inde görsel eğitim- ğretim dersliği, %70.9'unda iş-teknik atölyesi, %50.7'sinde çok amaçlı salon, %47.0'ında sigara içme odası, %38.1'inde hizmetli odası,

%30.6'sında kütüphane (okuma salonu), %23.9'unda fen bilimleri laboratuvarı, %11.2'sinde rehberlik odası ve %8.2'sinde bilgisayar (teknoloji) dersliği yoktu.

Sadece 2 ilköğretim okulunda revir olarak kullanılan bir yer vardı. Reviri olan iki okulun da sağlık çalışanı yoktu.

Okulların idari bölümleriyle dersliklerin yarı olma durumu incelendiğinde; okulların 6'sında (%4.5) derslikler ile idari bölümler ayrı yerde iken, 128'inde (%95.5) derslikler ile idari bölümler iç içeydi.

Tablo 11'de, okulların su deposu bulunma durumuna ve su deposunun bazı özelliklerine göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 11. Okulların Su Deposu Bulunma Durumuna Ve Su Deposunun Bazı Özelliklerine Göre Dağılımı

Özellikler		Okul	
		Sayısı	% si
Okulun su deposu	Var	102	76.1
	Yok	32	23.9
	Toplam	134	100.0
Su deposu olanların kullanılma durumu	Kullanılıyor	60	58.8
	Kullanılmıyor	42	41.2
	Toplam	102	100.0
Kullanılmakta olan su deposunun bakım görme durumu	Bakım görüyor	50	83.3
	Bakım görmüyor	10	16.7
	Toplam	60	100.0
Bakım gören su deposunun yılda bakım görme sayısı	1 kere	46	92.0
	2 kere	4	8.0
	Toplam	50	100.0

Okulların %76.1'inde su deposu vardı. Su deposu olan okulların %58.8'i su deposunu kullanıyordu. Su deposu olup kullanan okulların %83.3'ü su depolarının bakımını yaptırıyordu. Su deposu olup, kullandırı, bakımını yaptıran okullardan %92.0'ı yılda bir kere ve %8'i iki kere bakım yaptırıyordu.

Okulların 132'si (%98.6) şehir şebekesini, 1'i (%0.7) kuyu suyunu ve 1'i (%0.7) hem şehir şebekesini hem de kuyu suyunu birlikte içme suyu olarak kullanmaktaydı.

Tablo 12'de, okulların kuyu suyu kullanma durumuna göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 12. Okulların Kuyu Suyu Kullanma Durumuna Göre Dağılımı

Özellikler		Okul	
		Sayısı	% si
Okulda su kuyusu	Var	14	10.4
	Yok	120	89.6
	Toplam	134	100.0
Su kuyusu bulunanların kuyu suyunu kullanma durumu	Kullanıyor	9	64.3
	Kullanmıyor	5	35.7
	Toplam	14	100.0
Kuyu suyu kullanım amacı	İçme suyu olarak	2	22.3
	Temizlik-Sulama suyu olarak	7	77.7
	Toplam	9	100.0
Analiz yaptırma durumu	Yaptırılıyor	6	66.7
	Yaptırılmıyor	3	33.3
	Toplam	9	100.0
Analizi yaptırılma aralığı	Ayda bir kere	1	16.7
	6 Ayda bir kere	4	66.6
	Yılda bir kere	1	16.7
	Toplam	6	100.0

Okulların 14'ünde su kuyusu vardı ve bunların 9'u kuyu suyunu kullanmaktaydı. Kuyu suyunu kullanan okulların 2'si bunu içme suyu olarak da kullanmaktaydı. Kuyu suyu kullanan okulların 6'sı bu sulara su analizi yaptırırken, 3'ü yaptırmıyordu. Kuyu suyu kullanıp analiz yaptıranlar hem kimyasal hem bakteriyolojik analiz yaptırmıyordu. Kuyu suyuna analiz yaptırma sıklıkları 1 okulda ayda bir, 4 okulda altı ayda bir ve 1 okulda yılda bir idi. Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği Numune Alma ve Analiz Metodları Tebliği'ne göre; Herhangi bir kirlenme durumu sonucunda ortaya çıkabilecek kalite değişiminin yakından izlenmesi ve gerekli önlemlerin alınması için numuneler Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı'nın talebine göre mevsimlik, aylık, haftalık ya da günlük aralarla alınabilir. Numune sayısı yörenin hidrojeolojik özelliklerine bağlı olarak değişebilmekle beraber, bir yeraltısuyunun kalite ölçümü için bakteriyolojik analiz sayısı yılda 3 defadan az, kimyasal analiz sayısı yılda bir defadan az olamaz (73). Kuyu suyuna analiz yaptıran 6 okuldaki sadece 1'i bu standartlara uygun aralıklarla analiz yaptırmaktaydı.

Tablo 13'de, okulların afetler ve yangınlar için alınan önlemler açısından özelliklerine göre dağılımı görülmektedir. TSE 12014/Nisan 1996'ya göre okul binalarından 4 kat ve üzerinde olanların yangın merdiveni olması

gerekmektedir. Okullarda yangın ve afetlere yönelik tatbikatın yılda en az 2 defa yapılması gerekmektedir. Bu araştırmada; yangın ve afetlere yönelik yapılan tatbikat sayısı 2 ve üzeri olanlar yeterli olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 13. Okulların Afetler ve Yangınlar İçin Alınan Önlemlere Göre Dağılımı

Özellikler		Okul	
		Sayısı	% si
Okulun yangın ve afetler için alarm sistemi	Var	76	56.7
	Yok	58	43.3
	Toplam	134	100.0
Yangın söndürme araçları	Var	132	98.5
	Yok	2	1.5
	Toplam	134	100.0
Yangın merdiveni	Var	26	63.4
	Yok	15	36.6
	Toplam*	41	100.0
Afetlere yönelik tatbikat	Yapılıyor	130	97.0
	Yapılmıyor	4	3.0
	Toplam	134	100.0
Tatbikat yapılanlarda yıllık tatbikat sayısı	Yeterli	59	45.4
	Yetersiz	71	54.6
	Toplam	130	100.0

*4 ve üzeri katlı okul binası sayısı

Okulların %43.3'ünde yangın ve afetler için alarm sistemi, %1.5'inde yangın söndürme araçlarının olmadığı dikkati çekmiştir. 4 ve üzeri katlı okul binalarının %36.6'sında yangın merdiveni yoktu. Okulların %97.0'ı yıllık olarak yangın ve afetlere yönelik okulda tatbikat yapıyordu. Yangın ve afetlere yönelik tatbikat yapan okulların %54.6'sında yıllık tatbikat sayıları yetersizdi.

Okulların ısınma durumu incelendiğinde; okulların 131'inde (%97.8) merkezi ısıtmada fuel-oil (kalorifer yakıtı) ve 3'ünde (%5.0) kömür kullanılmaktaydı.

Okulların bodrum katında derslik olma durumu incelendiğinde; okul binalarının 52'sinin (%30.6) bodrum katı vardı. Bodrum katı olan okul binalarının 11'inin (%21.2) bodrum katında derslik bulunuyordu.

Okulların bina ve bahçedeki giriş ve çıkış kapılarının durumu incelendiğinde; araştırmaya katılan bütün okul binalarındaki ve okul bahçesindeki kapılar öğrencilerin okula giriş ve çıkışları için uygun genişlikteydi.

Tablo 14’de, okulların giriş kapılarının durumuna göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 14. Okulların Giriş Kapılarının Durumlarına Göre Dağılımı

Özellikler		Okul	
		Sayısı	% si
Okul binalarında öğrenci ve personel girişi	Ayrı düzenlenmiş	8	4.7
	Ayrı düzenlenmemiş	162	95.3
	Toplam*	170	100.0
Okulun bahçe kapısında danışma	Var	57	42.5
	Yok	77	57.5
	Toplam	134	100.0
Bahçe kapısında danışma bulunan okullarda danışmanın kullanılma durumu	Aktif olarak kullanılıyor	11	19.3
	Aktif olarak kullanılmıyor	46	80.7
	Toplam	57	100.0

*Okullardaki bina sayısı

Okul binalarının sadece %4.7’sinde öğrenci ve personel girişleri ayrı düzenlenmişti. Okulların sadece %42.5’inde okulun bahçeden giriş kapısında danışma kulübesi vardı. Bunların %19.3’ünün bahçe kapısındaki danışma kulübesi aktif olarak kullanıyordu.

TS 9518/Nisan 2000’e göre; eğitim ve öğretim dinamikliğine uygun yerleşim şeklini sağlamak için derslik boyutları kareye yakın olmalıdır. Bu araştırmada 11 (%6.5) okul binasının dersliklerinin ebatları kareye yakın değildi.

Tablo 15’de, okul binalarının derslik özelliklerinin standartlara uygunluk durumuna göre dağılımı görülmektedir. Bu tablodaki değerlendirmeler şerit tipi metreyle dersliklerde yapılan ölçümlerin TS 12014/Nisan 1996 ve TS 9518/Nisan 2000’de verilen standartlarla karşılaştırılmasıyla yapılmıştır. TS 12014/Nisan 1996’ya göre; ön sıranın yazı tahtasına olan uzaklığı 2.20-2.35 m arası olanlar, derslik kapılarının tokmak (kapı kolu) yüksekliği 75-110 cm arası olanlar standartlara uygun olarak değerlendirilmiştir. TS 9518/Nisan 2000’e göre; son sıranın yazı tahtasına olan uzaklığı 9 m ve altı olanlar, derslik kapılarının genişliği 90 cm ve üzeri olanlar, bizzat yapılan gözlemlerde derslik kapılarının açılış yönü çıkış yönünde ve koridora olanlar, aynı koridora açılan derslik kapılarının karşılıklı açılıyor olmaması standartlara uygun olarak değerlendirilmiştir. Dersliklerin aydınlanma ve havalandırma durumu,

pencerelerin boydan boya olma durumu ve pencerelerden öğrencilerin sarkmasını önleyecek tedbirlerin olma durumuna ilişkin gözlemlerde, TS 12014/Nisan 1996 ve TS 9518/Nisan 2000'deki standartlarla karşılaştırılarak standartlara uygun veya uygun değildir diye değerlendirilmiştir.

Tablo 15. Okul Binalarının Derslik Özelliklerinin Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı

Özellikler		Okul Binası	
		Sayısı	% si
Ön sıranın yazı tahtasına olan uzaklığı	Uygun	6	3.5
	Uygun değil	164	96.5
	Toplam	170	100.0
Son sıranın yazı tahtasına olan uzaklığı	Uygun	158	92.9
	Uygun değil	12	7.1
	Toplam	170	100.0
Derslik kapılarının genişliği	Uygun	112	65.9
	Uygun değil	58	34.1
	Toplam	170	100.0
Derslik kapılarının tokmak (kapı kolu) yüksekliği	Uygun	152	89.4
	Uygun değil	18	10.6
	Toplam	170	100.0
Derslik kapılarında cam bölme	Var	35	20.6
	Yok	134	78.8
	Bir kısmında var bir kısmında yok	1	0.6
	Toplam	170	100.0
Derslik kapılarının açılış yönü	Uygun	98	57.6
	Uygun değil	72	43.4
	Toplam	170	100.0
Aynı koridora açılan derslik kapılarının karşılıklı açılma durumu	Uygun	161	94.7
	Uygun değil	9	5.3
	Toplam	170	100.0
Dersliklerde kullanılan yazı tahtalarının tipi	Tebeşirli	141	83.0
	Asetatlı	15	8.8
	Hem tebeşirli hem asetatlı	14	8.2
	Toplam	170	100.0
Dersliklerin aydınlatması	Uygun	166	97.6
	Uygun değil	4	2.4
	Toplam	170	100.0
Dersliklerin havalandırması	Uygun	166	97.6
	Uygun değil	4	2.4
	Toplam	170	100.0
Öğrencilerin derslik penceresinden sarkmasının önlenmesi	Uygun	118	69.4
	Uygun değil	52	30.6
	Toplam	170	100.0
Pencereler boydan boya olma durumu	Uygun	167	98.2
	Uygun değil	3	1.8
	Toplam	170	100.0

Okul binalarındaki derslik kapılarının %65.9'unun genişliği, %89.4'ünün tokmak (kapı kolu) yüksekliği, %57.6'sının açılış yönü ve %94.7'sinin aynı koridora bakan derslik kapılarının karşılıklı açılma durumları standartlarına uygundu. Okul binalarının %20.6'sının derslik kapılarında cam bölme vardı. Okul binalarının %83.0'ında tebeşirli, %8.8'inde asetat kalemli ve %8.2'sinde hem tebeşirli hem asetat kalemli tip yazı tahtası kullanılan derslikler vardı. Okul binalarının %2.4'ünde dersliğin aydınlatması, %2.4'ünde havalandırması, %30.6'sında öğrencilerin sarkmasının önlenmesi ve %1.8'inde pencerelerin boydan boya olma durumu açısından standartlara uygun değildi.

TS 12014/Nisan 1996'ya göre; öğrencilerin ders sırasında dış ortamla ilgisini kesmek için pencerenin zeminden yüksekliği 1.2 m olmalıdır. Yapılan ölçümlerde okul binalarının dersliklerindeki pencerelerinin zeminden yüksekliğinin bütün okul binalarında standartlara uygun olmadığı görülmüştür.

Tablo 16'da, okulların öğretim şekline ve okul binalarındaki derslik pencerelerinde öğrencilerin sarkmasını önleyecek tedbirlerin (derslik pencerelerinin açılan kısımlarının öğrencilerin erişemeyeceği yükseklikte bulunması) bulunma durumlarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 16. Okul Binalarının Okulların Öğretim Şekline Ve Derslik Pencerelerinde Öğrencilerin Sarkmasını Önleyecek Tedbirlerin Bulunma Durumlarına Göre Dağılımı

Öğretim Şekli	Derslik Pencerelerinde Öğrencilerin Sarkmasını Önleyecek Tedbirler				Toplam	
	Var		Yok			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Normal	8	33.3	16	66.7	24	100.0
İkili	110	75.3	36	24.7	146	100.0
Toplam	118	69.4	52	30.6	170	100.0

$$\chi^2=17.132, p=0.000$$

Normal öğretim yapan okullara ait binaların %33.3'ünde, ikili öğretim yapan okullara ait binaların %75.3'ünde okul binalarındaki derslik pencerelerinde öğrencilerin sarkmasını önleyecek tedbirler vardı. Normal

öğretim yapan okullara ait binalar arasında derslik pencerelerinden öğrencilerin sarkmasını önleyecek tedbir bulunan yüzdesi, ikili öğretim yapan okullara ait binalardakinden önemli ölçüde daha düşük bulunmuştur (p=0.000).

Tablo 17’de, okul binalarının okulların öğretim şekline ve yapım tarihlerine göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 17. Okul Binalarının Okulların Öğretim Şekline Ve Yapım Tarihlerine Göre Dağılımı

Okul Binasının Yapım Tarihi	Okulun Öğretim Şekli				Toplam	
	Normal		İkili			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1923-1979 arası	1	4.1	37	25.3	38	22.4
1980-1997 arası	7	29.2	57	39.1	64	37.6
1998-2006 arası	16	66.7	52	35.6	68	40.0
Toplam	24	100.0	146	100.0	170	100.0

$$\chi^2=9.637, p=0.008$$

Normal öğretim yapan okulların %66.7’si, ikili öğretim yapanların %35.6’sı 1998-2006 yılları arasında yapıldığı belirlendi. Okulların öğretim şekilleri arasında okul binalarının yapım tarihleri açısından anlamlı fark bulunmuştur (p=0.008). Bu fark, yapım tarihi 1998-2006 yılları arası olan okul binası yüzdesinin normal öğretim yapan okullar arasında ikili öğretim yapan okullar arasındakinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 18’de, okul binalarının yapım tarihleri ve okulun binasındaki derslik kapılarının kapı kolu yüksekliğinin standartlara uygun olma durumlarına göre dağılımı görülmektedir. 1997 ve öncesinde yapılan okul binalarının %83.3’ünün, 1998 ve sonrasında yapılanların ise %98.5’inin derslik kapılarının kapı kolu yüksekliği standartlara uygundu. 1998 ve sonrasında yapılan okul binaları arasında derslik kapılarının kapı kolu yüksekliği standartlara uygun olan yüzdesinin, 1997 ve öncesinde yapılan okul binaları arasındakinden önemli ölçüde daha yüksek olduğu belirlenmiştir (p=0.002).

Tablo 18. Okul Binalarının Yapım Tarihleri Ve Okulun Binasındaki Derslik Kapılarının Kapı Kolu Yüksekliğinin Standartlara Uygun Olma Durumlarına Göre Dağılımı

Okul Binasının Yapım Tarihi	Derslik Kapılarının Kapı Kolu Yüksekliği Standartlara				Toplam	
	Uygun		Uygun değil			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1997 ve öncesi	85	83.3	17	16.7	102	100.0
1998 ve sonrası	67	98.5	1	1.5	68	100.0
Toplam	152	89.4	18	10.6	170	100.0

$$\chi^2=9.952, p=0.002$$

Tablo 19’da, okul binalarının yapım tarihleri ve okul binasındaki derslik kapılarının genişliğinin standartlara uygun olma durumlarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 19. Okul Binalarının Yapım Tarihleri Ve Okul Binasındaki Derslik Kapılarının Genişliğinin Standartlara Uygun Olma Durumlarına Göre Dağılımı

Okul Binasının Yapım Tarihi	Derslik Kapılarının Genişliği Standartlara				Toplam	
	Uygun		Uygun değil			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1997 ve öncesi	50	49.0	52	51.0	102	100.0
1998 ve sonrası	8	11.8	60	88.2	68	100.0
Toplam	58	34.1	112	65.9	170	100.0

$$\chi^2=25.193, p=0.000$$

Yapım yılı 1997 ve öncesi olan okul binalarının %49.0’ında, 1998 ve sonrası yapılan okul binalarının ise %11.8’inde derslik kapılarının genişliği standartlara uygundu. 1997 ve öncesinde yapılan okul binaları arasında derslik kapılarının genişliği standartlara uygun olan yüzdesinin, 1998 ve sonrasında

yapılan okul binalarındakilerden önemli ölçüde daha yüksek olduğu saptanmıştır (p=0.000).

Okullarda öğretmen masalarının durumu incelendiğinde; dersliklerdeki öğretmen masaları okul binalarının 45'inde (%26.5) iyi, 113'ünde (%64.6) orta ve 12'sinde (%6.9) kötü olduğu belirlenmiştir.

Okullarda dersliklerin doğal ve yapay aydınlanması incelendiğinde; dersliklerin doğal aydınlatması okul binalarının 76'sında (%44.7) iyi, 93'ünde (%54.7) orta ve 1'inde (%0.6) kötüydü. Yapay aydınlatması ise okul binalarının 77'sinde (%45.2) iyi, 92'sinde (%54.2) orta ve 1'inde (%0.6) kötüydü.

Tablo 20'de, okul binalarının okulun öğretim şekline ve dersliklerinin doğal aydınlanma durumlarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 20. Okul Binalarının Okulun Öğretim Şekline Ve Dersliklerin Doğal Aydınlanma Durumlarına Göre Dağılımı

Dersliklerin Doğal Aydınlanması	Okulun Öğretim Şekli				Toplam	
	Normal		İkili		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
İyi	15	62.5	61	41.8	76	44.7
Orta*	9	37.5	84	57.5	93	54.7
Kötü*	-	-	1	0.7	1	0.6
Toplam	24	100.0	146	100.0	170	100.0

$$\chi^2=3.579, p=0.058$$

*Analiz bu iki satır birleştirilerek yapılmıştır.

Normal öğretim yapan okulların %62.5'inin, ikili öğretim yapan okulların %41.8'inin dersliklerinin doğal aydınlanması iyi olarak belirlendi. Farklı öğretim şekilleri uygulanan okulların binaları arasında dersliklerinin doğal aydınlanması açısından anlamlı fark bulunmamıştır (p=0.058).

Okullarda çöp toplama durumu incelendiğinde; okulların tamamında dersliklerde kapaksız ve poşetsiz çöp kovası kullanılıyordu. Sadece 4 (%2.4) okulun koridorlarında çöp kovası bulunuyordu. Okulların tamamında genel çöp toplama yeri bahçedeki büyük çöp bidonları veya çöp konteynırlarıydı.

Okullarda duvarlarının standartlara uygun boyalı olma durumu incelendiğinde; okulların tamamında duvarların rengi gözü yormayan mat ve

açık renkte ve duvarın alt kısımları kolay temizlenecek şekilde yağlı boya vb. ile boyalıydı.

Okullarda duvarlarının kesiştiği yerlerin kazalara ve yaralanmalara neden olma durumu incelendiğinde; okul binalarının sadece 5'inde (%2.9) dersliklerde ve koridorlarda duvarların kesiştiği ve birleştiği yerler kaza ve yaralanmalara neden olacak şekilde keskin kenarlıydı.

Tablo 21'de, okul binalarının okulların öğretim şekline ve derslik duvarlarının temizlik durumlarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 21. Okul Binalarının Okulların Öğretim Şekline Ve Derslik Duvarlarının Temizlik Durumlarına Göre Dağılımı

Derslik Duvarlarının Temizliği	Öğretim Şekli				Toplam	
	Normal		İkili		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
İyi	16	66.7	38	26.0	54	31.8
Orta	8	33.3	97	66.4	105	61.8
Kötü	-	-	11	7.6	11	6.4
Toplam	24	100.0	146	100.0	170	100.0

$$\chi^2=16.182, p=0.000$$

Okul binalarının sadece %31.8'in derslik duvarlarının temizliği iyiydi. Normal öğretim yapan okullara ait binaların %66.7'sinin, ikili öğretim yapan okullara ait binaların %26.0'ının derslik duvarlarının temizliği iyi olarak belirlendi. Öğretim şekilleri farklı olan okulların binaları arasında derslik duvarlarının temizliği açısından anlamlı fark bulunmuştur (p=0.000). Bu fark, normal öğretim yapan okulların binaları arasında derslik duvarlarının temizlik durumu iyi olan yüzdesinin ikili öğretim yapan okulların binalarındakinden daha iyi olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 22'de, okul binalarının merdiven sayılarına göre dağılımı görülmektedir. Okullardan bir tanesinin binası tek katlı olduğundan merdiveni yoktu. Okul binalarından; %41.2'sinde bir, %51.8'inde iki ve %6.4'ünde üç tane merdiven bulunuyordu.

Tablo 22. Okul Binalarının Merdiven Sayılarına Göre Dağılımı

Okul Binalarında Merdiven Durumu	Okul Binası	
	Sayısı	% si
Merdiveni olmayan	1	0.6
1 tane merdiveni olan	70	41.2
2 tane merdiveni olan	88	51.8
3 tane merdiveni olan	11	6.4
Toplam	170	100.0

TS 9518/Nisan 2000'e göre arsa şartları ve diğer etkenler sebebiyle, okulun çok katlı olarak inşa edilmesi halinde; merdiven ölçüleri öğrenci vücut ölçülerine uygun olmalı; basamak genişliği 0.25 m, basamak yüksekliği 0.15 m, düşey parmaklıklı veya parmaklıksız merdiven korkuluğu yüksekliği en az 0.70 m, merdiven (kol) genişliği en az 1.40 m yapılmalı olmalıdır. Okul binasının kat merdivenlerinin genişliği 100-500 öğrenci için her 100 öğrenciye 0.70 m, 500-1000 öğrenci için her 100 öğrenciye 0.50 m ve 1000'in üzerinde her 100 öğrenci için 0.30 m ilave edilerek belirlenmelidir. Normal öğretim yapan okullarda toplam öğrenci sayısına, ikili öğretim yapan okullarda okul binasında tek devrede maksimum öğrenim gören öğrenci sayısına göre okul binasının toplam kat merdivenlerinin genişliği TS 9518/Nisan 2000'e göre ne kadar olması gerektiği hesaplanmıştır. Okul binasının toplam kat merdiveni genişliği çıkan rakama bölünerek elde edilen sayı bir ve üzeri olanların kat merdiveni genişliği öğrenci sayısına göre yeterli, birin altında olanlar öğrenci sayısına göre yeterli değil olarak değerlendirildi.

Okullarda merdivenlerin durumu incelendiğinde; merdiveni olan okul binalarının tamamında merdivenlerin (kol) genişliği, basamak derinliği ve korkuluk yükseklikleri standartlara uygundu. Okul binalarından kat merdiveni olanların 14'ün (%8.3) toplam kat merdiveni genişliği öğrenci sayısına göre yeterli iken, 155'inde (%91.7) yetersizdi. Merdiveni olan okul binalarından 4'ünde merdivenlerin korkulukları olmayıp, merdivenlerin her iki tarafı duvardı.

Tablo 23'de, merdiveni olan okul binalarının merdivenlerinin basamak yüksekliğinin standartlara uygunluk durumlarına göre dağılımı görülmektedir. Merdiveni olan okul binalarında 1. merdivenlerin %53.8'inde, 2. merdivenlerin

%64.7'sinde ve 3. merdivenlerin %72.7'sinde basamak yüksekliği standartlara uygundu.

Tablo 23. Merdiveni Olan Okul Binalarının Merdivenlerinin Basamak Yüksekliğinin Standartlara Uygunluk Durumuna Göre Dağılımı

Merdivenler	Okul Binalarında Merdivenlerin Basamak Yüksekliği				Toplam	
	Uygun		Uygun değil			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1.Merdiven	91	53.8	78	46.2	169*	100.0
2.Merdiven	66	64.7	36	25.3	102**	100.0
3.Merdiven	8	72.7	3	27.3	11***	100.0

*Merdiveni olan okul binası sayısı

**2 tane merdiveni olan okul binası sayısı

***3 tane merdiveni olan okul binası sayısı

Tablo 24'de, merdivenlerinde tek taraflı korkuluk olan okul binalarının korkulukta kaymayı önleyecek tedbirlerin bulunma durumlarına göre dağılımı görölmektedir.

Tablo 24. Merdivenlerinde Tek Taraflı Korkuluk Olan Okul Binalarının Korkulukta Kaymayı Önleyecek Tedbirlerin Olma Durumlarına Göre Dağılımı

Merdivenler	Merdiven Korkuluklarında Kaymayı Önleyecek Tedbirler				Toplam	
	Var		Yok			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1.Merdiven	104	63.0	61	37.0	165*	100.0
2.Merdiven	63	64.3	35	35.7	98**	100.0
3.Merdiven	5	45.5	6	54.5	11***	100.0

*Okul binalarından 1 tane merdiveni olanlarda tek taraflı korkuluk olanların sayısı

**Okul binalarından 2 tane merdiveni olanlarda tek taraflı korkuluk olanların sayısı

***Okul binalarından 3 tane merdiveni olanlarda tek taraflı korkuluk olanların sayısı

Merdivenlerinde tek taraflı korkuluk bulunan okul binalarının 1. merdivenlerinin %37.0'ının, 2. merdivenlerin %35.7'sinin ve 3. merdivenlerin %54.5'nin merdiven korkuluklarının üzerinden kaymayı önleyecek tedbiri yoktu.

Tablo 25'de, okul binalarının ve okulların öğrenci tuvaletlerinin bulunduğu yere göre dağılımı görölmektedir. Okulların %85.8'inde yalnız okul binasında, %7.5'inde yalnız bahçede ve %6.7'sinde hem okul binasında hem bahçede öğrenci tuvaletleri bulunmaktaydı. Okul binalarındaki öğrenci tuvaletlerin

%82.4'ü merdiven boşluğuna bitişik ve %90.0'ı da üst üste olacak şekilde yapılmıştı.

Tablo 25. Okul Binalarının Ve Okulların Öğrenci Tuvaletlerinin Bulunduğu Yere Göre Dağılımı

Öğrenci Tuvaleti Özellikleri		Okul	
		Sayısı	% si
Merdiven boşluğuna bitişik	Olan	140	82.4
	Olmayan	30	17.6
	Toplam*	170	100.0
Üst üste	Olan	153	90.0
	Olmayan	17	10.0
	Toplam*	170	100.0
Bulunduğu yer	Yalnız okul binasında olan	115	85.8
	Yalnız bahçede olan	10	7.5
	Hem okul binası-hem bahçede olan	9	6.7
	Toplam	134	100.0

*Okullardaki bina sayısı

Tablo 26'da, okul binalarının öğretmen tuvaletlerinin durumlarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 26. Okul Binalarının Öğretmen Tuvaletlerinin Durumuna Göre Dağılımı

Öğretmen Tuvaleti Özellikleri		Okul Binası	
		Sayısı	% si
Öğretmen tuvaleti	Var	168	98.8
	Yok	2	1.2
	Toplam	170	100.0
Öğretmen tuvaleti olan okul binalarında erkek öğretmen tuvaleti	Var	157	93.5
	Yok	11	6.5
	Toplam	168	100.0
Öğretmen tuvaleti olan okul binalarında bayan öğretmen tuvaleti	Var	150	89.3
	Yok	18	10.7
	Toplam	168	100.0
Okullarda öğretmenler tarafından kullanılan tuvaletler aslında	Öğrenciler için yapılmış	116	69.0
	Öğrenciler için yapılmamış	52	31.0
	Toplam	168	100.0

Okul binalarının %1.2'sinde hiç öğretmen tuvaleti yoktu. Öğretmen tuvaleti olan okul binalarının %6.5'inde erkek öğretmen, %10.7'sinde bayan öğretmen tuvaleti yoktu. Özellikle 2 ve 3 binalı okullarda binalarda ya erkek

öğretmen tuvaleti ya da bayan öğretmen tuvaleti bulunuyordu. Bu nedenle öğretmenlerin tuvalet ihtiyaçları için tuvalet olan binaya gitmeleri gerekiyordu. Özellikle küçük olan okullarda erkek ve bayan öğretmenler için tek kabinli tek lavabolu bir tuvalet olduğundan ortak kullanıyorlardı. Öğretmen tuvaleti bulunan okul binalarının %69.0'ında öğretmenler tarafından kullanılan tuvaletler aslında öğrenciler için yapılmış olup sonradan okul idaresi tarafından sadece öğretmenlerin kullanması için tahsis edilmişti.

Tablo 27'de, okulların öğrenci tuvaletlerinin bazı özelliklerine göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 27. Okulların Öğrenci Tuvaletlerinin Özelliklerine Göre Dağılımı

Özellikler		Okul	
		Sayısı	% si
Özürlü öğrenci tuvaleti	Var	34	25.4
	Yok	100	74.6
	Toplam	134	100.0
Tuvaletlerde lavabolar ile kabinlerin bulunduğu kısımlar	Birbirinden ayrı	5	3.7
	Birbirinden ayrı değil	129	96.3
	Toplam	134	100.0
Tuvaletlerin aydınlatması	İyi	77	57.5
	Orta	52	38.8
	Kötü	5	3.7
	Toplam	134	100.0
Tuvaletlerin havalandırması	İyi	79	59.0
	Orta	48	35.8
	Kötü	7	5.2
	Toplam	134	100.0
Tuvaletlerin temizliği	İyi	35	26.1
	Orta	75	56.0
	Kötü	24	17.9
	Toplam	134	100.0
Tuvaletlerde çöp kovası	Var	45	33.6
	Yok	89	66.4
	Toplam	134	100.0
Tuvalet lavabolarında sabun	Var	46	34.3
	Yok	88	65.7
	Toplam	134	100.0
Tuvalet lavabolarında ayna	Var	129	96.3
	Yok	5	3.7
	Toplam	134	100.0
Erkek öğrenci tuvaletlerinde pisuar	Var	82	61.2
	Yok	52	38.8
	Toplam	134	100.0

Okulların %74.6'sında özürli öğrenci tuvaleti yoktu. Okulların %96.3'ünde tuvaletlerde lavabo ile kabinlerin bulunduğu kısımlar birbirinden ayrı değildi. Okulların %57,5'sinde tuvaletlerin aydınlatması, %59.0'ında havalandırması ve %26.1'inde temizliğı iyiydi. Okulların %66.4'ünde tuvaletlerde çöp kovası, %65.7'sinde tuvalet lavabolarında sabun ve %3.7'sinde tuvalette ayna yoktu. Okulların %38.8'inde erkek öğrenci tuvaletlerinde pisuar yoktu.

Tablo 28'de, okulların öğretim şekline ve tuvaletlerinin temizlik durumlarına göre dağılım görülmektedir.

Tablo 28. Okulların Öğretim Şekline Ve Tuvaletlerinin Temizlik Durumlarına Göre Dağılımı

Okul Tuvaletlerinin Temizlik Durumu	Öğretim Şekli				Toplam	
	Normal		İkili		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
İyi	11	52.4	24	21.2	35	26.1
Orta	7	33.3	68	60.2	75	56.0
Kötü	3	14.3	21	18.6	24	17.9
Toplam	21	100.0	113	100.0	134	100.0

$$\chi^2=9.038, \quad p=0.011$$

Normal öğretim yapan okulların %52.4'ünün, ikili öğretim yapan okulların %21.2'sinin tuvaletlerinin temizliğı iyi olarak belirlendi. Öğretim şekilleri farklı olan okullar arasında okul tuvaletlerinin temizliğı açısından anlamlı fark bulunmuştur (p=0.011). Bu fark, normal öğretim yapan okullar arasında tuvalet temizliğı iyi olan yüzdesinin ikili öğretim yapan okullardakinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 29'da, okulların öğretim şekline ve okul tuvaletlerinin havalandırma durumlarına göre dağılımı görülmektedir. Normal öğretim yapan okulların %85.7'sinin, ikili öğretim yapan okulların %54.0'ının tuvaletlerinin havalandırması iyi olarak belirlendi. Öğretim şekilleri farklı okullar arasında okul tuvaletlerinin havalandırması açısından anlamlı fark bulunmuştur (p=0.023). Bu fark, normal öğretim yapan okullar arasında tuvaletlerinin havalandırması orta düzeyde olan yüzdesinin ikili öğretim yapan okullardakinden daha düşük

olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla normal öğretim yapan okullar arasında tuvalet havalandırması iyi olan yüzdesi daha yüksektir.

Tablo 29. Okulların Öğretim Şekline Ve Tuvaletlerinin Havalandırma Durumlarına Göre Dağılımı

Okul Tuvaletlerinin Havalandırma Durumu	Öğretim Şekli				Toplam	
	Normal		İkili		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
İyi	18	85.7	61	54.0	79	59.0
Orta	3	14.3	45	39.8	48	35.8
Kötü	-	-	7	6.2	7	5.2
Toplam	21	100.0	113	100.0	134	100.0

$$\chi^2=7.550, \quad p=0.023$$

Okulların hiçbirinin tuvaletlerinde tuvalet kağıdı, kağıt havlu, tuvalet kapılarının arkasında askılık yoktu. Su deposu olmayan okulların tuvaletlerinde su kesilmesine karşı alınmış önlem (musluklu su bidonu) bulunmamaktaydı.

TS 9518/Nisan 2000'e göre okul tuvaletlerinde her 25 erkek öğrenciye bir kabin, her 15 erkek öğrenciye bir pisuar ve her 2 erkek öğrenci kabini için bir lavabo olmalıdır. Normal öğretim yapan okullarda toplam erkek öğrenci sayısının tamamı, ikili öğretim yapan okullarda toplam erkek öğrenci sayısının yarısı alınarak okulda erkek öğrenciler tarafından kullanılan toplam lavabo, kabin ve pisuar sayısına bölünerek kaç erkek öğrenciye bir lavabo, bir kabin ve bir pisuar düştüğü bulundu. Lavabo için 50 ve altı, kabin için 25 ve altı, pisuar için 15 ve altı standartlara uygun olarak kabul edildi.

Tablo 30'da, okulların erkek öğrenci tuvaletlerinin bu standartlara uygunluk durumlarına göre dağılımı görülmektedir. Okulların sadece %4.5'inde erkek öğrenci tuvaletlerinin kabin sayısı ve %0.7'sinde (pisuar bulunanların %1.2'sinde) pisuar sayısı standartlara uygundu. Bu durumda %38.8'inde lavabo sayısının standartlara uygun olmasının bir anlamı yoktu. Çünkü asıl olay kabin ve pisuar sayısında düğümlenmektedir. Lavabo sayısının kabin sayısına göre hesaplanması gerekiyordu.

Tablo 30. Okulların Erkek Öğrenci Tuvaletlerinin Sayısal Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı

Özellikler		Okul	
		Sayısı	% si
Lavabo sayısı	Uygun	52	38.8
	Uygun değil	82	61.2
	Toplam	134	100.0
Kabin sayısı	Uygun	6	4.5
	Uygun değil	128	95.5
	Toplam	134	100.0
Pisuar sayısı	Uygun	1	0.7
	Uygun değil	81	60.5
	Olmayan	52	38.8
	Toplam	134	100.0

Tablo 31’de, okullarda lavabo başına düşen erkek öğrenci sayılarının dağılımı görülmektedir.

Tablo 31. Okulların Lavabo Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımı

Lavabo Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayıları	Okul	
	Sayısı	% si
15.04-50.00 arasında olan	52	38.8
50.01-100.00 arasında olan	67	50.0
100.01-150.00 arasında olan	10	7.5
150.01-194.50 arasında olan	5	3.7
Toplam	134	100.0

TS 9518/Nisan 2000’e göre her 50 erkek öğrenciye bir lavabo olmalı demektir. Okullarda lavabo başına düşen erkek öğrenci sayıları 15.04 ile 194.5 arasında değişmekteydi. Okulların %50.0’ında lavabo başına 50-100 erkek öğrenci ve %11.2’sinde ise lavabo başına 100’den fazla erkek öğrenci düşmekteydi.

Tablo 32’de, okullarda kabin başına düşen erkek öğrenci sayılarının dağılımı görülmektedir.

Tablo 32. Okulların Kabin Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımı

Kabin Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayıları	Okul	
	Sayısı	% si
16.41-25.00 arasında olan	6	4.5
25.01-50.00 arasında olan	53	39.6
50.01-100.00 arasında olan	57	42.5
100.01-190.33 arasında olan	18	13.4
Toplam	134	100.0

TS 9518/Nisan 2000'e göre her 25 erkek öğrenciye bir kabin olmalı demektir. Okullarda kabin başına düşen erkek öğrenci sayıları 16.41 ile 190.33 arasında değişmekteydi. Okulların %55.9'unda bir kabin başına 50'den fazla erkek öğrenci düşmekteydi.

Tablo 33'de, okullarda pisuar başına düşen erkek öğrenci sayılarının dağılımı görülmektedir.

Tablo 33. Okulların Pisuar Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayılarına Göre Dağılımı

Pisuar Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayıları	Okul	
	Sayısı	% si
12.56-15.00 arasında olan	1	0.07
15.01-100.00 arasında olan	61	45.5
100.01-200.00 arasında olan	18	13.5
200.01-295.50 arasında olan	2	1.5
Hiç olmayan	52	38.8
Toplam	134	100.0

TS 9518/Nisan 2000'e göre her 15 erkek öğrenciye bir pisuar olmalı demektir. Okullarda pisuar başına düşen erkek öğrenci sayıları 12.56 ile

295.5 arasında değişmekteydi. Okulların %15'inde bir pisuar başına 100'den fazla erkek öğrenci düşmekteydi ve %38.8'inde hiç pisuar yoktu.

Tablo 34'de, okulların öğretim şekline ve pisuar başına düşen erkek öğrenci sayılarının standartlara uygunluk durumlarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 34. Okulların Öğretim Şekline Ve Pisuar Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayılarının Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı

Öğretim Şekli	Pisuar Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayısı				Toplam	
	Standartlara Uygun		Standartlara Uygun değil			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Normal	1	4.8	20	95.2	21	100.0
İkili	-	-	113	100.0	113	100.0
Toplam	1	0.07	133	99.3	134	100.0

Fisher'in Kesin Ki-Kare Testi, $p=0.157$

Normal öğretim yapan okulların %4.8'inde pisuar başına düşen erkek öğrenci sayıları standartlara uygun iken, ikili öğretim yapan okullardan pisuar başına düşen erkek öğrenci sayıları standartlara uygun olan okul yoktu. Okulun öğretim şekli pisuar başına düşen erkek öğrenci sayılarının standartlara uygunluk durumunu etkilememektedir ($p=0.157$).

Tablo 35'de, okulların öğretim şekline ve kabin başına düşen erkek öğrenci sayılarının standartlara uygunluk durumlarına göre dağılımı görülmektedir. Normal öğretim yapan okulların %9.5'inde, ikili öğretim yapan okulların %3.5'inde kabin başına düşen erkek öğrenci sayıları standartlara uygundu. Okulun öğretim şekli kabin başına düşen erkek öğrenci sayılarının standartlara uygunluk durumunu etkilememektedir ($p=0.237$).

Tablo 35. Okulların Öğretim Şekline ve Kabin Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayılarının Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı

Öğretim Şekli	Kabin Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayısı				Toplam	
	Standartlara Uygun		Standartlara Uygun değil			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Normal	2	9.5	19	90.5	21	100.0
İkili	4	3.5	109	96.5	113	100.0
Toplam	6	4.5	128	95.5	134	100.0

Fisher'in Kesin Ki-Kare Testi, $p=0.237$

Tablo 36'da, okulların öğretim şekline ve lavabo başına düşen erkek öğrenci sayılarının standartlara uygunluk durumlarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 36. Okulların Öğretim Şekline Ve Lavabo Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayılarının Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı

Öğretim Şekli	Lavabo Başına Düşen Erkek Öğrenci Sayısı				Toplam	
	Standartlara Uygun		Standartlara Uygun değil			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Normal	10	47.6	11	52.4	21	100.0
İkili	42	37.2	71	62.8	113	100.0
Toplam	52	38.8	82	61.2	134	100.0

$\chi^2=0.815$, $p=0.367$

Normal öğretim yapan okulların %47.6'sında, ikili öğretim yapan okulların %37.2'sinde lavabo başına düşen erkek öğrenci sayıları standartlara uygundu. Okulun öğretim şekli lavabo başına düşen erkek öğrenci sayılarının standartlara uygunluk durumunu etkilememektedir ($p=0.367$).

TS 9518/Nisan 2000'e göre her 20 kız öğrenciye bir kabin ve her 4 kız öğrenci kabini için bir lavabo olmalıdır. Normal öğretim yapan okullarda toplam kız öğrenci sayısının tamamı, ikili öğretim yapan okullarda toplam kız öğrenci

sayısının yarısı alınarak okulda kız öğrenciler tarafından kullanılan toplam lavabo ve kabin sayısına bölünerek kaç kız öğrenciye bir lavabo ve bir kabin düştüğü bulundu. Lavabo için 80 ve altı, kabin için 20 ve altı standartlara uygun olarak kabul edildi.

Tablo 37'de, okulların kız öğrenci tuvaletlerinin bu standartlara uygunluk durumlarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 37. Okulların Kız Öğrenci Tuvaletlerinin Sayısal Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı

Özellikler		Okul	
		Sayısı	% si
Lavabo sayısı	Uygun	114	85.1
	Uygun değil	20	14.9
	Toplam	134	100.0
Kabin sayısı	Uygun	7	5.2
	Uygun değil	127	94.8
	Toplam	134	100.0

Okulların sadece %5.2'sinde kız öğrenci tuvaletlerinin kabin sayısı standartlara uygundu. Bu durumda %85.1'inde lavabo sayısının standartlara uygun olmasının bir anlamı yoktu. Çünkü lavabo sayısının kabin sayısına göre hesaplanması gerekiyordu.

Okullarda lavabo başına düşen kız öğrenci sayıları 10.68 ile 184.33 arasında ve kabin başına düşen kız öğrenci sayıları ise 14.16 ile 184.33 arasında değişmekteydi.

Tablo 38'de, okulların öğretim şekline ve kabin başına düşen kız öğrenci sayılarının standartlara uygunluk durumlarına göre dağılımı görülmektedir. Normal öğretim yapan okulların %14.3'ünde, ikili öğretim yapan okulların %3.5'inde kabin başına düşen kız öğrenci sayıları standartlara uygundu. Okulların öğretim şekilleri arasında kabin başına düşen kız öğrenci sayılarının standartlara uygunluk durumu açısından fark belirlenememiştir ($p=0.077$).

Tablo 38. Okulların Öğretim Şekline Ve Kabin Başına Düşen Kız Öğrenci Sayılarının Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı

Öğretim Şekli	Kabin Başına Düşen Kız Öğrenci Sayılarının Standartlara Uygunluk Durumu				Toplam	
	Uygun		Uygun değil			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Normal	3	14.3	18	85.7	21	100.0
İkili	4	3.5	109	96.5	113	100.0
Toplam	7	5.2	127	94.8	134	100.0

Fisher'in Kesin Ki-Kare Testi, $p=0.077$

Tablo 39'da, okulların öğretim şekline ve lavabo başına düşen kız öğrenci sayılarının standartlara uygunluk durumlarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 39. Okulların Öğretim Şekline Ve Lavabo Başına Düşen Kız Öğrenci Sayılarının Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı

Öğretim Şekli	Lavabo Başına Düşen Kız Öğrenci Sayılarının Standartlara Uygunluk Durumu				Toplam	
	Uygun		Uygun değil			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Normal	18	85.7	3	14.3	21	100.0
İkili	96	85.0	17	15.0	113	100.0
Toplam	114	85.1	20	14.9	134	100.0

Fisher'in Kesin Ki-Kare Testi, $p=1.000$

Normal öğretim yapan okulların %85.7'sinde, ikili öğretim yapan okulların %85.0'ında lavabo başına düşen kız öğrenci sayıları standartlara uygundu. Okulların öğretim şekilleri arasında lavabo başına düşen kız öğrenci sayılarının standartlara uygunluk durumu açısından fark belirlenememiştir ($p=1.000$).

TS 9518/Nisan 2000'e göre okullarda her 5 erkek öğretmen için bir kabin, bir pisuar ve bir lavabo olmalıdır. Normal öğretim yapan okulların toplam erkek öğretmen sayısı, ikili öğretim yapan okulların toplam erkek öğretmen sayısının

yarısına gün boyu okulda kalan erkek idareci sayısı eklenerek bulunan sayı, okulda erkek öğretmenler tarafından kullanılan toplam lavabo, kabin ve pisuar sayısına bölünerek kaç erkek öğretmene bir lavabo, bir kabin ve bir pisuar düştüğü bulundu. Lavabo, kabin ve pisuar için 5 ve altı standartlara uygun olarak kabul edildi.

Tablo 40'da, okulların erkek öğretmen tuvaletlerinin standartlara uygunluk durumlarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 40. Okulların Erkek Öğretmen Tuvaletlerinin Sayısal Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı

Özellikler	Okul		
	Sayısı	% si	
Lavabo sayısı	Uygun	76	56.7
	Uygun değil	46	34.3
	Olmayan	12	9.0
	Toplam	134	100.0
Kabin sayısı	Uygun	81	60.4
	Uygun değil	41	30.6
	Olmayan	12	9.0
	Toplam	134	100.0
Pisuar sayısı	Uygun	38	28.4
	Uygun değil	28	20.9
	Olmayan	68	50.7
	Toplam	134	100.0

Okulların %56.7'sinin erkek öğretmen tuvaletlerinde lavabo, %60.4'ünün erkek öğretmen tuvaletlerinde kabin ve %28.4'ünün erkek öğretmen tuvaletlerinde pisuar sayıları standartlara uygundu. Erkek öğretmenler için okulların %9'unda lavabo, %9'unda kabin ve %50.7'sinde pisuar yoktu.

TS 9518/Nisan 2000'e göre okullarda 2 bayan öğretmen için bir kabin ve bir lavabo olmalıdır. Normal öğretim yapan okulların toplam bayan öğretmen sayısı, ikili öğretim yapan okulların toplam bayan öğretmen sayısının yarısına gün boyu okulda kalan bayan idareci sayısı eklenerek bulunan sayı, okulda bayan öğretmenler tarafından kullanılan toplam lavabo ve kabin sayısına bölünerek kaç bayan öğretmene bir lavabo ve bir kabin düştüğü bulundu. Lavabo ve kabin için 2 ve altı standartlara uygun olarak kabul edildi.

Tablo 41'de, okulların bayan öğretmen tuvaletlerinin sayısal standartlara uygunluk durumlarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 41. Okulların Bayan Öğretmen Tuvaletlerinin Sayısal Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı

Özellikler	Okul		
	Sayısı	% si	
Lavabo sayısı	Uygun	32	23.9
	Uygun değil	90	67.1
	Olmayan	12	9.0
	Toplam	134	100.0
Kabin sayısı	Uygun	25	18.6
	Uygun değil	97	72.4
	Olmayan	12	9.0
	Toplam	134	100.0

Okulların %23.9'unun bayan öğretmen tuvaletlerindeki lavabo ve %18.6'sının bayan öğretmen tuvaletlerindeki kabin sayıları standartlara uygundu. Bayan öğretmenler için okulların %9'unda lavabo ve %9'unda kabin yoktu.

Okullarda bahçenin etrafının çevrili olma durumu incelendiğinde; tüm okulların bahçesinin etrafı duvarla çevriliydi.

TS 12014 Nisan 1996'a göre okul bahçesinde öğrenci başına oyun alanı 5 m² olarak planlanmalıdır denilmektedir. Bu araştırmada bahçedeki oyun alanı normal okullarda toplam öğrenci sayısına, ikili öğretim yapan okullarda toplam öğrenci sayısının yarısına bölündü. Çıkan sayı 5 m² ve üzeri olanlar standartlara uygun olarak değerlendirildi.

Tablo 42'de, okul bahçelerinin bazı özelliklerine göre dağılımı görülmektedir. Okulların %85.1'inin bahçesindeki oyun alanı öğrenci başına düşen alan açısından standartlara uygun değildi. Okulların %52.2'sinin bahçesinde içme suyu muslukları, %79.9'unda oturma bankları, %61.9'unda çöp kovaları yoktu. Okul bahçesinde çöp kovası olan okulların %35.3'ünde yeterli sayıda çöp kovası yoktu. Okulların %11.2'sinin bahçesi çok meyilli (düz değil). Okulların %83.6'sının bahçesindeki oyun alanında kazaya neden olacak oluşumlar yoktu. Okulların %6.0'ının bahçesinde hiç ağaç yoktu.

Tablo 42. Okulların Bahçelerinin Bazı Özelliklerine Göre Dağılımı

Bahçe Özellikleri	Okul		
	Sayısı	% si	
Öğrenci başına düşen oyun alanının standartlara uygunluk durumu	Uygun	20	14.9
	Uygun değil	114	85.1
	Toplam	134	100.0
Okul bahçesinde içme suyu muslukları	Var	64	47.8
	Yok	70	52.2
	Toplam	134	100.0
Okul bahçesinde oturma bankları	Var	27	20.1
	Yok	107	79.9
	Toplam	134	100.0
Okul bahçesinde çöp kovaları	Var	51	38.1
	Yok	83	61.9
	Toplam	134	100.0
Okul bahçesinde bulunan çöp kovaları sayıca	Yeterli	33	64.7
	Yetersiz	18	35.3
	Toplam	51	100.0
Okul bahçesinin zemini	Düz	119	88.8
	Düz değil	15	11.2
	Toplam	134	100.0
Bahçe duvarında sivri uçlu demir korumalar	Var	10	7.5
	Yok	124	92.5
	Toplam	134	100.0
Bahçede oyun alanında kazaya neden olacak oluşumlar	Var	22	16.4
	Yok	112	83.6
	Toplam	134	100.0
Okul bahçesinde ağaç	Var	126	94.0
	Yok	8	6.0
	Toplam	134	100.0

Tablo 43’de, okulların bahçelerindeki öğrenci başına düşen oyun alanının büyüklüğüne göre dağılımı görülmektedir. Okullarda bahçede öğrenci başına düşen oyun alanı büyüklüğü 0.28 m² ile 12.66 m² arasında değişmektedir. Okulların %18.7’sinde bahçede öğrenci başına düşen oyun alanı büyüklüğü 1 m²’den bile azdır.

Tablo 43. Okulların Bahçesinde Öğrenci Başına Düşen Oyun Alanının Büyüklüğüne Göre Dağılımı

Öğrenci başına düşen oyun alanı	Okul	
	Sayısı	% si
0.28-0.99 m ² arası	25	18.7
1.00 -1.99 m ² arası	44	32.8
2.00 -2.99 m ² arası	22	16.5
3.00 -3.99 m ² arası	14	10.4
4.00-4.99 m ² arası	9	6.7
5.00 -12.66 m ² arası	20	14.9
Toplam	134	100,0

Tablo 44’de, okulların bina sayısına ve öğrenci başına düşen oyun alanının standartlara uygun olma durumuna göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 44. Okulların Bina Sayısına Ve Öğrenci Başına Düşen Oyun Alanının Standartlara Uygun Olma Durumuna Göre Dağılımı

Okulun Bina Sayısı	Öğrenci Başına Düşen Oyun Alanının Standartlara Uygunluk Durumu				Toplam	
	Uygun		Uygun Değil		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
Tek Binalı	18	90.0	83	72.8	101	75.4
İki Binalı*	2	10.0	28	24.6	30	22.4
Üç Binalı*	-	-	3	2.6	3	2.2
Toplam	20	100.0	114	100.0	134	100.0

Fisher’in Kesin Ki-Kare Testi, $p=0.099$

*Analiz bu iki satır birleştirilerek yapılmıştır.

Tek binalı okulların %17.8’inin, iki ve üç binalıların %6.1’inin öğrenci başına düşen oyun alanının standartlara uygun olduğu belirlenmiştir. Bina sayısı tek ve birden çok olan okullar arasında öğrenci başına düşen oyun alanının standartlara uygunluğu açısından anlamlı fark bulunmamıştır ($p=0.099$).

Tablo 45’de, okulların öğretim şekline ve bahçede öğrenci başına düşen oyun alanının standartlara uygunluk durumlarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 45. Okulların Öğretim Şekline Ve Bahçede Öğrenci Başına Düşen Oyun Alanının Standartlara Uygunluk Durumlarına Göre Dağılımı

Öğretim Şekli	Öğrenci başına düşen oyun alanının standartlara uygunluk durumu				Toplam	
	Uygun		Uygun değil			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Normal	12	57.1	9	42.9	21	100.0
İkili	8	7.1	105	92.9	113	100.0
Toplam	20	14.9	114	85.1	134	100.0

Fisher’in Kesin Ki-Kare Testi, $p=0.000$

Normal öğretim yapan okulların %57.1’inde, ikili öğretim yapanların %7.1’inde bahçede öğrenci başına düşen oyun alanı standartlara uygundu. Normal öğretim yapılan okullar arasında bahçede öğrenci başına düşen oyun alanı standartlara uygun olan yüzdesi, ikili öğretim yapan okullardakinden önemli ölçüde daha yüksektir ($p=0.000$).

TS 12014/Nisan 1996’a göre okul bahçesinin ağaçlandırılmasında, bahçenin gözetimi, dersliklerin aydınlanması ve havalandırılması ve benzeri hususlar göz önüne alınmalıdır. Ağaçlandırma için zehirli salgı ve meyveleri olmayan ve alerjik polen yaymayan dikensiz ağaç türleri seçilmelidir. Ağaçlarda, çocukların oyun oynamaları sırasında kazaya uğramalarına yol açabilecek dal ve uzantıları budanmalıdır.

Tablo 46’da, bahçesinde ağaç olan okulların bahçesindeki ağaçların bazı özelliklerine göre dağılımı görülmektedir. Okul binasına 2 metreden yakın ve büyük olan ağaçlar okulların dersliklerinin pencerelerine yakın ve kapatıyorlarsa, dersliklerin havalanmasına ve aydınlanmasına kısmen engel oluyorlar diye değerlendirilmiştir. Çiçek açan, polen üreten ağaçlar (örneğin; meyveli olanlar ağaçlar, kavak ağacı vb. gibi) alerjik cins olarak değerlendirildi.

Tablo 46. Bahçesinde Ağaç Olan Okulların Bahçesindeki Ağaçların Bazı Özelliklerine Göre Dağılımı

Okul bahçesindeki ağaçların	Var		Kısmen Var		Yok		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Dersliklerin aydınlanmasına engel olma durumu	-	-	36	28.6	90	71.4	126	100.0
Dersliklerin havalanmasına engel olma durumu	-	-	33	26.2	93	73.8	126	100.0
Meyveli olma durumu	-	-	11	8.7	115	91.3	126	100.0
Kazaya neden olmayacak şekilde budanmış olma durumu	112	88.9	14	11.1	-	-	126	100.0
Allerjik olmayan cins olma durumu	110	87.3	16	12.7	-	-	126	100.0
Dikensiz olma durumu	123	97.6	3	2.4	-	-	126	100.0
Zehirsiz olma durumu	126	100.0	-	-	-	-	126	100.0

Bahçesinde ağaç olan okulların %28.6'sında ağaçlar dersliklerin aydınlanmasına ve %26.2'sinde havalanmasına kısmen engel oluştuyordu. Okul bahçesindeki ağaçların okulların %8.7'sinde kısmen meyveli, %11.1'inde kısmen kazaya neden olmayacak şekilde budanmamış, %12.7'sinde kısmen allerjik cins ve %2.4'ünde de kısmen dikenli olduğu belirlenmiştir.

Tablo 47'de, okulların kantinlerinin özelliklerine göre dağılımı görülmektedir. Kantinlerin temizliği şöyle değerlendirilmiştir; 1- Kantin çalışanlarının beyaz önlük giymeleri, önlüklerinin temiz olması, çalışanların temizlik ve hijyen kurallarına uyması ve portör muayenelerinin düzenli yapılması 4 puan, 2- Kantinin dinlenme yerinde yeterli sayıda kapaklı çöp kovası olması ve yerlerin temiz olması 3 puan, 3- Kantinin duvarlarının seramik veya fayans olması, temiz ve bakımlı olması, kantinde lavabo olması, açıkta satılan gıda maddelerinde temizlik ve hijyen kurallarına uyulması ve fiziki şartların kantin için uygun olması 3 puan üzerinden değerlendirildi. Kantinlerin temizlik değerlendirmede 4 puan ve altı alanlar kötü, 5-7 puan arası alanlar orta ve 8-10 puan arası alanlar iyi kabul edilmiştir.

Tablo 47. Okulların Kantinlerinin Özelliklerine Göre Dağılımı

Kantin Özellikleri	Okul		
	Sayısı	% si	
Kantinin bulunduğu yer	Sadece okul binasında	78	58.3
	Sadece bahçede	54	40.3
	Hem okul binasında hem bahçede	1	0.7
	Kantini Olmayan	1	0.7
	Toplam	134	100.0
Kantinde uygun dinlenme alanı	Var	55	41.4
	Yok	78	58.6
	Toplam*	133	100.0
Kantinde açıkta gıda satışı	Var	123	92.5
	Yok	10	7.5
	Toplam*	133	100.0
Kantinin temizliği	İyi	27	20.3
	Orta	86	64.7
	Kötü	20	15.0
	Toplam*	133	100.0

*Kantini olan okul sayısı

Okullardan bir tanesinin kantini yoktu. Okulların %40.3'ünde sadece okul bahçesinde kantin bulunmaktaydı. Kantini olan okulların %41.4'ünde kantinde uygun dinlenme alanı yokken, %92.5'inde de kantinde açıkta gıda satışı yapılmaktaydı. Kantini olan okulların %20.3'ünde kantin temizliği iyi olarak değerlendirilmiştir.

Tüm okullarda kantin çalışanlarının portör muayeneleri düzenli olarak yapılmaktaydı.

Tablo 48'de, kantini bulunan okulların okul kantinlerinin temizlik durumlarına ve okulların öğretim şekline göre dağılımı görülmektedir. Normal öğretim yapan okulların %50.0'inin, ikili öğretim yapan okulların %15.0'inin kantin temizliği iyi olarak belirlendi. Öğretim şekilleri farklı olan okullar arasında okul kantininin temizlik durumu açısından anlamlı fark bulunmuştur ($p=0.001$). Normal öğretim yapan okullar arasında kantin temizliği iyi olan yüzdesi, ikili öğretim yapan okullardakinden daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 48. Kantini Bulunan Okulların Okul Kantinlerinin Temizlik Durumlarına Ve Okulların Öğretim Şekline Göre Dağılımı

Okul Kantinlerinin Temizliği	Okulun Öğretim Şekli				Toplam	
	Normal		İkili		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
İyi	10	50.0	17	15.0	27	20.3
Orta*	9	45.0	77	68.1	86	64.7
Kötü*	1	5.0	19	16.8	20	15.0
Toplam	20	100.0	113	100.0	133	100.0

Fisher'in Kesin Ki-Kare Testi, $p=0.001$

*Analiz bu iki satır birleştirilerek yapılmıştır.

Tablo 49'da, kantini bulunan okulların öğretim şekline ve kantinde açıkta gıda satışı yapılmı durumlarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 49. Kantini Bulunan Okulların Öğretim Şekline Ve Kantinde Açıkta Gıda Satışı Yapılma Durumlarına Göre Dağılımı

Öğretim Şekli	Kantinde Açıkta Gıda Satışı				Toplam	
	Yapılıyor		Yapılmıyor		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
Normal	2	10.0	18	90.0	20	100.0
İkili	8	7.1	105	92.9	113	100.0
Toplam	10	7.5	123	92.5	133	100.0

Fisher'in Kesin Ki-Kare Testi, $p=0.646$

Normal öğretim yapan okulların %10.0'ında, ikili öğretim yapan okulların %7.1'inde kantinde açıkta gıda satışı yapılmaktaydı ve bu açıdan öğretim şekli farklı okullar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=0.646$).

TS 9518/Nisan 2000'e göre okul arsasının yeri, yerleşme bölgesinin nüfus hareketleri, sosyal, ekonomik ve sağlık kriterleri de dikkate alınarak, yoğun taşıt trafiğinden uzakta olmalı, hapishane, meyhane, kahvehane, bar vb. çocukları olumsuz yönde etkileyecek yerlere en az 100 metre uzaklıkta olmalıdır. Anayollara, tren yoluna ve gürültülü, koku, duman çıkaran fabrikalara en az 500 metre uzaklıkta olmalıdır.

Tablo 50'de, okulların yakın çevrelerinde bulunmaması gereken bazı kuruluşların bulunma durumuna göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 50. Okulların Yakın Çevrelerinde Bulunmaması Gereken Bazı Kuruluşların Bulunma Durumuna Göre Dağılımı

Yakın Çevrede Bulunmaması Gereken Kuruluşlar	Yakın Çevrede	Okul	
		Sayısı	% si
Seyyar satıcılar	Var	44	32.8
	Yok	90	67.2
	Toplam	134	100.0
Hapishane	Var	-	-
	Yok	134	100.0
	Toplam	134	100.0
İnternet-Kafe	Var	58	43.3
	Yok	76	56.7
	Toplam	134	100.0
Meyhane-Bar	Var	1	0.7
	Yok	133	99.3
	Toplam	134	100.0
Kahvehane	Var	52	38.8
	Yok	82	61.2
	Toplam	134	100.0
Atari salonu	Var	2	1.5
	Yok	132	98.5
	Toplam	134	100.0
Fabrika	Var	3	2.2
	Yok	131	97.8
	Toplam	134	100.0

Okulların %43.3'ünün yakın çevresinde internet kafe, %38.8'inin yakın çevresinde kahvehane, %32.8'inin yakın çevresinde seyyar satıcılar, %2.2'sinin yakın çevresinde fabrika, %1.5'inin yakın çevresinde atari salonu ve %0.7'sinin yakın çevresinde meyhane-bar bulunmaktaydı.

Tablo 51'de, okulların öğretim şekline ve 100 m'den yakın mesafe de internet-kafe bulunması durumlarına göre dağılımı görülmektedir. Normal öğretim yapan okulların %9.5'inde, ikili öğretim yapan okulların %49.6'sında 100 m'den yakın mesafe de internet-kafe vardı. Normal öğretim yapan okullar arasında 100 m'den yakın mesafede internet-kafe bulunan yüzdesi, ikili öğretim yapan okullardakine göre önemli ölçüde düşük bulunmuştur ($p=0.001$).

Tablo 51. Okulların Öğretim Şekline Ve 100 m'den Yakın Mesafede İnternet-Kafe Bulunması Durumlarına Göre Dağılımı

Öğretim Şekli	Okula 100 m'den yakın mesafede İnternet-Kafe				Toplam	
	Var		Yok			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Normal	2	9.5	19	90.5	21	100.0
İkili	56	49.6	57	50.4	113	100.0
Toplam	58	43.3	76	56.7	134	100.0

$$\chi^2=11.561, p=0.001$$

Tablo 52'de, okulların öğretim şekline ve 100 m'den yakın mesafe de kahvehane bulunması durumlarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 52. Okulların Öğretim Şekline Ve 100 m'den Yakın Mesafede Kahvehane Bulunması Durumlarına Göre Dağılımı

Öğretim Şekli	Okula 100 m'den yakın mesafede kahvehane				Toplam	
	Var		Yok			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Normal	2	9.5	19	90.5	21	100.0
İkili	50	44.2	63	55.8	113	100.0
Toplam	52	38.8	82	61.2	134	100.0

$$\chi^2=8.992, p=0.003$$

Normal öğretim yapan okulların %9.5'inde, ikili öğretim yapan okulların %44.2'sinde 100 m'den yakın mesafede kahvehane vardı. Normal öğretim yapan okullar arasında 100 m'den yakın mesafede kahvehane bulunan yüzdesi, ikili öğretim yapan okullardakine göre önemli ölçüde düşük bulunmuştur (p=0.003).

Tablo 53'de, okulların öğretim şekline ve etrafında seyyar satıcılar bulunması durumlarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 53. Okulların Öğretim Şekline Ve Etrafında Seyyar Satıcılar Bulunması Durumlarına Göre Dağılımı

Öğretim Şekli	Etrafında Seyyar Satıcılar				Toplam	
	Var		Yok			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Normal	4	19.0	17	81.0	21	100.0
İkili	40	35.4	73	64.6	113	100.0
Toplam	44	32.8	90	67.2	134	100.0

$$\chi^2=2.147, p=0.143$$

Normal öğretim yapan okulların %19.0'ında, ikili öğretim yapan okulların %35.4'ünde okulun etrafında seyyar satıcılar bulunmaktadır. Öğretim şekli farklı okullar arasında etrafında seyyar satıcıların bulunma durumu açısından fark belirlenememiştir (p=0.143).

Tablo 54'de, okulların bahçe kapılarının açıldığı yerlerin özelliklerine göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 54. Okulların Bahçe Kapılarının Açıldığı Yerlerin Özelliklerine Göre Dağılımı

Bahçe Kapısının Açıldığı Yerin Özellikleri	Okul		
	Sayı	% si	
Açıldığı yer	Ana cadde	28	20.9
	Ara cadde	90	67.2
	Sokak	16	11.9
	Toplam	134	100.0
Kapıda öğrencilerin yola hızlı çıkmalarını önleyecek engelleme düzeneği	Var	2	1.5
	Yok	132	98.5
	Toplam	134	100.0
Yolda yaya geçidi	Var	1	0.7
	Yok	133	99.3
	Toplam	134	100.0
Yolda trafik tabelası	Var	78	58.2
	Yok	56	41.8
	Toplam	134	100.0
Yolda üst geçit	Var	-	-
	Yok	134	100.0
	Toplam	134	100.0
Yolda hız kesiciler	Var	5	3.7
	Yok	129	96.3
	Toplam	134	100.0

Okulların %20.9'unda bahçe kapıları ana caddeye açılıyordu. Okulların %99.3'ünün bahçe kapısında öğrencilerin yola hızlı çıkmalarını önleyecek engelleme düzeneği yoktu. Sadece bir okulun bahçeden çıkış kapısının önündeki yolda yaya geçidi vardı. Okulların %41.8'inde bahçeden çıkış kapısının açıldığı yolda okul trafik tabelası yoktu. Okul önündeki yolda hız kesiciler sadece okulların %3.7'sinin önündeki yolda vardı.

Tablo 55'de, okulların öğretim şekline ve bahçe kapısının açıldığı yolda okul trafik tabelası bulunması durumlarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 55. Okulların Öğretim Şekline Ve Bahçe Kapısının Açıldığı Yolda Okul Trafik Tabelası Bulunması Durumlarına Göre Dağılımı

Öğretim Şekli	Okul Yakınındaki Yolda Okul Trafik Tabelası				Toplam	
	Var		Yok		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
Normal	11	52.4	10	47.6	21	100.0
İkili	67	59.3	46	40.7	113	100.0
Toplam	78	58.2	56	41.8	134	100.0

$$\chi^2=0.348, p=0.633$$

Normal öğretim yapan okulların %52.4'ünde, ikili öğretim yapan okulların %59.3'ünde bahçe kapısının açıldığı yolda okul trafik tabelası vardı. Öğretim şekilleri farklı okullar arasında bahçe kapısının açıldığı yolda okul trafik tabelası bulunma durumu açısından fark bulunamamıştır (p=0.633).

Eğitim-öğretimin devam ettiği dönemde 11 (%8.2) okulda ek bina inşaatı vardı. Ek bina yapılmış olan okulların birinci ek binayı o okulun hizmete girmesinden ortalama 8.2 ± 11.2 yıl sonra, birinci ek binanın hizmete girmesinden ortalama 0.5 ± 2.9 yıl sonrada ikinci ek binayı yaptırdıkları öğrenilmiştir.

Okullarda atık kağıt toplama durumu incelendiğinde; okulların 43'ünde (%32.1) geri dönüşüm için atık kâğıtlar düzenli olarak toplanıyordu.

5-TARTIŞMA

Gaziantep il merkezinde araştırmaya alınan 134 devlet ilköğretim okulunda, %48.0'ı kız, %52.0'ı erkek olmak üzere toplam 216694 öğrenci öğrenim görmekteydi. Okullarda 6191'i öğretmen olmak üzere toplam 6444 kadrolu personel görev yapmaktaydı. Okulların öğrenci sayıları en az 288, en fazla 6181 ve ortalamasının 1617.12 ± 819.94 olduğu belirlendi. Bu okulların toplam 2784 dersliği ve 4912 şubesi (sınıfı) bulunmaktaydı. Şubelerin öğrenci sayıları 14 ile 90 arasında değişmekteydi. Şubelerin öğrenci sayıları arasındaki farkın bu kadar fazla olmasının sebebi, Gaziantep il merkezindeki düzensiz kentleşme olabilir. Özellikle ailelerdeki çocuk sayısının fazla olduğu kenar semtlerdeki okulların ihtiyacı karşılamakta yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Okul ihtiyacının öğrenim vermekte olan okullara ek bina yapılarak çözümlenmeye çalışıldığı gözlenmiştir.

Gaziantep'te okullardaki şubelerin %59.2'sinde öğrenci sayısı TS 9518'e aykırı biçimde 40'dan fazlaydı. Türkiye'de yapılan çeşitli araştırmalarda şube başına düşen öğrenci sayısı 40'ın üzerinde olan şube oranının %10.5 ile %50.0 arasında olduğu bulunmuştur (25,74,75,76). Bunun, Türkiye'de nüfus artış hızına ayarlanmış bir okul artış planlamasının olmamasından kaynaklandığı söylenebilir.

Gaziantep il merkezinde okulların %85.1'i ikili öğretim yapmaktaydı ve %15.7'sinde anasınıfı yoktu. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada ikili öğretim yapan okulların sıklığını %21.6 ve anasınıfı olmayanların sıklığını %8.1 olarak belirlemiştir. Yaptığımız araştırmada okullarda ikili öğretim oranının yüksek olmasının bir göstergesi de, Gaziantep ilinde derslik başına düşen öğrenci sayısının 62.92, Isparta ilinde ise 24.90 olması olabilir (77). Gaziantep'te ikili öğretim yapan okul oranının yüksek olmasının nedeni, nüfus artış hızının zaten yüksek olması yanında, 1980'lerden sonra Gaziantep il merkezine göçlerin artması ve son yıllara kadar bu ilde eğitime yatırımın önemsenmemesi olabilir. Nitekim çeşitli sınavlarda da

Gaziantep ilinin başarısı istenen düzeyde değildir. Anasınıfı olmayan okul sayısının fazla olmasının nedeni ise son yıllarda anaokullarının ilköğretimden ayrı olarak yapılıyor olması olabilir.

Normal öğretim yapan okulların %66.7'sinin, ikili öğretim yapan okulların %15.9'unun toplam öğrenci sayılarının 999 ve altında olduğu ve normal öğretim yapan okullar arasında toplam öğrenci sayısı 999 ve altında olan yüzdesinin ikili öğretim yapan okullardakinden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İkili öğretim yapan okulların iki devreli eğitim-öğretim yapmaları nedeniyle şube sayılarının çokluğu bu sonucu ortaya çıkarmış olabilir.

Normal öğretim yapan okulların %66.7'sinin, ikili öğretim yapan okulların %32.8'inin şube başına düşen ortalama öğrenci sayısının 40 ve altında olduğu ve normal öğretim yapan okullar arasında şube başına 40 ve altında öğrenci olan yüzdesinin ikili öğretim yapan okullar arasındakinden önemli düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Normal öğretim yapan okulların büyük çoğunluğunun pilot okul denilen sınıf mevcutları 40'un altında olan okullar olması bu sonucu ortaya çıkarmış olabilir.

Okul binalarının yapım tarihleri 1923 ile 2006 yılları arasında olup, binaların %40'ı 1998-2006 yılları arasında yapılmıştır. 1998 yılında 8 yıllık zorunlu eğitime geçildikten sonra okul yapımında artış dikkati çekmektedir. Bu artışın nedeninin 8 yıllık mecburi eğitime geçildikten sonra oluşan okul ihtiyacının artması ve 2003 yılında yürürlüğe giren "Eğitime %100 Destek Projesi"yle hayırsever vatandaşların okul binası yaptırması olduğu düşünülmektedir.

Normal öğretim yapan okulların %66.7'si, ikili öğretim yapanların %35.6'sı 1998-2006 yılları arasında yapıldığı belirlendi. Yapım tarihi 1998 -2006 yılları arası olan okul binası yüzdesi normal öğretim yapan okullar arasında ikili öğretim yapan okullar arasındakinden önemli ölçüde daha yüksek bulunmuştur. Bu durum Milli Eğitim Bakanlığı'nın son yıllarda eğitim-öğretimde kaliteyi artırmak için normal eğitim yapan okul yapımını desteklemesinden kaynaklanabilir.

Okulların %75.4'ü tek binada, %22.4'ü iki binada ve %2.2'si üç binada hizmet vermekteydi. Bu binaların %2.9'u beş ve %0.6'sı altı katlıydı. TS

9518/Nisan 2000'e göre okul binası çok katlı inşa edilecekse en fazla 4 katlı yapılması gerekirken, 6 binanın kat sayısı standartların üzerindeydi. Okullara ikinci ve üçüncü binaların ek bina olarak yapılmış olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın verilerinin toplanması sırasında 11 okulda ek bina inşaatı devam etmekteydi. 8 yıllık eğitime geçildikten sonra okullarda ek bina yapımında artış olduğu ve okulların kat sayısının standartların üzerinde yapıldığı dikkat çekmiştir. Hızlı nüfus artışı ve yoğun göçler göz önüne alınmadan plansız yapılan okullar kısa süre sonra öğrenci talebini karşılayamaz duruma gelmiş ve ek bina yapılarak çözüm yolu aranmıştır. Bazı okullarda yapılan birinci ek bina bile öğrenci talebini karşılamamış ikinci ek bina yapılmak zorunda kalınmıştır. Yine hem öğrenci talebini karşılamak hem yerden tasarruf etmek için standartların üzerinde, beş ve altı katlı olarak inşa edilmiş okullar olduğu belirlenmiştir. Yapılan ek binaların öğrencilerin oyun alanının azalmasına ve düzensiz bir okul kompleksi oluşmasına neden olduğu düşünülmektedir.

1997 ve öncesinde yapılan okul binalarının tamamı 4 kat ve altında iken, 1998 ve sonrasında yapılan okul binalarının %91.2'si 4 kat ve altındadır. 5 ve daha fazla katlı okul binaları 1998 ve sonrasında ortaya çıkan bir uygulamadır. 1998 yılında sekiz yıllık mecburi eğitime geçildikten sonra artan okul ihtiyacı ve okul yapılacak arsaların küçük olmasından dolayı son yıllarda yapılan okulların standartların üzerinde kat sayısında yapılmış oldukları düşünülmektedir.

Okulların %99.3'ünde memur, %99.3'ünde teknisyen %87.3'ünde güvenlik görevlisi yoktu. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada okulların %86.5'inde güvenlik görevlisi olmadığını belirlemiştir. Bu bulgu yaptığımız araştırmanın bulgusuyla benzerdir. Okullarda güvenlik görevlisinin olması okulların çevresinde uyuşturucu satıcılarının ve harç çetelerinin faaliyetlerini azaltacağı gibi öğrencilerin güvenliği için önemlidir. Okulda memur bulunması okul yöneticilerin ve öğretmenlerin bürokrasi ve yazışma işlerine yardımcı olması, teknisyen bulunması ise okuldaki tamir işlerin hızlı şekilde yapılması açısından önemlidir.

Rehberlik hizmetlerinde amaç öğrenciye yardım etmek, öğrencinin ilgi, yetenek ve kişilikleri doğrultusunda sağlıklı bir yönlendirme yapmaktır. Okulların %29.9'unda hiç rehber öğretmen bulunmazken, bulunan okulların %54.4'ünde

rehber öğretmen başına 1000 öğrenciden fazla öğrenci düşmekteydi. Okullarda rehber öğretmen başına düşen öğrenci sayısının yüksek olduğu dikkat çekmektedir. İkili öğretim yapan okullarda rehber öğretmen başına düşen öğrenci sayısının, normal öğretim yapan okullardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Rehber öğretmen olmayan okullarda öğrencinin bir sorunu olduğunda başvuracağı bir kimse olmayacağından öğrencinin başarısının düşmesine neden olan bir faktör olabilecektir.

Okulların %3.0'ında hiç hizmetli bulunmazken, bulunan okulların ise %75.4'ünde hizmetli başına 500 öğrenciden fazla öğrenci düşmekteydi. İkili öğretim yapan okullarda hizmetli başına düşen öğrenci sayısının, normal öğretim yapan okullardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada okulların hepsinde hizmetli bulunduğunu belirlemiştir. Bu bulgu yaptığımız araştırmadaki bulguya yakındır. Okulun temizliği için hizmetli bulunması yetmez, sayısının da yeterli olması gerekir. Hizmetli sayısının yetersiz olmasının okulun temizlik işlerinde aksamalara neden olacağı açıktır. Temizliğin yeterince yapılamaması öğrencilerin sağlığını doğrudan etkileyen bir faktördür. İyi ve sağlıklı bir eğitim ancak temiz bir okulda yapılabilir. Temiz olmayan bir okul öğrencilerin sağlığını kötü yönde etkilemesinin yanında öğrencinin okula ilgisini azaltıp, öğrenimini de olumsuz yönde etkiler.

Okulların %4.5'inde derslikler ile idari bölümler ayrı yerde iken, %95.5'inde derslikler ile idari bölümler iç içeydi. Derslikler ile idari bölümlerin ayrı olması, okulun yönetim hizmetlerinin daha sağlıklı yürütülmesi için gerekli olduğu gibi okula idari işler için gelenlerin gürültüsü gibi, eğitim-öğretimi olumsuz etkileyebilecek faktörleri ortadan kaldıracılabileceği düşünülmektedir.

Okulların %99.3'ünde yabancı dil laboratuvarı, %96.3'ünde beden eğitimi salonu, %91.0'ında müzik dersliği, %84.3'ünde resim dersliği, %79.1'inde görsel eğitim-öğretim dersliği, %70.9'unda iş-teknik atölyesi, %50.7'sinde çok amaçlı salon, %30.6'sında kütüphane (okuma salonu), %23.9'unda fen bilimleri laboratuvarı ve %8.2'sinde bilgisayar (teknoloji) dersliği bulunmamaktaydı. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada bu değerler sırasıyla, %100.0, %97.3, %86.5, %81.1, %70.3, %32.4, %54.1, %32.4, %8.1,

%73.0 şeklindedir. Çok amaçlı salon, beden eğitimi salonu, kütüphane (okuma salonu), görsel eğitim-öğretim dersliği, resim dersliği, müzik dersliği ve yabancı dil laboratuvarı bulguları yaptığımız araştırma ile uyumludur. Fen bilimleri laboratuvarı bulgusu arasındaki fark araştırmacı değerlendirmesinden kaynaklanabilir. Teknoloji (bilgisayar) dersliğinin daha yüksek çıkmasının nedeni, Demirel'in yaptığı araştırmanın yılının 2003 olması ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında başlattığı Bilgisayarlı Eğitime Destek Projesi'nden önce yapılmış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Rehberlik ve ölçme değerlendirme odası bulunan okul oranının daha yüksek çıkma nedeni son yıllarda rehberlik hizmetlerinin öneminin anlaşılmasıyla yeni yapılan okul binalarında bu odanın planlanmasından kaynaklanabilir. Okulların tek amacı öğretim değil aynı zamanda eğitimidir. Eğitim ve öğretime yardımcı salonların bulunmasının ve kullanılmasının daha iyi nesiller yetişmesine katkısı olacağı düşünülmektedir.

Okulların %47.0'ında sigara içme odası ve %84.3'ünde sığınak bulunmamaktaydı. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada okulların %27.0'ında sigara içme odasının ve %64.9'unda sığınak olmadığını belirlemiştir. Bu araştırmada sigara içme odası ve sığınak bulunma durumunun daha düşük çıkmasının nedeni, Gaziantep de okul sayısına göre öğrenci sayısının daha fazla olmasından dolayı okulların her alanı dersliğe dönüştürmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Sigara içme odasında da olsa öğretmenlerin ve okul personelinin öğrencilere kötü örnek olacağından, okul içinde ve bahçesinde sigara içmemeleri gerekir. Nitekim yeni çıkan Tütün ve Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun ile okul, dersane ve kursların açık alanları ile lokanta, kahvehane, kafeterya ve birahane gibi yerlerde sigara içimi yasaklanmıştır.

İmar Kanunu'na istinaden 1985'te yürürlüğe giren Sığınak Yönetmeliği'ne göre resmi kurumların yaptıkları tüm binalara sığınak yapılması zorunludur. Olası afetlerde öğrencilerin hayatta kalmalarını sağlayabilmek için okullara standartlara uygun ve okul için yeterli büyüklükte sığınak yapılmalıdır (78). Yaptığımız araştırmada Gaziantep il merkezindeki ilköğretim okullarının sadece %15.7'sinde sığınak bulunmaktaydı.

Sadece 2 ilköğretim okulunda revir olarak kullanılan bir yer bulunmaktaydı. Reviri olan iki okulun da sağlık çalışanı yoktu. Demirel benzer şekilde (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada okulların %8.1'inin reviri olduğunu ve reviri olan okulların sağlık çalışanın olmadığını belirlemiştir. Uysal ve arkadaşlarının (76), İzmir İli Bornova İlçesindeki ilköğretim okullarında yaptıkları çalışmada okulların tamamında revir ve çalışan sağlık personelinin olmadığını belirlemişlerdir. Okul sağlığı çalışmalarının bir parçası olarak, öğrencilerin rutin sağlık kontrolleri yanında kazaların sık görüldüğü bir yaş grubu olması nedeniyle okulda revir ve sağlık çalışanı bulunması büyük önem taşımaktadır.

Okulların 132'si (%98.6) şehir şebekesini, 1'i (%0.7) kuyu suyunu ve 1'i (%0.7) hem şehir şebekesini hem de kuyu suyunu birlikte içme suyu olarak kullanmaktaydı. Özyurt (75), Manisa'da yaptığı araştırmada okulların %83.2'sinin, Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada okulların hepsinin şehir şebeke suyunu kullandığını belirlemiştir. Egemen ve arkadaşlarının (79), Türkiye'de Orta Öğretimde Çevre Sağlığı Araştırması'nda okulların en fazla (%98) şebeke suyunu kullandıkları bulunmuştur. Bu bulgular bu çalışmanın bulguları ile uyumludur. Okulların düzenli ve temiz su sağlamaları açısından şehir şebeke suyunu kullanmaları önemlidir.

Okulların %76.1'inde su deposu vardı ve bu okulların %58.8'i su deposunu kullanıyordu. Su deposunu kullanan okulların %83.3'ü su depolarının bakımını yaptırıyordu. Kullanmakta olduğu su deposuna bakım yaptıran okullardan %92.0'ı yılda bir kere ve %8'i iki kere bakım yaptırıyordu. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada okulların %40.5'inin su deposunun olduğunu ve su deposu olanların %73.3'ünün yılda bir kez bakım yaptıklarını belirlemiştir. Bu araştırmada su deposu bulunan okul oranının daha yüksek çıkmasının nedeni, Gaziantep'te su kesintilerinin 2000 yılından önce sık olmasından dolayı, okulların çoğunda su deposunun yaptırılmış olması olabilir. Ancak son yıllarda kentimizde su kesintileri sık yaşanmamaktadır. Su şebekesinin ulaştığı okullarda şebeke bağlantısı mutlaka sağlanmalı ve su kesintisi olmadığı durumlarda su deposu kullanılmamalıdır. Gaziantep'teki okullarda su kesintisi dışında su depoları kullanılmamaktadır.

Okulların 14'ünde (%10.4) su kuyusu vardı ve bunların 9'u kuyu suyunu kullanmaktaydı. Kuyu suyunu kullanan okulların 2'si bunu içme suyu olarak da kullanmaktaydı. Kuyu suyu kullanan 9 okullardan 6'sı bu sulara su analizi yaptırırken, 3'ü yaptırmıyordu. Kullandığı kuyu suyuna analiz yaptıranlar hem kimyasal hem bakteriyolojik analiz yaptırmıyordu. Kuyu suyuna analiz yaptırma sıklıkları 1 okulda ayda bir, 4 okulda altı ayda bir ve 1 okulda yılda bir idi. Kuyu suyuna analiz yaptıran 6 okuldan sadece 1'i bu standartlara uygun (ayda bir) aralıklarla analiz yaptırmaktaydı. Su kuyularının suları kullanılacaksa standartlara uygun olarak periyodik analizleri yaptırılmalı ve önceden bakımı ve temizliği yapılmış su deposunda klorlanarak kullanılmalıdır. Bu kurallara uyulmazsa okulda su ile ilişkili salgın hastalıklar görülebilir.

Okulların %43.3'ünde yangın ve afetler için alarm sistemi, %1.5'inde yangın söndürme araçlarının olmadığı dikkati çekmiştir. 4 ve üzeri katlı okul binalarının %36.6'sında yangın merdiveni bulunmamaktaydı. Okulların %97.0'ı yıllık olarak yangın ve afetlere yönelik okulda tatbikat yapıyordu. Yangın ve afetlere yönelik tatbikat yapan okulların %54.6'sında yıllık tatbikat sayıları yetersizdi. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada okulların %37.8'in yangın ve afetlere yönelik alarm sisteminin olmadığını ve okulların hepsinde her yıl yangın ve afetlere yönelik tatbikat yapıldığını belirlemiştir. Yangın ve afetler için alarm sistemi bulunma durumu bu çalışmada bulunan bulgularla benzerdir. Bir yangın veya doğal afet durumunda okulun hızlı ve panik olmadan, bilinçli şekilde boşaltılması birçok olası ölümleri ve yaralanmaları önleyecektir. Okullarda yangın ve afetlere yönelik alarm, araç ve gereç bulunma oranı çok düşükken, tamamına yakınında tatbikat yapılıyor olması ilginçtir. Yangın ve afetler için alarm sistemi, yangın söndürmek için gerekli araç-gereç olmayan okullarda, yapılan tatbikatların da amacına ulaşması beklenemez.

Okulların %97.8'inde merkezi ısıtmada fuel-oil (kalorifer yakıtı) ve %5.0'ında kömür kullanılmaktaydı. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada kalorifer yakıtı kullanma oranını %97.3 olarak belirlemiştir. Sıklıkla benzer bulunmuştur.

Okul binalarının %30.6'sının bodrum katı bulunmaktaydı. Bodrum katı olan okul binalarının %21.2'sinin bodrum katında derslik vardı. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada bodrum katı olan okul bina sayısını %40.5 ve bodrum katta derslik olanların oranını %20 olarak belirlemiştir. Bu bulgular bu çalışmanın bulgularına yakındır. Dersliklerin iyi olarak havalandırılması ve aydınlanması için bodrum katta olmaması gerekir. Pencereleri olmayan bir derslikte eğitim gören öğrenci psikolojik açıdan olumsuz etkilenecektir. Öğrencinin derslerine olan ilgisi ve okula devam isteği azalabilecektir. Ayrıca havalandırma olanaklarının olmaması öğrenci ve öğretmenlerin sağlığını olumsuz etkileyecektir.

Okul binalarının sadece %4.7'sinde öğrenci ve personel girişleri ayrı düzenlenmişti. Okulların sadece %42.5'inde okulun bahçeden giriş kapısında danışma kulübesi vardı. Bunların %19.3'ünün bahçe kapısındaki danışma kulübesi aktif olarak kullanılıyordu. Okula bahçe kapısından girişler güvenlik ve kontrol amaçlı olarak genellikle tek kapıdan sağlanıyordu. Okula binasına girişler ise genellikle birden fazla kapıdan yapılmaktadır. Okulun bahçe kapısından girişinde danışma bulunması okula gelen ziyaretçilerin kimlik bilgilerinin öğrenilmesi ve ziyaretçilerin yönlendirilmesi için gereklidir. Bu kapıda güvenlik görevlisinin bulunmasının okula işi olmayanların girmesini önlemek ve okul güvenliğini sağlamak için çok önemli olduğu düşünölmektedir.

Bu araştırmada 11 (%6.5) okul binasının dersliklerinin ebatları kareye yakın değildi. Oysa ki öğrencilerin eğitim ve öğretiminin verimli şekilde yapılması için dersliklerin ebatlarının kareye yakın olması gerekmektedir.

Okul binalarındaki derslik kapılarının %65.9'unun genişliği, %89.4'ünün tokmak (kapı kolu) yüksekliği, %57.6'sının açılış yönü ve %94.7'sinin aynı koridora bakan derslik kapılarının karşılıklı açılma durumları standartlarına uygundu. Okul binalarının %20.6'sının derslik kapılarında cam bölme vardı. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada bu sonuçlar sırasıyla, %83.8, %97.3, %64.9, %94.6 şeklinde ve dersliklerinin kapısının tamamında cam bölmenin olmadığını belirlemiştir. Bu bulgular bu çalışmanın bulgularına yakın olup farklar son yıllarda yapılan okulların standartlara daha uygun olmasından kaynaklanmış olabilir.

Okul binalarının %83.0'ında tebeşirli, %8.8'inde asetat kalemli ve %8.2'sinde hem tebeşirli hem asetat kalemli tip yazı tahtası kullanılan derslikler vardı. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada dersliklerdeki yazı tahtası tipi %97.3 tebeşirli ve %2.7 asetat kalemli olarak belirlemiştir. Asetat kalemli yazı tahtasının bu araştırmada daha yüksek çıkmasının, yeni yapılan okullarda daha çok tercih edilmesinden kaynaklandığı dūřünölmektedir. Tebeşir tozunun sağlık açısından zararı bilinmektedir. Ancak, içinde çözücü olarak etilasetat, ksilen (xylene) ve toluen bulunan, beyaz tahta kalemlerinin kullanılması da öğretmen ve öğrencilerimizin sağlığına zararlıdır. Etil asetat ksilen (xylene) veya toluende çözünmüş boyalardan yapılmış beyaz tahta kalemleri kullanılmamalıdır. Bunların yerine üzerinde suda ya da alkolde çözölmüş boyadan yapılmış (su bazlı-alkol bazlı) olduğuna ilişkin bilgi ya da sağlığa zararlı madde içermediğine dair uyarı olan kalemler kullanılmalıdır. Sağlığa zararlı olmayan asetat kalemler kullanılırsa, okullarda asetat kalemli tahtaların kullanılması tebeşirli tahtanın kullanılmasından öğretmen ve öğrenci sağlığı açısından daha faydalı olabilir.

Yapılan ölçümlerde okul binalarının dersliklerindeki pencerelerinin zeminden yüksekliğinin bütöun okul binasında standartlara uygun olmadığı görölmüştür. Okul binalarının %30.6'sında öğrencilerin sarkmasının önlenmesi ve %1.8'inde pencerelerin boydan boya olma durumu açısından standartlara uygun değildi. Pencerelerin yerden yüksekliğinin standartlara uygun olması ve öğrencilerin sarkmasını önleyecek tedbirlerin bulunması olası kazaların önlenmesi açısından önemlidir. Pencerelerin boydan boya olması dersliklerin doğal aydınlanmasını sağlaması açısından tercih edilmektedir.

Normal öğretim yapan okullara ait binaların %33.3'ünde, ikili öğretim yapan okullara ait binaların %75.3'ünde okul binalarındaki derslik pencerelerinde öğrencilerin sarkmasını önleyecek (derslik pencerelerinin açılan kısımlarının öğrencilerin erişemeyeceği yükseklikte bulunması) tedbirler vardı. Normal öğretim yapan okullara ait binalar arasında derslik pencerelerinden öğrencilerin sarkmasını önleyecek tedbir bulunan yüzdesi, ikili öğretim yapan okullara ait binalardakinden önemli ölçüde daha düşük bulunmuştur. Bunun normal öğretim yapan okul binalarının yeni ve standartlara uygun yapılmış

olmasından ve kazalara karşı sonradan okul yönetimi tarafından tedbir alınması gibi faktörlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

1997 ve öncesinde yapılan okul binalarının %83.3'ünün, 1998 ve sonrasında yapılanların ise %98.5'inin derslik kapılarının kapı kolu yüksekliği standartlara uygundu. 1998 ve sonrasında yapılan okul binaları arasında derslik kapılarının kapı kolu yüksekliği standartlara uygun olan yüzdesinin, 1997 ve öncesinde yapılan okul binaları arasındakinden önemli ölçüde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapım yılı 1997 ve öncesi olan okul binalarının %49.0'ında, 1998 ve sonrası yapılan okul binalarının ise %11.8'inde derslik kapılarının genişliği standartlara uygundu. 1997 ve öncesinde yapılan okul binaları arasında derslik kapılarının genişliği standartlara uygun olan oranının, 1998 ve sonrasında yapılan okul binalarındakilerden önemli ölçüde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Okulların 1998 yılında sekiz yıllık mecburi eğitime geçilmeden önce ve sonra yapılma durumlarının, derslik kapılarının durumunu farklı şekillerde etkilediği söylenebilir.

Dersliklerdeki öğretmen masaları okul binalarının %26.5'inde iyi, %64.6'sında orta ve %6.9'unda kötü olduğu belirlenmiştir. Masa ve sandalyelerin kötü durumda olması zamanlarının büyük kısmını bu ortamda geçiren öğretmenlerin sağlığını olumsuz etkileyebilir. Okul personeli ve öğrencilerin okul eşyalarının düzenli kullanılması ve korunması konusunda bilgilendirilmeleri ve eğitilmeleri bu konuda yarar sağlayabilir.

Dersliklerin doğal aydınlatması okul binalarının %44.7'sinde iyi, %54.7'sinde orta ve %0.6'sında kötüydü. Yapay aydınlatması ise okul binalarının %45.2'sinde iyi, %54.2'sinde orta ve %0.6'sında kötüydü. Dersliklerin aydınlatmasının iyi olmasının öğretmenlerin yaptığı eğitimin verimli ve öğrencilerin öğrenmelerinin yüksek düzeyde olması için yararlı olacağı düşünülmektedir.

Okulların tamamında dersliklerde kapaksız ve poşetsiz çöp kovası kullanılıyordu. Sadece 4 okulun koridorlarında çöp kovası bulunuyordu. Okulların tamamında genel çöp toplama yeri bahçedeki büyük çöp bidonları veya çöp konteynırlarıydı. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada dersliklerin tamamında çöp kovası olduğunu ve

%20.3'ünün çöp kovasının kapaklı olduğunu belirlemiştir. Özyurt (75), Manisa'da yaptığı araştırmada okulların %63.1'inde genel çöp bidonunun okul bahçesinde olduğunu ve %52.6'sında da genel çöp bidonunun oyun alanı içinde kaldığını belirlemiştir. Okulların tamamında sınıflarda çöp kovası varken yalnız 3 okulda katlarda çöp kovası olduğunu belirlemiştir. Türkiye de yapılan çeşitli araştırmalarda bulguların farklı olmasının, okulların bu konuya gösterdiği önemden kaynakladığı düşünülmektedir. Çöplerin uygun olmayan koşullarda toplanması çevre sağlığını ve dolayısıyla okullarda öğrenci ve çalışan sağlığını doğrudan etkilemektedir. Çöp toplama ve bu çöplerin okuldan uygun şekilde yok edilmesi yönetimle ilgili sorunlardır. Araştırmanın yapıldığı okullarının tamamına yakınında temizlik elemanı sayısının yetersiz olduğu belirlenmiştir. Bu sorunların yöneticiler tarafından acilen çözümlenmesi faydalı olabilir.

Okul binalarının %31.8'in derslik duvarlarının temizliği iyiydi. Öğrencilere hijyen ve temizlik eğitimi verilip öneminin kavratılması ve temizlik personeli yetersiz olan okulların personel ihtiyacının karşılanması gerekir. Dersliklerin duvarlarının temizliğinin iyi olmaması öğrencilerin sağlığını bozabileceği gibi bulaşıcı hastalıklara zemin hazırlayabilir. Öğrencilerin okula ilgisini azaltıp başarılarını etkileyebilir.

Normal öğretim yapan okullara ait binaların %66.7'sinin, ikili öğretim yapan okullara ait binaların %26.0'ının derslik duvarlarının temizliğinin iyi olduğu ve normal öğretim yapan okullara ait okul binaları arasında derslik duvarlarının temizlik durumu iyi olan yüzdesinin ikili öğretim yapan okullara ait binalardakinden önemli ölçüde yüksek olduğu belirlenmiştir. İkili öğretim yapan okullarda öğrenci sayısının fazlalığı ve okulun kullanıldığı sürenin uzunluğu, okullardaki hizmetli sayısının yetersizliği dikkate alındığında bu sonucu ortaya çıkarmış olabilir.

Okulların tamamında duvarların rengi gözü yormayan mat ve açık renkte ve duvarın alt kısımları kolay temizlenecek şekilde yağlı boya vb. ile boyalıydı. Derslik duvarlarının renginin gözü yormayan renkte olması öğrencilerin derslere olan ilgisini artırıp öğrenmelerini kolaylaştırabilir. Derslik duvarlarının açık renkte olması dersliğin aydınlanmasına faydalı olabilir. Derslik duvarlarının alt kısmının yağlı boya olması duvarların kolay temizlenmesi açısından yararlıdır.

Okul binalarının 5'inde (%2.9) dersliklerde ve koridorlarda duvarların kesiştiği ve birleştiği yerler kaza ve yaralanmalara neden olacak şekilde keskin kenarlıydı. Binalar yapılırken bu noktalar göz önüne alınırsa olası kazalar ve yaralanmalar önlenabilir.

Okullardan bir tanesinin binası tek katlı olduğundan merdiveni yoktu. Okul binalarından; %41.2'sinde bir, %51.8'inde iki ve %6.4'ünde üç tane merdiven bulunuyordu. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada okulların %60.5'inin bir, %29.5'inin iki merdiveni olduğunu belirlemiştir. Gaziantep'te merdiven sayısının daha çok olmasının nedeninin, ilimizde içe göçlerin yoğunluğu ve nüfus artış hızının yüksekliği nedeniyle okul ihtiyacını karşılamak için okulların çok katlı yapılması olduğu düşünülmektedir. Çok katlı olarak inşa edilen okulların üst katlara çıkan merdiven sayıları ve merdivenlerin genişlikleri okulun öğrenci kapasitesi göz önünde bulundurularak yapılmalıdır.

Merdiveni olan okul binalarının tamamında merdivenlerin (kol) genişliği, basamak derinliği ve korkuluk yükseklikleri standartlara uygundu. Okul binalarından kat merdiveni olanların 14'ünün (%8.2) toplam kat merdiveni genişliği öğrenci sayısına göre yeterli iken, 155'inde (%91.2) yetersizdi. Merdiveni olan okul binalarının 1. merdivenlerin %53.8'inde, 2. merdivenlerin %64.7'sinde ve 3. merdivenlerin %72.7'sinde basamak yüksekliği standartlara uygundu. Merdivenlerinde tek taraflı korkuluk bulunan okul binalarının 1. merdivenlerinin %37.0'ünün, 2. merdivenlerin %35.7'sinin ve 3. merdivenlerin %54.5'nin merdiven korkuluklarının üzerinden kaymayı önleyecek tedbiri yoktu. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada okullarda okul merdivenlerinin %72.7'sinin basamak yüksekliğini standartlara uygun olduğunu ve merdivenlerin %3.1'inde merdiven korkuluklarından kaymayı önleyecek tedbirlerin olmadığını belirlemiştir. Özyurt (75), Manisa'da yaptığı araştırmada okulların %70.6'sında merdiven basamak yüksekliğinin standartlara uygun olduğunu belirlemiştir. Sonuçların bu kadar farklılık göstermesi araştırmacının gözlem ve değerlendirmesinden kaynaklanmış olabilir. Standartlara uygun yapılmayan merdivenlerden iniş ve çıkışlarda özellikle küçük öğrenciler zorlanacağından kalabalıkta ezilme tehlikesiyle karşılaşabilirler. Bu

da öğrencilerin yaralanmasına neden olabilir. Kaymayı önleyecek tedbir olmayan merdiven korkulukları öğrencilerin düşme ve kazayla yaralanma riskini artırabilir.

Okulların %85.8'inde yalnız okul binasında, %7.5'inde yalnız bahçede ve %6.7'sinde hem okul binasında hem bahçede öğrenci tuvaletleri bulunmaktaydı. Okul binalarındaki öğrenci tuvaletlerin %82.4'ü merdiven boşluğuna bitişik ve %90.0'ı da üst üste olacak şekilde yapılmıştı. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada okul binalarında bulunan tuvaletlerin %37.1'inin merdiven boşluklarına bitişik ve %92.3'ünün de üst üste olduğunu belirlemiştir. Özyurt (75), Manisa'da yaptığı araştırmada okulların %15.8'inde tuvaletlerin okul bahçesinde olduğunu belirlemiştir. Uysal ve arkadaşlarının (76), İzmir ili Bornova İlçesindeki ilköğretim okullarında yaptıkları çalışmada okulların %18.8'inde öğrenci tuvaletlerinin bahçede olduğunu belirlemişlerdir. Tuvaletlerin okul binasında olması gerekir. Kışın soğukta, yağmurda, karda okul binasının dışında olan tuvaletleri öğrencilerin kullanması çok uygun olmayacaktır. Hem karlı, yağmurlu havalarda öğrencilerin biraz da acele etmeleri sonucu kayma, düşmeye bağlı yaralanmalar olabilir, hem de öğrenciler okul içi ve dışındaki ısı farkını çok dikkate almayacakları için vücut dirençlerinin düşmesi ve hastalanmaları ile sonuçlanabilir. Ayrıca hem okul binasında hem bahçede tuvalet olan okullarda soğuk havalarda öğrenciler bahçedeki tuvaletleri kullanmayacağından okul binasında olan tuvaletlerin öğrenciler için yetersiz kalacağı düşünülmektedir.

Okul binalarının %1.2'sinde öğretmen tuvaleti yoktu. Öğretmen tuvaleti olan okul binalarının %6.5'inde erkek öğretmen, %10.7'sinde bayan öğretmen tuvaleti yoktu. Özellikle 2 ve 3 binalı okullarda binalarda ya erkek öğretmen tuvaleti ya da bayan öğretmen tuvaleti bulunuyordu. Bu nedenle öğretmenler tuvalet ihtiyaçları için tuvalet olan binaya gitmeleri gerekiyordu. Özellikle küçük olan okullarda erkek ve bayan öğretmenler için tek kabinli tek lavabolu bir tuvalet olduğundan ortak kullanıyorlardı. Öğretmen tuvaleti bulunan okul binalarının %69.0'ında öğretmenler tarafında kullanılan tuvaletler aslında öğrenciler için yapılmış olup sonradan okul idaresi tarafından sadece öğretmenlerin kullanması için tahsis edilmişti. Demirel (74), Isparta İl

Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada okulların %16.2'sinde bayan öğretmen tuvaletinin ve %10.8'inde erkek öğretmen tuvaletinin olmadığını belirlemiştir. Bu bulgular Gaziantep'teki bulgularımıza yakındır. Öğretmenler için tuvalet düşünülmeyen okullarda öğrenci tuvaletleri okul idarecileri tarafından öğretmenlere tahsis edilmekte ve öğrencilerin tuvalet sayıları azalmaktadır. Ne yazık ki günümüzde öğretmen tuvaleti olmayan okullar vardır. Bu okullarda öğretmenler öğrencilerle aynı tuvaletleri kullanmaktadır. Bazı okullarımızda bayan ve erkek öğretmen tuvaletleri ortak kullanılmaktadır. Okul binasının planlama aşamasında öğretmenler için tuvaletler düşünölmeli ve yeterli sayıda yapılmalıdır.

Okulların %74.6'sında özörlü öğrenci tuvaleti yoktu. Okulların %96.3'ünde tuvaletlerde lavabo ile kabinlerin bulunduğu kısımlar birbirinden ayrı değildi. Okulların %57,5'sinde tuvaletlerin aydınlatması, %59.0'ında havalandırması ve %26.1'inde temizliği iyiydi. Okulların %66.4'ünde tuvaletlerde çöp kovası, %65.7'sinde tuvalet lavabolarında sabun ve %3.7'sinde tuvalette ayna yoktu. Okulların %38.8'inde erkek öğrenci tuvaletlerinde pisuar yoktu. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada, okulların %27'sinde tuvaletler lavabolarında sabun ve %56.8'inde tuvaletlerde çöp kovasının olmadığını belirlemiştir. Okulların %81.8'inde özörlü öğrenci tuvaletinin bulunmadığını belirlemiştir. Özyurt (75), Manisa'da yaptığı araştırmada okulların %10.5'inde tuvalet lavabolarında temizlik malzemesinin olmadığını ve %21.6'sının tuvaletlerinin temizliğinin kötü olduğunu belirlemiştir. Okul tuvaletlerin çoğunda erkek öğrenciler için pisuar yoktu. Bazı okul yöneticilerinin pisuarların öğrencilere göre yüksek yapılmış olduğunu, bu nedenle öğrencilerin kullanamadığını ve temizliklerinin zor olmasından dolayı söktürdüklerini sözlü olarak ifade etmişlerdir. Yalnız bahçede tuvaleti bulunan okulların tuvalet temizliklerinin daha kötü olduğu gözlemlenmiştir. Okullarda tuvaletlerin temizliği çok önemlidir. Öğrencilerin kendilerini temizlemeleri için olanakların yeterli olması da bir o kadar önemlidir. Çünkü öğrenciler tuvaletlerin lavabolarından su içmektedir. Tuvaletleri temiz olmayan ve kendilerini temizleme olanakları da yetersiz olan okullarda bulaşıcı hastalık riski yüksek olacaktır. Tuvaletlerin temizliğinin iyi olması için yeterli sayıda temizlik görevlisi

çalıştırılmalı ve her teneffüsten sonra tuvaletlerin temizliğinin yapılması sağlanmalıdır. Her tuvalette yeterli sayıda çöp kovası, her lavaboda sabun ve ayna olmalıdır. Öğrencilere de tuvaletlerin temiz kullanılması için eğitim verilmesi yararlı olabilir. Ancak bu eğitimlerin etkili olabilmesi için temizlik kolaylıklarının orada mevcut olması gerekir. Okulların yapım aşamasında özürlü öğrenciler de düşünülerek onlar için tuvalet ve lavabolar yapılması gerekir.

Normal öğretim yapan okulların %52.4'ünün, ikili öğretim yapan okulların %21.2'sinin tuvaletlerinin temizliği iyi olarak belirlendi. Normal öğretim yapan okullar arasında tuvalet temizliği iyi olan yüzdesinin, ikili öğretim yapan okullardakinden önemli ölçüde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İkili öğretim yapan okulların hem öğrenci sayılarının daha fazla olması hem de hizmetli sayısının öğrenci sayısına göre daha yetersiz olması bu sonucu ortaya çıkarmış olabilir. Ayrıca ikili öğretim yapan okulların tuvalet sayılarının yetersiz olması ve kullanılma süresinin daha uzun olması bu sonuçta etkili olabilir.

Normal öğretim yapan okulların %85.7'sinin, ikili öğretim yapan okulların %54.0'ının tuvaletlerinin havalandırması iyi olarak belirlendi. Normal öğretim yapan okullar arasında tuvalet havalandırması iyi olan yüzdesi, ikili öğretim yapan okullardakinden önemli ölçüde daha yüksek bulunmuştur. Bu farkın, normal öğretim yapan okulların çoğu yeni okul olduğu için standartlara daha uygun yapılmış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Okulların hiçbirinin tuvaletlerinde tuvalet kağıdı, kağıt havlu, tuvalet kapılarının arkasında askılık yoktu. Su deposu olmayan okulların tuvaletlerinde su kesilmesine karşı alınmış önlem (musluklu su bidonu) bulunmamaktaydı. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada okulların tuvaletlerinin hiçbirinde tuvalet kağıdının ve su deposu olmayan okulların tuvaletlerinde su kesilmesine karşı alınmış önlem (musluklu su bidonu) olmadığını, %97.7'sinin tuvalet kapılarının arkasında askılık olmadığını belirlemiştir. Özyurt (75), Manisa'da yaptığı araştırmada su deposu olmayan okulların hiçbirinin tuvaletlerinde su kesilmesinde kullanılacak musluklu su bidonunun olmadığını belirlemiştir. Bu bulgular Gaziantep'teki bulgularımız ile uyumludur. Öğrencilere tuvalette temizliğin önemi ve nasıl olması gerektiği

anlatılırken lavabolarda sabun, tuvalet kağıdı vs. bulunmaması yapılacak eğitimlerin amacına ulaşmasını engelleyebilir.

Okulların sadece %4.5'inde erkek öğrenci tuvaletlerinin kabin sayısı ve %0.07'sinde (pisuar bulunanların %1.2'sinde) pisuar sayısı standartlara uygundu. Bu durumda %38.8'inde lavabo sayısının standartlara uygun olmasının bir anlamı yoktu. Çünkü asıl olay kabin ve pisuar sayısında düşümlenmektedir. Lavabo sayısının kabin sayısına göre hesaplanması gerekiyordu. Lavabo, kabin ve pisuar başına düşen erkek öğrenci sayısı standartların çok üzerinde bulunmuştur. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada erkek öğrenci tuvaletlerinin %13.5'inin kabin, %91.9'unun lavabo sayılarını standartlara uygun olduğunu belirlemiştir. Hiçbir okulun pisuar sayısının standartlara uygun olmadığı belirlemiştir. Özyurt (75), Manisa'daki okullarda yaptığı araştırmada erkek öğrenci tuvaletlerinin %26.3'ünde kabin ve %5.3'ünde pisuar sayılarının standartlara uygun olduğunu belirlemiştir. Baharlı ve arkadaşlarının (24), Antalya'da yürüttüğü araştırmada okulların %53.8'inde erkek öğrenci tuvaletinin kabin sayısının ve %4.4'ünde pisuar sayısının standartlara uygun olduğu belirlemiştir. Uysal ve arkadaşlarının (76), İzmir İli Bornova İlçesindeki ilköğretim okullarında yaptıkları çalışmada okulların %59.4'ünde erkek öğrenci tuvaletlerinin kabin ve %90.6'sında lavabo sayısının standartlara uygun olduğunu belirlemiştir. Bu bulgular göstermektedir ki farklı oranlarda olsa da Türkiye'de okulların çoğunda öğrenci sayısına göre tuvaletler yetersizdir. Yetersiz sayıdaki tuvaletler öğrencilerin tuvalet ihtiyaçlarını rahat olarak karşılayamamalarına, tuvaletlerde sıralar oluşturmalarına, birbirleri ile sıra için kavga yapmalarına, sıra gelmeyen öğrencilerin idrar ve defekasyon yapmalarını ertelemelerine neden olacaktır. Ertelenen defekasyonlar öğrencilerde konstipasyona, idrarını yapamama ise idrar kaçırmalarına ve enürezise neden olabileceği gibi ileride daha büyük sağlık problemlerine zemin hazırlayıcı olabilir. Öğrenci başına düşen lavabo sayısının az olması ve sabun v.b. temizlik kolaylıklarının yetersizliği öğrencilerin ellerini yıkamamalarına neden olacaktır. Bu da fekal-oral yolla geçen bulaşıcı hastalıklarda artışa neden olabilir.

Okulların sadece %5.2'sinde kız öğrenci tuvaletlerinin kabin sayısı standartlara uygundu. Bu durumda %85.1'inde lavabo sayısının standartlara uygun olmasının bir anlamı yoktu. Çünkü lavabo sayısı kabin sayısına göre hesaplanması gerekiyordu. Lavabo ve kabin başına düşen kız öğrenci sayısı standartların çok üzerinde bulunmuştur. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada okulların %37.1'inin kız öğrenci tuvaletlerinin kabin ve %91.9'unun kız öğrenci tuvaletlerinin lavabo sayılarını standartlara uygun olduğunu belirlemiştir. Özyurt (75), Manisa'da yaptığı araştırmada okulların %26.3'ünde kız öğrenci tuvaletlerinin kabin sayısının standartlara uygun olduğunu belirlemiştir. Baharlı ve arkadaşlarının (24), Antalya'da yürüttüğü araştırmada okulların %17.6'sında kız öğrenci tuvaletinin kabin sayısının standartlara uygun olduğunu belirlemişlerdir. Uysal ve arkadaşlarının (76), İzmir İli Bornova İlçesindeki ilköğretim okullarında yaptıkları çalışmada okulların %59.4'ünde kız öğrenci tuvaletlerinin kabin ve %90.6'sında lavabo sayısının standartlara uygun olduğunu belirlemişlerdir. Bu bulgular Gaziantep'in bulgularına yakındır. Fark ilimizde kenar mahallerdeki okulların öğrenci sayılarının yüksek olmasından kaynaklanabilir. Lavabo ve kabin sayılarının yetersiz olmasının nedeni okula kapasitesinden fazla öğrenci alınmasından ve öğrencilere ait tuvaletlerin öğretmenlere tahsis edilmesinden kaynaklanabilir. Yetersiz sayıdaki kabinler öğrencilerin tuvalet ihtiyaçlarını karşılayamamalarına ve ertelemelerine neden olacağından, öğrencilerin tuvalet alışkanlıklarının değişmesine, çeşitli gastrointestinal sistem ve üriner sistem ile ilgili rahatsızlıklara yol açabilir.

Okulların %56.7'sinin erkek öğretmen tuvaletlerinde lavabo, %60.4'ünün erkek öğretmen tuvaletlerinde kabin ve %28.4'ünün erkek öğretmen tuvaletlerinde pisuar sayıları standartlara uygundu. Erkek öğretmenler için okulların %9'unda lavabo, %9'unda kabin ve %50.7'sinde pisuar yoktu. Okulların %23.9'unun bayan öğretmen tuvaletlerindeki lavabo ve %18.6'sının bayan öğretmen tuvaletlerindeki kabin sayıları standartlara uygundu. Bayan öğretmenler için okulların %9'unda lavabo ve %9'unda kabin yoktu. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada okulların %15.2'sinde erkek öğretmen başına düşen tuvalet kabini sayılarını ve

%3.2'sinde bayan öğretmen başına düşen tuvalet kabini sayılarının standartlara uygun olduğunu belirlemiştir. Bu bulgular göstermektedir ki okulların çoğunda öğretmen tuvaletleri yetersizdir. Bu araştırmada özellikle yapım yılı eski olan okullarda öğretmenlerin kullandığı tuvaletlerinin aslında öğrenciler için yapılmış tuvaletler olduğu ve bunların sonradan okul idaresi tarafından öğretmenlere tahsis edildiği görülmüştür. Okulların yapım aşamasında öğretmenler için tuvalet planlanmamış olması zaten yeterli sayıda olmayan öğrenci tuvaletlerinin daha da yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Okul yapılırken öğretmenler için tuvaletin düşünülmemesi de okul sağlığına ne kadar yüzeysel yaklaşıldığını göstermektedir.

Tüm okulların bahçesinin etrafı duvarla çevriliydi. Türkiye'de yapılan çeşitli araştırmalarda okulların tamamının bahçesinin etrafının çevrili olduğu belirlenmiştir (18,25,74,75,76). Okulun bahçesinin etrafının çevrili olması okula ait alanı belirlemesi açısından önemlidir. Ayrıca okula giriş ve çıkışların yalnızca bahçe kapısından olmasının okul güvenliğinin sağlanması açısından da önem arz ettiği düşünülmektedir.

Okulların %85.1'inin bahçesindeki oyun alanı öğrenci başına düşen alan açısından standartlara uygun değildi. Okullarda bahçede öğrenci başına düşen oyun alanı büyüklüğü 0.28 m² ile 12.66 m² arasında değişmektedir. Okulların %18.7'sinde bahçede öğrenci başına düşen oyun alanı büyüklüğü 1 m²'den bile azdır. Türkiye'de yapılan çeşitli araştırmalarda bahçesindeki öğrenci başına düşen oyun alanının standartlara uygun olmama durumunu %22.2 ile %64.1 arasında olduğunu belirlemişlerdir (18,74,75,76). Öğrenci başına düşen oyun alanının yetersiz olması öğrencilerin koşup oynayacağı alanı daraltacağından, öğrencilerin birbirlerine çarpma ve düşmelerine bağlı yaralanmalı kazaları artırabilir.

Normal öğretim yapan okulların %57.1'inde, ikili öğretim yapanların %7.1'inde bahçede öğrenci başına düşen oyun alanı standartlara uygundu. Normal öğretim yapılan okullar arasında bahçede öğrenci başına düşen oyun alanı standartlara uygun olan yüzdesi, ikili öğretim yapan okullardakinden önemli ölçüde daha yüksektir. Bunun nedeni ikili öğretim yapan okulların içe

göçün ve nüfus artış hızının yüksek olduğu ve dolayısıyla öğrenci sayılarının daha fazla olduğu semtlerde olması olabilir.

Okulların %47.8'inin bahçesinde içme suyu muslukları ve %20.1'inde oturma bankları vardı. Okulların %11.2'sinin bahçesi çok meyilli (düz değil). Okulların %16.4'ünün bahçesinde oyun alanında kazaya neden olacak oluşumlar vardı. Okulların %6.0'ının bahçesinde hiç ağaç yoktu. Özyurt (75) Manisa'da yaptığı araştırmada okulların %73.7'sinde okul bahçesinde içme suyu musluklarının bulunduğunu belirlemiştir. Demirel (74) Isparta İl Merkezindeki okullarda yaptığı araştırmada okulların %83.8'inde bahçede içme suyu musluklarının ve %29.7'sinde oturma banklarının olduğunu belirlemiştir. Okulların %18.9'unda bahçede oyun alanında kazaya neden olabilecek oluşumlar olduğunu belirlemiştir. Öğrencilerin su ihtiyaçlarını karşılamaları için bahçede yeterli sayıda içme suyu musluğunun olması önemlidir. Ayrıca öğrencilerin oturup dinleneceği, sohbet yapacağı oturma banklarının olması gerekir. Oturma banklarının okul bahçesinde öğrencilerin oyun alanını daraltmayacak ve kazalara neden olmayacak şekilde düzenli aralıklarla yerleştirilmeleri gerekir. Okul bahçesinin hafif meyilli olması oyun alanında su göllenmemesi ve kışın buzlanma olmaması için önemlidir. Ancak çok meyilli olması kazaların nedeni olabilir. Okul bahçesindeki oyun alanında kazaların olmaması için gereksiz basamaklar, çukurluklar, ağaçlar, direkler, düzensiz yerleştirilmiş oturma bankları ve çöp kovaları vb. gibi oluşumların olmaması gerekir. Türkiye'nin değişik illerinde yapılan çalışmalar, oranları birbirinden farklı olmakla birlikte okul bahçesi ile ilgili olması gereken kuralların genel olarak göz önüne alınmadığını ortaya koymuştur.

Bahçesinde ağaç olan okulların %28.6'sında ağaçlar dersliklerin aydınlanmasına ve %26.2'sinde havalanmasına kısmen engel oluşturuyordu. Okul bahçesindeki ağaçlar okulların %8.7'sinde kısmen meyveli, %11.1'inde kısmen kazaya neden olmayacak şekilde budanmamış, %12.7'sinde kısmen allerjik cins ve %2.4'ünde de kısmen dikenliydi. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada okul bahçesindeki ağaçların okulların %35.1'inde dersliklerin havalandırma ve aydınlanmasına engel olduğunu, %16.2'sinde meyve veren, dikenli ve allerjik polenli olduğunu ve

%45.9'unda kazaya neden olacak şekilde budanmamış olduğunu belirlemiştir. Ağaçlandırmanın çevre ve insanlar için gerekliliği yadsınamaz. Ancak, okul bahçesi ağaçlandırılırken ağaçların dersliklerin doğal aydınlanmasına ve havalandırılmasına engel olmayacak ve öğrencilerin oyun alanını daraltmayacak şekilde dikilmesi konusuna özen gösterilmesi gereklidir. Ayrıca okul binasına çok yakın dikilen ağaçların kökleri, ağaç büyüdükçe okulun duvarına ve temeline zarar verebilir. Bu nedenle de ağacın dikileceği yer önemlidir. Ağaçların yıllık olarak haşerelere karşı ilaçlanmaları ve budanmaları gerekir. Okulda öğrencilerin ağaçlara tırmanmalarını önleyecek tedbirlerin alınmasının kazaların önlenmesi açısından önemli olacağı düşünülmektedir.

Okullardan bir tanesinin kantini yoktu. Okulların %40.3'ünde sadece okul bahçesinde kantin bulunmaktaydı. Kantini olan okulların %41.4'ünde kantinde uygun dinlenme alanı yokken, %92.5'inde de kantinde açıkta gıda satışı yapılmaktaydı. Kantini olan okulların %20.3'ünde kantin temizliği iyi olarak değerlendirilmiştir. Tüm okullarda kantin çalışanlarının portör muayeneleri düzenli olarak yapılmaktaydı. Özyurt (75), Manisa'da yaptığı araştırmada okulların %78.9'unda kantin bulunduğunu, bu okulların %66.7'sinde kantin çalışanlarının portör muayenelerinin yapıldığını belirlemiştir. Kantin bulunan okulların %53.3'ünde kantinin genel temizliğinin iyi olmadığını belirlenmiştir. Demirel (74), Isparta İl Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada kantinde çalışanların %60'ının portör muayenesinin yapıldığını, okulların %93.3'ünde kantinde açıkta gıda satıldığını belirlemiştir. Kantinlerde yiyecek ve içecek türü gıda maddeleri satıldığı için kantinin temizliği ve çalışanların hijyen kurallarına uyması öğrencilerin sağlığı açısından önemlidir. Açıkta gıda satışı yapılması kesinlikle engellenmelidir. Kantinlerde haşerelere ve kemiricilere karşı etkili önlemler alınmalıdır. Temiz ve hijyenik çalışmayan kantinler gıda kaynaklı zehirlenmelere ve bulaşıcı hastalıklara zemin hazırlayabilir. Portör muayenelerinin yapılması arasındaki farklılık okul yöneticilerinin bu konudaki duyarlılıklarının farklılığından, denetimlerin düzenli yapıp yapılmamasından kaynaklanabilir.

Normal öğretim yapan okullar arasında kantin temizliği iyi olan yüzdesi, ikili öğretim yapan okullardakinden önemli ölçüde daha yüksek olarak belirlendi.

İkili öğretim yapan okulların öğrenci sayılarının fazlalığı, okulda kalış sürelerinin uzunluğu ve kantinlerinin öğrenci sayısına göre yetersiz olmasından dolayı temizlikleri daha kötü olabilir.

Okulların %43.3'ünün yakın çevresinde internet-kafe, %38.8'inin yakın çevresinde kahvehane, %32.8'inin yakın çevresinde seyyar satıcılar, %2.2'sinin yakın çevresinde fabrika, %1.5'inin yakın çevresinde atari salonu ve %0.7'sinin yakın çevresinde meyhane-bar bulunmaktaydı. Demirel (74) Isparta İli Merkezi'ndeki okullarda yaptığı araştırmada okulların %2.7'sinin yakın çevresinde seyyar satıcı, %21.6'sının yakın çevresinde kahvehane ve %8.1'inin yakın çevresinde gürültü yapan, koku ve duman çıkaran fabrika olduğunu belirlemiştir. 1984 yılında Egemen ve Beyazova'nın (79), 67 ili kapsayan okul sağlığı çalışmasında okulların %9.8'inin yakın çevresinde fabrika olduğunu belirlemişlerdir. Özyurt (75), Manisa'daki okullarda yaptığı araştırmada okulların %36.8'inin yakın çevresinde eğlence yerleri ve %52.6'sının yakın çevresinde seyyar satıcı olduğunu belirlemişlerdir. Uysal ve arkadaşlarının (76), İzmir İli Bornova İlçesindeki ilköğretim okullarında yaptıkları çalışmada okulların %54.7'sinin yakın çevresinde seyyar satıcı bulunduğunu belirlemişlerdir. Türkiye'nin farklı kentlerini kapsayan çalışmalar, okul çevresinde bulunmaması gereken yerlerin farklı oranlarda olsa da bulunduğunu ve sorun yaratabileceğini göstermektedir. Okul etrafındaki seyyar satıcılar sağlıksız gıda satışıyla öğrencilerin sağlığını bozabilir, gıda kaynaklı besin zehirlenmelerine ve bulaşıcı hastalıklara yol açabilirler. Bu seyyar satıcıları okul idaresi belediye zabıtalılarıyla işbirliği yaparak kontrol etmelidir. Okul yakınında bulunan kahvehane, internet-kafe ve eğlence yerleri öğrencilerin ileri ki yaşamlarında sigara, kumar, içki vb. gibi kötü alışkanlıklar edinmelerine yol açabilir. En küçük bir risk veya önem verilmeyen herhangi bir çevresel faktör ileride önemli sağlık sorunlarına yol açabilir. Fabrikalar, gerek gürültü gerekse atıklarıyla hem çevreyi hem de öğrencilerin eğitim ve öğrenimlerini olumsuz etkileyebilirler. Okulların yapım aşamasında bunların yerel yöneticiler tarafından dikkate alınması yararlı olabilir.

Normal öğretim yapan okullar arasında yakın çevresinde internet-kafe ve kahvehane bulunan yüzdesi, ikili öğretim yapan okullardakinden önemli ölçüde düşük bulunmuştur. Bu durum ikili öğretim yapan okulların çoğunun içe göçün

yoğun ve nüfus artış hızının yüksek olduğu kenar mahallelerde olmasından, buralarda ruhsatsız olarak internet-kafe açılmasından, işsizlik ve talep fazlalığından kaynaklanabilir.

Okulların %20.9'unda bahçe kapıları ana caddeye açılıyordu ve %99.3'ünün bahçe kapısında öğrencilerin yola hızlı çıkmalarını önleyecek engelleme düzeneği yoktu. Sadece bir okulun bahçeden çıkış kapısının önündeki yolda yaya geçidi vardı. Okulların %41.8'inde bahçeden çıkış kapısının açıldığı yolda okul trafik tabelası yoktu. Okul önündeki yolda hız kesiciler sadece %3.7 okulun önündeki yolda vardı. Özyurt (75), Manisa'daki okullarda yaptığı araştırmada okulların %78.9'un anayola açıldığını belirlemiştir. 1984 yılında Egemen ve Beyazova'nın (79), 67 ili kapsayan okul sağlığı çalışmasında okulların %64.7'sinin anayola, %12.7'sinin tren yoluna yakın inşa edildiğini belirlemişlerdir. Akın ve arkadaşlarının (25), Ankara Altındağ Merkez Sağlık Ocağı bölgesindeki 5 ilköğretim okulunda yaptıkları çalışmada araştırmanın yapıldığı okulların tümünün etrafında yoğun taşıt trafiği olan anayollar olduğunu, üst veya alt geçit olan okul sayısını 4, yaya geçidi olan okul sayısını 2 olarak belirlemişlerdir. Okul kapılarının ana caddeye açılma durumları diğer çalışmalara göre daha az olsa da yolda hız kesici ya da çocukların hızlı çıkışını önleyici gibi önlemlerin yeterli olmaması tehlikenin boyutunu büyütmektedir. Okulların yakında ana yol olması hem trafik kazaları hem de gürültü kaynağı olmasından dolayı önemlidir. Okul idarecilerinin ve il yöneticilerinin okulların önünde trafik kazalarını önleyecek tedbirleri almalarının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Eğitim-öğretimin devam ettiği dönemde 11 okulda ek bina inşaatı devam etmekteydi. Okullar bölgenin nüfusu, nüfusun yapısı, göç alma durumu bugünkü derslik ihtiyacı ve gelecekteki derslik ihtiyacı göz önünde bulundurulmadan yapıldığında kısa sürede ihtiyacı karşılayamaz hale gelmektedir. Zaman içinde ortaya çıkan açık sonradan yapılan ek binalarla karşılanmaya çalışılmakta bu da hem okulun mimari şeklini bozmakta, hem de öğrencilerin oyun alanını daraltmaktadır. Ek binaların çoğu okulda eğitim-öğretim devam ederken yapılmaktadır. Bu durum okulda eğitim öğretimin gürültülü bir ortamda yapılmasına neden olmakta ve aynı zamanda ek bina inşaatının okulun

yakınında veya bahçesinde olması öğrenciler için tehlike arz etmektedir. Eğer yapılacaksa inşaatların okulların tatil olduğu yaz aylarında yapılması faydalı olabilir.

6 – SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumun geleceğinin güvencesi olan çocukların sağlıklı bir eğitim ve öğretim ortamında yetişmelerinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Okul sağlığı, özellikle Türkiye gibi genç nüfusa sahip ülkelerde ihmal edilmemesi, öncelik verilmesi gereken sağlık hizmetleridir. Özellikle okulların fiziki yapılarının yetersizliğinden ve çevresinden kaynaklanan sorunlar öğrencilerin öğrenme kapasitesini ve sağlıklarını önemli derecede etkiler. Başarılı ve sağlıklı kuşaklar yetiştirmek için okul binasının ve çevresinin standartlara uygunluğu çok önemlidir. Gaziantep il merkezindeki ilköğretim okullarında yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçlar kısaca şöyle betimlenebilir:

1- Okulların büyük çoğunluğunun fiziki ve çevresel özelliklerinin çoğunlukla standartlara uygun olmadığı belirlenmiştir. Okulların çoğunda özellikle ikili öğretim yapan okullarda sınıfların öğrenci mevcutlarının çok yüksek ve öğrenci başına düşen oyun alanının yetersiz olduğu bulunmuştur. Nüfusun yoğun ve kentleşmenin düzensiz olduğu gecekondu mahallelerindeki okulların ihtiyacı karşılamakta yetersiz kaldığı, bu nedenle bu bölgelerdeki okullara ek binaların yapıldığı veya yapılmakta olduğu görülmüştür. Bunun nedeni olarak da, okulların planlanırken gelecek yıllarda olabilecek nüfus artışları dikkate alınmadan, sadece o günün ihtiyaçlarının karşılanmaya çalışılması olduğu düşünülmektedir.

2- 1998'de sekiz yıllık zorunlu eğitime geçilmesinden sonra ve 2003'de başlayan "Eğitime %100 Destek Projesi" yle son 10 yılda okul yapımında artış dikkat çekmektedir. Gaziantep il merkezinde son 10 yılda yapılan okulların neredeyse tamamı hayırsever vatandaşların ve kuruluşların yaptırdıkları okullardır. Bu okulların da çoğunun standartlara uymadığı ve birbirinden çok değişik mimaride oldukları belirlenmiştir.

3- Temiz ve sağlıklı bir okul için hizmetli olmazsa olmaz personel olmasına karşın, okulların çoğunda özellikle ikili ğretim yapan okullarda hizmetli sayısı yetersizdir. Okulun byklğne ve ğrenci sayısına göre yeterli sayıda hizmetli bulunmalıdır.

4- Okulların çoğunda yangın ve afetler için alarm sistemi bulunmamaktadır. Yıllık yangın ve afetler için yapılan tatbikat sayısı yetersizdir ve sığınak bulunmamaktadır. Büyük çoğunluğunda yangın söndürme araçları mevcuttur. Okulların çoğunda derslik kapılarının genişliği, açılış şekli ve okulda bulunan ğrenci sayısına göre merdiven genişliğinin yetersiz olması v.b. gibi yangın ve afetler açısından önemli olacak konular da uygun değildir.

5- Okulların tamamında dersliklerde kapaksız ve poşetsiz çöp kovası kullanılıyordu; okulların çok azının koridorlarında çöp kovası bulunurken, çoğu okulun bahçesinde yeterli sayıda çöp kovası bulunmamaktadır.

6- Okul binalarının çoğunun genel temizliği (dersliklerin, koridorların, tuvaletlerin, kantinlerin, bahçenin vb.) zellikle ikili ğretim yapan okullarda kötüydü ve tuvaletler de hem sayısal standartlar açısından, hem temizlik personeli açısından, hem de temizlik kolaylıklarının bulunması açısından son derece yetersiz durumdadır.

7- Okulların tamamına yakınının kantini varken, özellikle ikili ğretim yapan okulların birçoğunun kantini okul bahesindeydi. Okul kantinlerinin oğununun temizliği, özellikle ikili ğretim yapan okullarda kötüydü; çoğunda açıkta gıda satışı yapılmaktaydı; tüm okullarda kantin çalışanlarının portör muayeneleri düzenli olarak yapılmaktadır.

8- Okulların birçoğunun yakın çevresinde olmaması gereken seyyar satıcılar, internet-kafe ve kahvehane bulunmaktaydı ve bunlar özellikle ikili ğretim yapan gecekondulu mahallerindeki okulların yakın çevresinde daha çok bulunmaktadır.

9- Okulların birçoğunun bahçe kapısı ana caddeye açılırken, çoğunun bahçe kapısının açıldığı yolda trafik işaretleri ve önlemleri yetersizdir.

Bu sonuçlar işığında yapılabilecek öneriler şöyle belirtilebilir:

1- Okullar, TSE'nin "TS 9518, Şehir İlkokulları-Genel Kurallar" ve "TS 12014, Çevre Sağlığı-Okullar" standartlarına uygun olarak planlanması ve yapılması yetkililer tarafından sağlanmalı ve denetlenmelidir.

2- 224 sayılı sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi kanununa göre sağlık ocağı hekiminin bir görevi de okul sağlığı hizmetlerinin yürütülmesidir. Birinci basamak sağlık kurumları bölgelerinde bulunan okullarla işbirliği yaparak okul sağlığı hizmetlerinin geliştirilmesine çaba harcamalıdır. Özellikle okula ilk kayıta sağlık açısından çocukların gerekli incelemeleri yapıp kayıtları tutulmalıdır. Bu incelemeler sırasında sağlık problemleri saptanan çocukların periyodik takipleri yapılmalıdır. Okul sağlığı uygulamaları İl Milli eğitim Müdürlüğü ve Sağlık Müdürlüğüne daha sık ve düzenli olarak takip edilmelidir.

3- Okul çevre sağlığı sorunlarının tespiti ve çözümlenmesi amacıyla öğrenci temsilcileri, okul personeli ve velilerin yer alacağı bir "Okul Çevre Sağlığı Kurulu" oluşturulabilir ve öğrencilere yönelik okul çevre sağlığı konusunda basit, anlaşılabilir ve pratik uygulamalarla desteklenen eğitim programları düzenlenebilir.

4- Yetkililerin, okulun yapılacağı bölgenin nüfusu, nüfus artış hızı, nüfus hareketlerini ve okulun ileriki yıllarda genişletilebileceğini de göz önüne almaları ve planlamalarını buna göre yapmaları faydalı olabilir.

5- Milli Eğitim Bakanlığı, İmar ve İskan Bakanlığı'yla işbirliği yaparak okul yaptıracak olan kişiye ve kuruluşa okulun taşınması gereken mimari ve fiziksel özellikleri ve standartları açıklayıcı bilgiler vermesi ve okulların standartlara uygun yapılmasının sağlanması konusunda denetleyici olması faydalı olabilir.

6- Milli Eğitim Bakanlığı'nın okulların büyüklüğüne ve öğrenci sayısına göre okullara hizmetli kadrosu vermesi, kadro veremiyorsa genel bütçesinde her okul için temizlik ödeneği ayırması ve bu ödenekle okul idarecilerinin temizlik şirketlerinden hizmeti satın alması yoluyla okulların temizlik sorunu çözümlenebilir.

7- Okulda yangından korunma önlemleri itfaiye ve sivil savunma kuruluşlarının önerileri doğrultusunda alınmalı, okul binası yangın anında kolayca tahliye olabilecek yapıda inşa edilmelidir. Derslik kapıları genişlikleri standartlara uygun olmalı ve dışarı açılmalıdır. Yangın ihbar ve söndürme

tesisatı, itfaiye yetkilileri ile görüşüldükten sonra yapılmalıdır. Ülkemizin deprem kuşağında olduğu da göz önüne alınırsa bir afet ve yangın sırasında neler yapılacağına eğitimi yapılmalı, planlanan tatbikatlarla uygulanmalı ve görülen eksiklikler düzeltilmelidir.

8- Okulların temizliğini sağlamak ve sürdürülebilmek için bütün dersliklere, koridorlara, tuvaletlere ve bahçeye yeterli sayıda poşetli ve kapaklı çöp kovalarının konulması okul idaresince sağlanmalıdır. Okul içi çöpler kapaklı ve poşetli çöp kovalarında toplandıktan sonra, büyük poşetler yardımıyla okul dışındaki ana çöp toplama bidonlarına taşınmalıdır. Buradan da belediye tarafından günlük olarak alınması sağlanmalıdır.

9- Öğrencilere ve okul personeline temizliğin önemi, okul ve çevrenin nasıl temiz tutulacağı ve korunacağı konusunda eğitim verilmeli, yeterli sayıda hizmetli çalıştırılmalı ve okullar aylık olarak baştan aşağı yıkanıp, silinerek genel temizliği yapılmalıdır.

10- Okulların yapım aşamasında kız ve erkek öğrenciler, bayan ve erkek öğretmenler, özürlü öğrenciler ve personel için okulun her katında ve okulun kapasitesi de göz önünde bulundurularak standartlara uygun yeterli sayıda tuvalet yapılmalıdır. Tuvaletlerin lavabolarında sabun bulunması sağlanmalıdır. Her tuvalette mümkünse tuvalet kağıdı bulundurulmalıdır. Lavaboların yanında yeterli sayıda kapaklı çöp kovalarının olması gerekir. Ayrıca lavaboların öğrencilerin kolayca yararlanabileceği yükseklikte olması gereklidir. Tuvaletler her teneffüs arasından sonra temizlenmelidir. Tuvaletlerin ve okul temizliğinin sağlıklı yapılabilmesi için yeterli sayıda hizmetli çalıştırılmalıdır. Okulda yeterli sayıda kadrolu hizmetli yoksa okul aile birliğiyle işbirliği yapılarak okula temizlik şirketlerinde personel temin edilmelidir.

11- Yiyecek ve içecek türü gıda maddelerinin alınıp, tüketildiği kantinlerin temizliği öğrencilerin sağlığı açısından çok önemlidir. Kantinlerde açıkta gıda satışı engellenmeli, sağlıklı ve ambalajlı gıda satışı sağlanmalıdır. Kantinler ilgili kuruluşlarca düzenli aralıklara denetlenmeli, öneriler okul idaresine ve daha üst makamlara iletilmelidir. Kantinde görülen eksikliklerin en kısa zamanda giderilmesi sağlanmalı, eksikliklerini gidermeyen kantinlerin sözleşmeleri tek taraflı iptal edilmelidir.

12- Okul önlerinde açıkta sağlıksız koşullarda yiyecek maddesi satan seyyar satıcıların önüne geçebilmek için her okulun yeterli kapasitede bir kantinin olması ve bu kantinde öğrencilerin gereksinimlerini karşılayacak şekilde kapalı ambalajlar içinde bol çeşitte yiyecek ve içecek maddesinin bulunması sağlanmalıdır. Ayrıca teneffüslerde öğrencilerin okul dışına çıkması ve seyyar satıcıların okulun içine girmesinin önlenmesi yararlı olabilir. Okul idarecileri belediye zabıtalarıyla işbirliği yaparak okul çevresinde seyyar satıcılarla mücadele etmeli ve okul çevresindeki gıda maddesi satan işyerlerinin denetimini sağlamalıdır. Okula 100 metreden yakın olan kahvehane, internet-kafe, bilardo salonu, meyhane-bar vb. işletmelere ruhsat verilmemeli, okul çevreleri düzenli aralıklarla denetlenmeli ve ruhsatsız işletmeler kapatılmalıdır.

13- Yapılan okul binalarının anayol üstünde bulunmalarının en önemli sakıncalarından biri yoğun trafik nedeniyle meydana gelebilecek trafik kazaları ile gürültüdür. Okullar anayoldan ve yoğun taşıt trafiğinden uzak yapılmalıdır. İmar planları revize edilmesi gerektiğinde anayolların okul yakınından geçirilmemesine özen gösterilmelidir. Okul çıkışlarında trafik riski olan okullarda, okulun kapısının yönünün değiştirilmesi gibi önlemlerle trafik riski en aza indirilmeye çalışılmalıdır. Okulun çıkış kapısı anayola açılan okullara, okul yöneticilerin isteğiyle, valilik mümkünse okul önünde trafik polisi görevlendirmeli, mümkün değilse yetişkin bir personel okulun dağılması sırasında öğrencileri yönlendirme ve yardım için görevlendirilmesi yararlı olabilir. Belediyeler yaya geçidi, üst geçit, trafik işaretlendirmesi ve ışıklandırması yapmalıdır.

Bu çalışma, okul sağlığı, özellikle de fizik koşulları ve çevresi konusunda daha ayrıntılı ve kapsamlı araştırmaların yapılması ve okulda sağlık koşullarının ve çevresinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması gereğini ortaya koymuştur. Ancak bu çalışmalarda şu noktalara dikkat edilmelidir:

Okul sağlığı ve hizmetleri her yönüyle araştırılması gereken geniş bir konudur. Bu çalışmada görüldüğü ki bir ilin okul sağlığı ve hizmetlerini bir araştırmayla her yönüyle ortaya koymak mümkün değildir. Okul sağlığının birden fazla konu başlığının araştırılmasında, araştırma konusu genişlediğinden o konu başlığı ancak ana hatları ile araştırılmakta ve eksik tarafları kalmaktadır.

Bu da araştırmanın o konu başlığındaki sorunları net olarak ortaya koyamamasına yol açmakta ve çözüm üretmesi eksik kalmaktadır. Ayrıca, araştırma karmaşık bir hal almakta, verilerin değerlendirip, yorumlanması zorlaşmaktadır. Onun için okul sağlığı ve hizmetlerinin sadece bir konu başlığı ele alınarak ayrıntılı bir şekilde araştırılması daha faydalı olabilir.

7.KAYNAKLAR

- 1- T.C. Türk Standartları Enstitüsü, Şehir İlköğretim Okulları-Genel Kuralları, TS 9518, ICS 03.080.30, 30.180, İkinci baskı, Ankara, Nisan 2000.
- 2- Güler Ç. "Çevre Sağlığı". Bertan M, Güler Ç, (Edit). Halk Sağlığı Temel Bilgiler, II. Baskı, Ankara, 1997:225-262.
- 3- Benli D. Sağlık Teknisyeninin El Kitabı, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Dünya Sağlık Teşkilatı, Cenevre, 1976.
- 4- Detels R, Holland WW, McEwen J, Omenn GS. The Methods of Public Health. Oxford Textbook of Public Health. 3rd ed. New York, Oxford University Press, 1997.
- 5- McLellan L, Rissel C, Donnelly N, Auman A. Health Behaviour and the School Environment in New South Wales, Australia. Social Science & Medicine. 1999;49:611-619.
- 6- (Edit) Sarp N. Okul Sağlığı, Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1999.
- 7- Pekcan H. "Okul Sağlığı". Bertan M, Güler Ç, (Edit). Halk Sağlığı Temel Bilgiler, II. Baskı, Ankara, 1997:210-224.
- 8- Polat O, Çocuk Hakları ve Okul Sağlığı. Okul Sağlığı Kongresi, Konferanslar Paneller, Çalışma Grupları, Sonuç Bildirgesi. İstanbul, 13-17 Ekim-1999.
- 9- Özgür S. Halk Sağlığı Ders Kitabı. Gaziantep, 2006. (Basılmamış ders kitabı).
- 10- Koç S, Okul Sağlığını Geliştirme Programlarında; Öğretim Araç ve Yöntemlerinin Etkinliği. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1997. (Yayınlanmamış).

11- Akdur R, Çöl M, Işık A, İdil A, Durmuşoğlu M, Tunçbilek A. Halk Sağlığı. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, ANTIP A.Ş. Yayınları. Ankara, 1993.

12- Öztekin Z. "Sağlık Yönetimi". Bertan M, Güler Ç, (Edit). Halk Sağlığı Temel Bilgiler. II. Baskı. Ankara, 1997:371-387.

13- Sağlık Hizmetleri Uygulama Rehberi. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı. Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1992.

14- http://sgb.meb.gov.tr/daireler/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2006_2007.pdf (Nisan 2007).

15- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık İşleri Daire Başkanlığı, "Öğretmenler İçin Sağlık Bilgisi El Kitabı" (Editörler; Beyazova U, Kavaklıoğlu Ö.). Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1986.

16- Kır E, Okyay P, Tofaloğlu A, Özkan S, Beşer E. Aydın İli İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Görme Durumunun Ders Başarısına Etkisi. 8. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Kongre Kitabı, Diyarbakır, 23-28 Eylül 2002:620-622.

17- Özmert EN. İlkokul Çocuklarının Okul Başarısını Etkileyen Sağlık ve Çevre Sorunlarının İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Pediatri Doktora Tezi, Ankara, 2000. (Yayınlanmamış).

18- Polat H. Ankara Merkez İlçelerindeki Okulların Çevre Sağlığı Yönünden İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara, 1998. (Yayınlanmamış).

19- Özmert EN, Park MK. Acute Rheumatic Fever, Valvular Heart Disease. In: Park M.K. (Edit). Pediatric Cardiology for Practitioners. (3rd ed) St Louis: Mosby, 1996:303-319.

20- T.C. Türk Standartları Enstitüsü. Çevre Sağlığı-Okullar. TS 12014/ICS 13.020, Birinci Baskı. Ankara, Nisan 1996.

21- Pekcan H, Güler Ç. Okul Sağlığı. Hacettepe Üniversitesi Tıbbi Dökümantasyon Merkezi, Yayın No:7, Ankara, 1993.

22- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı. Okul Kantinlerinin Denetimi ve Uyulacak Hijyen Kuralları Genelgesi, 17 Nisan 2007.

23- Kişioğlu A.N, Öztürk M, Demirel R, Doğan M, Uskun E. Isparta İl Merkezindeki Cafelere Giden Öğrencilerin Okul, Beslenme, Uyku Durumları ve Sigara ile Alkol Alışkanlıkları Üzerine Bir Çalışma. 8. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Kongre Kitabı. Diyarbakır, 23-28 Eylül 2002:615-617.

24- Baharlı N, Dönmez L. Antalya Kent Merkezindeki İlkokullarda Bazı Çevre Sağlığı Değerlerinin Durumu. Sağlık ve Toplum Dergisi, 1998;8(2):20–25.

25- Akın A, Hodoğlugil N, Koçoğlu G, Supramaniam D.A, Aydın Y, Bacanlı A, ve Arkadaşkalrı. Altındağ Merkez Sağlık Ocağı Bölgesindeki Beş İlköğretim Okulunda Okul Sağlığı Uygulamalarının Değerlendirilmesi. Hacettepe Toplum Hekimliği Bülteni, Ankara, Temmuz 2000;21:3.

26- Beyazova U. Okul Sağlığı. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakóltesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Uzmanlık Tezi, Ankara, 1974 (Yayınlanmamış).

27- Pekcan H, Pekcan G, Çobanoğlu Z. Eğitimcilere Yönelik Okullarda Sağlığın Korunması ve Çevre Sağlığı Bilimsel Eğitim Toplantısı Uygulama Kitabı. Ankara, 2005.

28- Çakır S. Kocaeli İlinde Okul Sağlığı ve Hemşireliğinin Durumu Araştırması, Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Halk Sağlığı Hemşireliği Bilim Uzmanlığı (Master) Tezi. Kocaeli, 2005.

29- Topçu MT. Etimesgut Sağlık Bölgesinde Bir Okul Sağlığı Çalışması. Uzmanlık Tezi, Ankara, 1978.

30- Aytaç N. Kırsal Alanda Okul Sağlığı. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakóltesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Uzmanlık Tezi, Adana, 1990. (Yayınlanmamış).

31- Bakırcı ÇM. İlkokul Öğretmenlerine Sağlık Konusunda Verilen Hizmet İçi Eğitimin Öğrencilerin Sağlık Bilgisine Etkisi. Marmara Üniversitesi Tıp Fakóltesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Uzmanlık Tezi, İstanbul, 1997. (Yayınlanmamış).

32- Turner CE, Sellery CM, Smith SM. Okul Sağlığı ve Sağlık Eğitimi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Çev: Dr. Y. Tunca, 1971:199-219.

33- Bilgel N. "Okul sağlığı". Bilgel N. (Edit). Halk Sağlığı Bakışıyla Ana ve Çocuk Sağlığı. Güneş & Nobel Tıp Kitap Evi, İstanbul, 1997:315-337.

34- Okul Sağlığı Hizmetleri Ekser Komitesi İlk Toplantı Raporu. Dünya Sağlık rgt. Çev:Tural K. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Hıfzısıhha Okulu, Yayın No:30, Ankara, 1968.

35- Çağlayaner H, Gönenli H. Etkin Eğitim Açışından Okul Sağlığı. Aile Hekimliği Dergisi, 1998:2(1):31-39.

36- Çabuk S, nal Y. İstanbul'da Eğitim Donatımlarının Kent Dışı Kampuslaşma Eğilimlerinin İncelenmesi. İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi, Mimarlık, Planlama, Tasarım, Mart-2003:2(1):89-98.

37- İnceoğlu M, Pulat G. "İlk ve Ortaöğretim Okullarında Kapasite, Mekansal Organizasyon ve Donatım Olanakları zerinde Bir Araştırma", 21.Yüzyıla Doğru Eğitim Yapıları Sempozyumu Kitabı, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul, 1993:166-178.

38- Gr ř. "Mimari ve Çocuk: Türkiye rneğinde Çocuğun Mekan rgtlenmesindeki Yeri", 1.Ulusal Çocuk Kültürü Bildirileri, Hazırlayan; Bekir Onur, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1997:209-270.

39- Başaran İE. "Temel Eğitim ve Yöntemi", Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını No: 112, Sevinç Matbaası, Ankara, 1982.

40- Ersoy M. Kentsel Alan Kullanım Normları, O.D.T. Basım İşliği, Ankara, 1994.

41- Çetiner A. şehircilik Çalışmalarında Donanım İlkeleri, İstanbul Teknik Üniversitesi Kütüphanesi Sayı: 1453, İ.T. Baskı Atölyesi, İstanbul, 1991.

42- İnceoğlu M, Pulat G. "Temel Eğitim Okullarında Planlama ve Programlama Kararlarının İrdelenmesi", 21.Yüzyıla Doğru Eğitim Yapıları Sempozyumu Kitabı, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul, 1993:91-101.

43- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı. Okul Sağlığı Hizmetleri Uygulama Talimatı, 05.11.1991.

44- T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 01.02.2005 tarih 1276 sayılı, Okul Sağlığı Hizmetleri Genelgesi.

45- Marion L. "School-Age Child" Bullough B. (Edit). Nursing in the Community, Mosby Company, Philadelphia, 1990:372-403.

46- Cowan N. "Children's Health". Stanhope M, Lancaster J. (Edit). Community Health Nursing, Mosby Company, Fourth Edition, Philadelphia, 1996:521-541.

47- Apak S. Çocukluk çağında kazalar ve kazalardan korunma. Ben Hasta Değilim Çocuk Sağlığı ve Hastalıklarının Psikososyal Yönü. Ed.;A. Ekşi. Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul, 1999:555-559.

48- Dönmez B. Okul Güvenliği Sorunu ve Okul Yöneticisinin Rolü. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yöntemi, 2001:7(25).63-74.

49- Dönmez B, Güven M. Ortaöğretimde görev yapan öğretmen ve okul yöneticilerinin okul güvenliğine ilişkin algı ve beklentileri, Yaşadıkça Eğitim, 2002:74(75):60-64.

50- Gottfredson D. C, Gottfredson G. D, and Hybl L. G. Managing Adolescent Behavior: A Multi-year, Multi-school Experiment. American Adolescent Research Journal, 1993:30(1):179-216.

51- 03.07.2005 tarih 5393 sayılı Belediye Kanunu.

52- 22.02.2005 tarih 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu.

53- 29.06.2001 tarih 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun.

54- Şahin F. Okul Sağlığı. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, Haziran, 2000.

55- Tümerdem Y. Halk Sağlığı II (Toplum Hekimliği). İstanbul Üniversitesi Basımevi ve Film Merkezi, İstanbul, 1992:299-302.

56- Güler Ç, Çobanoğlu Z. Çevre Sağlığı Eğitici El Kitabı. T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Müdürlüğü ve T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 2001.

57- Purdom PW. Environmental Health. 2nd ed. Philadelphia, Academic Press, 1980.

58- T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Okul Sağlığı Genelgesi, 01.05.2000.

59- Croghan E, Johnson C. Occupational Health And School Health: a natural alliance. Nursing and health care management and policy. Journal of Advanced Nursing. 2004;45(2):155-161.

60- Byrne M, Bennett FJ. The health of the school child and adolescent. Community Nursing In Developing Countries / A Manual For The Community Nurse. Oxford University Press, Second edition, New York, 1986:141-148.

61- Tekbaş ÖF, Vaizoğlu SA. Okul Çevre Sağlığı. Ankara, 2008.

62- Durusu K. İlkokul Öğrencilerine Verilen Sağlık Eğitiminin; Öğrencilerin Sağlıkla İlgili Bilgi, Tutum ve Davranışlarına Etkisi. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Kayseri, 1996 (Yayınlanmamış).

63- Arpacı A, Aytaç N, Yüreğir GT, Aksoy K, Tul A. Adana'da İlköğretim Okullarının 8. Sınıflarında Kalıtsal Kan Hastalıkları Eğitim Çalışmasının Değerlendirilmesi. 8. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Kongre Kitabı. Diyarbakır, 23-28 Eylül 2002:589-591.

64- Mandıracioğlu A, Bayık A, Lüleci E. İlkokul Öğrencilerine Yönelik Zehirlenmelerden Korunma Konusunda Eğitim Programı Hazırlanması ve Uygulanması. 8. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Kongre Kitabı. Diyarbakır, 23-28 Eylül 2002:586-588.

65- Hapcıoğlu B, Karabey S, İnce N, İnce H. İlköğretim Çocuklarının Çevre Eğitiminde Bir Model: Üniversite-Belediye İşbirliği. 8. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Kongre Kitabı. Diyarbakır, 23-28 Eylül 2002:617-619.

66- Northfield J, St Leger L, Marshall B, Sheehan M, Maher S, Carlisle R. School Based Health Promotion Across Australian. Australian Health Promoting Schools Association PO Box 72 Holme Building University of Sydney, 2006.

67- Aksakal K. Van İl Merkezinde İlkokul Çocuklarının Sağlıklarını Korumalarına İlişkin Bilgi Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Van, 1996. (Yayınlanmamış).

68-Geckova A, van Dijk JP, Groothoff JW, Post D. Socio-economic differences in health risk behaviour and attitudes towards health risk behaviour among Slovak adolescents. Soz Praventivmed. 2002;47(4):233-9.

69- Lewis CE, Lewis MA. Peer pressure and risk-taking behaviors in children. American Journal of Public Health. Jun 1984;74(6):580-4.

70- Neumark-Sztainer D. The social environments of adolescents: associations between socioenvironmental factors and health behaviors during adolescence. Adolescent Med. Feb 1999;10(1):41-55.

71-Maes L, Lievens J Can the school make a difference? A multilevel analysis of adolescent risk and health behaviour. Social Science of Medicine. Feb 2003;56(3):517-29.

72- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı. İçel Hizmet İçi Eğitim Enstitüsü, Okul Sağlığı ve Formatörlük. 26 Haziran-7 Temmuz, 1995.

73- T.C. Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı'nın, Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği Numune Alma ve Analiz Metodları Tebliği. 7 Ocak 1991 tarih ve 20748 sayılı Resmi Gazete.

74- Demirel R. Isparta İl Merkezinde İlköğretim Okullarında Okul Sağlığı Araştırması, Uzmanlık Tezi. Isparta, 2003. (Yayınlanmamış).

75- Özyurt B. Manisa'daki Okullarda Riskli Davranışlar Ve Okul Sağlığı Araştırması, Uzmanlık Tezi. Manisa, 2005. (Yayınlanmamış).

76- Uysal A, Koçer A, Ergül Ş. İlköğretim Okullarının Okul Çevre Sağlığı Standartları Yönünden Değerlendirilmesi. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi (STED), Kasım, 2007;(16):11:169-175.

77- http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/Kopya%20meb_istatistikleri_orgun_egitim_2006_2007_detay_ek_dosya.xls#ilkogretim!A1.

78- 02.11.1985 tarih, 18916 sayılı resmi gazetede yayınlanan "Sığınak Yönetmeliği".

79- Egemen A, Beyazova U. Türkiye'de Orta Öğretimde Okul Çevre Sağlığı. Çevre Sempozyumu. İzmir, 1986.

ÖNSÖZ

–Bu standard, Türk Standardları Enstitüsü'nün Hizmet Standardları Hazırlık Grubu'nca TS 9518(1991)'in revizyonu olarak hazırlanmış ve TSE Teknik Kurulunun 14 Nisan 2000 tarihli toplantısında kabul edilerek yayımına karar verilmiştir.

–Bu standardın daha önce yayımlanmış bulunan baskıları geçersizdir.

–Bu standardın hazırlanmasında, milli ihtiyaç ve imkânlarımız ön planda olmak üzere, milletlerarası standardlar ve ekonomik ilişkilerimiz bulunan yabancı ülkelerin standardlarındaki esaslar da gözönünde bulundurularak; yarar görülen hallerde, olabilen yakınlık ve benzerliklerin sağlanmasına ve bu esasların, ülkemiz şartları ile bağdaştırılmasına çalışılmıştır.

–Bu standard son şeklini almadan önce; bilimsel kuruluşlar, üretici, imalatçı ve tüketici durumundaki konunun ilgilileri ile gerekli işbirliği yapılmış ve alınan görüşlere göre olgunlaştırılmıştır.

İÇİNDEKİLER

0 - KONU, TARİF, KAPSAM.....	1
0.1- KONU.....	1
0.2 - TARİFLER.....	1
0.2.1 - İlköğretim Okulu.....	1
0.2.2 - İdari Hizmet Birimleri	1
0.2.3 - Eğitim-Öğretim Hizmet Birimleri	1
0.2.4 - Yardımcı Hizmet Birimleri	2
0.3 - KAPSAM	3
1 - KURALLAR	3
1.1 - GENEL YERLEŞİME AİT KURALLAR.....	3
1.2 - İDARİ HİZMET BİRİMLERİ.....	4
1.2.1 - Müdür Odası	4
1.2.2 - Müdür Yardımcıları Odası	4
1.2.3 - Memur Odaları.....	4
1.2.4 - Öğretmenler Odası	4
1.2.5 - Rehberlik ve Ölçme Değerlendirme Odası.....	5
1.2.6 - Kat Öğretmeni Odası.....	5
1.2.7 - Sekreter Odası	5
1.2.8 - Zümre Öğretmenleri Odası.....	5
1.3 - EĞİTİM - ÖĞRETİM HİZMET BİRİMLERİNE AİT KURALLAR	5
1.3.1 - Derslikler.....	5
1.3.2 - Görsel Öğretim Dershanesi	6
1.3.3. - İş - Teknik Atölyesi	6
1.3.4 - Resim Salonu	6
1.3.5 - Müzik Salonu	6
1.3.6 - Fen Bilimleri Lâboratuvarı.....	6
1.3.7 - Yabancı Dil Lâboratuvarı	6
1.3.8 - Bilgisayar Lâboratuvarı.....	6
1.3.9 - Çok Amaçlı Salon	7
1.3.10 - Spor Salonu	7
1.4 - YARDIMCI HİZMET BİRİMLERİNE AİT KURALLAR	7
1.4.1 - Revir	7
1.4.2 - Derslik Koridorları	7
1.4.3 - Kat Merdivenleri.....	7
1.4.4 - Kütüphane	7
1.4.5 - WC.....	7
1.4.6 - Kantin.....	8
1.4.7 - Isıtma	8
1.4.8 - Arşiv.....	8
1.4.9 - Eğitim Araçları Odası.....	8
1.4.10 - Temizlik Odası.....	8
1.4.11 - Oto Park.....	8
1.4.12 - Hizmetli Odası	8
1.4.13 - Bahçe.....	8
1.4.14 - Yemekhane / Mutfak.....	8
1.4.15 - Santral ve Yayın Odası.....	8
1.4.16 - Bilgi İşlem Merkezi	8
1.4.17 - Sigara İçme Odası.....	9
1.5 - DESTEK HİZMET BİRİMLERİNE AİT KURALLAR	9
2 - ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER	9
ATIF YAPILAN STANDARDLAR	10

İLKÖĞRETİM OKULLARI - FİZİKİ YERLEŞİM - GENEL KURALLAR

0 - KONU, TARİF, KAPSAM

0.1- KONU

Bu standard, ilköğretim okulları fiziki yerleşiminin genel kurallarına dairdir.

0.2 - TARİFLER

Bu standardın amacı bakımından aşağıdaki tarifler yapılmıştır.

0.2.1 - İlköğretim Okulu

İlköğretim okulu; öğrenime başlama yaşına gelmiş kız ve erkek çocukların temel eğitim seviyesinde mecburi eğitim ve öğretiminin yapıldığı eğitim binaları ve tesisleridir.

0.2.2 - İdari Hizmet Birimleri

0.2.2.1 - Müdür Odası

Müdür odası; ilköğretim okulunun yönetim hizmetlerinin yürütüldüğü odadır.

0.2.2.2 - Müdür Yardımcısı Odası

Müdür yardımcısı odası, ilköğretim okulu yönetim hizmetlerinin yardımcı mahiyette yürütüldüğü odadır.

0.2.2.3 - Öğretmenler Odası

Öğretmenler odası, öğretmenlerin ders aralarında dinlendikleri ve ders hazırlık çalışmalarını yaptıkları odadır.

0.2.2.4 - Zümre Öğretmenleri Odası

Zümre öğretmenleri odası, aynı branştaki öğretmenlerin ortak çalışmalarını yaptıkları odadır.

0.2.2.5 - Kat Öğretmeni Odası

Kat öğretmeni odası, öğretmenlerin eğitim-öğretim verdiği katta, ders saatlerinde ve ders saatleri dışında, bulunduğu ve gerektiğinde öğrencilerin idari işlemlerinin yapıldığı odadır.

0.2.2.6 - Rehberlik ve Ölçme Değerlendirme Odası

Rehberlik ve ölçme değerlendirme odası, öğrencilere rehberlik hizmetlerinin verildiği, eğitim ve öğretimin ölçme ve değerlendirme iş ve işlemlerinin yapıldığı odadır.

0.2.2.7 - Sekreter Odası

Sekreter odası, ilköğretim okulu yönetim biriminin, sekreteryaya görevlerinin yapıldığı odadır.

0.2.2.8 - Memur Odası

Memur odası, ilköğretim okulunun, eğitim - öğretim ve yönetimiyle ilgili her türlü iş ve işlemlerinin yapıldığı odadır.

0.2.3 - Eğitim-Öğretim Hizmet Birimleri

0.2.3.1 - Derslik

Derslik, eğitim - öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü mahaldir.

0.2.3.2 - Görsel Öğretim Dersliği

Görsel öğretim dersliği, tepegöz, epidiyoskop vb. görsel ve sesli eğitim araçlarıyla donatılmış olan ve dinleme - izleme yoluyla öğretimin yapıldığı dersliktir.

0.2.3.3 - İş-Teknik Atölyesi

İş-Teknik Atölyesi, el becerisine dayalı eğitim-öğretimin yapıldığı mahaldir.

0.2.3.4 - Resim Salonu

Resim salonu, öğrencilerin resim, grafik ve güzel sanatlara yönelik çalışmalarını yaptıkları salondur.

0.2.3.5 - Müzik Salonu

Müzik salonu, müzik eğitim-öğretiminin yapıldığı salondur.

0.2.3.6 - Fen Bilimleri Lâboratuvarı

Fen bilimleri lâboratuvarı, öğrencilere fen bilgisi derslerinin teorik ve uygulamalı olarak verildiği, bir takım demirbaşların (laboratuvar tezgâhı, çeker ocak vb) bulunduğu mahaldir.

0.2.3.7 - Yabancı Dil Lâboratuvarı

Yabancı dil lâboratuvarı, yabancı dillerin, sesli ve görsel eğitim araçları yoluyla öğretiminin yapıldığı mahaldir.

0.2.3.8 - Bilgisayar Laboratuvarı

Bilgisayar Laboratuvarının tarifi TS 12488¹ de verilmiştir.

0.2.3.9- Spor Salonu

Spor salonu, antreman ve spor müsabakaları ile beden eğitimi derslerinin yapıldığı salondur.

0.2.3.10 - Çok Amaçlı Salon

Çok amaçlı salon, koruma derneğinin, okul aile birliğinin, öğretmen - veli toplantılarının ve öğretmen kurul toplantılarının yapıldığı, piyes, tiyatro, sergi vb sosyal ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştirildiği mahaldir.

0.2.4 - Yardımcı Hizmet Birimleri

0.2.4.1 - Arşiv Odası

Arşiv odası, korunması ve saklanması gereken, her türlü dokümanın muhafaza edildiği odadır.

0.2.4.2 - Eğitim Araçları Odası

Eğitim araçları odası, eğitim - öğretim faaliyetlerinde kullanılan her türlü ders araç ve gereçlerin bulundurulduğu ve muhafaza edildiği odadır.

0.2.4.3 - Kütüphane

Kütüphane, öğrencilerin özel çalışma, araştırma, inceleme ve okuma gibi isteklerini karşılayacak şekilde düzenlenmiş ve eğitim - öğretim amaçlı yayınların bulunduğu mahaldir.

0.2.4.4 - Okul Aile Birliği ve Okul Koruma Derneği Odası

Okul aile birliği ve okul koruma derneği odası, aile birliği ve koruma derneği üyelerinin çalışmalarını yürüttükleri mahaldir.

0.2.4.5 - Koridor

Koridor, öğrencilerin ders aralarında dinlendikleri, duvarlarının eğitici ve öğretici yazı, duyuru, afiş ve resimlerle donatıldığı mekândır.

0.2.4.6 - Hizmetli Odası

Hizmetli odası, hizmetlilerin çalışma dışı zamanlarında buldukları ve dinlendikleri odadır.

0.2.4.7 - Temizlik Odası

Temizlik odası, temizlik araç ve gereçleri ile malzemelerinin bulundurulduğu odadır.

0.2.4.8 - WC

WC'nin tarifi TS 8357'de verilmiştir.

0.2.4.9 - Kantin

Kantin, öğrencilerin yiyecek içecek, kırtasiye vb ihtiyaçlarının karşılandığı yerdir.

1) Bu standard metninde atıf yapılan Standardların numaraları, yayım tarihleri, Türkçe ve İngilizce isimleri kapak arkasında verilmiştir.

0.2.4.10 - Yemekhane

Yemekhane, personelin yemek yediği mahaldir.

0.2.4.11 - Mutfak

Mutfak, tarifi TS 7036'da verilmiştir.

0.2.4.12 - Revir

Revir, öğretmen, öğrenci ve çalışanlara ilk yardım ve gerekli müdahalenin yapıldığı mahaldir.

0.2.4.13 - Bilgi - İşlem Merkezi

Bilgi - işlem merkezi, bilgi işlem hizmetlerinin yürütüldüğü mahaldir.

0.2.4.14 - Santral ve Yayın Odası

Santral ve yayın odası, haberleşme ve yayın hizmetlerinin yürütüldüğü mahaldir.

0.2.4.15 - Isıtma Merkezi

Isıtma merkezi, okulun ısıtılmasıyla ilgili sistem ve tesisatın bulunduğu mahaldir.

0.2.4.16 - Bahçe

Bahçe, bazı eğitim faaliyetleri ile törenlerin yapıldığı ve öğrencilerin ders aralarında dinlenmek amacıyla kullandıkları, voleybol, basketbol vb açık sahalarında düzenlendiği ağaç ve bitki yetiştirilmesine uygun dinlenme alanıdır.

0.2.4.17 - Otopark

Otoparkın tarifi TS 9881'de verilmiştir.

0.3 - KAPSAM

Bu standard ilköğretim okullarının, arsa, bina, mekan ve mahalleri ile bunların özellikleriyle ilgili genel kuralları kapsar.

NOT - Bundan sonra standard metninde "ilköğretim okulları" ifadesi yerine "okul" kelimesi kullanılmıştır.

1 - KURALLAR

1.1 - GENEL YERLEŞİME AİT KURALLAR

1.1.1 - Okul arsasının yeri, yerleşme bölgesinin nüfus hareketleri, sosyal, ekonomik ve sağlık kriterleri de dikkate alınarak, yoğun taşıt trafiğinden uzakta olmalı, hapisane, meyhane, kahvehane, bar vb. çocukları olumsuz yönde etkileyebilecek yerlere en az 200 m uzaklıkta yapılmalıdır.

1.1.2 - Okul arsasının büyüklüğü öğrenci başına ilk 40 öğrenci için 20,0 m² - 25,0 m², ikinci 40 öğrenci için 15,0 m², üçüncü 40 öğrenci için 10,0 m² ve 4. 5. 6. 40 öğrenci için 5,0 m² esas alınarak belirlenmeli; toprak yapısı bitki, ağaç vb yetiştirilmesine ve uygulama bahçesi düzenlenmesine uygun yapıda ve en çok %5 meyilde olmalıdır.

1.1.3 - Bina arsa üzerine yerleştirilirken, okul binasının ileride genişletilebileceği de dikkate alınmalıdır.

1.1.4 - Okul arsasının jeolojik zemin etüdü yapılmış olmalı ve okul binasının bu arsa üzerinde yapılmasında bir mahzur bulunmamalıdır.

1.1.5 - Bodrum katta, bina inşaat alanının en az %3'ü büyüklüğünde, dar kenarı en az 2,00 m ve yüksekliği en az 2,30 m olan sığınak bulunmalıdır.

1.1.6 - Okul binasında ana giriş ve öğrenci girişi ayrı düzenlenmeli; giriş kapılarının genişliği en az 2,00 m olmalı, girişlerde rüzgârlık bulunmalı; ana girişte danışma, veli bekleme ve görüşme mahali düzenlenmelidir.

1.1.7 - Okul binası kullanım amacına uygun olarak tercihan tek katlı inşa edilmeli, dersliklerin pencereleri sıcak bölgelerde kuzey - güney, soğuk bölgelerde doğu - batı

yönünde olmalı ve gerektiği takdirde pencerelerde güneş kontrol elemanları bulunmalıdır.

1.1.8 - Arsa şartları ve diğer etkenler sebebiyle, okulun çok katlı olarak inşaa edilmesi halinde; merdiven ölçüleri öğrenci vücut ölçülerine uygun olmalı; basamak genişliği 0,25 m, rıht yüksekliği 0,15 m, düşey parmaklıklı veya parmaklıksız küpeşte yüksekliği en az 0,70 m, merdiven kol genişliği en az 1,40 m yapılmalı ve merdiven genişliği koridor genişliğinden az olmamalıdır.

1.1.9 - Okul sahası bahçe duvarı ile çevrili olmalı; su, elektrik ve kanalizasyon imkânları bulunmalı; okulun giriş ve çıkış kapıları trafiğin yoğun olduğu caddeye açılmamalı; bahçede öğrenci yaş gruplarının ölçülerine uygun oturma grupları yerleştirilmeli ve yaş gruplarına göre açık spor alanları düzenlenmelidir.

1.1.10 - Okulun bahçesinde açık tören alanı düzenlenmeli, burada Atatürk anıtı veya büstü olmalı, bu anıt veya büst aydınlatılmalı, ses düzeni bulunmalıdır.

1.1.11 - İçme suyu tesisatı TS 828'e, kullanma suyu TS 266'ya uygun olmalı ve teneffüshane ve oyun bahçesinde musluklar düzenlenmelidir.

1.1.12 - Okulun yangına karşı korunması için TS 4156 ve TS 9906'ya uygun tedbirler alınmalıdır.

1.1.13 - Okulda TS 10551'de belirtilen özellikte otopark bulunmalıdır.

1.1.14 - Bedensel özürlü öğrencilerin kullandığı ve faydalandığı bahçe, bahçe yolları, merdivenler, WC ve lavabo, giriş-çıkışlar, elektrik anahtarları, derslikteki sıra, masa ve sandalyeler, soyunma dolabı vb'lerin düzenlenmesi ve ölçüleri TS 9111'e uygun olmalıdır.

1.2 - İDARİ HİZMET BİRİMLERİ

1.2.1 - Müdür Odası

Müdür odası, binanın hakim bir yerinde, tercihan girişe yakın düzenlenmeli, alanı en az 16,00 m² büyüklüğünde olmalı ve odada çalışma masası, kitaplık ve 5 - 6 kişilik ziyaretçi için oturma imkânı bulunmalı, ihtiyaca cevap verecek şekilde hizmetin gereği her çeşit eşya olmalıdır.

1.2.2 - Müdür Yardımcıları Odası

Müdür yardımcıları odası, binanın idare bölümünde planlanmalı büyüklüğü en az 12,00 m² veya kişi başına en az 2,25 m² ölçü alınarak belirlenmeli, ihtiyaca cevap verecek şekilde, hizmetin gereği her çeşit eşya bulunmalıdır.

1.2.3 - Memur Odaları

Memur odaları, binanın idare bölümünde düzenlenmeli ve her memur için en az 2,25 m² alan esas alınmalı, ihtiyaca cevap verecek şekilde hizmetin gereği her çeşit eşya bulunmalıdır.

1.2.4 - Öğretmenler Odası

Öğretmenler odası, okulun idare bölümü ile dershanelerin arasında olmalı, odanın alanı bir öğretmene 2,0 m² olmak üzere sekiz öğretmene kadar en az 16,0 m², her fazla öğretmen için 1,50 m² ilâve alan hesabedilmek suretiyle okulun Standard kadrosuna göre belirlenmeli, odada yeter sayıda koltuk, sandalye, yazı masası, toplantı masası, vestiyer, telefon, dolap vb. bulunmalıdır.

1.2.5 - Rehberlik ve Ölçme Değerlendirme Odası

İdari bölümlerin bulunduğu ve nisbeten serin olan bölümde planlanmalı; oda büyüklüğü en az 12,0 m² olmalı, öğrencilerin psikolojik rahatlığını sağlayacak şekilde

perde, koltuk, uzanma imkânı, muhafazalı karteks dolabı vb eşyalarla tefriş edilmelidir.

1.2.6 - Kat Öğretmeni Odası

Kat öğretmeni odası, en az 7,00 m² büyüklüğünde ve her katta ayrı ayrı olmalı, ihtiyaca cevap verecek şekilde, hizmetin gereği her çeşit eşya bulunmalıdır.

1.2.7 - Sekreter Odası

Sekreter odası, idari bölümde, okul müdürü odasına bitişik ve bağlantılı plânlanmalı, masa sandalye vb. eşyalar bulunmalıdır.

1.2.8 - Zümre Öğretmenleri Odası

Zümre Öğretmenleri odası, idari bölüm ile dersanelerin arasında olmalı, odanın alanı en az 10,00 m² olmalı, odada yeteri sayıda koltuk veya sandalye, dolap ve masa bulunmalıdır.

1.3 - EĞİTİM - ÖĞRETİM HİZMET BİRİMLERİNE AİT KURALLAR

1.3.1 - Derslikler

1.3.1.1 - Dersliklerin tavan yüksekliği, en az 3,50 m olmalı, derslikler en çok 40 öğrenciye eğitimöğretim verecek şekilde düzenlenmeli, öğrenci başına, tek kişilik sıra düzeninde en az 1,50 m², iki kişilik sıra düzeninde ise en az 1,20 m² net alan alınmalı, sabit sıralı dersanelerde, sıraların yazı tahtasına mesafesi en az 2,00 m olmalı ve bu mesafe en son sıraya kadar 9,00 m'yi geçmemelidir.

1.3.1.2 - Dersliğin derinliği; oturma yerleri dizi sayısı ve ara geçişler sayısı olarak belirlenmeli, boyutları her oturma yeri en az 0,80 m derinlikte ve arkada 0,80 m geçiş boşluğu alınarak bulunmalıdır.

1.3.1.3 - Derslikte yazı tahtasının üst kısmına Atatürk'ün portresi, onun üstüne ay yıldızı sağa bakacak şekilde Türk Bayrağı, Atatürk portresinin duruşuna göre sağına İstiklal Marşı, soluna Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi asılmalıdır.

1.3.1.4 - Dersliklerde, Türkiye Siyasi Haritası, gerekli görülen sınıflarda bunlara ek olarak öğrenci andı ve zaman şeridi, ünite, resim - iş, yazı köşesi, seviyeye göre grafik ve tablolar bulundurulmalı ve üzerinde devamlı çalışılacak araçlar, duvarın zedelenmesini önlemek için ayrı bir zemin üzerine asılmalıdır.

1.3.1.5 - İki derslik arasında oluşturulan hacimlerden öğrencilerin yağmurluk, palto, şemsiye gibi eşyalarını koyabilecekleri askılık veya dolapların bulunduğu dershaneden irtibatlı, genişliği en az 2,20 m olan bir bölüm bulunmalı, askı demirlerinin yerden yüksekliği, en çok 1,60 m, aralığı 0,20 m olmalı, şemsiye, yağmurluk ve paltolardan sızacak yağmur - kar sularının toplanıp tahliyesine imkân verilebilecek şekilde yapılmalı veya askılıklar koridorlarda nişler içinde düzenlenmelidir.

1.3.1.6 - Derslik içi düzenlemede, öğrencilerin sabit yerleşimi yerine, eğitim ve öğretimin dinamikliğine uygun yerleşim şeklini sağlamak için derslane boyutları kareye yakın olmalıdır.

1.3.1.7 - Dersliklerde öğrenci sağlığı için uygun olmayan yazı tahtaları kullanılmamalı, yazı tahtasının alt kenarının yerden yüksekliği, birinci sınıfta 0,65 m, ikinci ve üçüncü sınıfta 0,70 m, dördüncü sınıfta 0,75 m, beşinci ve altıncı sınıfta 0,80 m, yedinci ve sekizinci sınıfta ise 0,85 m olmalıdır.

1.3.1.8 - Dersliklerde parapet yüksekliği en az 0,60 m ve en çok 0,80 m olmalı, suni aydınlatmada en az 200 lüks ışık şiddeti esas alınmalı, kapılar en az 0,90 m

genişliğinde olmalı, çıkış yönünde ve koridora doğru açılmalı, çift taraflı dersane bulunan koridorlarda kapılar karşılıklı açılmamalı, kapı ön sıra ile yazı tahtası arasında olmalı, kapılarda en az 1,60 m yükseklikte gözetleme penceresi bulunmalı, derslik duvarları ve pencere altları eğitim malzeme ve araçlarını koyabilmek için dolap, raf ve çekmece yerleştirilebilecek şekilde düzenlenmelidir.

1.3.1.9 - Dershanelerin duvarlarında ilk sınıflarda mekânı küçültücü canlı renkler, üst sınıflarda sakın bir renk armonisi verecek renkler seçilmelidir.

1.3.2 - Görsel Öğretim Dershanesi

1.3.2.1 - Görsel öğretim dershanesi, büyüklüğü öğrenci başına 1,00 m² olacak şekilde düzenlenmeli, zemini bilgisayar, televizyon ve video gibi araçların tozlanmasını önlemek amacıyla anti – statik malzeme ile kaplanmalı, tercihan binanın sessiz bölümünde olmalı, videonun bulunduğu mahaldeki pencerelerde koyu renk kumaş perde veya koyu renk stor perde bulunmalıdır.

1.3.3. - İş - Teknik Atölyesi

İş-Teknik atölyesi tercihan 6,50 m x 7,50 m ölçülerinde plânlanmalı; cilt, ahşap ve metal kısımları düzenlenmeli; atölyede kesme makası, yapııştırma tezgâhı, tutkal kapları, su küvetleri, su ve gaz tesisatları, mingeneli masalar, cilt presi, 0,70 x 1,50 m ölçülerinde sert ağaçtan yapılmış tezgâhlar 0,65 m aralıklarla iki dizi halinde yerleştirilmeli, duvara asılı tipte alet dolapları bulunmalı, ayrıca tutkal fırını, ocak, masa, pres olmalı ve ahşap deposu yapılmalıdır,

1.3.3.1 - Atölyede çalışma tezgâh ve masalarının ölçüsü öğrencilerin vücut ölçülerine uygun olmalı, takım dolapları ve yapılan işleri teşhir için vitrinler bulunmalı ve kullanılan aletleri tanıtıcı levhalar düzenlenmelidir.

1.3.4 - Resim Salonu

1.3.4.1 - Resim salonunda, homojen ışık dağılımı sağlanmalı; pencere parapeti 1,00 m - 1,25 m yüksekliğinde olmalı, pencere dikmeleri ince, kuzey ve kuzey batıya yönlendirilmeli ve duvarlara asılı alet dolapları olmalıdır.

1.3.4.2 - Resim salonunda; çizim masaları 0,70 m x 0,80 m ölçülerinde olmalı, iki çizim masası arasında 0,90 m mesafe bırakılmalı, oda derinliği ışık durumuna bağlı olarak 6,00 m - 8,00 m olmalı, uzunluğu öğrenci sayısına bağlı olarak 15,0 m alınmalıdır.

1.3.4.3 - Resim salonunun pencerelerinde perde düzenlenmeli, endirekt suni aydınlatma ve masalar üzerinde spot aydınlatma olmalı, duvarlarda çizim yapılabilecek yüzeyler bulunmalıdır.

1.3.5 - Müzik Salonu

1.3.5.1 - Müzik salonu binanın sestem rahatsız olunmayacak bir bölümünde düzenlenmeli, salon yüzeylerinde akustik kaplama bulunmalı ve salon büyüklüğü kişi başına en az 2,00 m² esas alınarak belirlenmelidir.

1.3.5.2 - Müzik salonunda 0,40 m derinliğinde bir nota dolabı ile dersane alanının 1/3'ü büyüklüğünde ayrı bir müzik aletleri deposu bulunmalıdır.

1.3.6 - Fen Bilimleri laboratuvarı

Fen bilimleri lâboratuvarı, 0,10 m - 0,20 m yüksekliğinde basamaklı anfi şeklinde, katlanabilir koltuklu düzenlenmeli; her masada su ve gaz tesisatı, 2,00 x 0,50 m ölçülerinde çalışma masaları bulunmalı; öğrenci başına 1,5 m² büyüklük esas alınmalı; lavabolu tezgâh olmalı; emniyet yönünden koridora açılan 2 ayrı kapı bulunmalı ve zeminde elektrik yüklemelerine karşı tedbir alınmalı, 0,10 m çapında gaz havalandırma delikleri bulunmalı ve elektrikli aspiratör kullanılmalıdır.

1.3.7 - Yabancı Dil Lâboratuvarı

Yabancı dil lâboratuvarı büyüklüğü, öğrenci başına 2,00 m² alan esas alınarak belirlenmeli okulda okutulan her yabancı dil için 2'şer lâboratuvar bulunmalı ve dinleme – izleme ekipmanları ile donatılmalıdır.

1.3.8 - Bilgisayar Laboratuvarı

Bilgisayar Laboratuvarının büyüklüğü, öğrenci başına 0,65 m² olacak şekilde belirlenmeli, laboratuvarın düzenlenme şekli TS 12488'e uygun olmalı ve çalışmayı aksatmayacak şekilde kesintisiz güç kaynağına bağlı olmalıdır.

1.3.9 - Çok Amaçlı Salon

Çok Amaçlı Salonun büyüklüğü, kişi başına; masa etrafında oturma düzeni için 2,00 m², sandelyede oturma düzeni için 2,50 m² ve anfi şekli için 1,00 m² esas alınarak belirlenmelidir.

1.3.10 - Spor Salonu

Spor salonu, uzun aks doğu - batı yönünde, duvarlar girintisiz ve çıkıntısız, satırlar dayanıklı açık renk ve kolay temizlenebilir malzemeden olmalı, döşeme yüzeyi plâstik ile veya kaymaz malzemeyle kaplanmalı, tabii aydınlatma için pencere yüzeyi tüm duvar alanının % 20'si ve uzun duvarlardan birinde olmalı, tavan yüksekliği 4.00 m yapılmalı, TS 3419 ve TS 3420'ye uygun mekanik havalandırma sistemi bulunmalıdır.

1.3.10.1 - Salon 200 lüks ışık şiddetinde aydınlatılmalı, iç mekân sıcaklığı 15°C olmalı, salon okulun diğer mekânlarından bağımsız ısıtılmalı, devamlı sıcak su bulunmalı ve sıcak su tesisatı ısıtma tesisatından ayrı yapılmalıdır.

1.3.10.2 - Salon büyüklüğü, öğrenci başına 1,0 m² ölçü alınarak belirlenmeli, 7,20 m² büyüklüğünde malzeme odası, 20,0 - 30,0 m² büyüklüğünde iki adet soyunma odası, 12,0 m² büyüklüğünde 2 adet öğretmen odası, 2 adet 2 kabinli ve iki pisuvarlı erkek WC ile 2 kabinli bayan WC olmalı, 20,0 m² - 25,0 m² büyüklüğünde 12 adet duş ve 12 adet el-ayak yıkama yeri bulunmalı; teknik özellikler bakımından TS 1258'e uygun olmalıdır.

1.4 - YARDIMCI HİZMET BİRİMLERİNE AİT KURALLAR**1.4.1 - Revir**

Okulun idari bölümünde ve spor yapılan yerlere yakın planlanmalı, tercihan bir hemşire tam gün görev yapmalı, TS 6075'e uygun ilk yardım dolabı, muayene masası, küçük buzdolabı vb. araçlar bulunmalıdır.

1.4.2 - Derslik Koridorları

Derslik koridorları, iyi aydınlatılmalı ve havalandırılmalı; koridor genişliği, tek taraflı yapılan dersliklerin önündeki genişlik; 25 öğrenci için en az 2,10 m olmalı ve ilâve her 25 öğrenci için 0,30 m artırılmalı, çift taraflı yapılan dersliklerde bu genişlik en az 3,0 m olmalı; koridorlarda basamak bulunmamalı ve duvarları 1,30 m yüksekliğe kadar yıkanabilir malzemeyle kaplanmalıdır. Ayrıca koridor duvarlarında Talim ve Terbiye kurulunca tavsiye edilen, Türk Büyüklerine ait resimler, Türk Tarih ve Kültürüne ait levhalar, haritalar, eğitici ve sanat değeri olan resimler, saat ve takvim ile okul gazetesi bulundurulmalıdır.

1.4.3 - Kat Merdivenleri

Kat merdivenleri, en az 1,00 m genişlikte olmalı; basamak sayısı 3'den fazla olduğunda tek yanda, 1,40 m genişliğinde olduğunda iki yanda ve 2,00 m'den geniş olduğunda genişliğin ortasında olmak üzere üç küpeşte düzenlenmeli; merdiven genişliği 100 - 500 öğrenci için her 100 öğrenciye 0,70 m, 500 - 1000 öğrenci için her

100 öğrenciye 0,50 m ve 1000'in üzerinde her 100 öğrenci için 0,30 m ilâve edilerek belirlenmeli, merdivenin kova hattı boyunca yıkama suyunun dökülmemesi için dış bırakılmalı, merdiven mozaik veya mermerle kaplanmalı ve aynı kaplama malzemesinden süpürgelik yapılmalıdır.

1.4.4 - Kütüphane

Kütüphane, öğrencilerin okuma ve özel çalışma gibi ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde, binanın gürültüsüz bölümünde planlanmalı, uygun şekilde ışıklandırılmalı, eşyaların hareketi halinde gürültü olmaması için zemini ses emici yumuşak malzeme ile kaplanmalı, en az bir buçuk dersane büyüklüğünde olmalı ve bu büyüklüğe her 250 kitap için en az 1,00 m² alan eklenmeli ve aydınlatma en az 500 lüks şiddetinde olmalıdır.

1.4.5 - WC

WC'ler, teknik özellikleri TS 8357'ye uygun ve kolay ulaşılabilecek şekilde, her katta kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı düzenlenmeli; her 20 kız ve her 25 erkek öğrenci için bir kabin ve her 15 erkek öğrenci için bir pisuvar, her 4 kız ve her 2 erkek kabini içinde de bir lâvabo bulunmalı ve ayrıca her 5 erkek öğretmen ve her 2 bayan öğretmen için bir WC kabini yapılmalı, erkek öğretmen için pisuvar olmalıdır.

1.4.6 - Kantin

Okul binası içerisinde veya bahçenin uygun bir yerinde öğrencilerin kırtasiye, meşrubat türü içeceklerle, tost vb yiyecekleri satın alabilecekleri kantin bulunmalıdır.

1.4.7 - Isıtma

Okulun ısıtılması, iklim şartları, maliyet, yakıt sağlama ve diğer teknik durumlara göre soba, kalorifer, sıcak hava veya panel sistemlerinden biriyle yapılmalı; dersanelerde sıcaklık kış aylarında ortalama 20°C olmalı, ısıtma merkezinin girişi kazan girişine uygun olmalı, öğrencilerin giremeyecekleri şekilde düzenlenmeli ve yeterli büyüklükte su deposu bulunmalıdır.

1.4.8 - Arşiv

Arşiv, idare bölümde kolay ulaşılabilir uzaklıkta, tercihan bodrum katta düzenlenmeli, yatay ve düşey depolamaya göre, yeterli geçiş alanları bulunmalı, tâbii olarak aydınlanabilmeli, ayrıca 200 lüks şiddetinde aydınlatma sistemi olmalı ve giriş kapısı emniyetli yapılmalıdır.

1.4.9 - Eğitim Araçları Odası

Eğitim araçları odası, müdür yardımcısı odasına yakın bir yerde düzenlenmeli, araç ve gereçlerin muhafazası için gerekli raf, dolap ve vitrin bulunmalı, giriş kapısı emniyetli ve pencereleri demir parmaklıklı yapılmalıdır.

1.4.10 - Temizlik Odası

Temizlik odası, en az 2,00 m² büyüklüğünde ve her katta WC'lerin yanında olmalı, lâvabo, tuvalet pompası, paspas, süpürge vb malzemeler bulunmalı ve ayrıca bezlerin yıkanabildiği bir yalak yapılmalıdır.

1.4.11 - Oto Park

Otopark, deshanelerden yeterince uzak mesafede olmalı, okulun hizmet vereceği semtin nüfusu 50000 ile 200000, arasında ise 600,00 m² brüt okul inşaat alanı için en az 250,00 m²; nüfusun 200,000'den fazla olması durumunda en az 500,00 m² otopark yeri ayrılmalı, zemini çamur olmayacak ve su toplamayacak şekilde, beton, asfalt, beton parke vb ile kaplanmalı ve imkân dahilinde kapalı yapılmalıdır.

1.4.12 - Hizmetli Odası

Hizmetli odası, her katta ve genellikle ıslak hacimlere yakın yerlerde planlanmalı; odada dolap, masa sandalye olmalı, çağırma zili tesisatı bulunmalıdır.

1.4.13 - Bahçe

Bahçe, gürültü, duman ve toz gibi zararlı unsurlardan uzak, bitki ve ağaç yetiştirilmesine uygun toprak yapısında olmalı, çevre duvarı bulunmalı, bahçenin uygun bir köşesinde içme suyu çeşmeleri, oturma köşeleri ve açık spor alanları düzenlenmeli, yeter sayıda çöp kutuları yerleştirilmelidir.

1.4.14 - Yemekhane / Mutfak

Öğrencilere verilen yemek hazır olarak temin edildiği takdirde, yemek salonu öğrenci başına en az 0,50 m² olacak şekilde planlanmalı, ders aralarında çay ve meşrubat içme imkânı sağlanmalı, yemeğin okulda hazırlanması halinde TS 7036'ya uygun ikinci sınıf lokanta özelliğinde mutfak bulunmalıdır. Yemek dağıtımını bir yardımcının nezaretinde öğrencilerin yemeklerini almasına göre düzenlenmeli, yemek dağıtım tezgâhı olmalı, tezgâhın ısıtma sistemi bulunmalıdır.

1.4.15 - Santral ve Yayın Odası

Santral ve yayın odası, idari bölüme yakın olmalı, haberleşme cihazlarının rahatça yerleştirilebileceği büyüklükte düzenlenmeli ve en az 200 lüks şiddetinde aydınlatılmalıdır.

1.4.16 - Bilgi İşlem Merkezi

Bilgi işlem merkezi, TS 12488'e göre düzenlenmeli ve en az 500 lüks şiddetinde aydınlatılmalıdır.

1.4.17 - Sigara İçme Odası

Sigara İçme Odası, okulun eğitim-öğretim birimlerinden uzakta, tabii olarak havalandırılacak şekilde düzenlenmeli, yeter sayıda oturma imkânı olmalıdır.

1.5 - DESTEK HİZMET BİRİMLERİNE AİT KURALLAR

1.5.1 - Okulda elektrik kesilmesine karşı jeneratör bulunmalı, tecihan bu jeneratör otomatik olarak devreye girmelidir.

1.5.2 - Okulda eğitsel kol faaliyetlerinin sergilendiği, öğrencilerin boy ölçülerine uygun panolar bulundurulmalıdır.

1.5.3 - Öğrencilerin kullanımına sunulan her türlü araç, gereç ve donanımlar öğrencilerin fiziksel yaralanmalarına yol açmayacak malzemelerden seçilmelidir.

1.5.4 - Okulda öğrenci servis hizmetlerinin bulunması halinde, TS 12257'de belirtilen özelliklerde servis araçları park yeri ve servis şoförleri için bekleme odası bulunmalıdır.

1.5.5 - Okul tabii olarak havalandırılmalı, bunun mümkün olmadığı hallerde TS 3419 ve TS 3420'ye uygun mekanik havalandırma sistemi bulunmalıdır.

1.5.6 - Zararlı haşereye karşı TS 8358'e uygun tedbirler alınmalıdır.

1.5.7 - Duvar, yer ve tavanlar ısı, ses ve neme karşı yalıtılmalıdır. Isı yalıtımı TS 825'e ve nem yalıtımı TS 3128'e göre yapılmalı, ısı ve ses yalıtımında TS 901 ve TS 2491'e uygun malzeme kullanılmalıdır.

1.5.8 - Okulun bütün mekânları amacına uygun olarak aydınlatılmalı, aydınlatma tesisatı TS 1196'ya göre projelendirilmeli ve uygulaması TS IEC/TR3 60364-2-21 ve TS IEC 60364-1'e göre yapılmalı, aydınlatma ile ilgili güvenlik kuralları, TS 3575, TS 3784, TS 4056, TS 4057 ve TS 4061'e göre plânlanmış olmalıdır.

1.5.9 - Okulda pis su tesisatı TS 827'ye uygun yapılmalıdır.

2 - ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

2.1 - Sahibi veya işletmecileri bu standardda uygun olduğunu beyan ettikleri okul için, istendiğinde bu standardda uygunluk belgesi vermek veya göstermek mecburiyetindedir: Bu belgede okulun, - Madde 1'deki özelliklere uygun olduğunu belirtmeleri gerekir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1 - Özel Öğretim Kurumlarına Ait Standardlar Yönergesi - Millî Eğitim Basımevi, ANKARA - 1989
- 2 - 4306 SAYILI KANUN (İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun ile 24/03/1998 tarih ve 3418 sayılı kanunda değişiklik yapılması ve Bazı Kağıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun)
- 3 - 222 SAYILI İLKÖĞRETİM VE EĞİTİM KANUNU
- 4 - İlköğretim Okullarında Yapılan İncelemeler
- 5 - URAN F. "Mimarlık Bilgisi"
- 6 - ÜNSAL B "Mimarlık Bilgisi"
- 7 - NEUFERT "Yapı Tasarım Bilgisi"

ATIF YAPILAN STANDARDLAR REFERENCES

TS 266/Nisan 1997	"Sular - İçme ve Kullanma Suları"
<i>"Water intended for human consumption"</i>
TS 825/Nisan 1998	"Binalarda Isı Yalıtım Kuralları"
<i>"Thermal Insulation in Building"</i>
TS 827/Aralık 1988	"Binalarda Pis Su Tesisatı-Yapım Kuralları"
<i>"Rules for The Construction on Dirty Water Installation for
The
Buildings"</i>
TS 828/Ekim 1983	"Binalarda Temizsu Tesis Kuralları"
<i>"Rules for Installation Water Supply for Buildings"</i>
TS 901/Kasım 1972	"Lifli Isı ve Ses Yalıtma Malzemesi"
<i>"Fibreous Insulating Materials"</i>
TS 1196/Nisa 1972	"Elektrik Tesisatı Proje Esasları"
<i>"Principels of The Electrical Installation Projects"</i>
TS 1258/Ekim 1983	"Temiz Su Tesisatı Hesap Kuralları"
<i>"Rules for Calculation for Installation Water Supply on
Building"</i>
TS 2491/Aralık 1976	"Ses Yalıtma Malzemeleri-Polistiren Sert Köpük
Plastiklerinden Yapılmış (Yapılarda Darbe Sesi
Kullanılan)"
<i>"Sound Insulating Materials Polystyrene Foamed
Plastics as</i>

<i>Impact</i>	<i>Insulating Building Materials (Insulating Materials for Sound Insulation)”</i>
TS 3128/Nisan 1990 İçin	“Binalarda Zemin Rutubetine Karşı Yapılacak Yalıtım Yapım Kuralları”
<i>Building</i>	<i>“Design and Construction Methods for Protection of Against Water From the Ground”</i>
TS 3419/Haziran 1979	“Havalandırma ve İklimlendirme Tesislerinin Projelendirilmesi Kuralları”
<i>Ventilation</i>	<i>“Principles for The Preparation of The Projects of and Air Conditioning Installation”</i>
TS 3420/Haziran 1979	“Havalandırma ve İklimlendirme Tesislerini Yerleştirme Kuralları”
	<i>“Principles for The Disposition of Ventilation and Air Conditioning Installations”</i>
TS 3575/Mart 1981	“Binalarda Elektrik Tesisatı-Genel Özelliklerin Değerlendirilmesi”
	<i>“Electrical Installations of Buildings of General Characteristics”</i>
TS 3784/Temmuz 1982 Elektrik	“Binalarda Elektrik Tesisatı-Güvenlik Kuralları-Çarpmasına Karşı Koruma”
	<i>“Electrical Installations of Buildings-Protection Againsts Electrical Shock”</i>
TS 4056/Kasım 1983	“Binalarda Elektrik Tesisatı- Güvenlik Kuralları- Aşırı Akıma Karşı Korunma”
<i>Safety</i>	<i>“Electrical Installations of Buildings- Protections for Protection Against Overcurrent”</i>
TS 4057/Kasım 1983 Güvenlik	“Binalarda Elektrik Tesisatı- Güvenlik Kuralları- İçin Uygulanması- Aşırı Akıma Karşı Koruyucu Koruyucu Önlemlerin”
Önlemler	<i>“Electrical Installations of Buildings Protection for Application of Protective Measures for Safety</i>
<i>Safety</i>	<i>Protection Against Overcurrent”</i>
<i>Measures of</i>	“Binalarda Elektrik Tesisatı, Güvenlik Kuralları- İçin Koruyucu Önlemlerin Uygulanması- Genel Elektrik Çarpmasına Karşı Koruyucu Önlemler”
TS 4061/Aralık 1983 Güvenlik	
Esaslar ve	

Safety	<i>“Electrical Installations of Buildings- Protection for</i>
General	<i>Application of Protective Measures for Safety-</i>
TS 4156/Ocak 1991	<i>Measures of Protection Againsts Electric Shock”</i>
	“Yangından Korunma-Umumi Yerlerde İlgili Genel Kurallar”
	<i>“General Rules for Fire Protection in Common</i>
<i>Places”</i>	
TS 6075/Ocak 1988	“Ecza Dolabı”
	<i>“Medicine Cabinet”</i>
TS 7036/Mayıs 1989	“Lokantaların Sınıflandırılması ve Özellikleri”
	<i>“Classification and Features of Restaurants”</i>
TS 8357/Aralık 1990	“Halka veya Müşterilere Açık WC'lerin
Sınıflandırılması ve	Özellikleri”
	<i>“The Classification and Requirements of Public</i>
<i>Lavatories”</i>	
TS 8358/Aralık 1990	“Ev Zararlıları ile Mücadele Kuralları”
	<i>“Service Requirements for Insects and Rats”</i>
TS 9111/Nisan 1991	“Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların
Düzenlenmesi	Kuralları”
	<i>“Specifications for Designing Residential Buildings</i>
<i>for the</i>	<i>Disabled”</i>
TS 9881/Şubat 1992	“Araç Park Yerleri-Sınıflandırma, Yapım ve İşletme Kuralları”
	<i>“Classification Production and Maintenance Rules</i>
<i>of</i>	<i>Parking Places”</i>
TS 9906/Mart 1992	“Yangından Korunma - İlk ve Orta Öğretimde Temel Eğitim”
	<i>“Fire Protection-Fundamental Education in Primary</i>
<i>and</i>	<i>High Schools”</i>
TS 10551/Aralık 1992	“Şehir İçi Yollar - Otolar İçin Otopark Tasarım Kuralları”
	<i>“Cars-Design Criteria of Auto Parking Facilities in</i>
<i>Urban</i>	<i>Areas”</i>
TS 12257/Nisan 1997	“Öğrenci ve Personel Taşıma Hizmeti-Genel Kurallar”
	<i>“Student and personnel transport services general</i>
<i>rules”</i>	
TS 12488/Kasım 1999	“Özel Bilgisayar Dersaneleri - Genel Kurallar”
	<i>“Private Computer Course Centers General Rules”</i>

TS IEC/TR3
60364-2-21/Mart 1999
TS IEC 60364-1/Mart 1999

“Binalarda Elektrik Tesisatı - Tanımlar”
“Electrical Installations of Buildings”
“Binalarda Elektrik Tesisatı - Temel Prensipler”
“Electrical Installations of Buildings - Fundamental Principles”

EK- 2

ÖNSÖZ

- Bu standard, Türk Standardları Enstitüsü'nün Çevre Hazırlık Grubu'na bağlı Çevre Sağlığı Özel Daimi Komitesi'nce hazırlanmış ve TSE Teknik Kurulu'nun 05 Nisan 1996 tarihli toplantısında kabul edilerek yayımına karar verilmiştir.
- Bu standardın hazırlanmasında, milli ihtiyaç ve imkanlarımız ön planda olmak üzere, milletlerarası standartlar ve ekonomik ilişkilerimiz bulunan yabancı ülkelerin standartlarındaki esaslar da gözönünde bulundurularak; yarar görülen hallerde, olabilen yakınlık ve benzerliklerin sağlanmasına ve bu esasların, ülkemiz şartları ile bağdaştırılmasına çalışılmıştır.
- Bu standard son şeklini almadan önce; bilimsel kuruluşlar, üretici, imalatçı ve tüketici durumundaki konunun ilgilileri ile gerekli işbirliği yapılmış ve alınan görüşlere göre olgunlaştırılmıştır.

0 - KONU, TARİF, KAPSAM.....	1
0.1-KONU.....	1
0.2 – TARİFLER.....	1
0.2.1 - İlkokul.....	1
0.2.2 - İlköğretim Okulu.....	1
0.2.3 - Orta Dereceli Okul	1
0.2.4 - İdari Hizmet Birimleri	1
0.2.5 - Eğitim - Öğretim Hizmet Birimleri	1
0.2.6 - Yardımcı Hizmet Birimleri	1
0.3 - KAPSAM	1
1 - KURALLAR	2
1.1 - GENEL KURALLAR	2
1.2 - OKULUN FİZİKİ YAPISI İLE İLGİLİ GENEL ÇEVRE SAĞLIĞI KURALLARI.....	2
1.2.1 - Okulun Yeri	2
1.2.4 - Bahçe.....	2
1.2.5 - Ağaçlandırma	3
1.2.6 - Okul Çıkışı	3
1.2.7 - Yaya Geçidi	3
1.2.8 - Okul Binası	3
1.2.9 - Zemin Kaplanması.....	3
1.2.10 - Su Kaynağı	3
1.2.11 - İçme Suyu.....	4
1.2.12 - Kapılar	4
1.2.13 - Merdivenler	4
1.2.14 - Duvarlar	4
1.2.15 - Pencereler	4
1.2.16 - Yazı Tahtası	5
1.2.17 - Sıra, Tabure ve Sandalyeler.....	5
1.2.18 - Laboratuvar	5
1.2.19 - Yapay Aydınlatma	6
1.3 - OKUL ÇEVRE SAĞLIĞINA YÖNELİK DİĞER KURALLAR	8
1.3.1 - Dershane Hava Kalitesi	8
1.3.2 - Kalabalık	8
1.3.3 - Gürültü.....	8
1.3.4 - Isınma.....	8
1.3.5 - Çöp	9
1.3.6 - Asbest Kullanımı.....	9
1.3.7 - Servis Araçları.....	9
1.3.8 - Yangın	9
1.3.9 - Kazalar.....	10
1.3.10 - Bilinçlendirme	10
ATIF YAPILAN STANDARDLAR	12

ÇEVRE SAĞLIĞI -OKULLAR

0 - KONU, TARİF, KAPSAM

0.1 - KONU

Bu standard, ilk ve orta öğretimin yapıldığı yatılı olmayan okullarda çevre sağlığının genel kurallarına dairdir.

0.2 - TARİFLER

Bu standardın amacı bakımından aşağıdaki tarifler yapılmıştır. Ancak daha önce hazırlanmış olan standartlarda geçen tarifler ilgili standardın numarası verilerek gerektiğinde değişiklikler parantez içinde verilmek suretiyle aynen alınmıştır.

0.2.1 - İlkokul

İlkokul tanımı TS 9518 (1)'de verilmiştir.

0.2.2 - İlköğretim Okulu

Bünyesinde ilkokul ve ortaokul eğitim ve öğretiminin bir bütün halinde yapıldığı eğitim binaları ve ek tesisleridir.

0.2.3 - Orta Dereceli Okul

Orta dereceli okul tanımı TS 10492'de verilmiştir.

NOT - Standard metninin bundan sonraki bölümlerinde ilk ve orta dereceli okul için okul terimi kullanılacak gerekli yerlerde ayrıma gidilecektir.

0.2.4 - İdari Hizmet Birimleri

Bu başlık altında yer alan müdür, müdür yardımcısı ve memur odalarının tarifi TS 9518, TS 10347 ve TS 10492'de verilmiştir.

0.2.5 - Eğitim - Öğretim Hizmet Birimleri

Bu başlık altında yer alan dersane, görsel öğretim dershanesi, atölye, resim salonu, müzik salonu, fen bilimleri laboratuvarı, yabancı dil laboratuvarı, toplantı mekanı, spor salonu TS 9518 ve TS 10492'de verilmiştir.

0.2.6 - Yardımcı Hizmet Birimleri

Bu başlık altında yer alan öğretmenler odası, branş öğretmenleri odası, psikolojik danışma ve rehberlik odası, bahçe, kantin, temizlik odası, arşiv, otopark, reviri, ısıtma tesisatı TS 10492'de verilmiştir.

0.2.6.1 - Tuvalet

Tuvalet tarifi TS 8357'de verilmiştir.

0.2.6.2 - Koridor

Koridor tarifi TS 9518 ve 10492'de verilmiştir.

0.3 - KAPSAM

Bu standard, yatılı olmayan ilk ve orta dereceli okullara ait çevre sağlığı ile ilgili genel kuralları kapsar.

1) Bu standard metninde atıf yapılan standartların numaraları, yayım tarihleri, Türkçe ve İngilizce isimleri kapak arkasında verilmiştir.

ICS 13.100.13.120

TÜRK STANDARDI

TS 12014/Nisan 1996

1 - KURALLAR

1.1 - GENEL KURALLAR

1.1.1 - Okul arsasının yeri, büyüklüğü, meyili, konumu, inşaat biçimi ilk ve orta dereceli okulların her biri için farklı olmak üzere TS 9518 ve TS 10492'ye uygun olmalıdır.

1.1.2 - Okul binası yapımı, yerleşme biçimi, idari hizmet, eğitim - öğretim hizmet ve yardımcı hizmet birimleri (zemin, kaplanması; kapı, genişlikleri; merdiven biçimi, yüksekliği ve genişliği; dersane boyutları; dersanelerde bulunan sıra, masa, sandalye, askılık veya dolaplar, yazı tahtaları; dersanelerde ışık düzeyi, kapılar; koridorların aydınlatması ve havalandırılması; öğrenci ve personel tuvaletleri) TS 9518 ve TS 10492'ye uygun olmalıdır.

Okul çevre sağlığı ile ilgili kurallar öncelikle okulun dışı, daha sonra okul dahil mekanı ile ilgili olarak verilecektir.

1.2 - OKULUN FİZİKİ YAPISI İLE İLGİLİ GENEL ÇEVRE SAĞLIĞI KURALLARI

1.2.1 - Okulun Yeri

1.2.1.1 - Okulun yeri TS 9581, TS 10347 ve TS 10492'de belirtilen hususlara uygun olmalı, ayrıca okulun yeri, okulun yapıldığı yerin su ve kanalizasyon şebekesi, okulun getireceği yükü karşılayabilecek yeterlilikte olmalıdır.

1.2.1.2 - Okullar gaz veya sıvı sızıntısının olabileceği dolgu bölgeleri üzerine yapılmamalıdır.

1.2.1.3 - Toprak kuru ve drenajı yeterli olmalıdır.

1.2.1.4 - Okul, yerleşim yerinin hava kirliliği az olan kısmında yapılmalıdır.

1.2.2 - Arsa

Okul arsası, fiziksel, kimyasal veya biyolojik yönden kirlenme riski olmayan bölgelerde seçilmelidir.

NOT - En küçük bir risk veya önem verilmeyen herhangi bir çevresel faktör ileride önemli sağlık problemlerine yol açabilmektedir. Örneğin; pil fabrikasının yakınında kurulmuş olan bir okula devam eden öğrencilerin kan kurşun düzeyleri yüksek bulunmuştur. Bu da öğrencilerin okuldaki performanslarını olumsuz yönde etkilemektedir.

1.2.3 - Kanalizasyon

Okulda oluşan insan atıklarının uzaklaştırılması yöntemi TS 827'de verilmiştir.

1.2.4 - Bahçe

1.2.4.1 - Okul bahçesinin zemini girintili çıkıntılı olmamalı, düşüp yaralanmaya ve toz veya çamur oluşmasına sebep olmayan malzeme ile kaplanmalıdır.

Yürüme yolları beton veya benzer sert yüzey kaplaması ile kaplanmalıdır.

Bahçede gereksiz basamak, engel, havuz veya beton bariyer bulunmamalıdır.

1.2.4.2 - Okul bahçesi, zemini, duvar, kapı ve diğer elemanları çatlak, yıkılma tehlikesi, çukur, atık birikmesi, hayvan dışkı ve leşi, haşere ve kemirici vb., oyun elemanları çatlak, kesik, aşınma vb. yönünden düzenli olarak takip edilmeli, tamir ve bakımı yapılmalıdır.

1.2.4.3 - Okul bahçesinde veya yakın çevresinde kanalizasyon çukuru, su tankı, su deposu ve benzeri tehlike yaratan yerler varsa üzeri veya ağızları güvenli bir şekilde kapatılmalıdır.

1.2.4.4 - Okul bahçesine başıboş hayvanların girmesi önlenmelidir.

1.2.4.5 - Okul bahçesinde ve yakın çevresinde seyyar satıcıların yiyecek ve içecek satışı yapması engellenmelidir. Okul çevresindeki büfe, market gibi gıda satışı yapan

yerler ve çalışanlar hijyen ve bulaşıcı hastalıklar yönünden sürekli ve sık aralıklarla denetlenmelidir.

1.2.4.6 - Okulun bahçesindeki oyun alanında suyun göllenmesine toz veya çamur oluşmasına engel olacak bir drenaj ve zemin kaplaması olmalıdır. Zeminin buzlanması önlenmelidir. Oyun alanlarında takılıp düşmeye sebep olacak taş, kütük ve benzeri engeller bulunmamalıdır.

1.2.4.7 - Okul bahçesinde ve ders aralarında öğrencilerin kullanacağı alan, 400 metre kareden aşağı olmamalı ve öğrenci başına 5 metre kare alan olarak planlanmalıdır.

1.2.4.8 - Okul bahçesinde takılıp düşmeye yol açmayacak ve oyun alanını daraltmayacak şekilde TS 7941'e uygun olarak hazırlanacak oturma bankları yerleştirilmelidir.

1.2.5 - Ağaçlandırma

1.2.5.1 - Okul bahçesinin ağaçlandırılmasında, bahçenin gözetimi, dersanelerin aydınlanması ve havalandırılması ve benzeri hususlar dikkate alınmalıdır.

1.2.5.2 - Ağaçlandırma için zehirli salgı ve meyvaları olmayan ve allerjik polen yaymayan dikensiz ağaç türleri seçilmelidir. Ağaçlarda, çocukların oyun oynamaları sırasında kazaya uğramalarına yol açabilecek dal ve benzeri uzantılar budanmalıdır.

1.2.5.3 - Okul bahçesi ve oyun alanındaki ağaçlar sağlık kuruluşları tarafından izin verilen pestisitlerle ancak tatil dönemlerinde ilaçlanmalıdır.

1.2.6 - Okul Çıkışı

Okul çıkışı TS 10347 ve 10482'ye uygun olmalı ayrıca özellikle cadde ve sokaklara açılan okulların çıkış kapılarının önüne çocukların hızla çıkışını engelleyecek yuvarlak kenarlı, engel konulmalıdır.

1.2.7 - Yaya Geçidi

Okul önlerinde bulunan yaya geçitlerinde, okul giriş ve çıkış saatlerinde, bir yetişkin görevlendirilmelidir.

NOT - Mevcut bazı uygulamalarda olduğu gibi öğrencilerin yerine okul yardımcı hizmet birimlerinde görevli personelin veya dönüşümlü olarak gönüllü velilerin görevlendirilmesi daha uygun olacaktır. Böylece hem bu görevi yapan öğrencilerin kazaya uğrama riskleri ortadan kaldırılmış hem de sürücülerin görevlinin uyarılarını daha fazla dikkate almaları sağlanmış olacaktır.

1.2.8 - Okul Binası

Okul binası yapımında bölgenin coğrafik ve jeolojik özellikleri dikkate alınmalıdır.

1.2.9 - Zemin Kaplanması

Okul, koridor ve dersanelerin zemin kaplaması toz, haşerat ve benzeri sağlığa zararlı etkenlerin birikimine ve üremesine imkân vermeyen, kaymaya ve takılıp düşmeye yol açmayacak, kolay temizlenebilir, yanmayan ve asbest ihtiva etmeyen maddeden yapılmalıdır. Duvar dipleri ve süpürgelikler bütünlük arzmelidir, binanın zemini düzenli olarak temizlenmeli ve bakımı yapılmalıdır.

NOT - Eski binalarda tahta zemin kaplamasının hem tek başına hem de mazotlanmasının ardından gerek yangın tehlikesi açısından gerekse kimyasal etkilenim açısından risk taşımaktadır.

1.2.10 - Su Kaynağı

1.2.10.1 - Okulun su kaynağı belirlenirken biyolojik, fiziksel ve kimyasal özellikleri incelenmeli ve kaynağın kirlenmemesi için önlem alınmalıdır. İçme ve kullanma suyu tesisatı TS 1258'e uygun olmalıdır. Su kaynağı TS 266'da belirtilen şekil ve sıklıkta bakteriyolojik ve kimyasal yönden analiz edilmelidir. Ancak methemoglobinemi yönünden önemli olan nitrit kirlenmesi riski varsa söz konusu analiz daha sık yapılmalıdır.

1.2.10.2 - Okulda başka su kaynağı yok ise çakma veya delme kuyudan sağlanan su kullanılmalıdır. Kuyu suyu bir pompa yardımıyla bir depoya aktararak, şebeke sistemi ile musluklara verilmelidir. Depolar belirli aralıklarla temizlenmeli ve içindeki su klorlanmalıdır. Uzun süreli tatil dönüşlerinde depo tamamen boşaltılıp temizlendikten sonra içerisine % 30 klor ihtiva eden su doldurulmalı, 1 saat bekletildikten sonra depo boşaltılıp iyice yıkanarak yeniden su doldurulup, normal şekilde klorlanmalıdır.

1.2.10.3 - Okulda şebeke suyu yoksa ağzı kapalı ve musluklu su bidonları temin edilmeli, içindeki suyun temizliği sürekli kontrol edilmeli, içindeki su uzun süre bekletilmemelidir.

1.2.10.4 - Okulun içme suyu boruları, atık su kanallarıyla kesişmemeli, tesisat projesine uygun olmayan bağlantılar yapılmamalıdır.

NOT - Okulun su kaynaklarını tehdit edebilecek bir diğer potansiyel tehlike ise içme suyu taşıyan borular ile kanalizasyon kanalları birbirleriyle kesişmeleridir. Bu fiziksel kesişme, vanalardaki problemler, negatif basınç etkileri ve benzeri sebeplerden dolayı içme suyuna diğer suların karışmasına sebep olabilir.

1.2.11 - İçme Suyu

Okulda ortak içme su kapları kullanılmamalıdır. Ayrıca el ve/veya ayak ile kontrol edilen fiskiye şeklindeki içme suyu kaynakları (bubbler fountains) her katta en az bir ve en çok 25 öğrenciye bir tane olarak yapılmalıdır. TS 266'ya uygun evsafda olmalıdır. Bu su kaynağının lavabo kısmının içinin porselen, paslanmaz çelik veya mermerden su çıkış ağzının, okside olmayan metalden ve kullananın ağız ve burnuna çarpmaması için koruyuculu kaynağın boyu kullanıcıların rahatlıkla ulaşmasını sağlayacak seviyede olmalı, kısa boylular için kaynak önüne alçak bir basamak yapılmalıdır.

1.2.12 - Kapılar

1.2.12.1 - Kapılar TS 9518'e uygun olmalıdır.

1.2.12.2 - Dershane, laboratuvar, spor salonu ve okulun genel kapıların dışında özel panik kapı koluna sahip acil çıkış kapıları olmalıdır. Bu kapılar okuldaki en küçük öğrenci tarafından bile kolaylıkla açılabilir. Dershane kapıları ön sıra ile yazı tahtası arasındaki duvarda olmalı ve dışa doğru açılmalıdır. Panik hallerinde sınıfın kolayca ve kazasız şekilde boşaltılabilmesi için aynı koridora açılan sınıf kapıları karşılıklı olmamalıdır. Kapılar asgari koridor genişliğine bağımlı kalmamak için tercihen nişlere (koridora açılan girinti) açılmalıdır.

1.2.12.3 - Okulun ve bina kapıları ile acil çıkış kapılarının önü çıkışlara engel olacak şekilde kapatılmamalı, kar ve buzdan arındırılmış olmalıdır.

1.2.12.4 - Kapı kolları veya tokmaklarının yüksekliği öğrencilerin yaşına göre 0.75- 1.10 metre olmalıdır.

1.2.13 - Merdivenler

1.2.13.1 - Merdivenler, TS 9518, TS 10347 ve TS 10492'ye uygun şekilde yapılmalı, basamaklar öğrencilerin kaymasını önleyecek malzeme ile kaplanmalıdır. Kaplama malzemesinin tesbitinde köşebent kullanılmamalıdır.

1.2.13.2 - Üç basamaktan fazla merdivenler için merdiven korkulukları yapılmalı, merdiven genişliği 1.4 metreden daha geniş ise korkuluk iki taraflı olmalıdır. Eğer genişlik 2 metreyi aşarsa merdiven çıkışı 1000 mm aralıklı iki korkulukla bölünmelidir. Özellikle ilkokullarda merdiven korkuluklarının öğrencilerin kaymasını önleyici yapıda olması sağlanmalıdır.

1.2.14 - Duvarlar

Sınıf duvarları gözü yormayan, aydınlanmaya yardımcı, mat, fakat açık renk bir boya ile boyanmalı, temizliğin kolay yapılabilmesi için yağlıboya tercih edilmelidir. Eğer tüm duvarlar yağlı boya ile boyanamıyor ise zeminden itibaren 1.5 metrelik bölüm yağlı boya ile diğer kısımlar ise plastik veya badana ile boyanmalıdır. Ayrıca duvarların birbirleri ile kesiştiği yerlerin hafifçe yuvarlak olması sağlanmalıdır.

1.2.15 - Pencereler

1.2.15.1 - Dershanelerin tabii aydınlanması TS 9518'de belirtilen şartlara uygun olmalıdır. Pencereler tavana en yakın seviyeden başlamalı dikey bölmeler asgari sayıda yapılmalıdır.

1.2.15.2 - Öğrencinin ders sırasında dış ortamla ilgisini kesmek için pencerenin zeminden yüksekliği 1.2 metre olmalıdır.

1.2.15.3 - Okul birden fazla katlı yapılmış ise üst katlardaki pencerelerden öğrencilerin sarkmasını önleyecek tedbirler alınmalıdır.

1.2.15.4 - Pencerelerin üst bölümleri havalandırmayı sağlayacak teknik özelliklere sahip olmalı ve aşağıdan kolayca açılıp kapatabilecek şekilde yapılmalıdır.

1.2.16 - Yazı Tahtası

Yazı tahtalarıyla ilgili olarak TS 9518'deki kurallara uyulmalı, ayrıca yazı tahtası ön sıradan 2.20 - 2.35 metre uzakta ışık parlamasına meydan vermeyecek matlıkta olmalıdır. Dershanelerde beyaz yazı tahtası kullanılıyor ise bunların kalemlerinde solvent olarak ksilen ve toluen kullanılmamalı, kalemler ders bitiminde kaldırılmalıdır.

1.2.17 - Sıra, Tabure ve Sandalyeler

1.2.17.1 - Dershanelerdeki ve laboratuvarlardaki sıralar tabureler veya sandalyeler ergonomik, öğrencilerin ayaklarının yere değmesini yazı tahtasını kolayca görebilmesini, ayakta rahatlıkla durabilmesini, öğrencinin boy standartlarına uygun olarak boyunun ayarlanabileceği düzeneğe sahip ve oturma grupları arasında kolayca girip çıkmayı engellemeyecek şekilde olmalıdır.

NOT - Oturma yeri öğrenci arkaya dayanarak oturduğunda düz bir şekilde döşeme üzerinde durabilmesini sağlayacak kadar alçak ve uyluk kemikleri oturduğu yere değecek şekilde yüksek olmalıdır. Oturuş derinliği aşağı yukarı kalça uzunluğunun 2/3'ü veya boyun 1/5 kadar olmalıdır. Oturuş yüksekliği topuktan bükülmüş dize kadar olan uzaklığa boyun 2/7'sine eşit olup arkaya hafif eğimli olmalıdır. Dayanma uzaklığı aşağı yukarı kolun dirsekten aşağı kısmına veya da boyun 1/5'ine eşit olmalıdır. Kalça dayanma yeri bel kemiğinin en alt ucuna, sırt dayanma yeri ise kürek kemiğine kadar uzanmalıdır.

1.2.17.2 - Sıra ve masalar öğrencinin dizlerini rahat hareket ettirebileceği kadar geniş yerleştirilmelidir. Sıra ve masaların yüzeyleri temiz, pürüzsüz ve cilalanmış olmalıdır.

NOT - Sabit sıra ve masalar öğrencilerin rahatlıkla ayağa kalkmasına engel olur. Bu sebeple ya sıra ve masalar geniş aralıkla tesbit edilmeli, sıra üstleri katlanır, ileri kayar veya oturma yerleri menteşeli yapılmalıdır. Sabit olmayan masa ve iskemleler serbest bir şekilde gruplandırılabilir. Sabit olmayan masa ve iskemlelerin kullanımında, sabit sıra ve iskemlelere göre, ayağa kalkma, ışıktan faydalanma ve döşemenin temizlenmesi daha kolaydır.

1.2.18 - Laboratuvar

1.2.18.1 - Laboratuvar varsa, TS 10492'de sıralanan özelliklere ek olarak, antistatik ve kolayca temizlenebilecek ve dezenfekte edilebilecek zemin kaplaması, oluşabilecek kimyasal dumanı uzaklaştıracak özel havalandırma tertibatı, böcek ve kemiricilerin barınması ve üremesini engelleyen malzemeden yapılmış ve yine aynı amaca uygun şekilde yerleştirilmiş sıra, tabure, sandalye ve masalar, kolay açılabilen ve kendiliğinden kapanan dışarıdan içerisinin görülmesine imkan sağlayan kapıların yanı sıra, acil çıkış kapıları, yeterli ve temiz su sağlayan lavabolar ve TS 7355'e uygun yangın söndürme cihazı ile donatılmış olmalıdır. Ayrıca gaz kaynağı bulunan laboratuvarlarda, kaçağı gösterecek gaz detektörü bulunmalıdır.

1.2.18.2 - Laboratuvarlarda yemek yenmesi, herhangi bir içecek veya sigara içilmesi, yiyecek saklanması, makyaj yapılması önlenmelidir. Mekân, her yararlanma gününden sonra temizlenmeli ve temizlik malzemesinin dezenfeksiyonuna dikkat edilmelidir.

1.2.18.3 - Laboratuvarlarda, kullanılacak malzeme dışında her hangi bir malzeme bulunmamalı, malzemeler laboratuvar dışına çıkarılmamalı, laboratuvardan çıkanlar, önlük ve benzeri giyecekleri çıkartıp, ellerini iyice yıkamalıdır.

1.2.18.4 - Laboratuvarlarda kullanılan her türlü toksik madde, açılmayan dolaplarda kilitli tutulmalı, söz konusu maddeler konuyla ilgili branş öğretmenin denetiminde olmalıdır. Parlama ve patlama özelliği olan kimyasal maddeler için de gerekli güvenlik önlemleri alınmalıdır. Dolapların üzerine de içindeki maddelerin tehlikesini gösteren uyarıcı etiketler asılmalıdır.

1.2.18.5 - Laboratuvarlarda tehlikeli gazlarla ilgili uyarı cihazı ve tercihen otomatik havalandırma sistemi bulunmalıdır.

1.2.19 - Yapay Aydınlatma

Dershaneler TS 9518'de belirtilen ışık şiddetinde, sürekli, geniş kapsamlı ve gölgelenmeler yaratmayan floresan lambalarla aydınlatılmalıdır.

NOT – İmkanlar dahilinde fotoelektrik optik algılayıcılara bağlı olarak mekanın aydınlığının istenilen düzeyin altına düşmesi ile otomatik devreye giren aydınlatma sistemlerine de geçilebilir.

1.2.20 - Elektrik Tesisatı

Dershanelerde ve okulun diğer bölümlerinde elektrik tesisatı ile ilgili olarak TS 3784 ve TS 4061'de belirtilen tedbirler alınmalıdır. Elektrik prizleri de TS 10347'de tarif edildiği şekilde olmalı, ek olarak özellikle küçük yaşta öğrencilerin kullanmasını önleyici türden prizler (kapaklı ve/veya elektrik akımını açıp kapatan düğmeye sahip olan) kullanılmalıdır.

1.2.21 - Revir

Okulda TS 10492'ye uygun bir revir bulunmalı ve burada özellikle okul ve çevre sağlığı konusunda eğitim almış okul hemşiresi istihdam edilmelidir.

NOT - Optimal okul çevre sağlığını yerleştirmek ve korumak için idareciler ve öğretmenlerin yanı sıra sağlık personeli de risklerin azaltılması, güvenliğin sağlanması ve sağlığın geliştirilmesi konusunda gerekli programların uygulanması ve aynı zamanda öğrenci ve öğretmenlerin bu konularda eğitilmesinde rol almalıdır.

1.2.22 - Atölye

1.2.22.1 - Atölyelerde hizmetler planlanırken, ekipman, araç, gereç, makina ve kimyasal madde seçilirken güvenlik faktörü gözönünde tutulmalı, acil durumlarda kişi ve okul güvenliği için gerekli önlemler alınmalıdır.

1.2.22.2 - Atölye, çalışma sırasında gürültü, vibrasyon ve benzeri etkilerle eğitimi etkilememeli aydınlanma ve havalandırma yeterli olmalı, tehlike anında kolayca tahliye edilebilmelidir.

1.2.23 - Müzik Salonu

TS 10482'de belirtilen şartlara uygun olmalı ve ayrıca havalandırılabilen yerinde olmalıdır.

1.2.24 - Kitaplık

Kitaplık TS 9518 ve 10498'deki şartlara uygun olmalı ve kendi içinde ses ve gürültü kaynağı olmamalıdır. Kitaplıktaki kitapların nemlenmesi ve böceklenmesi önlenmelidir.

1.2.25 - Mutfak, Yemekhane ve Kantin

1.2.25.1 - Mutfak, yemekhane ve kantin zemini ve duvarları toz tutmayan, kolay temizlenebilir malzeme ile kaplanmış olmalıdır. Gıda hazırlanan ve/veya dağıtılan mekânlar giriş katta yeterli büyüklükte ve pişirme, yeme - içme ve bulaşık yıkama bölümleri fiziki olarak birbirinden ayrı bölümler halinde olmalıdır. Havalandırma ve baca düzeni her türlü kokuyu önleyecek şekilde yapılmalı, ortamın aydınlanması ve ısınması yeterli ve sağlıklı olmalıdır. Yıkama suyu, TS 1258'e uygun yapılmış sıhhi tesisat ile uzaklaştırılmalıdır.

1.2.25.2 - Mutfak ve kantinde her türlü hayvanın barınması ve üremesi önlenmelidir. Kemirici yerleşmesini önlemek için tüm dolaplar zeminden en az 20 santimetre yüksekte olmalıdır. Zemin ve özellikle dolaplar, düzenli aralıklarla fare dışkı ve idrar, yönünden kontrol edilmelidir.

1.2.25.3 - Masalar kolay temizlenebilir, aşınmaya dayanıklı malzemeden yapılmış olmalıdır. Kullanılan kaplar ve diğer malzemeler kolay temizlenebilmeli, yıkanmaları için uygun evyeler veya otomatik araçlar bulunmalıdır.

1.2.25.4 - Mutfakta kullanılacak her türlü gıda maddesi okul yönetimince sürekli olarak ve sık aralıklarla denetlenmelidir. Kantin ve mutfakta öğrenci ve personele sunulan her türlü gıda maddesi, bu maddeleri bozulmayacak şekilde tutabilen soğutucu veya dolapta muhafaza edilmelidir.

1.2.25.5 - Çalışanlar, hastalık taşıyıcılık (portörlük) yönünden kontrol edilmeli, giyecekler ve kullanılan eşyaların temizliği denetlenmelidir.

1.2.25.6 - Görevliler dışındakilerin mutfağa girmeleri önlenmelidir.

1.2.26 - Banyo ve Duşlar

1.2.26.1 - Okulun yüzme havuzu ve/veya spor salonu varsa, bu birimlerin TS 1258'e uygun duş yapılmalıdır. Duşlar temiz tutulmalı, her gün sıcak su bulunmalı ve dezenfektan maddelerle yıkanmalıdır.

1.2.26.2 - Havlu, terlik ve benzeri malzemeler kişisel eşya olarak getirilmelidir.

1.2.27 - Soyunma Odaları

Soyunma odalarının zemin döşemesi yıkanabilir ve düzgün olmalı, her gün su ve dezenfektan maddelere yıkanmalı ve kuru olarak bırakılmalıdır. Kurulama işlemi, ucunda zemine çizgi şeklinde temas eden araçlarla yapılmalıdır.

1.2.28 - Depo

Kullanılmayan veya hurdaya ayrılmış malzemeler kapalı bir mekanda depolanmalı ve kapısı kilitli tutulmalıdır. Depoda haşere ve kemirici barınması ve üremesi önlenmelidir.

1.2.29 - Tuvaletler

1.2.29.1 - Tuvaletler merdiven boşluklarına bitişik olarak ve üst üste konumlandırılmalıdır. Kokuyu önlemek için koridorlar lavabolarla tuvaletlerden ayrılmalıdır. TS 1258 ve TS 8357'e uygun yapıda ve sayıda yapılmalıdır.

1.2.29.2 - Tuvaletler her gün en az bir defa deterjan ve benzeri temizlik maddeleri ile temizlenmeli, öğrencilerin kolay bir şekilde kullanabileceği sifon tertibatı olmalı, her teneffüsten sonra havalandırılmalıdır.

1.2.29.3 - Tuvaletler uygun şekilde aydınlatılmalı, zemini kaymaya yol açmayacak ve su birikmesine meydan vermeyecek şekilde yapılmalıdır.

1.2.29.4 - Pisuarlar 50 cm aralıklı yerleştirilmeli ve aralarında 1.20 metre yüksekliğinde bölmeler konulmalıdır.

1.2.29.5 - Okul bahçesinde yapılacak tuvaletler, hâkim rüzgarların kokuyu okula getirmeyeceği yerde inşa edilmelidir.

1.2.29.6 - Özellikle kırsal alan okullarında, çukurlu hela yapma zorunluğu varsa aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir:

- Tuvalet ve çukuruna sinek ve kemirici girmemesi için pencerelere tel kafes ve deliğine tıkaç konulmalıdır.

- Yüzey akıntı suları tuvalet çukuruna girmemelidir.

- Tuvalet çukurunun tabanı yeraltı su tabakasından en az 3 metre yukarıda bulunmalıdır.

- Eğimli arazilerde tuvalet çukuru, kuyu ve benzeri su kaynaklarından aşağı kottlarda olmalıdır.

- Tuvalette akarsu bulunmalı, yoksa bu amaçla musluklu bidon kullanılmalıdır.

1.2.29.7 - Tuvalet kabinlerinin içine çöp kovaları konulmalıdır.

1.2.29.8 - Kabin kapısı arkasına en az bir adet askı konulmalıdır.

1.2.30 - Lavabo

1.2.30.1 - Okullarda TS 1258'de belirtilen sayıda el yıkama üniteleri (lavabolar) olmalıdır.

1.2.30.2 - Lavabolar öğrencilerin rahat bir şekilde kullanabilecekleri yükseklikte olmalıdır.

1.2.30.3 - Lavabo ve el kurutma yerlerine çöp kovası konulmalıdır.

1.2.30.4 - Kovalar mümkünse doğal olarak aydınlanan ve kolay havalandırılabilen bir konumda olmalıdır.

1.2.31 - Uyarı (Alarm) Sistemleri

Yangın, deprem ve benzeri acil durumlarda kullanılacak alarm sistemlerini çalıştıracak mekanizmaların okuldaki her öğrencinin kolayca ulaşabileceği ve kullanabileceği özellikte ve yükseklikte olması sağlanmalıdır. Binanın gaz kaçağı ihtimali olan bölümlerinde de bu kaçağı tespit edebilecek gaz detektörü konulmalıdır. Uyarı sesinin okulun her yerinden rahatlıkla duyulması sağlanmalıdır.

1.3 - OKUL ÇEVRE SAĞLIĞINA YÖNELİK DİĞER KURALLAR

1.3.1 - Dershane Hava Kalitesi

Dershanede öğrenci başına düşen hava hacmi 6 metre küpten az olmamalıdır. Binanın havalandırma tertibatı TS 3419 ve TS 3420'ye uygun olmalıdır. Dershaneler ders aralarında havalandırılmalıdır.

1.3.2 - Kalabalık

Dershanelerin öğrenci kapasiteleri TS 9518 ve TS 10492'ye uygun olmalı, ayrıca her öğrenciye en az 2 metrekare alan düşmesi sağlanmalıdır.

1.3.3 - Gürültü

Dışardan dershanelere, dershanelerden koridor ve bahçeye ses ulaşmasını engelleyecek tedbirler alınmalıdır.

1.3.4 - Isınma

1.3.4.1 - Dershanedeki sıcaklık kış aylarında TS 9518'e uygun olmalıdır.

1.3.4.2 - Isıtma amacıyla soba bulunuyorsa, bacalar ve borular düzenli aralıklarla temizlenmelidir.

1.3.4.3 - Kalorifer tesisatı kullanılan durumlarda, radyatörlerin önü ısı çıkışına engel olmayan, çarpma, düşme ve benzeri gibi kazaları önleyecek şekilde kapatılmalıdır. Soba kullanılıyor ise, sobanın etrafına korkuluk konarak, öğrencilerin fazla yaklaşmaması ve herhangi bir kazaya maruz kalmaları önlenmelidir.

NOT - Okul ısınması soba ile yapılmakta ise, önemli bazı kapalı ortam hava kirliliği risklerinin varolduğunun bilinmesinde fayda vardır. Sobada odun, tezek ve benzeri organik içeriği yüksek olan yakıtların yakılmasına bağlı olarak ortaya çıkan benzo-a-pyrene, karbonmonoksit ve formaldehit gibi gazlar, öğrenci ve personelin sağlığını tehdit ederler. Eğer sobada petrol gazı yakılıyor ise, muhtemel sıvı, gaz sızıntılarına bağlı olarak başağrısı, konsantrasyon bozukluğu ve hatta ciddi zehirlenmeler görülebilmektedir. Ayrıca gaz sobaları çocukların kendi başlarına kullanmalarına bağlı olarak önemli yangın tehlikeleri taşımaktadır. Diğer bir ısınma aracı olarak kullanılan sıvılaştırılmış petrol gazı ile yanan sobalar da diğer gaz sobaları gibi her hangi bir gaz kaçağında aynı tehlikeleri neden olabilecek yapıdadır. Bütün bu sebeplerden dolayı, en ideali imkânların elverdiği ölçüde, merkezi sistem ile radyatör kullanılarak okulun ısıtılmasıdır.

1.3.4.4 - Okul inşaatlarında ısı ve nem yalıtımı yapan malzemeler kullanılmalıdır.

1.3.5 - Çöp

1.3.5.1 - Okul çöpleri kokuya, haşere ve kemirici üremesine ve barınmasına imkân vermeyecek, çevrenin görüntüsünü bozmayacak şekilde toplanmalı ve yok edilmelidir.

1.3.5.2 - Okul bahçesinde sabit çöp biriktirme yeri yapılmamalıdır. Dolu iken iki kişinin kaldırmayacağından daha ağır çöp biriktirme kabı kullanılmamalıdır. Söz konusu kaplar kapaklı, paslanmaz ve sızdırmaz olmalıdır. Okul çöprü günlük olarak uzaklaştırılmalıdır. Okul çevresindeki bina, kurum ve kuruluşların çöpleri, okul çöp kaplarına atılamaz. Ayrıca okul bahçesinin muhtelif yerlerine kapaklı, kolayca devrilmeyen nitelikte ve kötü koku, görüntü ve sızıntıya yol açmayan çöp toplama kapları konulmalı ve her gün temizlenmelidir.

1.3.5.3 - Belediye tarafından çöplerin toplanması imkânı yok ise, biriktirilen çöpler okul sınırları dışında, okul su deposu ve borularına en az 15 metre

mesafesinde, derin kazılmış çukurlara gömülmelidir. Her çukurun üzeri, her çöp dökmeden sonra, 30 santimetre kalınlığında toprakla örtülüp sıkıştırılmalı ve son örtü en az 60 santimetre kalınlığında sıkıştırılmış toprak olmalıdır. Bu çöp dökme bölgesine öğrencilerin girmeleri ve oynamaları engellenmelidir.

1.3.6 - Asbest Kullanımı

Okul binasının hiç bir bölümünde çatı, boru ve benzeri elemanların yalıtımı veya dekorasyonunda her hangi bir amaçla kesinlikle asbest maddesi kullanılmamalı, mevcutlar ise çok dikkatli şekilde, etrafa yayılmayı önleyecek azami tedbirler alındıktan sonra uzmanları tarafından sökülmalıdır.

1.3.7 - Servis Araçları

1.3.7.1 - Okula öğrenci taşıyan minibüs, otobüs gibi okul servis araçlarında, ışıklı "DUR" işareti bulundurulmalı ve gerekli hallerde yakılmalıdır.

1.3.7.2 - Araçlara, taşıma kapasitesinden fazla öğrenci alınmamalı, araçta ön koltukta oturanların emniyet kemeri takmaları sağlanmalıdır.

1.3.7.3 - Otomatik havalı kapılar yerine, elle çalışan basit mekanik kapılar tercih edilmelidir.

1.3.7.4 - Öğrencilerin araç pencerelerinden sarkması veya dışarıya herhangi bir cisim atması önlenmelidir.

1.3.7.5 - Bir kaza anında aracı terketmek için kullanılmak üzere, mutlaka bir acil çıkışı yer almalı ve bu çıkışın camı, kolayca kırılabilir şekilde yapılmalıdır.

1.3.7.6 - Araçta bulunması gereken diğer elemanlar (acil yardım seti, yangın söndürme cihazı ve benzeri) sayı ve nitelik olarak tam olmalıdır.

1.3.7.7 - Okul yönetimi servisten yararlanan öğrencilerden bir veya iki tanesini "servis sorumlusu" olarak belirleyerek, servisin bu öğrenciler aracılığıyla denetlemesini sağlamalıdır.

1.3.7.8 - Servisde ayakta öğrenci taşınmamalıdır.

1.3.7.9 - Araçtaki koltuk, basamak ve benzerlerinin tasarımında çarpma, takılma ve düşmeyi önleyecek tedbirler alınmalıdır.

1.3.7.10 - TS 9881'e uygun araç park yeri bulunmalıdır.

1.3.8 - Yangın

1.3.8.1 - Okul binasının yangına karşı korunması için TS 4156 ve TS 11824'e uygun tedbirler alınmalıdır. Ayrıca zemin döşemesi, dersane elemanları, dekorasyon malzemesi ve benzerlerinin yapımında kullanılan malzemeler kolay tutuşmayan ve yandıklarında zehirli gaz çıkarmayan maddelerden yapılmalıdır.

1.3.8.2 - Koridor binanın belirli bölümleri, geçiş ve hareket akışını engellemeyen, ancak otomatik kapatma sistemleri ile sürekli olarak kapalı kalması sağlanan kapılarla ayrılmalıdır.

NOT - Bu gibi kapılar, herhangi bir yangın sözkonusu olduğunda, yangının başladığı bölümün sınırlandırılması ve oksijen kısıtlılığı sebebiyle yangının büyümesinin önlenmesi için kullanılmaktadır.

1.3.9 - Kazalar

1.3.9.1 - Okul içinde, bahçesinde ve yakın çevresinde, kazalara yol açabilecek durumların önlenmesine yönelik her türlü tedbirler, sürekli ve sistemli olarak denetlenmelidir.

1.3.9.2 - Okul yakınında bulunan her türlü inşaat, yüzeyel akarsu, büyük su birikintileri, kuyu, meskûn olmayan bina ve benzerlerinin çevresinde, öğrencilerin girmesini engelleyecek önlemler alınmalıdır.

1.3.9.3 - Okul içinde, sert sivri köşeler oluşturan malzeme ve ayrıntıya yer verilmemeli, özellikle demir profil köşesi, sivri metal gereçler kullanılmamalıdır.

1.3.10 - Bilinçlendirme

1.3.10.1 - Okul çevre sağlığı sorunlarının tesbiti ve çözümlenmesi amacıyla öğrenci temsilcileri, okul personeli ve velilerin yer alacağı bir "Okul Çevre Sağlığı Kurulu" oluşturulmalıdır.

1.3.10.2 - Öğrencilere yönelik okul çevre sağlığı konusunda basit, anlaşılabilir ve pratik uygulamalarla desteklenen eğitim programları düzenlenmelidir.

1.3.10.3 - Yangın, deprem ve benzeri alarm hallerinde; yapılacak uygulamalarla ilgili olarak her yıl en az 2 kere tatbikatlar yapılmalı ve bütün öğrencilerin katılması sağlanmalıdır. Daha önceden sözkonusu durumlarda neler yapılması gerektiği öğretilmeli, okul idaresinin belirleyeceği herhangi bir anda alarm verilerek sonuçlar değerlendirilmelidir.

1.3.10.4 - Bütün okul personeli, kaza ve yangınlarda alınacak tedbirler ve bu durumlarda ilk yardım konusunda eğitim almalıdır.

1.3.10.5 - Her kazadan sonra okul yönetimi ve Çevre Sağlığı Kurulu kazayı değerlendirmeli, bu tip kazaların tekrarlanmaması için alınması gereken önlemler tespit edilmelidir. Bu önlemlerin tamamlanış zamanı kesin bir tarihe bağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- 1 - Kavaklıoğlu M.Ö. , Etimesgut Sağlık Ocağı Bölgesinde Okul Sağlığı Hizmetleri İle İlgili Prospektif Bir Araştırma Uzmanlık Tezi, HÜTF, Ankara, 1985.
- 2 - Güler Ç. , Çobanoğlu Z. , Çocuk ve Çevre, Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, Ankara, 1994.
- 3 - Ergin A.S. , İlkokul Dönemi Çocuklarının Okul Sağlığı ve Okul Başarısı Üzerinde Bir İnceleme, Doçentlik Tezi, Anadolu ÜTF, Eskişehir, 1980.
- 4 - Topçu T. , Etimesgut Sağlık Ocağı Bölgesinde Bir Okul Sağlığı Çalışması, Uzmanlık Tezi H.Ü.T.F, Ankara, 1978.
- 5 - Güler Ç. , Çobanoğlu Z. , Kentleşme ve Çevre Sağlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, Ankara, 1994.
- 6 - Turner C.E. , Harriett B.R. , Smith S.L. , School Health and Health Education, 6 th Ed, St. Louis, 1970.
- 7 - Sağlık Bakanlığı, Birinci Ulusal Sağlık Kongresi Çalışma Grupları Raporları, Ankara, 1992.
- 8 - Wallace H.M., Patrick K. , Parcel GS. , Igoe JB. , Principles and Practices of Student Health Vol 2: School Health. Third Part, Pub. Co, 1992.
- 9 - Güler Ç. , Çobanoğlu Z. , Kazalar ve Önlenmesi, Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, Ankara, 1994.
- 10 - Neufert E. , Bauentwurfslehre - Yapı Tasarım Bilgisi, Arp Organizasyon, Ankara, 1974.
- 11 - British Standards Institution, British Standard, Code of Practice for Health and Safety in Workshops of Schools and Similar Establishments, BS 4163: 1984.
- 12 - Güler Ç. , Çobanoğlu Z. , Kamuya Açık Yer ve Kuruluşlar, Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, Ankara 1994.

- 13 - Çoker F. , Kazancı F. , Kazancı M., Türkiye Cumhuriyeti Kanunları, İstanbul, 1991.
- 14 - Pekcan H. , Güler Ç. , Okul Sağlığı, Tıbbi Dökümantasyon Merkezi Yayınları, Ankara, 1993.
- 15 - Pekcan H. , Okul Sağlığı, Bertan M., Güler Ç. , (Ed) Halk Sağlığı Temel Bilgiler, Ankara, 1995.

ATIF YAPILAN STANDARDLAR

REFERENCES

- TS 827 / Aralık 1988 "Binalarda Pis Su Tesisatı-Yapım Kuralları"**
'Rules for The Construction on Dirty Water Installation for The Buildings'
- TS 1258 / Ekim 1983 "Temiz Su Tesisatı Hesap Kuralları"**
"Rules for Calculation for Installation Water Supply on Building"
- TS 3419 / Haziran 1979 "Havalandırma ve İklimlendirme Tesislerinin Projendirilmesi Kuralları"**
"Principles for The Projects of Ventilations and Air Conditioning Installation"
- TS 3420 / Haziran 1979 "Havalandırma ve İklimlendirme Tesislerini Yerleştirme Kuralları"**
.Principles for The Disposition of Ventilation and Air Conditioning Installations"
- TS 3784 /Temmuz 1982 "Binalarda Elektrik Tesisatı - Güvenlik Kuralları – Elektrik Çarpmasına Karşı Koruma"**
.Electrical Installations of Building - Protection Againts Electric Shock"
- TS 4061 / Aralık 1983 "Binalarda Elektrik Tesisatı, Güvenlik Kuralları - Güvenlik için Koruyucu Önlemlerin Uygulanması - Genel Esaslar ve Elektrik Çarpmasına Karşı Koruyucu Önlemler"**
"Electrical Installations Of Buildings - Protection For Safety - General Measures Of Protection Againts Electric Shock"
- TS 4156 / Nisan 1995 "Yangın Önleme - Umumi Yerlerde - Gruplandırma Ekipman ve Sistemler - Genel"**
"Fire Protection General Rules for Fire Protection in Common Place - Grouping, Equipment and Systems"
- TS 6075 / Ekim 1988 "Ecza Dolabı"**
"Medicine Cabinet"
- TS 7355 / Temmuz 1989 "Yangın Söndürme Tüpleri - CO2 li Dikişsiz Çelik Gemilerde Sabit Olarak Kullanılan"**
"Seamless Steel CO2 Cylinders for Fixed Fire Fighting Installations on Ships"
- TS 7941 / Şubat 1990 Oturma Bankları"**
"Sitting Benches"
- TS 8357 / Nisan 1990 "Halka veya Müşterilere Açık WC'lerin Sınıflandırılması ve Özellikleri"**
"The Classification and Requirements of Public Lavatories"
- TS 9518 / Ekim 1991 "Şehir İlkokulları - Genel Kuralları"**
"Elementary School - General Rules"

TS 9881/ Şubat 1992 "Araç Park Yerleri - Sınıflandırma, Yapım ve İşletme Kuralları"

"Classification Production and Maintenance Rules of Parking Places"

TS 10347 / Temmuz 1992 "Kreş ve Gündüz Bakımevleri - Genel Kuralları"

"Kindergarden General Rules"

TS 10492 / Aralık 1992 "Okullar - Orta Dereceli - Fizik, Yerleşim - Genel Kuralları"

"Schools - High School - Physical Location - General Rules"

TS 11984 / Nisan 1996 "Yangın Önleme Okullarda (İlk, Orta ve Yüksek Öğretim) Genel"

"Fire protection - Schools (Primary Middle and High Education) General"

EK-4

**GAZİANTEP İL MERKEZİNDEKİ İLKÖĞRETİM OKULLARININ
STANDARTLARA UYGUNLUK VE ÇEVRE SAĞLIĞI DURUMLARININ
ARAŞTIRILMASI SORU KAĞIDI**

Form No:

Tarih: /.../

1)Okulun kurumu nedir? a) Devlet Okulu b) Özel Okul

2)Okulun yapıldığı tarih:

3)Okulun öğretim şekli? a) Normal b) İkili

4)Okuldaki öğrenci sayısı? a)Kız: b)Erkek: c)Toplam:

5)Dersliklerin sayısı(anasınıfı hariç): Şube sayısı:

a)Derslikteki en az öğrenci sayısı:

b)Derslikteki en fazla öğrenci sayısı:

c)Derslikteki ortalama öğrenci sayısı:

d)40 öğrenciden fazla olan derslik sayısı:

e)40 öğrenciden az olan derslik sayısı:

6)Ana sınıfı? a) Var b) Yok Varsa sayısı: Şube sayısı:

7)Ana sınıfı öğrenci sayısı? a)Kız: b)Erkek: c)Toplam:

8)Okulun personel durumu?

a)Erkek öğretmen sayısı:

g) Hizmetli sayısı:

b)Bayan öğretmen sayısı:

h)Teknisyen sayısı:

c)Branş öğretmeni sayısı:

ı)Şoför sayısı:

d)Sınıf öğretmeni sayısı:

j)Memur sayısı.

e)Okulda rehber öğretmen sayısı:

k)Bekçi/Güvenlik görevlisi sayısı:

f)Anaokulu öğretmen sayısı:

9)İdari hizmet birimleri, dersliklerden ayrı bir bölümde mi? 1)Evet 2)Hayır

10)İdari hizmet birimlerinde aşağıdakilerden hangileri bulunmaktadır?

İdari hizmet birimleri	Var	Yok	İdari Hizmet birimleri	Var	Yok
Müdür Odası			Reh.ve Ölç.Değ.Od.		
Müdür Yrd.Odası			Kat Öğret.Od.		
Öğretmenler Odası			Zümre Öğret. Od.		
Memur Odası			Sekreter Odası		
Hizmetli Odası			Sigara İçme Odası		

11)Okulda derslik dışında bulunan eğitim-öğretim hizmet birimleri hangileridir?

Eğitim-öğretim Hz.Br.	Var	Yok	Eğitim-öğretim Hz.Br.	Var	Yok
Görsel öğretim ders.			Toplantı salonu		
Resim salonu			Fen-Bilimleri Lab.		
Müzik salonu			Kütüphane		
İş-teknik atölyesi			Bilgisayar Lab.		
Çok amaçlı salon			Yabancı Dil Lab.		
Beden Eğitimi Salonu					

12)Okulda bulunması gereken yardımcı hizmet birimlerinden aşağıdakilerden hangileri bulunmaktadır?

Yrd.Hizmet Birimleri	Var	Yok	Yrd.Hizmet Birimleri	Var	Yok
Revir			Sığınak		
Kantin			Arşiv		
Yemekhane-Mutfak			Depo		
Eğitim araçları odası			Bilgi İşlem merkezi		
Temizlik Malz. odası			Santral ve Yayın odası		

13)Okul sağlık birimde çalışanlar hangileridir?

a)Doktor b)Hemşire c)Doktor-Hemşire d)Yok

14)Okulun su kaynağının tipi? a)Şebeke b)Kuyu c)Diğer.....

15)Okulun su deposu? 1)Var 2)Yok

-Varsa;a)Kullanılıyor b)Kullanılmıyor

-Bakımı yapılıyor mu? 1)Evet 2)Hayır

-Bakımı yapılıyorsa yılda kaç defa yapılmakta:

16)Okulda su kuyusu? 1) Var 2) Yok

-Varsa; a)Kullanılıyor b) Kullanılmıyor

-Kuyu suyu kullanılıyorsa ne amaçlı kullanılmaktadır;1)İçme suyu 2)Sulama suyu 3)Temizlik suyu 4)Sulama-Temizlik Suyu 5)Hepsi

-Kuyunun suyunun analizleri yaptırılıyor mu? 1)Evet 2)Hayır

-Cevap evetse;Kuyu suyuna hangi analizler yaptırılmaktadır? 0)Analiz yaptırılmamakta 1)Kimyasal 2)Bakteriyolojik 3)Kimyasal-Bakteriyolojik

-Kuyu suyuna yılda kaç defa analiz yaptırılmaktadır:

17)Okul binası kaç katlı:

18)Okulun yangın merdiveni? 1)Var 2)Yok

19)Afetler için alarm sistemi? 1)Var 2)Yok

20)Yangın söndürme araçları? 1)Var 2)Yok

21)Okul binası depreme dayanıklı raporu? 1)Var 2)Yok

-Varsa; a)Okul depreme dayanıklı b)Okul depreme dayanıklı değil

22)Okulda merkezi ısıtma sistemi var mı? 1)Var 2)Yok

-Yoksa;okulun ısıtması nasıl yapılmaktadır?.....

23) Merkezi ısıtmada kullanılan yakıt; 1)Kalyak(fuoil) 2)Kömür 3)Doğalgaz 4)Diğer

24)Okulda bodrum kat? 1)Var 2)Yok

-Varsa; bodrum katta sınıf? 1)Var 2)Yok

25)Okulda atık kâğıtlar toplanıyor mu? 1)Evet 2)Hayır

26)Okulda afetlere yönelik tatbikat yapılıyor mu? 1)Evet 2)Hayır

-Yapılıyorsa yılda kaç defa:

**GAZİANTEP İL MERKEZİNDEKİ İLKÖĞRETİM OKULLARININ
STANDARTLARA UYGUNLUK VE ÇEVRE SAĞLIĞI DURUMLARININ
ARAŞTIRILMASI ÖLÇME VE GÖZLEM FORMU**

Form No:

Tarih:

1)Giriş kapısı (okul binası)sayısı: (Not:En az 2 metre olmalı)
1.Kapının eni: 2.Kapının eni: 3.Kapının eni:

2)Çıkış kapısı (bahçe)sayısı:
1.Kapının eni: 2.Kapının eni: 3.Kapının eni:

3)Okul binasının ana girişi ve öğrenci girişi ayrı düzenlenmiş mi? 1)Evet 2)Hayır

4)Okul binasının ana girişinde danışma var mı? 1)Var 2)Yok

-Varsa; a)Kullanılıyor b)Kullanılmıyor

5)Eğitim-Öğretimin dinamikliğini sağlamak için dersliklerin boyutları kareye yakın mı?

1)Evet 2)Hayır

6)a)Dersliklerdeki ön sıranın tahtaya olan uzaklığı:

b)Dersliklerdeki en son sıranın tahtaya olan uzaklığı:

(Not:Yazı tahtası ön sıradan 2.20-2.35m, en son sıradan ise en fazla 9m uzaklıkta olmalı)

7)Derslik kapılarının özellikleri;

a)Kapıların genişliği: b)Kapı kollar/tokmaklarının yüksekliği:

(Not:Kapıların genişliği en az 90cm olmalı, kapı kollarının yüksekliği 75-110cm arası olmalı)

8)Derslik kapıların açılış yönü çıkış yönüne ve koridora mı? 1)Evet 2)Hayır

3)Karışık 9)Derslik kapılarında koridordan dersliğin içini görebilecek cam bölme?

1)Var 2)Yok

10)Aynı koridora açılan dersliklerin kapıları karşılıklı mı? 1)Evet 2)Hayır

11)Derslikte kullanılan yazı tahtası; a)Tebeşirli yazı tahtası b)Asetatlı yazı tahtası

c)Karışık

-Tebeşirli yazı tahtasıysa rengi ışığı parlatmayacak matlıkta mı? 1)Evet 2)Hayır

12)Derslik pencerelerinin özellikleri;

a)Pencereler yerden yüksekliği: (Not: 1.2m'den az olmamalı)

b)Pencereler öğrenci sıralarının solunda mı? 1)Evet 2)Hayır

c)Pencereler derslikte boydan boya mı? 1) Evet 2)Hayır

d)Üst kattaki dersliklerde öğrencilerin sarkmasını önleyecek tedbirler var mı?

1)Evet 2)Hayır

e)Pencereler dersliklerin havalandırmasına uygun mu? 1)Evet 2)Hayır

13)Dersliklerde öğretmen masa ve sandalyesi var mı? 1)Var 2)Yok

Varsa;durumları nasıl? a)İyi b)Orta c)Kötü

- 14)Dersliklerin aydınlatması; Doğal; a)İyi b)Orta c)Kötü
Suni; a)İyi b)Orta c)Kötü
- 15)Dersliklerde çöp kutusu? 1)Var 2)Yok
- 16)Koridorlarda çöp kutusu? 1)Var 2)Yok
- 17)Derslik duvarlarının rengi gözü yormayan mat ve açık renkte boyalı mı?
1)Evet 2)Hayır
- 18)Derslik duvarlarının alt kısmı kolay temizlenecek boyalı(yağlı boya vb) mı?
1)Evet 2)Hayır
- 19)Derslik duvarlarının temizlik ve bakımı? a)İyi b)Orta c)Kötü
- 20)Derslik duvarlarının kesiştiği ve birleştiği yerler hafif yuvarlak mı? 1)Evet
2)Hayır
- 21)Dersliklerde görsel eğitim-öğretim araçlarından hangileri var? a)Yok
b)Televizyon-VCD c)Projeksiyon d)Diğer
- 22)Okulda bulunan merdivenlerin durumu nedir?

a)merdiven sayısı:

Merdivenlerin	1.Merdiven	2.Merdiven	3.Merdiven
Genişliği			
Basamak yüksekliği			
Basamak derinliği			
Korkuluk yüksekliği			

(Not: Merdiven genişliği:en az 1,4m, basamak derinliği:0.25m, basamak yüksekliği:0.15m, basamak)

- 23)Kat merdivenlerinde korkuluk; 1.Merdivende; a)Var b)Yok
2.Merdivende; a)Var b)Yok 3.Merdivende; a)Var b)Yok
- 24)Kat merdiven korkulukları çocukların kaymasına engel olacak şekilde mi?
1.Merdivende; a)Evet b)Hayır 2.Merdivende;a)Evet b)Hayır
3.Merdivende; a)Evet b)Hayır
- 25)Öğrenci tuvaletleri merdiven boşluklarına bitişik mi? 1)Evet 2)Hayır
-Öğrenci tuvaletleri üst üste mi? 1)Evet 2)Hayır
- 26)Okulun tuvaletlerinin durumu;
a)Erkek öğretmen tuvaleti sayısı:
b)Bayan öğretmen tuvaleti sayısı:
c)Erkek öğrenci tuvaleti sayısı:
d)Kız öğrenci tuvaleti sayısı:
- 27)Erkek-Bayan öğretmen tuvaletleri ayrı mı? 1) Ayrı 2)Ortak
- 28)Öğretmen ve öğrenci tuvaletleri ayrı olarak düzenlenmiş mi? 1)Evet 2)Hayır
- 29)Öğretmenlerin kullandığı tuvaletler asıl öğrenciler için mi yapılmış? 1)Evet
2)Hayır
- 30)Özürümlüer için tuvalet? 1)Var 2)Yok
- 31)Erkek öğrenci tuvaletlerinde pisuarların özellikleri; 1)Var 2)Yok
a)Pisuarın yüksekliği: **b)Pisuar aralıkları:**
c)Pisuar aralarında bölme? 1)Var 2)Yok
- 32)Tuvaletler nereye bağlanmış? a)Kanalizasyona b)Fosseptiğe c)Diğer

33)

Tuvaletler	1.Tuvalet			2.Tuvalet			3.Tuvalet			4.Tuvalet		
	LS	KS	PS	LS	KS	PS	LS	KS	PS	LS	KS	PS
Erkek öğretmen												
Bayan öğretmen												
Erkek öğrenci												
Kız öğrenci												

LS:Lavabo sayısı, KS:Kabin sayısı, PS:Pisuar sayısı

(Not:Her 20 kız öğrenci için 1 kabin,her 25 erkek öğrenci için 1 kabin,her 15 erkek öğrenci için 1 pisuar,her 5 erkek öğretmen için 1 kabin, her 2 bayan öğretmen için 1 kabin bulunmalı)

34)Öğrenci tuvaletleri nerede bulunmaktadır? a)Okul binasında b)Okul bahçesinde

c)Okul binası ve bahçesinde(ikisinde de)

35)Öğrenci tuvaletlerinde;

a)Lavabolar tuvaletten ayrılmış mı? 1)Evet 2)Hayır

b)Havalandırma? a)Yeterli b)Yetersiz

c)Aydınlatma? a)İyi b)Orta c)Kötü

d)Tuvaletlerin duvarları, zemini kolay yıkanır-temizlenir malzemedен mi yapılmış?

1)Evet 2)Hayır

e)Tuvaletlerin temizlik ve bakımı? a)İyi b)Orta c)Kötü

f)Tuvalet kâğıdı? 1)Var 2)Yok

g)Tuvaletlerde çöp kovası? 1)Var 2)Yok

h)Tuvalet kapılarının arkasında askılık? 1)Var 2)Yok

36)Lavabo yüksekliği öğrencilerin rahat ulaşabileceği seviyede mi? 1)Evet

2)Hayır

-Lavabo yüksekliği:

37)Lavabolar porselen mi? 1)Evet 2)Hayır

38)Lavabo musluğu paslanmaz mı? 1)Evet 2)Hayır

39)Lavabo musluklarının açılması nasıl? a)Dönmeli b)Aşağı-yukarı c)Sensörlü

d)Basmalı e)Diğer

40)Sabun vb. temizlik malzemesi? 1)Var 2)Yok

41)Kağıt havlu vb? 1)Var 2)Yok

42)El kurutma makinesi? 1)Var 2)Yok

43)Çöp kovası? 1)Var 2)Yok

44)Lavabolarda ayna; 1)Var 2)Yok

45)Su kesilmesine karşı alınmış önlem(musluklu su bidonları vb.); 1)Var 2)Yok

46)Okul bahçesindeki oyun alanı kaç metre kare:

(Not:En az 400 metrekare olmalı)

Öğrenci başına düşen oyun alanı kaç metre kare:

(Not:5 metrekare olmalı)

47)Bahçede uygun oyun alanı? Var Yok

- 48)İçme suyu muslukları? 1)Var 2)Yok Varsa sayısı;
49)Oturma bankları? 1)Var 2)Yok
50)Bahçede çöp kovaları? 1)Var 2)Yok
-Varsa; 1)Yeterli 2)Yetersiz
51)Okul bahçesinin etrafı çevrili mi? Evet Hayır
52)Okul bahçesinin çevresinde tırmanmayı engelleyecek şekilde duvar, parmaklık veya tel örgü? 1)Var 2)Yok
-Varsa; sivri uçlu demir korumalar? 1)Var 2)Yok
53)Okul bahçesinde tehlike yaratan (gereksiz basamak,çukur,havuz, beton-demir engel vb.) var mı? 1)Var 2)Yok
-Varsa neler;
54)Zemini düz ve çamur-toza neden olmayacak şekilde mi? 1)Evet 2)Kısmen 3)Hayır
55)Okul bahçesindeki yürüme yolları beton veya sert yüzey kaplamalı mı? 1)Evet 2)Hayır
56)Okul bahçesinde ağaç var mı? 1)Var 2)Yok
57)Varsa;Okul bahçesindeki ağaçların özellikleri;
a)Dershanelerin aydınlanmasına engel mi? 1)Evet 2)Bir kısmına 3)Hayır
b)Ağaçlar meyveli mi? 1)Evet 2)Bir kısmı 3)Hayır
c)Ağaçların alt dalları çocukların oyun oynarlarken kazaya neden olmayacak şekilde budanmış mı? 1)Evet 2)Bir kısmı 3)Hayır
d)Ağaçlar alerjik polen yapmayan cinsten mi? 1)Evet 2)Bir kısmı 3)Hayır
e)Ağaçlar dikensiz mi? 1)Evet 2)Bir kısmı 3)Hayır
f)Ağaçlar zehirli salgı yapmayan cinsten mi? 1)Evet 2)Bir kısmı 3)Hayır
g)Dershanelerin havalanmasına engel mi? 1)Evet 2)Bir kısmına 3)Hayır
58)Okulun kantini nerede bulunmaktadır? a)Okul binasında b)Okulun bahçesinde
c)Hem okul binası-hem okul bahçesinde d)Yok
59)Okul kantininde uygun dinlenme alanı var mı? 1)Evet 2)Hayır
60)Okulun kantininde çalışanların portör muayeneleri düzenli yapılıyor mu? 1)Evet 2)Hayır (Not:Portör muayene kartı kontrol edilecek)
61)Kantinin genel temizliği nasıl? a)İyi b)Orta c)Kötü
62)Kantinde açıkta satılan gıda maddesi var mı? 1)Evet 2)Hayır
63)Okul çevresinde seyyar yiyecek ve içecek satıcıları var mı? 1)Evet 2)Hayır
64)Okul çevresinde 100m'den az mesafede aşağıdakilerden hangileri bulunmaktadır?

Okul çevresinde 100m'den az mesafede	Var	Yok
Hapishane		
İnternet cafe		
Meyhane-Bar		
Kahvehane		
Atari salonu		
Fabrika(Sanayi işyeri)		

- 65)Okulun çıkışı caddeye mi açılıyor? a)Ana caddeye b)Ara caddeye c)Diğer

-Okul çıkışları caddelere açılan okulların çıkış kapılarının önünde aşağıdakilerden hangileri bulunmaktadır?

a)Okul çıkış kapısını önünde çocukların caddeye hızlı çıkmalarına önleyen engellik:

1)Var 2)Yok

b)Yaya geçidi: 1)Var 2)Yok

c)Okul trafik tabelası: 1)Var 2)Yok

d)Üst geçit: 1)Var 2)Yok

e)Okulun geliş ve gidiş yönlerinde belli uzaklıklarda hız kesiciler: 1)Var 2)Yok

66)Okulda ek bina inşaatı var mı? 1)Var 2)Yok

ÖZGEÇMİŞ

1973 yılında Gaziantep'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. 1997 yılında Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. 1997-2002 yılları arasında Gümüşhane E-Tipi Kapalı Cezaevi'nde Kurum Tabibi olarak görev yaptı. 1999-2001 yılları arasında Şırnak Çakırsöğüt Jandarma Komando Tugay'ında yedek subay olarak askerlik hizmetini yaptı. 2002-2003 yılları arasında Gaziantep E-Tipi Kapalı Cezaevi'nde Kurum Tabibi olarak görev yaptı. 2003 yılında Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. Halen bu görevine devam etmektedir.